

Pahan ja kuoleman tematiikka
J. K. Rowlingin *Harry Potter* -kirjasarjassa

Taru Ikäheimo
Pro gradu -tutkielma
Jyväskylän yliopisto
Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitos
Kirjallisuus
joulukuu 2009

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Humanistinen tiedekunta	Laitos – Department Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitos
Tekijä – Author Ikäheimo, Taru	
Työn nimi – Title Pahan ja kuoleman tematiikka J. K. Rowlingin <i>Harry Potter</i> –kirjasarjassa	
Oppiaine – Subject Kirjallisuus	Työn laji – Level Pro gradu -tutkielma
Aika – Month and year Joulukuu 2009	Sivumäärä – Number of pages 129 sivua
Tiivistelmä – Abstract <p>Tutkimukseni käsittelee pahan ja kuoleman teemoja J. K. Rowlingin <i>Harry Potter</i> –kirjasarjassa. Erittelen ja analysoin pahuuden eri muotoja ja niiden esiintymistä hahmojen kautta. Rowlingilla pahuus ei ole pelkästään selvärajaista ja mustavalkoista, vaan harmaan ambivalentteja alueita on paljon. Pahuus ei ole yksiselitteistä ja sen tekijätkin ovat erilaisia. Tärkeimpiä syitä pahuuteen ovat mielihyvä, valta ja vallanhalu, kritiikkttömyys, älyllinen passiivisuus, perimä, ympäristön vaikutus ja sosiaalinen eristäytyminen. Joillakin hahmoilla pahuuteen ajaa vain yksi tekijä, toisilla vaikuttimia on useita. Lisäksi pahuus ja teot vaihtelevat eri henkilöhahmojen välillä: ei ole olemassa siis vain yhtä paha.</p> <p>Voldemort, antagonisti, edustaa pahuuden ruumiillistumaa ja sen puhtainta muotoa <i>Harry Potterissa</i>. Tutkimukseni keskittyy enimmäkseen juuri häneen. Voldemortin hahmolla on todellisia esikuvia eikä sitä voi olla huomauttamatta. Esimerkiksi samankaltaisuus Hitlerin ja tämän natsiaatteen kanssa ei ole sattumaa. Voldemortin kannattajat, kuolonsyöjät, muistuttavat vastaavasti suuresti natsseja sadistisuudessaan ja rotuoppien ihannoinnissaan. Myös toisenlaista pahuutta esiintyy: on epävarmoja, jotka hakevat vahvempien suojaa tai passiivisia, jotka sattumalta ajautuvat pahuuteen. Toiset katuvat tai muuttavat mielensä, kun pahuuden todellinen luonne paljastuu, mutta toiset eivät kadu mitään.</p> <p>Kuolema on <i>Harry Potterin</i> tärkein ja kantavin teema. Kuoleman teeman tärkein tehtävä on antaa syvyyttä ja merkitystä paitsi itse tarinaan, myös elämään ylipäätään. Kirjallisuus mahdollistaa kuoleman kohtaamisen turvallisesti taiteen keinoin. Kuolemaa käsitellään jatkuvasti useiden eri hahmojen kautta. Suhtautuminen kuolemaan ja kuolemattomuuden tavoittelu ovat tärkeässä roolissa koko kirjasarjan ajan. Se, miten elää elämänsä, vaikuttaa hahmojen suhtautumiseen kuolemasta: pahat pelkäävät kuolemaa, hyvät eivät. Pahuus ja kuolema kietoutuvat tiiviisti yhteen.</p> <p><i>Harry Potterista</i> on löydettävissä viisi erilaista kuoleman funktiota: uhrautumis-, sankari- ja hyvityskuolema, sivulliset uhrat sekä perinteisimpänä nk. paha saa palkkansa –kuolema. Yksikään kuolemista ei ole turha, vaan jokainen palvelee tiettyä merkitystä.</p>	
Asiasanat – Keywords paha, pahuus, kuolema, Harry Potter, fantasiakirjallisuus, fantasia	
Säilytyspaikka – Depository Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitos/ kirjallisuus	
Muita tietoja – Additional information	

Sisällys

1. JOHDANTO	1
2. KANSANTARINOISTA FANTASIAAN	4
2.1. MANNER-EUROOPPA: KANSANPERINNE, KUNSTMÄRCHEN JA VOLKSMÄRCHEN.....	4
2.2. BRITANNIA: KANSANTARINOISTA KULTA-AIKAAN.....	7
3. FANTASIAKIRJALLISUUDEN MÄÄRITTELY	11
4. J. K. ROWLING	16
5. HARRY POTTER -SARJA	18
6. PAHA - ”OSAAN SATUTTAA HEITÄ, JOS TAHDON”	21
6.1. HEIKOT JA PASSIIVISET.....	23
6.2. VALLANPITÄJÄT.....	28
6.3. KUOLONSYÖJÄT.....	36
6.4. PAHA LAPSI.....	43
6.5. PIMEÄN LORDI.....	47
7. PAHAN JA HYVÄN SUHDE - ”MEISSÄ ON OUTOJA SAMANKALTAISUUKSIA”	56
8. KUOLEMA - ”VIHOLLISISTA VIIMEISENÄ KUKISTETAAN KUOLEMA”	66
8.1. HARRYN VANHEMPIEN KUOLEMA.....	67
8.2. SUHTAUTUMINEN KUOLEMAAN.....	71
8.3. KUOLEMATTOMUUS JA KUOLEMANPELKO.....	83
8.4. KUOLEMAN FUNKTIOT.....	91
8.4.1. Hyvityskuolema.....	91
8.4.2. Uhrautuminen.....	94
8.4.3. Sankarikuolema.....	97
8.4.4. Paha saa palkkansa.....	105
8.4.5. Sivulliset uhrat.....	112
8.5. MITÄ KUOLEMAN JÄLKEEN.....	114
9. LOPUKSI	123
LÄHTEET	127
PRIMÄÄRILÄHTEET.....	127
SEKUNDÄÄRILÄHTEET.....	127
Internetlähteet.....	129

1. JOHDANTO

Olen valinnut tutkimuskohteekseni J. K. Rowlingin *Harry Potter* -kirjasarjan. Työni nimi on ”Pahan ja kuoleman tematiikka J. K. Rowlingin *Harry Potter* –kirjasarjassa.” Kuten nimi kertoo, tarkastelen työssäni kahta *Harry Potter* -sarjan tärkeintä teemaa.

Vaikka paha on tutkittu useinkin kirjallisuudessa, on minulla hyvät perustelut kyseisten teeman valitsemiseksi toiseksi tutkimuskohteekseni. En halua tehdä perinteistä hyvä vs. paha -tyylistä polarisoitunutta tutkimusta, vaan tunkeutua syvälle pahuuden olemukseen, rikkoa perinteisiä oletuksia fantasian mustavalkoisuudesta ja mahdollisesti herätellä uusia ajatuksia pahuuden ilmenemisestä. Mielestäni *Harry Potterin* yksi omintakeisimmista ja kiinnostavimmista piirteistä on juuri pahan suhde hyvään, niiden limiytyminen, hiuksenhieno ero niiden välillä ja etenkin hyvän ja pahan samankaltaisuus. En kuitenkaan erittele tutkimuksessani hyvyttä, vaan sen funktio on toimia kontrastina ja pohjana pahuudelle. Hyvän tehtävä on luoda syvyyttä ja ulottuvuutta pahuuden ja kuoleman teemoille. Hyvä ja hyvyys ovat *Harry Potterissa* vain implisiittisesti esillä, joten keskityn tärkeimpiin ja näkyvimpiin teemoihin.

Paha valikoitui tutkimukseni teemaksi myös siksi, että koko *Harry Potter* -kirjasarjan tärkein teema, kuolema, vaatii sen mukaan ottamista. Ne ovat niin erottamattomasti sulautuneet toisiinsa, ettei yhtä voi tutkia ilman toista. Monissa nuorille suunnatuissa teoksissa, alkaen vanhoista saduista ja päättyen moderneihin populaarikirjallisuuden tuotoksiin, käsitellään usein kuolemaa eri tavoin. Rowling itse sanoo Geordie Greigin haastattelussa Telegraphissa (11. tammikuuta 2006)

My books are largely about death. They open with the death of Harry's parents. There is Voldemort's obsession with conquering death and his quest for immortality at any price, the goal of anyone with magic. [...] I so understand why Voldemort wants to conquer death. We're all frightened of it.

(Greig, 2006,

www.telegraph.co.uk/news/uknews/1507438/%27There-would-be-so-much-to-tell-her...%27.html.)

Kuten J. K. Rowling sanookin, kirjasarja alkaa *Harry Potterin*, hyvän ruumiillistuman, vanhempien kuolemalla, ja sen pitää päättyä jomman kumman, *Harry Potterin* tai *Voldemortin*, pahuuden ruumiillistuman, kuolemaan. Paha yrittää saavuttaa kuolemattomuuden mihin hintaan hyvänsä, kun taas hyvä yrittää estää lisää viattomia

ihmisiä kuolemasta pahuuden vallatessa maan, vaikka oman henkensä kaupalla. Hyvän, pahan ja niiden moniulotteisen yhteyden liittää toisiinsa vielä vahvemmin kuolema. Lopulta kaikki kietoutuu juuri kuoleman ympärille. Valitsemani teemat tarjoavat uskoakseni vielä runsaasti hedelmällistä maaperää tutkimukselle.

Tutkimuskysymykseni liittyvät kiinteästi teemoihin: Mitä on pahuus *Harry Potterissa*? Miten pahuus ilmenee? Miksi hyvästä ei tule pahaa? Mikä erottaa hyvän ja pahan toisistaan, vai erottaako mikään? Mikä on pahuuden suhde hyvään? Mitkä syyt johtavat pahuuteen, vai onko paha aina ollut paha? Onko paha alunperin *tabula rasa*? Miten kuolemaa käsitellään ja esitetään *Harry Potterissa*? Onko kuolema paha, neutraali vai jopa hyvä? Mikä vaikutus kuolemalla on? Onko kuoleman esittämisellä jokin funktio? Hypoteesini on, että pahuus on monitulkintaista ja tekijästä riippuvaa. Pahuus voi myös lomittua ja sekoittua hyvyyteen ja hyväkin voi olla paha. Pahuus ei ole pelkästään mustavalkoista. Lisäksi oletan kuolemalla olevan hyvinkin tärkeä funktio fantasiakirjallisuudessa, hahmojen välisissä konflikteissa tai yhteyksissä, sekä ominaisuuksien ja teemojen esityksessä.

Spesifejä tutkimuksia fantasiasta on tehty vain muutamia, ja niistäkin suurin osa käsittelee fantasian kruununjalokiveä, J.R.R. Tolkienin *The Lord of the Ringsiä*. Useimmat fantasiaa käsittelevistä kirjoista ovat yleisteoksia, eräänlaisia johdatuksia genreen. Joitakin fantasian lajiteorioita on mm. Nikolajevalta ja C.N. Manlovelta. *Harry Potter* -sarjasta on joitakin tutkimuksia, mutta ei yhtään tästä aiheesta. Asiaan vaikuttaa varmasti se, että koko kirjasarja saavutti loppunsa vasta kesällä 2007. *Harry Potterissa* on tutkittu Jyväskylän yliopistossa brittiläistä nyky-yhteiskuntaa (Lehtonen), suomennosten uudissanoja (Kataja), moraalialia, ideologiaa ja kasvatusta (Kyrölahti) sekä fanifiktiota (Piispanen). Myös Tampereella, Turussa, Helsingissä, Oulussa ja Joensuussa on tutkittu nimistöä, uudissanoja, vanhemmuutta, kääntämistä, identiteettiä, lukijakokemuksia, opiskeluympäristöä, fantasiamaailman rakennetta, sankarimyyttiä, sukupuolirooleja, internetin fani- ja keskustelupalstoja sekä väkivaltaa. Tärkeimpiä opinnäytetöitä oman työni kannalta ovat Tampereen yliopistossa Birgit Baltzarin tekemä pro gradu –tutkielma *Power and Evil in J. K. Rowling's Harry Potter Novels* (2007) ja Joensuun yliopistossa Erja Alangon tekemä *Velhojen väkivalta: väkivallan oikeuttaminen Harry Potter –tarinassa* (2004). Lisäksi Oulun yliopistossa Mika Purolan tekemä pro gradu –tutkielma *Death and deathlessness in Germanic heroic tradition. A continuum in Tolkien's fiction* (1997) on hyödyllinen kuoleman teeman tutkimuksessa. Kuolemaa ei ole aiemmin tutkittu *Harry Potterissa*.

Tärkeimpiä käsitteitä työssäni ovat paha ja kuolema. Tutkin ja erittelen teemoja filosofian, psykologian ja sosiologian keinoin. Pahuuden käsitteissä ovat apuna mm. Albert Bandura, Colin McGinn ja Tarmo Kunnas. Kuolemaa lähestyn paitsi Purolan pro gradu –tutkielman avulla ja Eero Kuparisen toimittaman artikkelikokoelman, myös Bill Youngin ja Danai Papadatoun artikkelin pohjalta. Lisäksi Fred Feldman tuo syvyyttä kuoleman teeman käsittelyyn.

Esittelen tutkimuksessani myös lyhyesti fantasian taustaa ja historiaa. Mielestäni on relevanttia ymmärtää fantasian historialliset juuret, sillä juuri Britannian kulta-ajan kirjallisuus mahdollisti modernin fantasiakirjallisuuden kehityksen ja synnyn. Taustan tunteminen auttaa ymmärtämään myös itse ilmiötä. Lisäksi on hyvä muistaa, että fantasian taustalla vaikuttavat edelleen satujen ja folkloren vaikutuksesta kysymykset hyvästä ja pahasta, moraaliopetus, didaktinen näkökulma ja toisinaan jopa uskonnollinen kasvatustapa. Haluan tuoda esiin tutkimuksessani fantasian pitkät juuret ja sen moniulotteisuuden, joka piilee näennäisen yksinkertaisen kerronnan alla. Ilman historiallista ymmärrystä käsitys fantasiakirjallisuudesta voi jäädä pinnalliseksi. Lähestyn tätä historiallista aspektia Mirva Saukkolan tutkimuksen pohjalta (*The Eden of Dreams and the Nonsense Land. Characteristics of the British Golden Age Children's Fiction in the Finnish Children's Fantasy Literature of the 1950s.*). Muita fantasian historiaan ja folkloreen pureutuvia tutkimuksia on Humphrey Carpenterilla (1985, *Secret Gardens*), Peter Huntilla (1995, toim. *Children's Literature. An illustrated History*) sekä Jack Zipesilla (1989 artikkeli). Määrittelen fantasiakirjallisuutta anglosaksisen koulukunnan ja ns. tolkieniläisen linjan mukaisesti. Fantasian määrittelyssä apuna on Maria Nikolajevan *The Magic Code* (1988) ja J. R. R. Tolkienin *Saduista*-essee kokoomateoksessa *Puu ja lehti* (2002). Lisäksi käytän Leinosen (2006, *Ihmeen tuntua*) ja Blomberin (2004, *Fantasian monet maailmat*) toimittamia artikkelikokoelmia sekä Bengtssonin lyhyttä katsausta fantasiagenreen (2000, *Mielikuvituksen rajaton riemu*). J.K. Rowlingin elämäkerrasta vastaa Rowling itse kotisivuillaan. Kirjailijasta ja hänen tuotannostaan on saatavilla myös erinäisiä artikkeleita.

2. KANSANTARINOISTA FANTASIAAN

2.1. Manner-Eurooppa: kansanperinne, *Kunstmärchen* ja *Volksmärchen*

Kysymys lastenkirjallisuuden alkuperästä ja alkamisajankohdasta on problemaattinen. Teoreetikoiden mielipiteet saattavat vaihdella suurestikin sekä ajallisesti että sisällöllisesti. Rajaan tutkimukseni kuitenkin alkamaan 1600-luvulta, jolloin lastenkirjallisuus alkoi yleisen näkemyksen mukaan kehittyä. Lisäksi kaikkein tärkeimpänä aikakautena fantasian kehityksen kannalta esittelen myös Britannian kulta-ajan.

Kehitys alkoi, kun 1630-luvulla ranskalaiset ylhäisönaiset kiinnostuivat kansantarinoista. Aluksi tarinoista käytettiin pieniä katkelmia arvoituksissa ja sanaleikeissä. Myöhemmin tarinat tarjosivat ylemmän yhteiskuntaluokan naisille uuden ilmaisukeinon. Marie-Catherine D'Aulnoyn teos *Histoire d'Hippolyte* (1690) on usein nähty uuden tyylin pioneeriksi. Naisten tarinat antoivat usein uuden näkökulman heidän tilanteeseensa. Tarinat oli suunnattu vielä tässä vaiheessa aikuisille. (Zipes 1989, 121-124.) Charles Perraultin *Histoires ou Contes du Temps Passé* (1697) ja d'Aulnoyn *Les Contes des Féesin* (1697-98) loivat yhdessä varhaisen modernismin ja saivat alulle modernin sadun ja keijukaistarinat. Perrault yhdisti tarinoissaan modernit ajatukset saduista kansantarinoiden tyyliin. Perrault'n hengessä kirjoitettiin satoja tarinoita 1700-luvulla. Suurella osalla oli juurensa kansantarinoissa ja niihin liitettiin usein moraaliopetus. (Bottigheimer, 2004, 262; Cook, 1976, 42.) Leprince de Beaumontin versiota *La Belle et la Bête* (1756, engl. *The Beauty and the Beast*) pidetään yleisesti ensimmäisenä varta vasten lapsille kirjoitettuna kertomuksena, joka tosin on vain lyhennetty ja didaktinen versio Villeneuve'n tarinasta. Täytyy muistaa, että ennen 1700-lukua ei ollut olemassakaan yhtään lapsille kirjoitettua satua. Beaumontin jälkeen sadut saavuttivat pysyvän aseman lastenhuoneessa. Tarinat alkoivat vähitellen noudattaa tiettyä kaavaa: niillä piti olla opettavaisia funktioita ja muoto oli lyhyt ja yksinkertainen. Lisäksi sadut välittivät silloisen yhteiskunnan arvoja. (Zipes 1989, 124-126, 129-131.) Moderni fantasia muistuttaa edelleen lähtökohdistaan tarinoiden opettavaisuudella, moraalilla ja arvoilla. Rowling ei omien sanojensa mukaan tarkoituksella istuta moraaliopetusta tarinaan, sillä hän ei pidä saarnaamisesta, mutta esimerkiksi hyvän ja pahan taistelu on klassinen osa tarinaperinnettä. Tarinat ovat Rowlingin mielestä hyvä ja turvallinen tapa käsitellä lapselle tärkeitä asioita tarinoiden. (Rehm, 1999.

quote.org/articles/1999/1299-wamu-rehm.htm.)

Ennen pitkää sadut kulkeutuivat myös Saksaan. Grimmit esittelivät kokoelmansa *Kinder- und Hausmärchen* 1812 ja sitä pidettiin lasten lukemiston käsikirjana. Grimmin veljeksiä pidetään yleisesti ottaen *Volksmärchenin*, kirjallisten kansantarinoiden, kehittäjinä ja lastenkirjallisuuden tärkeimpinä edelläkävijöinä. *Kinder- und Hausmärchen* sisälsi lopulta 210 tarinaa, joiden tarkoitus oli säilyttää vanhoja tarinoita ja pelastaa unohdettua eurooppalaista mytologiaa niin paljon kuin mahdollista. On kuitenkin esitetty myös epäilyjä Grimmin satujen autenttisuudesta ja heidän keksineen itse satunsa. Kriitikistä huolimatta Grimmit olivat merkittäviä folkloristeja, sillä heidän myötävaikutuksellaan kansantarinoina alettiin kerätä talteen. (Bottigheimer, 2004, 263-264; Cook, 1976, 43; Saukkola, 2000, 20-23.) Rowling tekee kirjojensa taustaksi usein tutkimustyötä ja folklorella on tärkeä rooli tässä (Rehm, 1999. <http://www.accio-quote.org/articles/1999/1299-wamu-rehm.htm>). Folkloren ja Grimmin vaikutus Rowlingilla ei jää täysin peittoon: paha saa edelleen palkkansa ja hyvä voittaa aina lopussa. *Harry Potter* –sarjan juonikuvio on hyvin klassinen hyvän ja pahan taistelu.

And folktales are generally told for a reason. They're ways for children to explore their darkest fears. That's why they endure – [...] So these images crop up again and again and again... If you read Grimm's fairytales in the original, they are very brutal – [...] I think they still have the same worries, and fears.

(Rehm, 1999. <http://www.accio-quote.org/articles/1999/1299-wamu-rehm.htm>.)

Kunstmärchen, taidesatu, kehitettiin *Volksmärchenin* suosion vanavedessä. Kun *Volksmärchenin* piti perustua suulliseen tarinaperinteeseen, oli *Kunstmärchen* itse keksitty tarina, joka ainoastaan poimi elementtejä suullisesta perinteestä. *Kunstmärchen* oli tarkoitettu alunperin aikuisille. Suurin erottava tekijä näissä kahdessa eri *Märchenissä* on se, että *Kunstmärchenissä* on aina tiedetty tekijä, kun taas *Volksmärchen* on suullista perinnettä, jolla ei ole yhtä tekijää. Siten *Kunstmärchenin* koko luonne oli aivan erilainen. Tarinat saattoivat kirjallisen muotonsa vuoksi olla pitkiä ja kompleksisempia, hahmokehitys oli mahdollista, sankarilla saattoi olla myös heikkouksia ja lukijalle tarjottiin rooli, johon samaistua. Etenkin E. T. A. Hoffmanilla oli tärkeä rooli lasten fantasian kehittäjänä. Hoffmanin teosta *Nußknacker und Mausekönig* (1816, engl. *The Nutcracker and the Mouse King*) pidetään jopa ensimmäisenä koskaan kirjoitettuna lasten

fantasiakertomuksena. *Nußknacker* on kuitenkin ensimmäinen *Kunstmärchen* ja merkitsee siten hyvin tärkeää pistettä modernin fantasian kehityksessä. (Saukkola, 2000, 23-24; Zipes 1979, 15; Bottigheimer, 2004, 264.) Modernissa fantasiakirjallisuudessa teokset voivat olla jo todella pitkiä, kuten *Harry Potter*-sarjassa. Tämä on mahdollistanut Rowlingille hahmojen tarkan kuvauksen ja kehittymisen tarinan aikana, hahmot ovat perinteisiä satuja kompleksisempia ja jopa pahuuden käsite on hämärretty. Kaikki sankarit eivät ole perinteisen sankarillisia ja jopa Harrylla on omat heikkoutensa. *Harry Potterissa* on useita hahmoja, joihin kukin lukija voi samaistua: väärinymmärrettyjä tai eksentrisiä nuoria, yksinäisiä, älykköjä, kiusattuja, massaansa hukkuvia, kiusaajia, johtohahmoja, riidanhaastajia, kömpelöitä ja niin edelleen.

Hans Christian Andersen oli tutustunut Grimmin satuihin ennen kuin hän kirjoitti omansa 1837. Hän perusti tarinansa aitoon suulliseen tarinaperinteeseen. Vuodesta 1843 lähtien Andersen kirjoitti *Kunstmärcheniä*. Andersen on yksi merkittävimmistä *Kunstmärchen*-kirjailijoista kautta aikojen. Hänen tuotantoaan ovat käyttäneet esikuvina mm. George MacDonald ja Oscar Wilde. Kuten Grimmit, myös Andersen oli romantiikan kirjailija, ja hänen usein käyttämiään teemoja ovat ulkopuolisen ahdinko ja järjen ylittävä rakkaus. Nämä teemat näkyvät hänen teoksissaan *Den Standhaftige Tinsoldat* (1838, engl. *The Steadfast Tin Soldier*), *Den grimme ælling* (1844, engl. *The Ugly Duckling*), *Den lille havfrue* (1836, engl. *The Little Mermaid*) sekä *Sneedronningen* (1844, engl. *The Snow Queen*). Myös *Harry Potterissa* rakkauden teema ja korostetun tärkeä asema ovat huomattavassa roolissa: rakkaus kuvataan suurimmaksi ja mahtavimmaksi voimaksi. Rakkautta käsitellään myös perheen, läheisten, ystävien ja rakastettujen näkökulmasta, joten ei ole liioiteltua sanoa, että rakkaus on yksi *Harry Potter* –sarjan kantavista teemoista ja pahan vastavoima. Ulkopuolisuuden teema on myös vahvasti mukana, sillä päähenkilö Harry kokee olevansa ulkopuolinen ja velhoyhteiskuntaa kuvataan enimmäkseen hänen kokemustensa kautta, ulkopuolisen silmin. Toisaalta useissa H. C. Andersenin tarinoista oli mukana myös huumoria tai jopa sarkasmia. Andersenista tuli malli kaikelle keksitylle sadunkerronnalle, *Kunstmärchenille*. (Saukkola, 2000, 24-25; Cook, 1976, 43-46.) Huumoria ei ole unohdettu myöskään *Harry Potterissa*: välillä koomisuus on hassua ja naurettavaa, etenkin alussa, mutta lopussa huumori vähenee tarinan vakavoituessa. Huumori kuitenkin tasoittaa kirjojen vakavaa sanomaa ja antaa kontrastia.

Moderni fantasiakirjallisuus pohjautuu hyvin pitkälti perinteiseen *Märcheniin*.

Vanhojen tarinoiden perinne näkyy yhä kaikessa fantasiassa, sillä tietyt piirteet ovat kulkeutuneet vuosisatojen halki *Märchenistä* fantasiaan. Tärkeimpiä ovat mielikuvitus ja sekundaariset maailma, mutta myös inhimilliset, puhuvat eläimet. Myös fantasian kerrontatapa ja juonen kaava muistuttaa *Volksmärcheniä*. (Saukkola, 2000, 25.)

2.2. Britannia: kansantarinoista kulta-aikaan

1600-luvun lopulla Britanniassa alettiin kääntää ranskalaisten tarinoita. Kääntäjillä oli suuri vaikutus käännöskirjallisuuden vastaanottamisessa, sillä kääntäjät pienensivät kuilua Ranskan ja Britannian välillä muokkaamalla joidenkin hahmojen nimiä ja määrittelemällä uusia termejä. Kääntäjät käyttivät runsaasti hyväkseen englantilaista folklorea mannermaisten tarinoiden sulattamisessa Britanniaan sopiviksi. Muutoksia käänöksissä tapahtui paikoin jopa runsaasti. Kaikesta huolimatta mannermainen satuperinne ja *Märchen* muokkasivat suuresti brittiläistä tarinaperinnettä ja liitti sen suullisen ja kirjoitetun tarinankerronnan pitkään perinteeseen ja siten vaikuttaen tulevaisuudessa merkittävästi fantasian kehitykseen. (Bottigheimer, 2004, 264-265; Saukkola, 2000, 36-37.)

Uusi, romanttinen käsitys lapsuudesta pakotti kehittämään uudenlaisia lastenkirjoja ja ylipäättään kirjallisuutta lapsille. Vuotta 1850 voidaan pitää jonkinlaisena vedenjakajana lastenkirjallisuudessa, jolloin kirjallisuus laajeni mm. seikkailukertomuksiin, satuihin, fantasiaan ja nonsenseen. (Saukkola, 2000, 39-40.) Vuonna 1719 julkaistu *Robinson Crusoe* oli ensimmäinen monista seikkailukirjoista. Kiplingin *Jungle Book* (1894) on yksi monista 1800-1900-lukujen tutkimusmatkojen innoittamista kirjoista (Lerer, 2008, 129, 157). Kiinnostus satuihin ja uusi goottilainen kirjallisuus innostivat kirjailijoita kirjoittamaan erilaisia kertomuksia myös lapsille. Uudenlaista kirjallisuutta alkoi ilmaantua kuitenkin enemmän vasta 1800-luvun loppupuolella. Charles Kingsleyn *The Water-Babies* (1863) ja Lewis Carrollin *Alice's Adventures in Wonderland* (1865) voidaan pitää edelläkävijöinä, joita seurasi joukko uusia tarinoita 1800- ja 1900-luvun vaihteessa. (Saukkola, 2000, 40.)

Kingsley ja Carroll aloittivat Britannian ensimmäisen kulta-ajan ja heidän teoksensa edustavat jo fantasiakirjallisuutta. Nimi kulta-aika (engl. *Golden Age*) on hyvin kuvaava: aikakauden kirjallisuus tarjoaa runsaasti eedenisiä maailmoja joihin paeta ja jotka sijaitsevat ikuisessa lapsuudessa. Kultainen aika on se, johon me uskomme lapsena

ja johon me aikuisena haluamme uudelleen paeta. (Saukkola, 2000, 41.)

Kulta-aika syntyi samoihin aikoihin kun Britannian yhteiskunta eli muutosta. Tiede ja tekniikka kehittyvät hyvin ja talous kasvoi; kansa oli optimistinen. 1800-luvun puolivälin jälkeen teollisen vallankumouksen haitat alkoivat kuitenkin jo näkyä ja pessimismi kasvoi. Tarinoiden sekundaarisia maailmoja luotiin ja käytettiin todellisesta maailmasta pakenemiseen, mutta toisaalta kertomusten eedeniset maailmat luotiin myös kadotetun kristillisen taivaan tilalle. Tyytymättömänä ajan elämään ja taiteen dekadenssiin Kenneth Grahame julkaisi vuonna 1895 kirjan *The Golden Age* ulospääsyksi todellisuudesta ja tieksi kultaiseen lapsuuteen. Hänen kirjansa nimestä on saatu nimi koko aikakaudelle. Ajalle tyypilliset tarinat eedenisine puutarhoineen olivat kaikki samankaltaisia: ne olivat utopioita, joissa melkein mikä vaan oli mahdollista, ja ne olivat useimmiten kauniimpia ja rauhallisempia kuin todellisuus, suljettuja paratiiseja. Puutarhat toimivat keskiaikaisina allegorioina, jotka symboloivat viattomuutta ja siten assosioituivat kultaiseen lapsuuteen. Grahamen *Wind in the Willows* (1908) ja A. A. Milnen *Winnie-the-Pooh* (1926) ovat täydellisiä esimerkkejä kulta-ajan paratiiseista. (Saukkola, 2000, 42, 45-46, 49.) *Harry Potterin* taikamaailma, joka on suljettu tavallisilta ihmisiltä, on eräänlainen paluu menneisyyteen. Hogwartsin koulu on keskiaikainen linna, jossa ei tunneta sähköä tai radioita, saati sitten televisioita tai tietokoneita. Velhoyhteiskunta on paluu menneisiin, parempiin aikoihin, kun kaikki oli viatonta ja yksinkertaista. Hogwarts itsessäänkin on jo ihana pakopaikka, suljettu ympäristö, joka on keidas modernin maailman keskellä. Linnan maita kuvaillaan karuina, mutta kauniina skotlantilaisina maisemina, joita halkovat järvi ja metsät. Koulussa lapset saavat myös olla lapsia ja leikkiä pihalla koulutyön jälkeen. Hogwarts on kuin lapsen unelma, missä vanhemmat eivät ole torumassa ja kieltämässä, missä saa syödä mitä ihastuttavimpia ja erikoisimpia makeisia ja herkkuja ja juhlia järjestetään pitkin kouluvuotta. Koulussa on tietenkin omat sääntönsä, mutta elämä on kuitenkin hyvin erilaista kuin kotona vanhempien kanssa.

Edith Nesbitin *The Story of the Treasure Seekers* (1899) oli ensimmäinen kirja, joka on kirjoitettu lapsen näkökulmasta (Saukkola, 2000, 64). Kenties kirjoitusprosessissa auttoi se, että Nesbit oli hyvin lapsenmielinen, joten hän saattoi samaistua lapsihahmoihinsa. Yhtä kaikki, Nesbit adoptoi Grahamen näkemyksen lapsuudesta. (Carpenter, 1985, 126). *The Railway Children* (1906) edusti jo kulta-ajan naiivia näkemystä lapsesta, jota Nesbit oli tavoitellut jo aiemmin (Carpenter, 1985, 135). Myös

Harry Potter on kirjoitettu lapsen näkökulmasta. Etenki teini-iän kuvaus on mielestäni erittäin osuvaa. Nesbit onkin yksi Rowlingin esikuvista.

Vähitellen ensimmäinen kulta-aika alkoi kääntyä kohti loppuaan. Viimeisinä pilkahduksina taivaanrannassa olivat A. A. Milnen *Winnie-the-Pooh*, P. L. Traverin *Mary Poppins* (1934) ja J. R. R. Tolkienin *The Hobbit* (1937), joista kaksi jälkimmäistä jäivät melko vähälle huomiolle omana aikanaan. 1930-luvulla kirjamarkkinat muuttuivat: nyt painotettiin populaarikirjallisuutta ja määriä, ei niinkään laatua. Kulta-ajan ja lastenkirjallisuuden heikentyminen olivat alkaneet. Moderni kirjallisuus oli tulossa ja kirjallisuuskeskustelu oli vilkasta. Fantasia oli muutospaineen edessä ja siihen vastasi Tolkienin *The Hobbit*. Vaikka Tolkien jatkoikin kulta-ajan fantasiaperinnettä kirjassaan, hän toi siihen mukaan myös uutta. Kirja on paljossa velkaa folklorelle, enemmän jopa kuin kulta-ajan fantasialle. *The Hobbit* on *quest*-fantasian pioneeri. Lisäksi Tolkien esitteli antisankarin päähenkilön ensimmäisen maailmansodan runtelemassa Euroopassa, jossa usko sankareihin oli kadonnut. (Saukkola, 2000, 76-78.) Kirjan päähenkilö, Bilbo, on varas, ja kirjassa toimitaan salakähmäisesti, vakoillen ja jopa pettäen toisin kuin entisaikojen sankaritarinoissa. Sankarin arvon menetystä ja kyseenalaistamista sekä juonitteluja voi selittää paljonkin Tolkienin omat sotakokemukset taisteluhaidoissa ensimmäisessä maailmansodassa. Tolkien poikkeaa aiemmasta kerrontaperinteestä myös siinä, että kauniit maisemat ja luonto eivät tarjoakaan enää vain eedenisiä paratiiseja ja turvapaikkoja, vaan luonto ei tarjoa lainkaan turvaa. (Carpenter, 1985, 211.) Myös *Harry Potterissa* on sankareita, jotka eivät vaikuta erityisen sankarillisilta. Lisäksi kaikilla protagonisteilla on omat vikansa ja puutteensa. Toisaalta ensivaikutelmana paratiisimaiselta vaikuttava velhoyhdyskunta synkkenee jatkuvasti pahuuden levitessä ja lopussa velhomaailma ei tarjoa enää lainkaan turvaa. Salaiset puutarhat ja turvapaikat murenevät ja maailma on karu.

Uusi fantasia kommentoi todellista yhteiskuntaa voimakkaammin kuin edeltäjänsä. Poliittinen kommentointi oli ymmärrettävästi yleistä etenkin 1940- ja 1950-luvuilla. Fantasia esitettiin usein kuvitteellisena totena, jossa luotiin tarinan maailmaan kartojen lisäksi jopa sukupuuta tai kieliä. (Saukkola, 2000, 79.) Ensimmäinen kulta-aika häipyi vähitellen pimeään ja toi mukanaan entistä kenties synkemmän ja realistisemmän, mutta myös fantastisemman fantasian. Eurooppa ajautui toiseen maailmansotaan ja kirjallisuus jäi pimentoon. Rowling kommentoi ja arvostelee juuri toisen maailmansodan ajanjaksoa kirjasarjassaan: Voldemortin ja tämän aatteen esikuvina toimivat Hitler ja natsiaate. Rowling haluaa selvästikin nostaa esille rasismien ja ”toisen” pelkäämisen

vakavat seuraukset ja muistuttaa menneisyyden kauhuista, jottei sama toistuisi.

Toinen kulta-aika sijoittuu 1950-1970-luvuille, eri näkemysten mukaan muutamien vuosien erotuksella suuntaan tai toiseen. Etenkin 1950-luku oli hyvin merkittävä fantasialle. Vaikka fantasia uudistui ja etsi uusia vaihtoehtoja, nojasi se silti samalla pitkiin perinteisiinsä. Ajan kirjallisuudessa näkyi toisen maailmansodan kauhut ja sen aiheuttama paino. (Saukkola, 2000, 79-81.) Toisen kulta-ajan tunnetuimpia ja merkittävimpiä kirjoja on Tolkienin *The Lord of the Rings* (1954-1955). Tolkien palasi kirjassaan edistystä edeltäneeseen aikaan, jolloin kristillisyys ja uskonto näkyivät vielä kirjoissa. Tolkien ei kuitenkaan käyttänyt teoksessaan kristillistä jumalaa, vaan kansantarinoiden ja myyttien inspiroimaa näkymätöntä deismiä. Kristillisyys on silti löydettävissä: maailman on luonut enkelimäiset *valar*, Frodo on kristusmainen toisten puolesta kärsijä ja sovittaja ja velho Gandalf on täysin ylimaallinen olento. Kirjan tärkeimpiä teemoja on kuitenkin pahuus ja sen tutkiminen. (Carpenter, 1985, 211-212.) Toinen tunnettu teos toiselta kulta-ajalta on C. S. Lewisin *The Chronicles of Narnia* (1950-1956). Tolkienista poiketen Lewisilla on selvästi didaktinen ote kirjassaan, eikä hän kaihda kristillisten oppien eteenpäin kertomista uudessa muodossa. Lewis palaa Tolkienia enemmän Nesbitin ja McDonaldin arkadiaan. (Carpenter, 1985, 213.) Rowlingilla päähenkilö Harry muistuttaa Tolkienin Frodoa tai Lewisin Aslania, jotka uhrautuivat yhteisen hyvän puolesta. Rowling ei välitä kristinuskon sanomaa, mutta varmasti pitkät eurooppalaisen fantasian ja juutalaiskristillisyyden perinteet ovat vaikuttaneet Harryn rooliin marttyyrinä.

Sotien jälkeen Britanniassa lastenkirjallisuus näytti pinnallisesti jatkavan eedenisten paratiisien ja suljettujen puutarhojen perinnettä, mutta pinnan alla lapsuus oli hylätty. Kirjat kannustivat luopumaan lapsuudesta, kuten Mary Nortonin *The Borrowersissa* (1952). Kulta-aika nähtiin nyt vankilan symbolina, ei paratiisin. Suurin osa 1950-1970-luvuilla kirjoitetuista kirjoista piti sisällään saman teeman menneen löytämisestä tai uudelleen löytämisestä. Tyypillisesti tuon ajan tarinoissa lapsi kohtaa menneisyyden sukunsa, lähipiirin tai ympäristön kautta ja joutuu jonkinlaiseen vaaraan, jonka myötä kasvavaa joko henkisesti tai moraalisesti. (Carpenter, 1985, 214, 216-218.) Myös *Harry Potterissa* lapsuuden hylkäämisen teema ja paratiisin murentuminen toistuvat. Harryn ja hänen ystäviensä on kasvettava nopeasti aikuisiksi, jopa liian pian. He joutuvat ottamaan vastuulleen aikuisten taakan ja kantamaan sen itse ilman aikuisten apua. Velhoyhteiskunnan sota ja pahan lordin nousu ajavat kaikki hengenvaaraan ja tämä

pakottaa ottamaan nopeasti aikuisen vastuun. Harry oppii henkisen matkansa aikana myös omasta, Voldemortin ja Dumbledoren menneisyydestä ja lopulta hän saavuttaa uuden minuutensa aikuisena, moraalinsa säilyttäen.

3. FANTASIAKIRJALLISUUDEN MÄÄRITTELY

Paras tapa aloittaa fantasian määrittely on mennä itse lähteelle, eli klassisten ja myös lainatuimpien määritelmien pariin. C. N. Manlove, joka kuuluu fantasiatutkimuksen anglosaksiseen koulukuntaan, määrittelee fantasian seuraavasti:

A fiction evoking wonder and containing a substantial and irreducible element of supernatural or impossible worlds, beings or objects with which the mortal characters in the story or the readers become on at least partly familiar terms. (Nikolajeva, 1988, 12; viit. Manlove, 1975, 1.)

On huomattava, että Manlove painottaa ”ainakin osin *tuttavallisia* välejä” ylikuunnollisten olioiden ja objektien kanssa. Tämä seikka erottaa fantasian kauhukirjallisuudesta, jossa oliot ovat useimmiten vihamielisiä. *Harry Potter* täyttää tämän kriteerin olentojen ystävällisyydestä, vaikka muutamia vihamielisiäkin olentoja on.

Fantasiakirjallisuuden tärkeimmäksi ja erottavimmaksi piirteeksi muista genreistä, ja etenkin saduista, on muodostunut käsite sekundaarisesta maailmasta, joka on itsensä J. R. R. Tolkienin luoma. Juuri Tolkienin aikaan lasten- ja nuortenkirjallisuus eli uutta murrosta ja retrospektiivisesti useimmat ihmiset näkevät Tolkienin modernin fantasian isänä. Onkin siis syytä paneutua myös Tolkienin itsensä määritelmään fantasiasta, josta hän käyttää termiä 'satu' esseessään *Saduista (On Fairy-Stories)*:

[...] satu on tarina, joka koskettaa tai käsittelee Satumaata, riippumatta tarinan omasta tarkoituksesta, oli se sitten satiiri, seikkailu, opetus tai fantasia. Satumaan itsensä voisi kääntä lähinnä magiaksi – mutta kyse on erityisen tunnelman ja voiman omaavasta magiasta, joka on mahdollisimman kaukana puuhakkaista tieteellisistä maagikoista. (Tolkien, 2002, 26.)

On huomattava, että 'satu' tai 'Satumaa' eivät käänny suomen kieleen aivan sellaisina kuin Tolkien alkuperäisessä englanninkielisessä laitoksessa on tarkoittanut. Sadulla on tässä laajempi merkitys kuin suomalaisten perinteinen näkemys saduista lastentarinoina.

Lisäksi englannin kielen *fairy-story* viittaa keijuihin, *fairy*. Tämä vivahde-ero puuttuu suomenkielestä. Satumaa on alkuperäisessä tekstissä *Faërie*, keijujen asuinsija. Lisäksi on muistettava, että Tolkien tarkoittaa saduilla (tai *fairy-stories*) kirjallisuutta, joka katsotaan nykyään fantasiaksi. Vaikka termi on hieman eri, hän silti puhuu fantasiakirjallisuudesta. (Tolkien, 2002, 15, 18, 25.)

Kuten Tolkien muistuttaa, sadun määritelmä ei riipu keijun tai haltian määritelmästä, eikä historiallisista tarinoista, vaan juuri Satumaan luonteesta. Se, millainen paikka tuo Satumaa on, määrää sen, millainen tarina on: satua vai fantasiaa. Satumaa itsessään käsittää Tolkienin mukaan haltioiden ja keijujen lisäksi muita asukkaita kääpiöistä noitiin ja lohikäärmeisiin, meret, maan ja auringon, eläimet ja ravinnon ja jopa kuolevaiset ihmiset. Satumaa on siis täydellinen maailma asukkaineen ja ympäristöineen. Mikään tarinassa ei saa viitata siihen, että se on keksitty tai illuusio, tarinan täytyy olla ”totta”. (Tolkien, 2002, 25-26, 30-31.) Tästä Tolkien sanoo

Itse asiassa tuolloin tarinantekijä osoittautuu menestyksekkäästi ”alemmaksi luojaksi” (*”sub-creator”*). Hän luo toisen, sekundaarisen maailman (*Secondary World*), johon lukijan mieli voi astua sisään. Sen sisällä asiat, joista hän kertoo, ovat ”totta”: ne ovat sopusoinnussa tuon toisen maailman lakien kanssa. Sen vuoksi lukija uskoo siihen, kun hän on, niin sanoakseni, sen sisäpuolella. Sillä hetkellä kun epäusko herää, taika raukeaa, magia tai pikemminkin taide on epäonnistunut. Lukija on jälleen silloin primaarisessa maailmassa [...] (Tolkien, 2002, 55.)

Tolkien tuli näin luoneeksi koko fantasian määrittelyn pohjan ja rajat, joiden sisällä fantasian on toimittava ollakseen fantasiaa, eikä esimerkiksi satua (kuten me käsitämme termin 'satu'). Lyhyesti: fantasian on oltava uskottavaa ja ”totta”, fantasian maailma jakautuu primaariin ja sekundaariin maailmaan, sekundaarimaailma sisältää meille tuttuja elementtejä (ei siis meidän näkemyksiämme rikkovaa) ja se sisältää jotakin taianomaista. Kaikki muut määritelmät fantasiasta pohjautuvat ainakin osittain näihin Tolkienin näkemyksiin. *Harry Potterissa* velhoyhteiskunta on sekundaari maailma ja meidän tuntemamme maailma on primaari.

Maria Nikolajeva tiivistää fantasian sen tärkeimpien ja tunnistettavimpien elementtien kautta; fantasia on tekstilaji, jossa esiintyy taianomaisuutta, eli taianomaisia olentoja tai tapahtumia, muutoin realistisessa maailmassa, selittämättömän tunnetta ja luonnonlakien häpäisyä tai rikkomista. Hän muistuttaa myös satujen läheisestä asemasta suhteessa fantasiaan, mutta myös siitä, että aiemmin termiä 'satu' on käytetty kuvaamaan

myös fantasiaa, kuten esimerkiksi Tolkien on käyttänyt. Nikolajevan mukaan paras tapa erottaa satu ja fantasia toisistaan on kummankin genren näkemys maailmasta: satu sijoittuu aina yhteen maailmaan, jonka sisällä kaikki on mahdollista, esimerkiksi eläimet osaavat puhua ja ihmiset lentää, kun taas fantasiassa oikea, eli primaari maailma ja taianomainen, eli sekundaari maailma ovat jollakin tapaa sekoittuneet tai punoutuneet toisiinsa. Primaari ja sekundaari maailma voivat olla yhteydessä toisiinsa mitä erilaisimmin tavoin; esimerkiksi *Harry Potterissa* taianomainen maailma kätkeytyy todellisen maailman sisään, ja sinne pääsee vain taikakeinoin, kuten King's Crossin laiturilta $9\frac{3}{4}$ tai napauttamalla taikasauvalla juuri oikeaa kiveä kivimuurissa päästäkseen Diagon Alleylle. Taianomaisessa sekundaarimaailmassa yliluonnolliset tapahtumat ja olennot ovat sallittuja, mutta oikeassa primaarimaailmassa sellaiset koetaan ihmetyksen aiheiksi tai sopimattomiksi. (Nicolajeva, 1988, 12-13.)

Myös Boyerin ja Zahorskin mukaan fantasialla on juurensa saduissa, tosin useimmiten fantasia on hienostuneempaa kuin fantasiaa edeltäneet sadut. Lisäksi heidän mielestään fantasiassa hahmot ovat kompleksisempia eikä juoni noudata mitään kaavaa. Boyerin ja Zahorskin mielestä juuri fantasian maailmat ovat todiste lajityypin hienostuneisuudesta. Boyer ja Zahorski jakavat fantasian kahteen osaan, *high fantasyyn* ja *low fantasyyn*. *Low fantasy* sijoittuu primaariin maailmaan, kun taas *high fantasy* sijoittuu sekundaariin maailmaan. Sekundaarisen maailman poikkeukselliset säännöt ja luonnonlait selittävät kaikki yliluonnolliset tapahtumat primaarin maailman outojen tapahtumien sattuessa ilman mitään syytä. Tästä johtuen he pitävät *high fantasya* parempana kuin *low fantasya*. (Saukkola, 2001, 11; viit. Boyer & Zahorski 1982, 56.) Mielestäni on kuitenkin absurdia väittää, etteikö fantasia, ja etenkin *high fantasy*, noudata useimmiten jotakin kaavaa. Esimerkiksi tehtävän tai matkan suorittaminen tai pahan voittaminen ovat hyvin tyypillisiä *high fantasylle*. Samaa mieltä kaavamaisuudesta on mm. Sisättö (Sisättö, 2006, 17). Myös *Harry Potterin* juonirakenne on fantasialle tyypillinen ja kaavamainen hyvän ja pahan taistelu. Kirjasarja voidaan luokitella tolkienilaiseksi *high fantasyksi*. Muita tolkienilaisia *high fantasy* –tarinoita ovat mm. C.S. Lewisin *The Chronicles of Narnia* ja Philip Pullmanin *His Dark Materials* –sarja.

Nicolajeva on täysin eri mieltä Boyerin ja Zahorskin kanssa *high* ja *low fantasyn* laadullisista eroista. Hän ei pidä kyseisten termien käytöstä niiden kvalitatiivisten konnotaatioiden takia. Nicolajevan mielestä molemmat termeistä ovat ambivalentteja. Siksi Nicolajeva onkin kehittänyt oman jaottelunsa kuvaamaan primaarin ja sekundaarisen maailman suhdetta toisiinsa. Hänen mukaansa sekundaarisia maailmoja

voi olla kolmenlaisia: suljettuja, avoimia tai implisiittisiä. Suljetulla maailmalla ei ole mitään yhteyttä meidän maailmaamme; tätä Boyer ja Zahorski kutsuvat *high fantasyksi*. Avoin maailma on jonkinlaisessa yhteydessä meidän maailmaamme, ja sekä sekundaari että primaari maailma ovat kummatkin läsnä tekstissä. Esimerkiksi *Harry Potterissa* on avoin maailma. Implisiittinen maailma ei varsinaisesti esiinny tekstissä, mutta vaikuttaa jollakin tavalla primaariin maailmaan (Nikolajeva, 1988, 36.)

Nikolajevan mukaan eräs tärkeimmistä fantasian laeista on se, että taikuus ei voi olla kaikkivoipaa tai rajatonta. Fantasian maailma on rakennettu oman maailmamme lakien ja sääntöjen mukaan, eikä kuvitellun maailman sisäinen logiikka saa särkyä. Toisin sanoen, fantasian pitää paradoksaalisesti vakuuttaa lukijansa omasta todellisuudestaan tullakseen uskotuksi. (Nikolajeva, 1988, 25-26.) Nikolajeva jatkaa siis Tolkienen viitoittamaa tietä. Täysin uskomattomat tai omaa maailmankuvaamme rikkovat näkemykset hajottavat illuusion fantasian maailmasta. Kirjailijan täytyy siis pysyä joissakin järjen ja kohtuuden rajoissa ollakseen uskottava. Myös sekundaarisia maailmoja koskevat tietyt lainalaisuudet uskottavuuden luomiseksi ja ylläpitämiseksi. Primaarin ja sekundaarin maailman tulisi olla rakenteiltaan yhtenäiset, sekundaarin maailman itsessään pitäisi olla loogisesti ja johdonmukaisesti rakennettu ja annettujen loogisten selitysten tulee olla tyydyttäviä ja koherentteja. Myös tasapainon säilyttäminen primaarin ja sekundaarin maailman välillä on tärkeää. (Nikolajeva, 1988, 27-28.) *Harry Potterissa* uskottavuus on ratkaistu siten, ettei sekundaari maailma puutu primaarin maailman tapahtumiin eikä primaari tiedä sekundaarin olemassaolosta. Lisäksi sekundaari maailma muistuttaa primaaria omine lakeineen, normeineen, valtahierarkioineen, infrastruktuureineen ja koulujärjestelmineen.

Fantasian lakeihin kuuluu myös se, että saduissa hyvän täytyy aina voittaa paha, eli kirouksilla on oltava parannuskeinonsa ja taikuudella rajoituksensa. Tämä on sääntö pohjautuu satujen sääntöihin, mutta on vielä tärkeämpää fantasiakirjallisuudessa, missä tasapainoa primaarin ja sekundaarin maailman välillä on säilytettävä. (Nikolajeva, 1988, 28.) Fantasiassa taikaa ei useimmiten selitetä (Nikolajeva, 1988, 32). Osa tarinan ”taikaa” on juuri siinä, ettei magiaa selitetä, vaan verhotaan salaperäisyyteen ja jätetään lukijan itse pääteltäväksi. Maagisuuden selittäminen saattaisi rikkoa taianomaisuuden ja lakien ontuvuudella uskon sekundaariin maailmaan. Taikaan liittyvät myös lait siitä, etteivät aikuiset näe mitään taikuuden aiheuttamaa ja taika on aina peruuttamatonta (Nikolajeva, 1988, 31-32). *Harry Potterissa* magiaan on olemassa rajoituksensa: taikakeinoja ei voi aina käyttää eikä niitä voi soveltaa kaikkeen; vakavimmat taitat, kuten tappokirous, ovat

peruuttamattomia; taikaa tai sen alkuperää ei ole selitetty. Loitsuihin tai muodonmuutoksiin, jotka ovat lieviä taikoja, on olemassa vastataikansa.

Sabine Wienker-Piepho aloittaa fantasiakirjallisuuden määrittelyn termistä 'fantasia'. 'Fantasia' tulee kreikan sanasta *phantastikós*, joka tarkoittaa mielikuvituksen voimaa. Laajemmassa merkityksessä se tarkoittaa empiirisestä maailmankuvasta poikkeavaa kirjallisuutta. Usein fantasiakirjallisuuden määritelmä viittaakin tähän vastakkainasetteluun, tai todellisen ja epätodellisen, mahdottoman tai rinnakkaismaailman väliseen konfliktiin. Termi 'fantasia' levisi Britanniasta vähitellen muualle maailmaan. (Wienker-Piepho, 2004, 32-33.) Wienker-Piepho vertaakin fantasiaa kansansatuihin, sillä folkloren vaikutus fantasiaan on selvä, ja fantasian menneisyys kietoutuu juuri folkloren ympärille. Wienker-Piephon mukaan niin kansansadut kuin fantasiakin alkaa usein realistisen maailman kuvauksella, johon yhtäkkiä murtautuu epätodellinen toiseus. Myös toiset maailmat, joko vaihtoehtoiset, suljetut tai täysin valmiit, ovat tuttuja kummassakin. (Wienker-Piepho, 2004, 33.) Wienker-Piephon mukaan näiden maailmojen välillä siirtyminen meille tutusta maailmasta toiseen maailmaan on hyvin tyypillistä sekä fantasiassa että saduissa. Tätä siirtymää kutsutaan liminaaliksi. Esimerkiksi C. S. Lewisin *The Chronicles of Narniassa* liminaalitulana toimii vaatekaappi tai juna-asema, tai Grimmin sadussa *Kolme höyhentä* liminaalin tehtävää suorittaa luukku maassa. (Wienker-Piepho, 2004, 33.) *Harry Potterissa* liminaalitulana toimii King's Crossin laiturin 9 ¾, josta Hogwarts Express -pikajuna lähtee kohti noitien ja velhojen koulua. Toisena siirtymänä toimii Leaky Cauldron –niminen publi, jota tavalliset ihmiset eivät näe ja pubin takan sijaitseva kivimuuri, johon avautuu kulkutie vain oikeanlaisilla napautuksilla. Myös Nikolajeva on tuonut esille sen, että yhteys primaarin ja sekundaarin maailman välillä saavutetaan aina vain taianomaisin keinoin, toisin kuin esimerkiksi science fictionissa, jossa yhteys saavutetaan erilaisten välineiden ja koneiden avulla (Nikolajeva, 1988, 35).

Erojakin folkloren tai satujen ja fantasian välillä kuitenkin on. Folklore ei ole koskaan yksittäisen tekijän keksimää, vaan kollektiivin eteenpäin siirtämää, anonyymiä tuotosta. Lisäksi osa folkloresta on pyhää, Jumalasta peräisin olevaa salaista totuutta. Lisäksi toisin kuin fantasiassa, osa folkloresta uskotaan historiallisesti todeksi, legendaksi. Toisaalta folklore on tietyn kansan, etnisen yhteisön tai kulttuurin immateriaalista kulttuuriperintöä, eikä folklore kuulu kenellekään erityisesti, vaan se on kaikkien omaa. (Wienker-Piepho, 2004, 38-39.)

Sisätkö lisää fantasian määrittämisen helpottamiseksi kaksi ominaisuutta, joista

usein erottaa fantasiakirjallisuuden muusta kirjallisuudesta: maailma ja teema. Sisättö käyttää maailman jaottelussa Nikolajevan muotoilemaa sekundaarimaailman kolmijakoa. Fantasialle tyypillisiksi teemoiksi Sisättö luettelee hyvän ja pahan välisen taistelun, kasvamisen, luonnon tai muiden arvokkaiden asioiden itseisarvon esille nostamisen ja oman maailmamme epäkohtien, kuten sotien tai teknologisen kehityksen, esittämisen. (Sisättö, 2006, 16-17.) Myös Bengtsson mainitsee fantasialle tyypillisiksi teemoiksi syvällisen elämän ja kuoleman, elämän tarkoituksen ja hyvän ja pahan ristiriidan käsittelyn (Bengtsson, 2000, 16). Rowlingilla löytyvät kaikki edellä mainitut teemat.

4. J. K. ROWLING

Joanne Rowling on syntynyt 31.7.1965 Yatessa, lähellä Bristolia. Hänen vanhempansa, Anne ja Pete, tapasivat junassa matkalla King's Crossilta Skoltantiin. Sisko Dianne on syntynyt 28.6.1967. Joanne asui lapsuutensa ensin Winterbournessa ja sitten Tutshillissä, Walesissa. Joannen äiti oli kotiäiti ja isä tehdastyöläinen. Joanne on naimissa Neil Murrayn kanssa. Parilla on kaksi yhteistä lasta, poika David ja tyttö Mackenzie. Aiemmasta avioliitosta Joannella on tytär Jessica. (Rowling, kotisivut, www.jkrowling.com.)

Joanne opiskeli University of Exeterissä ranskaa. Opintoihin kuului myös vuoden harjoittelu Ranskassa, jossa Joanne kokeili ensimmäistä kertaa opettamista. Joanne valmistui Exeteristä vuonna 1987. Vuonna 1996 hän valmistui opettajaksi. Joanne muutti Lontooseen, jossa hän teki erilaisia pätkätöitä. Eräällä junamatkalla Manchesterista Lontooseen Rowlingille syntyi ensimmäisen kerran idea *Harry Potterista*. Hän alkoi kirjoittamaan kirjaa jo samana iltana. Joanne asui myös jonkin aikaa Portugalissa, jossa hän opetti englantia. (Rowling, kotisivut, www.jkrowling.com.)

Joannen elämän tärkeimpiä ja vaikuttavimpia tapahtumia ovat olleet hänen isoäitinsä Kathleenin kuolema vuonna 1974 sekä hänen äitinsä MS-tauti ja varhainen kuolema. Rowling käyttää tarvittaessa toisena nimenään isoäitinsä nimeä. Joanne myöntää, että hänen äitinsä kuolemalla on ollut suuri vaikutus paitsi hänen omaan elämäänsä, myös kirjalliseen tuotantaansa. (Rowling, kotisivut, www.jkrowling.com.)

Vuonna 1995 Rowling lähetti kirjansa kolme ensimmäistä kappaletta kirjallisuusagentille ja solmi sopimuksen Christopher Little Literary Agencyn kanssa.

Tässä vaiheessa Rowlingin piti ottaa käyttöönsä myöhemmin niin kuuluisat nimikirjaimet J.K.. *Harry Potter and the Philosopher's Stone* julkaistiin 26.6.1997. Pian ilmestymisen jälkeen amerikkalaisen Scholastic Booksin kustannusjohtaja Arthur A. Levine ilmoitti kiinnostuksena Joannen kirjaan. Lopulta kustantaja osti Amerikan oikeudet ja vuoden 1999 loppuun mennessä myös elokuva-oikeuksista oli päätetty. (Rowling, kotisivut, www.jkrowling.com.)

Joanne tukee nykyään myös useita hyväntekeväisyysjärjestöjä, kuten Council for One Parent Familiesä, MS Society Scotlandia sekä syöpäsairaiden ja heidän läheistensä auttamiseksi perustettua Maggie's Centresiä. Joanne on myös kirjoittanut kaksi kirjaa Comic Reliefin hyväntekeväisyyteen, *Fantastic Beasts & Where to Find Them* (2001) ja *Quidditch Through the Ages* (2001), joiden tulot menevät lyhentämättöminä hyväntekeväisyyteen. Joannen viimeisimmän kirjan, *The Tales of Beedle the Bard* (2007), tuotto ohjataan The Children's High Level Group -hyväntekeväisyysjärjestölle. (Rowling, kotisivut, www.jkrowling.com.)

J. K. Rowling on julkaissut seuraavat teokset:

Harry Potter and the Philosopher's Stone (1997),
Harry Potter and the Chamber of Secrets (1998)
Harry Potter and the Prisoner of Azkaban (1999)
Harry Potter and the Goblet of Fire (2000)
Fantastic Beasts and Where to Find Them (2001)
Quidditch through the Ages (2001)
Harry Potter and the Order of the Phoenix (2003)
Harry Potter and the Half-Blood Prince (2005)
Harry Potter and the Deathly Hallows (2007)
The Tales of Beedle the Bard (2007)

Joanne on saanut lisäksi useita kirjallisuuspalkintoja ja tunnustuksia, kuten Author of the Year ja Lifetime Achievement Award –palkinnot vuosina 1999 ja 2008 sekä Order of the British Empire –tunnustuksen vuonna 2001 (Rowlingin kotisivut, www.jkrowling.com).

Rowlingilla on useita kirjallisia vaikuttajia. Ensimmäinen kirja, jonka Joanne muistaa, on Grahamen *The Wind in the Willows*. Joanne luki lapsena myös paljon Richard Scarryn kertomuksia. Edith Nesbit on yksi tärkeimmistä vaikuttajista ja Rowlingia onkin verrattu juuri häneen. Joanne on jopa kirjoittanut pienen novellin kunnianosoituksena

Edith Nesbitille, *The Railway Children* ja *The Story of the Treasure Seekers* kirjoittajalle. Joanne on lukenut laajasti aina *James Bondista* Jane Austeniin, joka on edelleen hänen suosikkikirjailijansa. Myös C. S. Lewisin *The Chronicles of Narnia* ja Tolkienin *The Lord of the Rings* ovat tuttuja Rowlingille. Lisäksi Susan Coolidgen *What Katy Did* (1872) on ollut tärkeä Joannelle. (Rowling, kotisivut, www.jkrowling.com; Lydon, 1999, <http://www.accio-quote.org/articles/1999/1099-connectiontransc2.htm#p27>). Rowlingiin ovat siis kulta-ajan kirjailijat tehneet pysyvän vaikutuksen.

5. HARRY POTTER -SARJA

J. K. Rowling keksi idean Harry Potteriin vuonna 1990 junamatkalla Manchesterista Lontooseen, kun hänen mieleensä tuli kuva laihasta, mustatukkaisesta ja silmälasipäisestä pojasta, joka ei tiedä olevansa velho. Tapojensa vastaisesti Joannella ei ollut mukana kynää, ja hän oli liian ujo pyytääksensä kynää lainaan keneltäkään junassa istuvilta. Sen sijaan hän keskittyi kuvittelemaan Harryn hahmoa, koulua ja ihmisiä, joita Harry voisi kohdata siellä. Rowlingilla ei ollut tosin vielä tässä vaiheessa Harryn nimeä keksittynä. Matkansa aikana Joanne keksi Ronin hahmon perustuen hänen omaan ystäväänsä, Hagridin, koulun riistanvartijan, ja kaksi koulun kummituksista. Eniten Rowling kuitenkin mietti koulua ja sen ympäristöä. Hän välittömästi ajatteli skotlantilaista maisemaa, koska se oli tärkeää hänen vanhemmilleen, ja vanhaa skotlantilaista linnaa. Linna ei ole syntynyt minkään yksittäisen, olemassa olevan linnan pohjalta, vaan se on yhdistelmä useita eri linnoja. Kotiin päästyään Joanne kirjoitti heti kaiken muistiin pieneen vihkoon. Näin hän aloitti kirjoittamaan *Philosopher's Stonea* heti samana iltana, vaikka lukijoiden tuntema versio onkin hyvin erilainen kuin ensimmäiset muistiinpanot. Joanne itse kuvailee olleensa innostuneempi uudesta tarinasta kuin mistään aiemmin kirjoittamastaan. Hän kirjoitti ja hahmotteli tarinaa eteenpäin vapaa-ajallaan, mikä oli miellyttävää vaihtelua harmaaseen arkeen. Joanne päätti jo hyvin varhaisessa vaiheessa, että hän tulee kirjoittamaan seitsemän kirjaa. Joku voisi pitää sitä ylimielisenä, kun yhtäkään kirjoista ei oltu vielä kirjoitettu tai painettu, mutta oli vain järkevää hahmotella Harryn tulevaa elämää tarinan koheesion ylläpitämiseksi. (Rowlingin kotisivut, www.jkrowling.com.)

Joulukuun 30. päivänä vuonna 1990 Joannen äiti kuoli, mikä tuli vaikuttamaan

suuresti paitsi Joannen elämään, myös *Harry Potteriin*. Rowling kirjoitti äitinsä kuoleman jälkeen, hänen muistolleen, oman lempikappaleensa *Philosopher's Stonessa*, The Mirror of Erisedin (suom. Iseeviot-peili), jossa Harry pystyy näkemään kuolleen perheensä elävänä; tosin peili ei oikeasti tee ketään eläväksi, se vain paljastaa katsojan sydämen kipeimmän, suurimman toiveen. (Rowling, kotisivut, www.jkrowling.com; Rowling, HP1, 157.) Ei tarvita erityistä huomiokykyä ymmärtämään, miten kipeästi Joanne kaipasi äitiään, etenkin niin pian tämän poismenon jälkeen. Äidin kuolema näkyy koko *Harry Potter* -sarjassa alati läsnä olevana kuolemana, synkkyytinä ja Harryn kaipuuna vanhempiaan kohtaan. On silti sydäntä lämmittävää nähdä, miten pian äitinsä kuoleman jälkeen Joanne kirjoitti professori Dumbledorelle lauseen ”It does not do to dwell on dreams and forget to live [...]” muistuttaen itseään ja lukijoita siitä, ettei kuolleita saa enää takaisin ja että meidän elävien tehtävä on elää (Rowling, HP1, 157).

Vaikka tutkinkin *Harry Potter* -sarjan alkuperäistä englanninkielistä versiota, käytän rinnalla myös suomenkielisiä käännöksiä. Käännökset tulevat kyseeseen taikojen, hirviöiden, rotujen nimien ja muiden substantiivien kohdalla lukijoiden ymmärtämisen helpottamiseksi, etenkin kun monet termeistä ovat Rowlingin itsensä keksimiä, mutta myös haluttujen konnotaatioiden ja vivahteiden havaitsemiseksi. Erisnimien kohdalla käytän alkuperäisiä, englanninkielisiä nimiä, mutta ensimmäisen kerran kohdalle osuessa esitän myös mahdollisen suomennoksen ymmärtämisen varmistamiseksi.

Suomennoksissa käytän Jaana Kapari-Jattan oivallisia ja kehuttuja käännöksiä. Kapari-Jatta on tavoittanut yllättävän hyvin Rowlingin tekstin vihjeet, sävyt ja konnotaatiot. Hän onkin saanut vuonna 2002 Kansainvälisen kääntäjienliiton (FIT) Astrid Lindgren -palkinnon hyvästä käännöstyöstään. Kielikellon *Harry Potter* -kirjasarjan kääntämistä käsittelevän artikkelin mukaan käännöksissä on otettava huomioon usein paitsi äänneasu ja sanaan tai nimeen liittyvä lataus, myös rytmi ja alkusointu sekä mahdolliset lukijalle piilotetut vihjeet tunnelman ja mielikuvien lisäksi (Laalo, 2008, 35). *Harry Potter* on siis pitkälle harkittu ja merkityksiä täynnä oleva kirjasarja, joten haluan suomennosten avulla auttaa Rowlingin maailmaa tuntemattomiakin pääsemään ns. sisälle taikaan. Jatkossa tulen viittaamaan *Harry Potter* -kirjoihin lyhenteellä HP ja kirjan ilmestymisjärjestyksen numerolla: *the Philosopher's Stone* on HP1, *the Chamber of Secrets* on HP2 ja niin edelleen. Muutoin kuin viitatessa käytän kuitenkin kirjan nimeä.

Harry Potter alkaa Harryn, sarjan protagonistin, ollessa yksivuotias. Paha lordi Voldemort tappaa Harryn vanhemmat, Jamesin ja Lilyn, ja yrittää tappaa Harrynkin, mutta epäonnistuu ilman mitään selvää syytä. Voldemortin langettama tappokirous

kääntyykin häntä itseään vastaan, ja Voldemort katoaa kukistettuna. Harry saa tapahtumasta salaman muotoisen arven otsaansa, mutta selviää ilman muita vahinkoja.

Harry viedään asumaan tätinsä perheeseen, Dursleyille. Perheeseen kuuluu Petunia-tädin lisäksi hänen puolisonsa Vernon, sekä heidän poikansa, Dudley, joka on vuoden vanhempi kuin Harry. Dursleyt vihaavat kaikkea erilaista ja outoa, ja he vihaavat Harrya, jonka ympärillä kaikkea outoa aina tapahtuu. Harrylle suodaan Dursleylla elintila ja perustarpeista huolehditaan välttävästi, mutta hän ei ole kuitenkaan erityisen hyvin kohdeltu. Huonon kohtelun äärimmäisestä esimerkistä käy se, että Harry elää lapsuutensa portaikon alapuolisessa siivouskomerossa. Lisäksi pilalle hemmoteltu ja ilkeä Dudley kiusaa jatkuvasti Harrya.

Kun Harry on 11-vuotias, hän saa kuulla olevansa velho ja kutsun Hogwarts School of Witchcraft and Wizardryyn (suom. Tylypahkan noitien ja velhojen koulu). Aluksi hän ei usko omaa erityisyyttään, mutta lopulta ymmärtää ympärillään sattuneiden outojen tapahtumien olleen taikuutta. Samalla Harry saa ensimmäistä kertaa elämässään kuulla, miten hänen vanhempansa kuolivat. Vähitellen Harrylle valkenee, että tavallisen ei-taikomattoman väestön ja yhteiskunnan sisällä on piilossa maaginen yhteiskunta omine lakeineen, ministeriöineen, kouluineen ja infrastruktuureineen.

Hogwarts School of Witchcraft and Wizardryn johtajana toimii Albus Dumbledore, joka on velhomaailman yksi arvostetuimmista ja mahtavimmista jäsenistä. Harryn elämä ja kohtalo ovat Dumbledorelle erityisen tärkeitä ja hän seuraakin Harryn kehitystä tarkasti. Hogwarts on 900-luvulla Skotlantiin perustettu velhojen koulu, jossa on neljä tupaa, joihin kaikki oppilaat jaetaan koko opiskeluajakseen: Gryffindor (suom. Rohkelikko), Hufflepuff (suom. Puuskupuh), Ravenclaw (suom. Korpinkynsi) ja Slytherin (suom. Luihuinen). Tuvat ovat saaneet nimensä perustajiensa mukaan. Slytherinistä sanotaan, ettei mikään muu tupa ole kouluttanut niin paljon pimeyden velhoja kuin se; muun muassa lordi Voldemort kuului opiskeluaikoinaan Slytheriniin.

Tärkeitä opettajia Harryn elämässä ovat Minerva McGonagall (suom. McGarmiwa), muodonmuutosten opettaja ja Gryffindor-tuvan tuvanjohtaja sekä Severus Snape (suom. Kalkaros), taikajuomien opettaja ja Slytherin-tuvan tuvanjohtaja. McGonagall on jatkuvasti läsnä Harryn elämässä ensimmäisestä kouluvuodesta alkaen, ja hänet tunnetaan tiukkana, mutta reiluna opettajana. Vararehtorina McGonagallilla on myös valtaa ja vastuuta oppilaisiinsa. Snape on yksi Harryn antagonisteista. Snapella oli omina kouluvuosinaan riitaa Harryn isän, Jamesin, kanssa, ja vanha kauna on kulkeutunut Harryyn asti. Snape ei voi sietää Harrya; tunne on molemminpuolinen.

Matkalla Hogwartsiin Harry tutustuu Ron Weasleyyn ja Hermione Grangeriin. Ensimmäisen kouluvuoden aikana heistä tulee parhaat ystävykset. Ronin suuresta perheestä tulee lisäksi vähitellen Harrylle eräänlainen sijaisperhe, ja Ronin äidistä huomaavainen äidinkorvike. Ensimmäisenä koulupäivänään Harry saa itselleen myös omanikäisen antagonistin, Draco Malfoyn. Draco kuuluu Slytherin-tupaan, kun taas ystäväkolmikko kuuluu Gryffindoriin. Malfoy on rikas, ylimielinen ja pahantahtoinen poika, siis täydellinen Harryn vastakohta.

Jokaisena kouluvuotena Harry joutuu ystävineen seikkailuihin ja vaaroihin. Jo ensimmäisenä vuotenaan Harry kohtaa hyvin heikon lordi Voldemortin ja voittaa tämän. Vähitellen vuosien vieressä professori Dumbledore paljastaa pikku hiljaa Harryn menneisyyttä ja Voldemortin vaikuttimia murhata Harryn perhe. Samalla paljastuu Voldemortin menneisyys ja ennustus, joka lopulta määrää sekä Harryn että Voldemortin kohtalon. Tarina päättyy siihen, että Harry ja Voldemort kohtaavat jälleen toisensa viimeisessä taistelussa.

6. PAHA - ”OSAAN SATUTTAA HEITÄ, JOS TAHDON”

Augustinus on sanonut “For what is that which we call evil but the absence of good”. Lauseen voi ymmärtää siten, että pahuus on pelkästään hyvyyden poissaoloa. Toisaalta voidaan problematisoida sitä, voiko näitä kahta käsitettä edes erottaa toisistaan. Voidaankin pohtia, onko pahuudessa myös muita ulottuvuuksia kuin pelkkä hyvyyden puuttuminen. Itse asiassa, puuttuuko pahalta kyky hyvään? Pahuutta koskevassa tutkimuksessa on päinvastainen ongelma kuin hyvyyttä koskevassa: pahuutta kuvataan paljon ja jopa erittäin yksityiskohtaisesti. Birgit Baltzar esittää opinnäytetyössään syyn pahuuden hyvyyttä tarkempaan kuvaukseen: “goodness is usually considered as something that is self-explanatory, whereas evil is something much more complicated and needs defining” (Baltzar, 2007, 5).

Koska rajanveto puhtaan pahan ja arkipäiväisen pahan välillä on vaikeaa, puhumattakaan useista eri pahuuden asteista ääripäiden välillä, erittelen hahmojen pahoja ominaisuuksia, pahoja tekoja ja pahuutta omissa luvuissaan valitsemieni teemojen mukaisesti. *Harry Potterissa* pahuudesta on eroteltavissa erilaisia piirteitä ja yhtäläisyyksiä, joiden mukaan olen suorittanut jaotteluni. Erittelen myös protagonistien

pahuutta, sillä hekin lankeavat pahaan. Toisaalta protagonistit antavat antagonistien pahuudelle myös kontrastia; protagonistien pahuus on yleensä arkipäiväistä verrattuna antagonistien sadistisuuteen. Näin ollen analyysiä eivät rajoita eri pahuuden asteet, vaan tulkitsen pahuutta sen tekijöistä käsin; kukaan ei ole täysin vailla pahuutta. *Harry Potterissa* päähenkilöt ovat polaarisia: Harry on todella hyvä, vaikka hänkään ei ole täysin vailla pahuutta, ja Voldemort on todella paha. Tällä välillä on epämääräinen harmaa alue, jonne suurin osa hahmoista sijoittuu. Kuten Kunnas sanoo, paha tarvitsee taakseen hyvyyttä ja pyhyyttä ollakseen majesteettinen tai karismaattinen (Kunnas, 2008, 295). Paha ei erotu tyhjää, mustaa kangasta vasten mustana, vaan se pitää heijastaa valkoiselle, jotta kaikki valkoiset, harmaan ja mustan sävyt näkyvät. Jaottelu hyviin tai pahoihin henkilöihin on häälyvä ja osin näennäinen: on hyviä, jotka horjuvat, tai pahoja, joilla olisi potentiaalia hyväänkin. J. K. Rowling itsekin haluaa korostaa *Harry Potter* –sarjassa pahuuden moniulotteisuutta ja sen eri sävyjä; paitsi että on olemassa todella pahoja, helposti tunnistettavia antagonisteja, on myös niiden varjoissa viipyileviä ihmisiä, jotka ovat heikkoja. Hyvyyteen on sekoittunut pahuutta ja pahuuteen hyvyyttä. Kuten todellisessa elämässä, pahojen ihmisten tai pahuuden tunnistaminen ei ole aina helppoa tai yksiselitteistä.

You have a choice when you're going to introduce a very evil character. You can dress a guy up with loads of ammunition, put a black Stetson on him, and say, "Bad guy. Shoot him." I'm writing about shades of evil. You have Voldemort, a raging psychopath, devoid of the normal human responses to other people's suffering, and there ARE people like that in the world. But then you have Wormtail, who out of cowardice will stand in the shadow of the strongest person. What's very important for me is when Dumbledore says that you have to choose between what is right and what is easy. This is the setup for the next three books. All of them are going to have to choose, because what is easy is often not right.

(Jensen, 2000, <http://www.accio-quote.org/articles/2000/0900-ew-jensen.htm>.)

Professori Snape yrittää vastaavasti kuvata pahuutta, sen ikuisuutta ja muovautumiskykyä seuraavasti:

The Dark Arts [...] are many, varied, ever-changing and eternal. Fighting them is like fighting a many-headed monster, which, each time a neck is severed, sprouts a head even fiercer and cleverer than before. You are fighting that which is unfixed, mutating, indestructible.

(Rowling, HP6, 169.)

Kuvaus muistuttaa suuresti *Raamatun* Ilmestyskirjan seitsenpäistä petoa. Näkemys voi vaikuttaa melko pessimistiseltä, mutta se on oikeastaan vain realistinen kuvaus pahasta. Paha on aina ollut ja tulee aina olemaankin. Sitä ei voi koskaan tuhota täydellisesti ja se aina nousee uudelleen esiin. Tärkeintä ei olekaan tuhota pahuutta olemattomiin vaan taistella sitä vastaan, olla antamatta periksi sille.

6.1. Heikot ja passiiviset

Kantin moraalifilosofian mukaan jokaisella ihmisellä on synnynnäinen moraalilaki, eli intuitiivinen vaistomoraali, mutta myös synnynnäinen, eli ”radikaali”, taipumus pahaan. Radikaalista pahasta on erotettavissa kolme astetta. Ensimmäinen on heikkous tai hauraus seurata moraalilakia. Toinen on taipumus sekoittaa epäpuhtaita ja epämoraalisia motiiveja moraaliin. Kolmas on taipumus omaksua pahoja toimintaohjeita, eli pahansuopuus. Kantin mukaan ihminen kuitenkin valitsee itse pahan vapaasti, joten se on täysin ihmisen omalla vastuulla ja omaa syytä. (Kunnas, 2008, 73.)

Heikkous on ajanut *Harry Potterissa* jopa teoriassa lähtökohdiltaan hyviä pahuuteen. Peter ”Wormtail” Pettigrew (suom. ”Matohäntä”, Piskuilan), Pottereiden pitkäaikainen ystävä, tuntee vetoa itseään vahvempiin jo koulussa. Opintojen ajan vahvempina tukijoina ja ihailun kohteina toimivat ystävät James Potter, Sirius Black ja Remus Lupin. Pahan houkutus ja vahvuus ovat kuitenkin liikaa heikolle Pettigrew’lle, joka loikkaa pahojen puolelle ja ilmiantaa ystävänsä Voldemortille saattaen heidät siten kuolemaansa. Peterille tärkeintä ei ole moraali tai hyvät teot, vaan valita aina vahvempien puoli ja seura. Mikäli tekojen päämäärä tai palkkio on Pettigrew’lle sopiva, ei teoilla ole väliä. (Rowling, HP3, 270-271.) Pahan houkuttelevuudesta ja ihmisen heikkoudesta Rowling sanookin osuvasti:

Is evil attractive? Yes, I think that's very true. Harry has seen the kind of people who are grouped around this very evil character. I think we'd all acknowledge that the bully in the playground is attractive. Because if you can be his friend, you are safe. This is just a pattern. Weaker people, I feel, want that reflected glory. I'm trying to explore that. (Time Pacific, 2000, <http://www.time.com/time/pacific/magazine/20001030/potter.html>.)

Älyllinen passiivisuus voi olla vaarallista (Kunnas, 2008, 79). Ihminen voi olla miten älykäs tahansa, mutta jos on passiivinen eikä kyseenalaista mitään, voi ajautua vaikeuksiin. Huonoon seuraan joutuu usein tyhmässä seurassa (Kunnas, 2008, 80). Snape on juuri tällainen henkilö, joka ei ole kyseenalaistanut tai kritisoinut asioita. Hän tutustuu jo ensimmäisenä koulupäivänään tuleviin kuolonsyöjiin, joiden seuraan hän sattumalta ajautuu. Samalla Snapea varmasti houkuttelee kuolonsyöjien hohdokkuus, vaarallisuus ja ryhmän antama turva. Snape on tottunut siihen, että hän on kiusattu; nyt on hänen vuoronsa olla voimakas ja pelottava. (Rowling, HP7, 540-542; HP5, 569-571.) Tilanne on hyvin samanlainen kuin Pettigrew’lla. Myös Siriuksen veli Regulus ajautuu mukaan kuolonsyöjien toimintaan totuttuaan kotonaan kuulemaan puhdasverisyydestä ja Voldemortin hyvästä asiasta. Hamsunin *Naiset kaivolla* –romaani on hyvä kuvaus siitä, kuinka pahuuteen voi myös turtua (Kunnas, 2008, 74). Snape saattaa suhtautua kuolonsyöjiin melko neutraalisti tai jopa positiivisesti sen takia, että hän on tottunut lapsuudestaan asti väkivaltaan. Kirjasarjassa tuodaan ilmi, että Snapen kotona on vaikeaa ja vanhemmat riitelevät paljon. Se, käyttääkö Snapen isä fyysistä väkivaltaa, ei selviä, mutta ainakin hän käyttää verbaalista väkivaltaa: ”[...] a hook-nosed man was shouting at a cowering woman, while a small dark-haired boy cried in a corner”. Väkivaltainen ja rikkinäinen tausta johtaa jo nuorella iällä väkivaltaisiin kokeiluihin: Snape hallitsee taikavoimiaan ja tappaa sillä kärpäsiä. (Rowling, HP7, 535; HP5, 521.)

Pahuus ja ihmiskuva ovat erilaisia eri kulttuureissa ja eri aikoina. Toisinaan ihmiseltä odotetaan pyhimyksenkaltaista hyvyyttä, jolloin pahaksi on helppo leimautua, toisaalta taas ihminen voidaan nähdä syntymästään asti syntisenä, jolloin hyvyys on helpompi tuoda esiin. Eräs yksinkertainen ja tunnistettavin pahuuden muoto on kehnous, kuten Kunnas sitä nimittää kirjassaan *Paha*: kehno paha vastaa karkeasti kristinuskon synnin käsitettä. Kehnous on inhimillistä, lievää pahuutta. Pahuus ei ole kätkeytyä, vaan piilevänä ihmisessä. Sen voi tuoda esiin ympäristö ja olosuhteet tai moraalisen ryhdin puute. Aivan yhtäläillä ihmisellä voisi olla potentiaalia hyväänkin. (Kunnas, 2008, 58-59, 63, 72.) *Harry Potterissa* Peter Pettigrew’lla olisi potentiaalia hyväänkin, mutta heikon moraalin ja ympäristön houkutusten takia hän lankeaa pahaan. Lopussa Pettigrew osoittaa sääliä ja kenties katumustakin, joka koituu hänen kohtalokseen. Myös Draco Malfoylla, Harryn antagonistilla, on potentiaalia hyvään. Hänet on vain kasvatettu vihan ja rotuopin maailmaan, joten kyseinen maailmankuva ja ajattelutapa ovat hänelle luonnollisia. Myös Draco osoittaa todellisen luonteensa ja epävarmuutensa aidon pahan edessä, kun hänen tehtävään on murhata professori Dumbledore, mutta epäroikin. Draco

ei oikeasti ole paha ja murhanhimoinen; hän pelkää kosta ja perheensä turvallisuutta Voldemortin tai hänen kannattajien toimesta. (Rowling, HP6, 548, 552.) Kummassakin tapauksessa ympäristö on saattanut henkilöt pahuuteen, eikä ympäristö ole antanut mahdollisuutta hyvyyteen tai pahuuden kieltämiseen.

Kehnoa pahaa Malfoyssa edustaa sekin, että hän on varsin itserakas ja oman edun tavoittelija. Kunnaksen mukaan itsesuojelu ja oman edun tavoittelu ovat luonnollisia piirteitä niin kauan kuin ne eivät saavuta narsismia tai häikäilemättömää egoismia (Kunnas, 2008, 59). Tämän rajan Draco ylittää siinä, missä Harry ei. Kun Harry ja Draco kilpailevat, Harry haluaa vain voittaa puhtaasti ja reilusti, joskin tietysti peitota samalla vihollisensa, kun taas Draco on kateellinen ja haluaa päihittää ja nöyryyttää vastustajansa. McGinnin mukaan kateus on pahaa ja se voi kehittyä jopa sadistiseksi pahaksi. Tällöin kadehdittu pitää saattaa epätoivotuksi. Kateus on laajalle levinnyttä ja yleistä, mutta useimmiten se saa pelkän epäreiluuden tunteen muodon. (McGinn, 1997, 70.) Kateuden arkinen muoto on yleistä myös *Harry Potterissa*. Harryn ystävä Ron on kateellinen Harrylle, koska tämä saa aina huomiota eikä tällä ole pulaa rahasta. Ron on itse veljessarjan nuorin ja huomaamaton, hänellä ei ole koskaan mitään uutta ja hienoa eikä hän ole mitenkään erityinen. Siksi on luonnollista, että toisinaan Ron kadehtii ystäväänsä. (Rowling, HP4, 140, 251-252, 254.) Kateus on tosin vain ohimenevää ja Ron kykenee nousemaan aina tilanteen tasalle.

Myös kilpaileminen voi aiheuttaa vääränlaisia hedonistisia vastakkainasetteluja. Kilpailu on ambivalenttia, mutta voi myös mennä liian lähelle pahaa. Kilpailussa tarkoituksena on kuitenkin yhden voitto ja toisen häviö ja häviöjä joutuu kokemaan henkistä kärsimystä voittajan tuntiessa olonsa hyväksi. Vaarana on etenkin se, että kilpailutilanne jatkuu urheiluareenoiden ulkopuolellakin. (McGinn, 1997, 70-71.) *Harry Potterissa* koulun tuvat kilpailevat jatkuvasti toisiaan vastaan niin tupapisteissä kuin huispauksessakin, eräässä velhourheilussa. Kilpailemiseen liittyy läheisesti myös kosto: etsitään toisen kärsimystä. Kostaminen on ambivalentti samoin kuin kilpaileminen. Kosto voi olla joko oikeutettua pahaa tai varsinaista pahaa. Merkitystä on sillä, tunteeeko koston mielihyvää; mielihyvän tunteminen on jo liian lähellä pahaa. (McGinn, 1997, 70.) Tupien väliset pelit ovat usein osa koston kierrettä; kun yksi tupa voittaa tai tekee vääryyttä, muut janoavat kosta, ja kosto saa aina aikaan lisää kostonhalua. Harry janoaa kosta myös vanhempiensa kuolemaan. Hän kuitenkin tiedostaa sen, ettei hän voi omaksua samanlaisia toimintatapoja kuin Voldemortin kannattajat, sillä muuten hän ei

eroaisi heistä millään tavalla. (Alanko, 2005, 68.)

Kostamiseen ja kilpailemiseen liittyy läheisesti myös koulukiusaaminen, jota esiintyy myös *Harry Potterissa*. Eräs uhreista on Snape, jota piinaavat Harryn isä James ja kummisetä Sirius sekä Lupin ja Wormtail. Snape ja James eivät voi sietää toisiaan ensinäkemästään lähtien. Lisäjännitteitä auheuttavat tupapisteen ja huispaus, sekä tietenkin tytöt. James käyttää jopa fyysistä väkivaltaa sanallisen kiusaamisen lisäksi. Jopa siis periaatteessa hyvät ihmiset voivat langeta niinkin alhaiseen tekoon kuin kiusaamiseen. Kuten James selittää tätä heidän välisen vihamielisyyden syytä: ”[...] it’s more the fact that he exist, if you know what I mean...” (538-540; HP5, 569-571.) Ei siis ole välttämättä mikään ihme, että Snape ajautuu kuolonsyöjien seuraan; heiltä hän ainakin saa huomiota, turvaa ja ihailua.

Moraalisen heikkouden lisäksi myös älyllinen passiivisuus, tyhmyys tai fanaattisuus voi olla vaarallista, sillä silloin henkilö saattaa toteuttaa valmiita malleja, jotka eivät palvele ihmisten etua (Kunnas, 2008, 77). Esimerkiksi Malfoyn perhe on aina tukenut ja palvellut Voldemortia ja heidät kahlitsee Voldemortiin aate, mutta lopulta myös pelko omasta ja perheen turvallisuudesta. On kuitenkin aivan eri asia kannattaa jotakin aatetta joko omaa passiivisuuttaan kuin tyhmyyttään, fanaattisuudesta puhumattakaan. Tyhmä ei voi olla viisaampi, mutta passiivinen henkilö ei vain vaivaudu ajattelemaan ja kritisoimaan vallalla olevaa aatetta. Silloin on aivan yhtä syyllinen kuin vapaasta tahdostaan mukana oleva fanaatikko. Ihmisellä on järki, jotta sitä käytettäisiin. Siihen vetoaminen, ettei tiennyt paremmasta tai ei vain tullut ajatelleeksi, puhumattakaan siitä, että ”kun muutkin” tekivät jotakin, on ala-arvoista. Esimerkiksi natsilla oli Saksassa niin suuri valta, koska enemmistö kansasta oli heidän puolellaan. On käsittämätöntä, suorastaan mahdotonta, että tavalliset, järkevät ihmiset menevät mukaan eettisesti arvelluttavaan toimintaan. Tietämättömyyteen vetoaminen ei ole riittävää. Malfoynkin perhe kannattaa Voldemortin tekoja ja aatteita niin kauan kuin se palvelee heidän intressejään. Kun heille ilmenee, että kannattamisessa voi olla myös haittapuolia, he ovat välittömästi valmiita jättämään Voldemortin ja tämän kannattajat. Heille Voldemortin teot ja niiden seuraukset avautuvat vasta siinä vaiheessa, kun perheen turvallisuus on uhattuna ja pojan, Dracon, henki on vaarassa. (Rowling, HP7, 15, 589.) Niin kauan kuin perhe voi rehvastella hyvillä suhteillaan, rahavaroillaan ja hyvällä asemallaan ja samalla pilkata muita lajeja tai rotuja, asiat ovat hyvin heidän kannaltaan. Kun heidän asemansa muuttuukin miellyttävästä ja rehvakaasta epävarmaksi ja heidän pitäisi oikeasti kannattaa

Voldemortia ja tämän rotuoppeja jopa omalla hengellään, heidän mielenkiintonsa sammuu. On eri asia pilkata heikompia oman nojatuolinsa mukavuudesta kuin juosta sotatantereella taistellen hullun johtajan toiveiden mukaisesti. Oikea toimiminen, jopa toisten murhaaminen, on vakavaa ja moraalitonta puuhaa, joihin kovin moni ei oikeasti haluakaan ryhtyä.

Mikäli ihmisellä ei ole kriittistä mieltä, voi joutua tuhon ja pahan osaksi. Henkilön ei tarvitse olla sadistinen luonteeltaan, mutta olosuhteet voivat muokata ketä tahansa. Kun olosuhteet sallivat poikkeavan käytöksen ja tekee siitä normin tai lain, eivät yksilöt tunne enää syyllisyyttä: ennen kielletystä tai laittomasta asiasta on tehty sallittua ja laillista. (Kunnas, 2008, 98.) Näin on juuri esimerkiksi Malfoyn perheen laita. He kannattavat jotakin aatetta, koska se sopii heille ja koska se on heidän yhteisössään normi. Kun kaikkialla ympärillä kaikki tekevät samaa ja uskovat samoin, ei joku asia olekaan enää kielletty ja väärin, vaan siitä tulee yhteisön uusi toimintapa ja –kulttuuri. Etenkin Dracolla näkyy yhteisön muovaama maailmankuva: Draco kannattaa innokkaasti rotuoppia ja lajismia, koska hänen perheensä on aina kannattanut sitä ja kaikki hänen ystävänsäkin perheineen kannattavat sitä. Hän on perinyt rasistiset ajatukset isältään, joka on snobi (Baltzar, 2007, 118). Dracolla ei ole koskaan ollut edes muuta mallia. Hän on hyväksynyt oman ryhmänsä normin ehdottomana totuutena, vailla kriittisyyttä. Sartren mukaan pahuus onkin opittua, ja sen voi saada aikaan leimaamalla. Myös oma toiminta, miljöö ja geenit voivat vaikuttaa. (Kunnas, 2008, 233.)

Kuolonsyöjien perheissä lapset ovat kasvaneet suoraan ympäristöön, jossa rasismi, heikompien alistaminen ja rotupuhtaus on sallittua. Kun ympäristö kannustaa pahuuteen ja yksilö toimii yhteisön normien mukaisesti, hän saa positiivista palautetta. Kun yksilö huomaa saavansa tietyistä teoista ja ajatusmalleista vahvistusta, hän jatkaa toimintaansa. Aluksi toimintaa ohjaa siis ympäristö, lopulta kuitenkin yksilön omat valinnat. Koska Draco ja hänen koko perheensä ovat älyllisesti passiivisia ja noudattavat oman yhteisönsä kieroutuneita normeja ansaiten yhteisössään korkean ja arvostetun aseman, leimautuvat he pahaksi. He eivät näe mitään syytä muuttaa toimintaansa, koska sen hetkinen toimintamalli näyttää tuottavan positiivista tulosta. Koska he eivät myöskään tarkastele toimintaansa tai aatettaan kriittisesti, he eivät näe siinä mitään vikaa. Myöskään lähiympäristö ei anna syytä mielipiteiden muuttamiseen tai kriittiseen ajatteluun, sillä koko lähipiiri koostuu muista kuolonsyöjistä. Moraalinen heikkous tai epäonnistuminen voi saada aikaan sen, että pahuuteen turtuu. Lopulta siihen suhtautuu

välinpitämättömästi. (McGinn, 1997, 67.) Koko Malfoyn perhe suhtautuu rasismiin ja omiin tekoihinsa hyvin välinpitämättömästi. He ovat siis turtuneet pahuuteen ympäristön ja omien tekojensa vaikutuksesta: kun kohtaa rasismia ja lajismia päivittäin, ei se tunnu enää poikkeavalta tai väärältä. Rowling kuvailee passiivisesti pahuuteen suhtautuvia henkilöitä: “Regulus got in a little too deep. Like Draco. He was attracted to it, but the reality of what it meant was way too much to handle.” (Anelli, Spartz, 2005, <http://www.the-leaky-cauldron.org/features/interviews/jkr2>). Pahuus voi siis olla kiehtovaa, mutta todellisuus on harvoin yhtä kiinnostavaa ja miellyttävää.

Toisaalta myös protagonistit Harry itse pelkää toisinaan olevansa paha. Kun Harryn ja Voldemortin välinen yhteys vahvistuu, näkee Harry tämän mieleen ja Voldemort yrittää jopa hallita Harrya. Tämän seurauksena Harry pelkää olevansa paha (Rowling, HP5, 435, 439-442). Myös silloin, kun muut oppilaat epäilevät Harryn olevan Salazar Slytherinin kauan kadotettu jälkeläinen, Harry epäilee myös itse omaa taustaansa ja hyvyttään (Rowling, HP2, 147). Harryn ja Voldemortin intiimin yhteyden vuoksi ei ole ihmeäkään, että Harry toisinaan epäilee itseään. Kenties Blake ja Baudelaire ovat oikeassa siinä, että hyvä ja paha ovat vain ihmismielen syvyydessä piilevä ykseys (Kunnas, 2008, 157). Harrylla olisi potentiaalia pahaan, mutta aivan yhtä lailla Dracolla olisi potentiaali hyvään. Nietzschekin hyvä ja paha ovat ”ikään kuin samojen tikapuiden eri korkeudella olevia askelmia”: potentiaalinen pahuus on hyvyyden ainesta (Kunnas, 2008, 186). Paha on aina ollut olemassa ja tulee olemaankin. Hyvä tarvitsee rinnalleen pahan, jotta se voi erottua. Toisaalta paha tarvitsee myös hyvää erottuakseen itse. Paha, etenkin henkilöity paha, on hyvä vihollinen: se ruumillistaa ulkopuolellemme oman ja toisten pahan, jolloin sitä vastaan on helpompi taistella. Ketä vastaan me taistelisimme, jos emme pahaa. Baltzar tiivistää hyvän ja pahan konseptit *Harry Potterissa* osuvasti:

In conclusion, Rowling’s depiction of good and evil as not absolutes is very accurate. The concepts of “goodness” and “evilness” are very complicated and claiming good or evil as being something absolute would be radically simplistic and naïve.
(Baltzar, 2007, 109.)

6.2. Vallanpitäjät

Birgit Baltzar kuvaa opinnäytetyössään vallan ja pahuuden suhdetta *Harry Potterissa*:

Valta ja pahuus ovat intiimisti yhteydessä toisiinsa. Valta on lähes poikkeuksetta korruptoitunutta, olivatpa valtaa pitävän alkuperäiset tavoitteen kuinka hyviä tai ihailtavia tahansa. Täten valtaan sisältyy aina eräänlainen pahuuden taso. Samaan tapaan myös pahuus on sekoittunut valtaan, sillä paha käyttää usein vallan koneistoja hyväkseen. (Baltzar, 2007, esipuhe)

Hän väittää, että valta on *poikkeuksetta* korruptoitunutta. Väite on vahva ja mielestäni paikkaansa pitämätätön *Harry Potterissa*. On totta, että osa vallanpitäjistä on korruptoituneita, mutta eivät kuitenkaan kaikki. Valta on myös suhteessa siihen, kenellä on valtaa ja kuka sitä käyttää kenen yli. Kun toisilla on valtaa, johtaa se automaattisesti siihen, että toisilla sitä ei ole ja näitä kohtaan valtaa käytetään. Valta esiintyy *Harry Potterissa* usein rasismina tai lajismina.

Racism in the wizarding world is not related to race per se, as it is not about one's skin colour or culture, but it is a matter of purity of wizarding blood: racism is directed towards Muggles, Muggle-borns, half-bloods, Squibs and half-breeds. The racism of the wizarding world is a matter closely related to power, i.e. those in power discriminating against those without power [...].
(Baltzar, 2007, 109.)

Jästit (ei-taikovat ihmiset), jästisyntyiset (taikomattomien ihmisten jälkeläiset), puoliveriset (osin jästitaustaiset) ja surkit (taikomattomat velhosuvun lapset) ovat taikamaailman yhteiskunnassa sosiaalisen hierarkian pohjalla. Puoliveristen asema on lähes yhtä hyvä kuin ”oikeiden” velhojen ja noitien. Jästisyntyisiä eli kuraverisiä sen sijaan kohdellaan huonosti ja heidän halventaminen on varsin yleistä. Jästisyntyisiä ei esimerkiksi haluttaisi päästää velhokouluun, sillä heitä pidetään huonompina velhoina kuin puhtasverisiä (Baltzar, 2007, 116). Myös puolilajilliset ovat arvoasteikossa heikoilla, sillä heitä ei pidetä täysivaltaisina velhoyhteisön jäseninä. Eri lajien sekoittumista pidetään luonnottomana ja niistä syntyviä olentoja epäihmisinä. Alimpana hierarkiassa kuraveristen kanssa ovat jästit ja surkit. Surkkeja pidetään jonkinlaisia luonnonoikkuina ja häpeällisinä olentoina, jotka tahraavat koko suvun maineen. Yleensä surkit kasvatetaan tavallisiksi ihmisiksi ja heitä kannustetaan sopeutumaan ihmisten maailmaan taikamaailmaan kuulumattomina.

Huolestuttavinta on se, että useimmiten tätä valtaa ei-puhtasveristen ylitse käyttää

ministeriö, joka on vastuussa taikayhteisön toimimisesta, ylimmästä päätösvallasta, laeista ja niiden täytäntöönpanosta. Esimerkiksi taikaministeri Fudge vannoo liikaa niin sanotun veren puhtauden nimiin:

You place too much importance, and you always have done, on the so-called purity of blood. You fail to recognise that it matters not what someone is born, but what they grow to be.
(Rowling, HP4, 614-615.)

Useisiin lakeihin on sisällytetty rasismia ja lajismia, jotka ovat halventavia: lain mukaan kentaureilla on ihmisenkaltaiseen älykkyyteen verrattavissa olevaa älykkyyttä, vaikka oikeasti ne ovat huomattavasti älykkäämpiä kuin ihmiset; ei-ihmisillä ei ole lupa käyttää tai pitää hallussaan sauvaa; ihmishäntien on lähes mahdoton saada töitä lakien takia ja ihmiset ovat velhoja alempia olentoja. (Baltzar, 2007, 110-111.) Ihmisten alemmuus osoitetaan sillä, että velhoyhteisö on päättänyt salata oman olemassaolonsa ihmisiltä, koska he eivät usko ihmisten kykenevän ottamaan tätä tietoa vastaan vastuullisesti. Suurin osa velhoyhteisön jäsenistä uskoo, että ihmiset haluaisivat kaikkiin elämänsä pienimpiinkin murheisiin velhojen apua, joten on parempi, että ihmiset saavat pärjätä omillaan.

Koska velhot ovat muita ylempänä taikamaailman arvohierarkiassa, vain heillä on oikeus kantaa ja käyttää sauvaa. Esimerkiksi kotitontut ja maahiset ovat kykeneviä omanlaiseensa taikaan, mutta heille ei kuitenkaan sallita sauvaa.

Perhaps the most disturbing way of restricting magic use is portrayed in how non-human creatures are not allowed to perform magic with a wand or even hold one. [...] The reason why I find this disturbing is that I consider this an example of both racism and speciesism: witches and wizards think themselves superior to those without magic power similar to theirs [...].

(Baltzar, 2007, 12.)

Lisäksi taikasauvan valmistaminen ja siihen liittyvä *wandlore* on ainoastaan velhojen tiedossa, eikä informaatiota jaeta muille. Näin ollen on tehty mahdottomaksi muiden lajien omistaa tai luvattomasti valmistaa itselleen sauva, sillä tieto ja taito on vain velhoilla. Kapinaan ei ole annettu mahdollisuutta. Maahiset haluaisivat oikeuden sauvaan ja sauvatiedon myös itselleen, mutta he haluavat myös valtaa. Sen sijaan kentaureilla on

paljon tietoa ja taitoa, eniten ehkä koko taikamaailmassa, mutta heillekään ei ole sallittu sauvaa. Tosin luultavaa on, että he eivät tarvitse eivätkä edes halua moista ihmisten aikaansaannosta, sillä he ovat ylpeä ja itsenäinen rotu. Problemaattista onkin, mihin vetää raja sauvallisten ja sauvattomien välille. Vain taikoviin? Se raja on jo siirretty, sillä moni taikova ei saa omistaa sauvaa. Velhoihin ja noitiin? Sekin raja kumotaan Voldemortin asettaessa valtaan nukkehallinnon toisen sodan alussa, sillä vain puhtaat noidat ja velhot saavat omistaa tästä eteenpäin sauvan. Kuraveriset tai puoliveriset eivät saa omistaa sauvaa.

Mikäli moraalialia käytetään vallan välineenä, paha muuttuu välineelliseksi (Kunnas, 2008, 100); näin käy myös taikaministeriön suhteen. Puoliverisiä ja kuraverisiä syyllistetään ja laeissa ja yleisessä toiminnassa annetaan kuva, että vika on heissä, ei vallan koneistoissa tai asenteissa. Kun taikovalta väestöltä viedään oikeus taikasauvaan, viedään heiltä pois ihmisarvo. Ihmisarvo viedään myös muilla tavoin: velhot pitävät kotitonttuja orjinaan, vailla mitään oikeuksia, ja omistaja voi kohdella tonttuaan miten haluaa. Koska tontut eivät ole ihmisiä, on yhteiskunnan harjoittama syrjintä lajismia. (Baltzar, 2007, 112.) Tontuilla on kuitenkin ihmisenkaltaisen tunteet, joten niitä ei voi pitää myöskään eläiminä tai eläimellisinä. Silti heidän omistajansa voivat tehdä pienillä orjillaan mitä haluavat: heidän henkeään uhataan jatkuvasti, heitä kohdellaan kuin syöpäläisiä ja tontut ovat pakotettuja rankaisemaan itseään fyysisesti isäntiensä puolesta (Rowling, HP2 12, 133). Kukaan ei kuitenkaan puutu vanhaan orjajärjestelmään, vaan se nähdään luonnollisena osana velhoyhteiskuntaa. Velhoyhteiskunnassa veren puhtaus on arvokysymys paitsi kuolonsyöjien keskuudessa, myös tavallisten velhojen parissa. He pitävät itseään parempina, ylempiarvoisina, kuin muita lajeja, joiden taika poikkeaa velhojen ja noitien taikuudesta. Esimerkiksi kotitonttujen asema on itsestäänselvyys kaikille velhoyhteisön jäsenille. Jopa Ron sanoo: ”They *like* being enslaved” (Rowling, HP4, 198).

Ministeriön toiminta ja sen lait ovat usein epätasa-arvoisia ja jopa räikeän vääriä ja epärehellisiä. Entinen auroriviraston päällikkö, virasto, joka vastaa pimeyden velhojen kiinniottamisesta, Bartemius Crouch vanhempi lähettää monia vankeja pahamaineiseen Azkabanin velhovankilaan jopa täysin ilman oikeudenkäyntejä (Rowling, HP4, 456). Osa tuomituista on myös syyttömiä, kuten Harryn kummisetä Sirius. Järjestelmä on siis kaikkea muuta kuin aukoton ja täydellinen. Kaikki syytetyt eivät saa myöskään esittää minkäänlaista puolustusta, vaan heidät tuomitaan täysin yksipuolisin todistein. Azkaban

muistuttaa siis suuresti Guantanamo Bayn tukikohtaa, jonne pahamaineisia taleban-terroristeja suljetaan vailla oikeudenkäyntejä, joskus jopa täysin syyttöminä. (Baltzar, 2007, 17-18.) Myös Hogwartsin puolilajillinen tilustenpitäjä lähetetään syyttömänä vankilaan, kun *Chamber of Secretsissä* tapahtuu hyökkäyksiä koulun oppilaita kohtaan. Oikeasti syyllinen on Voldemort ja tämän hallitsema basiliski, jättiläiskäärme. Ministeriön tapa toimia useissakin kriiseissä on lähettää viattomia ihmisiä vankilaan, jotta luodaan mielikuva siitä, että ministeriö tekee ja saa aikaan jotakin. (Baltzar, 2007, 18.) Ministeriölle tärkeintä on omien kasvojen säilyttäminen, arvovallan ja vallan ylläpitäminen ja positiivisten mielikuvien luominen, vaikka sitten syyttömien maineen ja hengen hinnalla.

Bartemius Crouch vanhempi on hyvä esimerkki paitsi lain väärinkäytöstä, myös pahaan lankeamisesta; mikäli ihminen käyttää pahaa välineenä hyvään, paha ottaa hänet välineekseen (Kunnas, 2008, 112).

Crouch's principles might've been good in the beginning – I wouldn't know. He rose quickly through the Ministry, and he started ordering very harsh measures against Voldemort's supporters. The Aurors were given new powers – powers to kill rather than capture, for instance. And I wasn't the only one who was handed straight to the Dementors without trial. Crouch fought violence with violence, and authorised the use of the Unforgivable Curses against suspects. I would say he became as ruthless and cruel as many on the Dark side. He had his supporters, mind you – plenty of people thought he was going about things the right way, and there were a lot of witches and wizards clamouring for him to take over as Minister of Magic. (Rowling, HP4, 457.)

Crouch taistelee siis pahaa vastaan pahalla, tehden tismalleen samoja asioita kuin kuolonsyöjät: kuolonsyöjiä tuomitaan siitä, että he ovat käyttäneet anteeksiantamattomia kirouksia aivan kuten ne viranomaiset, jotka ovat ottaneet kiinni kyseisiä kuolonsyöjiä. Kysymys oikeutetusta pahasta on tässä tilanteessa problemaattinen ja tilanne on vähintäänkin absurdi. Crouch ei kuitenkaan nouse taikaministeriksi, sillä hänen oma poikansa todetaan kuolonsyöjäksi ja tuomitaan Azkabaniin. Crouch itse tuomitsee oman poikansa vankilaan, sillä hän ei halua olla missään tekemisissä minkään maineelle haitallisen kanssa. Crouchin asema on kuitenkin mennyttä. (Rowling, HP4, 457-459.) Mikäli käyttää pahan torjumiseen ja tuhoamiseen tismalleen samoja tekoja ja aseita kuin pahantekijät itse, ei silloin voi pysyä erossa pahasta ja sen yläpuolella. Jos lankeaa samalle tasolle pahantekijöiden kanssa, lankeaa pahaan. Valta ja maine sokaisevat

Crouchin ja hän aidosti uskoo tekevänsä hyvää, mutta lopulta hän ei ole juurikaan parempi kuin kiinniottamansa kuolonsyöjät. Oikeutettu paha on sallittua, vaikkakin ambivalenttia, mutta tekoon ei saisi liittyä epäpuhtaita motiiveja tai epämääräisiä keinoja. Erja Alanko kirjoittaa pro gradu –tutkielmassaan, että sekä hyvät että pahat käyttävät väkivaltaa, mutta ero löytyy asenteista ja toimintavoista: protagonistit harkitsevat tekojaan ja tuntevat katumusta tehtyään jotakin sopimatonta. (Alanko, 2005, 51.) Crouch ei poikkea lopulta enää asenteidensa tai toimintatapojensa osalta antagonisteista.

Taikaministeriön ylempään alivaltiosihteriin ja Hogwartsin väliaikaiseen rehtoriin Dolores Umbridgeen (suom. Pimento) henkilöityy ministeriön ja taikayhteisön rasismi, vallankäyttö ja väärinkäytökset. Hän tottelee mitä tahansa vallassa olevaa tahoja, ja uskoo vahvasti olevansa oikealla asialla. Fanaattisuus on todellakin vaarallista: Umbridge toteuttaa aina innoissaan vallanpitäjien käskyjä tai oletettuja toiveita, vaikka ne olisivat moraalisesti tai eettisesti miten väärää tahansa. Kun ministeriö haluaa sensuroida ja ohjailta tietoja Voldemortin paluusta, päättää ministeriö hallita Hogwartsin koulua. Ministeriö pelkää myös sitä, että Dumbledore saattaa havitella itselleen valtaa ja tämä halutaan estää. Koska ministeriö haluaa vaikuttaa ja päättää oppilaiden opetuksesta omien intressiensä mukaisesti, asettaa ministeriö uudeksi opettajaksi Dolores Umbridgen. Myöhemmin Umbridge korotetaan myös yli-inkvisiittoriksi (engl. *The Inquisitor*), jolla on valta luoda uusia asetuksia, tarkastaa muita opettajia ja rangaista oppilaita. Termi ’inkvisiittori’ viittaa suoraan Espanjan inkvisitioon ja ”vääräoppisten” käännättämiseen. Umbridgen kauhun vallan aikana on paljon syyttömiä syytettyinä, asetukset ovat järjettömiä ja kohtelevat oppilaita eriarvoisesti ja sensuurin ilmapiiri vallitsee koulussa. Ministeriön tavoite on saada Hogwarts täydellisesti haltuunsa. Jo edellä mainittujen keinojen lisäksi siihen kuuluu myös ”epäpätevien” opettajien erottaminen ja lopulta Umbridgen nimittäminen koulun rehtoriksi. (Baltzar, 2007, 46-48.)

Valta ei houkuttele kuitenkaan pelkästään pahoja tai pahuuden taipuvaisia ihmisiä. Dumbledoren heikkoutena ovat kuoleman varjelukset (engl. *Deathly Hallows*). Hän haluaa yhdistää ne ja olla kuoleman herra. Dumbledorelle tosin kuoleman herruus tarkoittaa sitä, että hän saisi vanhempansa takaisin, ei muuta. Lisäksi Dumbledore on vallanhimoinen: ”[...] power was my weakness and my temptation.” Hän yrittää selittää itselleen, että se olisi yhteiseksi hyväksi, mutta Dumbledore oppii, että valta ei sovi hänelle. (Rowling, HP7, 573, 575.) Vaikka Dumbledorelle tarjotaan myöhemmin taikaministerin virkaa (engl. *Minister for Magic*), suurinta valtaa velhojen keskuudessa,

hän kieltäytyy siitä kerta kerran jälkeen. Dumbledore toteaa, ettei hänelle voinut uskoa valtaa ja että hän oli paremmassa turvassa Tylypahkan opettajana. (Rowling, HP7, 574-575.) Myös Harryn heikkous on koetuksella, kun Harrylla on tilaisuus kerätä kaikki kuoleman varjelukset itselleen. Harry kuitenkin pystyy luopumaan varjeluksista, mutta vain sen takia, että niiden etsiminen ja löytäminen on tehty vaikeaksi. Dumbledore on järjestänyt niin, että Harry saa vihjeitä vain vähitellen. Lisäksi Dumbledore luottaa siihen, että Harryn rationaalinen ystävä Hermione hillitsee Harryn äkkipikaisuutta. Harry ei kuitenkaan halua kuoleman varjeluksia tullakseen kuoleman herraksi ja voittamattomaksi: hän haluaa yhdistää kuoleman varjelukset voittaakseen Voldemortin. (Rowling, HP7, 348, 351, 577.)

Nikolajevan mukaan maagiset objektit ovatkin kaksijakoisia: ne voivat auttaa pahaa vastaan, mutta voivat tehdä myös näkyväksi pahalle. Toisaalta taikaobjektia tavoittelee usein sekä hyvä että paha, koska sitä voi käyttää molempiin tarkoituksiin (Nikolajeva, 1988, 87). Kuoleman varjelukset ovat juuri tällaisia voimallisia taikaobjekteja, jotka voivat tarjota sankarille avun kukistaa vihollinen, mutta viholliselle mahdollisuuden alistaa muut tyranniansa alle. Maagiset objektit voivat myös houkutella sankarin pahuuteen tai kutsua pahan luokseen. Sekä Harry että Dumbledore kokevat kumpikin varjelusten houkuttelevuuden, mutta pystyvät lopulta kieltäytymään niiden houkutuksilta. Mahtavat taikaesineet ovat yhtä kahtiajakoisia kuin taika itsessään: se on sekä hyvää että pahaa käyttötarkoituksesta riippuen. Omat valinnat siis vaikuttavat siihen, onko taika tai maagiset objektit hyviä vai pahoja. Itsessään ne ovat neutraaleja.

Ovatko Dumbledore ja Harry siis kaukaa viisaita, tietäen heikkoutensa rajattoman vallan edessä ja sisäisen pahansa päästessä vapaaksi, vai vain pelokkaita kohtaamaan oman ”sisäisen eläimensä”, päästämään vitaalisuutensa valloilleen, kuten Nietzsche asian ilmaisee (Kunnas, 2008, 194)? Voidaankin problematisoida, olisiko parempi kohdata oma sisäinen petonsa, päihittää se ja valjastaa hyvään. Nietzschen mukaan paha on välttämättömyys, jos halutaan luoda se, mikä yli-ihmisessä on parasta ja tahto valtaan on ihmisen vitaliteetin ja sen mahdollisuuksien vertauskuva. Paha on välttämätöntä yli-ihmisyyden laajentuessa, sillä ulottuvuudet laajenevat joka suuntaan, sekä hyvään että pahaan. Ihminen tulee samaan aikaan siis sekä pahemmaksi että paremmaksi. (Kunnas, 2008, 188.) Mielestäni sekä Dumbledore ja Harry tekevät kuitenkin oikean valinnan: he eivät anna omalle vallanhalulle valtaa ja vapautta. Protagonisti ymmärtää, että jokainen meistä on myös paha, mutta hän ymmärtää myös

vaalia omaa hyvyyttään. Hyvyys vaatii päivittäistä, tietoista ratkaisua olla antamatta pahuudelle ja heikkouksille vallan. Kenties Dumbledore ja muut protagonistit näkevät hyvyyden vain vahvojen ihmisten piirteinä, sillä kuka tahansa voi olla paha ja eläimellinen, mutta hyvyys, ihmisyytensä, vaatii oikeita tekoja ja itsensä tuntemista. Vallasta Dumbledore sanoo seuraavaa:

It is a curious thing, Harry, but perhaps those who are best suited to power are those who have never sought it. Those who, like you, have leadership thrust upon them, and take up the mantle because they must, and find to their own surprise that they wear it well.

(Rowling, HP7, 575.)

Valtaan liittyy osin myös Dumbledoren toinen heikkous. Dumbledore kohtelee toisinaan ihmisiä kuin suuren shakkipelin nappuloita, liikutellen pelimerkkejä pitkin lautaa. Hän näkee ihmisissä niiden välinearvon, mikä on esineellistä. Koska Dumbledore on huomattavan älykäs ja kyvykäs ja hän osaa ennakoida ja päätellä tapahtumia usein jo etukäteen, hän kokee voivansa vaikuttaa ihmisiin nukkemestarin tavoin. Kenties Dumbledorella ei ole paljoa uskoa ihmisiin, vaan hän uskoo olevan muiden parhaaksi, ettei hän selitä suunnitelmiansa yksityiskohtia. Dumbledoren toiminta on välillä yllättävänkin laskemoivaa ja kylmää. Panoksetkin ovat tietenkin isot: Voldemortin kukistaminen. Kenties järkyttävintä ja kylmintä on Harryn tai Snapen ohjailminen ja heidän lopullinen kohtalonsa. Dumbledore voisi olla tyranni, mikäli hänellä olisi enemmän valtaa eikä hän olisi humaani ja hyvä ihminen. Dumbledoren veljen kysymykset ovat varsin kuvaavia: ”How can you be sure, Potter, that my brother wasn’t more interested in the greater good than in you? How can you be sure you aren’t dispensable, just like my little sister?” (Rowling, HP7, 458). Dumbledoren erottaa kuitenkin pahasta hänen motiivinsa ja tapa toimia: Dumbledore ei pakota ketään, eikä hän käytä väkivaltaa. Sekä Harryllä että Dumbledorella on siis ymmärrettävät ja puhtaat vaikuttimet heikkouksiensa taustalla. Kumpikin myös voittaa heikkoutensa. Hetkellinen heikkous on siis hyväksyttävää, sillä se ei ole todellista paha, koska se pysyy suhteellisuuden rajoissa. Lisäksi henkilö aina palautuu takaisin normaaliksi eikä anna heikkoudelleen valtaa.

Umbridge sen sijaan on erittäin vallanhaluinen henkilö, tyranni, joka haluaa hallita kaikkea ja kaikkia. Hän hyväksikäyttää valtaa todella räikeästi uskoen tekevänsä

oikein: “Dolores Umbridge is an example of a corrupt and evil politician, who will do anything in order to make things the way she feels they are supposed to be” (Baltzar, 2007, 103). Hän sallii jopa kidutuksen rangaistusmuotona oppilaille ja aikoo käyttää kidutuskirousta Harrya vastaan, koska hän uskoo tekevänsä oikein ja toteuttavansa ministeriön tahtoa (Baltzar, 2007, 104; Rowling, HP7, 657-658). Huonoissa ja poikkeavissa olosuhteissa sairailta vaistoilla ja vieteillä on mahdollisuus toteuttaa itseään; paha arkipäiväistyy (Kunnas, 2008, 101). Kun paha on arkipäiväistä, tuntuu se normaalilta ja hyväksyttävältä. Kun Umbridge omasta mielestään hyvää luodakseen käyttää pahoja tekoja päämääriensä saavuttamiseen, sortuu hän pahuuteen. Umbridgea ohjailee paitsi vallanhalu, myös pelko tuntematonta ja erilaisuutta kohtaan sekä käsitys muiden lajien älyllisestä alemmuudesta, vaikka totuus olisi täysin päinvastainen. Tietämättömyys ja pelko johtavat usein rasismiin: ”Essentially, racism and speciesism stem from fear of the unknown, fear of the horrifying and monstrous ”other”” (Baltzar, 2007, 121).

Hyvin tärkeä ase vallan välineenä on myös tieto: kenellä on mahdollisuus ohjailla ja päättää informaatiosta. Ministeriö ja Umbridge yrittävät estää elintärkeää informaatiota leviämästä omien intressiensä vuoksi, eli oman valtansa ylläpitämiseksi ja horjunnan estämiseksi: tietoa Voldemortin paluusta, puolustautumisesta ja vastaiskuista. (Baltzar, 2007, 48.) Ministeriö ei halua ihmisten tietävän Voldemortin paluusta, sillä se ajaisi yhteiskunnan kaaokseen. Ministeriö ei ole myöskään valmis itse kohtaamaan tätä hirveää tosiasiaa, eikä se todellakaan ole valmis uuteen sotaan. On siis helpompi kieltää totuus ja esittää, ettei mitään pahaa ole tapahtunut. Yksi keino vastakkaisten mielipiteiden sensuroimisessa on mustamaalaaminen: eriävien mielipiteiden ja totuuden esittäjät leimataan mielenvikaisiksi ja valehtelijoiksi, joita ei voi uskoa. Näin tavallisen kansan keskuudessa horjutetaan potentiaalista vastarintaa ja epäilyä valtakoneistoa kohtaan. Ministeriö ei myöskään halua opettaa nuorille kuinka puolustautua tai hyökätä, sillä ministeriö pelkää hieman paranoidisti, että nuorista voi muodostua vielä jonain päivänä vastarintaliike, joka pyrkii hajottamaan olemassaolevan hallinnon vallankumouksella.

6.3. Kuolonsyöjät

Kunnaksen mukaan taide kyseenalaistaa ja kritisoi yhteiskunnan ja instituutioiden vääristymiä (Kunnas 2008, 75). Rowling kritisoi kirjoissaan rasismia ja rotuoppia ja

viittaa suoraan natsi-Saksaan ja fasismiin. Hän ei käytä satiriin keinoja, eikä hän ennakoivaa tulevaa, vaan muistuttaa menneistä. Kun julkisesti esitetään ohjelma, jossa tietyt kansanryhmät julistetaan pahoiksi ja kauhistuttaviksi sekä uskotellaan heidän tuhoavan yhteisöstä kaiken hyvän ja kauniin, kenenkään on vaikea samaistua heihin tai puolustaa heitä. Natsit leimasivat juutalaiset pahoiksi ja käyttivät heitä syntipukkeina kaikkeen. Syntipukkeja tarvitaan, sillä heihin voidaan kohdistaa kansan viha, vuosien turhautuminen ja epäluulot. Kansanperinteestä tuttua kauhistuttavaa pahaa käytetäänkin usein muun muassa poliittisten ideologioiden ja instituutioiden vallankäytön välineenä, minkä avulla vastustajat ja viholliset leimataan pahoiksi (Kunnas, 2008, 45). Kauhistuttava paha ei ole totta, vaan taiteen ja kirjallisuuden luomaa pahuutta, jonka tehtävänä on tarjota viihdettä sekä turvallinen tapa kohdata omat pelot (Kunnas, 2008, 36). Propagandakoneisto kuitenkin käyttää toisinaan kauhistuttavaa pahaa omiin tarkoituksiinsa, pelotellen kansalaisiaan ja johdatellen heitä haluttuun suuntaan. *Harry Potterissa* natsien asemassa ovat kuolonsyöjät ja syntipukkeina ovat kuraveriset eli jästisyntyiset. Aivan kuten natsilla, kuolonsyöjillä on ihanteenaan ”puhdas” rotu. Ihmisten tehtävä olisikin siis pohtia, kuka käyttää valtaa ja mihin tarkoitukseen.

Propagandaa voidaan käyttää tehokkaasti pahan välineenä leimaamalla vastustajan arvot valheellisiksi sekä esittäen heidät kehnoina, raakoina, sairaina ja tyhminä (Kunnas, 2008, 49). Propagandan tarkoitus on murentaa vastustajan uskottavuus ja viedä pois kaikki samaistumisen mahdollisuudet. Jo ensimmäisen velhosodan aikana, kun Voldemort ensimmäisen kerran saa vallan, ihmiset suhtautuvat melko myötämielisesti rodun puhtauteen ja rotuoppiin. Kuolonsyöjien politiikkaan kuuluu uskotella velhoyhteisölle, että se degeneroituu ja katoaa, jos puoliveristen ja kuraveristen annetaan kaapata koko yhteiskunta ja saastuttaa se omalla verellään.

[...] they thought Voldemort had the right idea, they were all for the purification of the wizarding race, getting rid of Muggle-borns and having pure-bloods in charge. They weren't alone, either, there were quite a few people, before Voldemort showed his true colours, who thought he had the right idea about things... they got cold feet when they saw what he was prepared to do to get to power, though.
(Rowling, HP5, 104.)

Toisen sodan alussa kuolonsyöjät valtaavat taikaministeriön ja asettavat nukkejohtajan ministeriön johtoon. Virallisen tiedon mukaan edellinen taikaministeri, Rufus Scrimgeour, luopuu vallastaan jäädäkseen eläkkeelle; oikeasti hänet murhataan.

(Rowling, HP7, 133, 171.) Koska tieto on valtaa, valtaavat kuolonsyöjät myös lehdistön välittömästi ministeriön kaappauksen jälkeen. Lehdistö on ainoa media ja tietolähde taikamaailmassa, joten kuolonsyöjät kontrolloivat nyt kaikkea informaatiota omaksi hyödykseen. Lisäksi kuolonsyöjät pimittävät itselle haitallisia tietoja. (Rowling, HP7, 171.) Vallankaappauksen jälkeen kuraveriset esitetään mediassa pahoina ihmisinä, jotka vievät taikavoimat ”oikeilta” noidilta ja velhoilta väkivallalla ja varkaudella.

The Ministry of Magic is undertaking a survey of so-called 'Muggle-borns', the better to understand how they came to possess magical secrets.

Recent research undertaken by the Department of Mysteries reveals that magic can only be passed from person to person when wizards reproduce. Where no proven wizarding ancestry exists, therefore, the so-called Muggle-born is likely to have obtained magical power by theft or force.

The Ministry is determined to root out such usurpers of magical power, and to this end has issued an invitation to every so-called Muggle-born to present themselves for interview by the newly appointed Muggle-born Registration Commission.

(Rowling, HP7, 172.)

Kuolonsyöjien toiminta muistuttaa suuresti natsia: natsit merkitsivät aluksi kaikki juutalaiset tai osin juutalaiset, jonka jälkeen heidät kuljetettiin ghettoihin. Sieltä juutalaisia kuljetettiin joko työ- tai vankileireille, joista moni oli oikeasti kuolemanleiri. Kuolonsyöjät pyrkivät ilmeisesti samaan ”lopulliseen ratkaisuun” jästisyntyisten kysymyksessä. On erittäin ovelaa vallata ensin media, jolloin tiedon säätely on helppoa ja vain toivotunlaista informaatiota on saatavilla tavallisille kansalaisille. Tämän jälkeen kansalaisille levitetään tietoa, jonka mukaan jästisyntyiset ovat paitsi alempia olentoja, myös varkaita tai väkivallantekijöitä, jotka ansaitsevatkin tulla tuomituiksi. Näin saadaan kansan yleinen suosio arvojen ja aatteiden avulla, kontrolloidun median välityksellä. Protagonistit eivät kuitenkaan usko median ja kuolonsyöjien propagandaan. Sen sijaan he kohtelevat, tai ainakin pyrkivät kohtelemaan, erilaisia ihmisiä ja eri rotuisia olentoja tasaverisesti. Kuolonsyöjistä poiketen protagonistit eivät kannata rotuoppeja, vaan uskovat eri rotujen väliseen tasaveroiseen yhteiselämään, minkä kuolonsyöjät näkevät vastaavasti uhkana ja petturuutena.

Kuolonsyöjät muistuttavast natsia myös siinä, mikä lasketaan puhtasveriseksi ja mikä ”saastuneeksi”. Natsille epäpuhtaudeksi riitti se, että oli neljäsosajuutalainen, ja samoin on kuolonsyöjien laita: yksikin jästi-isovanhempi voi ”saastuttaa” veren. (Rowling, kotisivut, www.jkrowling.com.) Jaottelu puhtasverisiin, jästisyntyisiin eli

kuraverisiin ja puoliverisiin on siis erittäin pikkutarkka ja kauaskantoinen.

As a matter of fact the Nazis were of a similar opinion with Voldemort that even a drop of dirty blood (Jewish in Hitler's case and Muggle in Voldemort's) in someone's family tree earned that someone a place in the concentration camp. Voldemort and his Death Eaters think that even a drop of Muggle blood makes one unworthy to study magic at Hogwarts, and to be called a witch or a wizard on general.
(Baltzar, 2007, 123.)

Puhdasverisyyden tavoittelu on kuitenkin melko järjetöntä, sillä puhdasverisiä on jäljellä velhoyhteiskunnassa melko vähän. Suurimmassa osassa velhoperheitä tai –sukuja on jästi- tai puoliverisiä. Kuten Ron kritisoi jästisyntyisten arvostelua ja puhdasverisyyttä: ”Dirty blood, see. Common blood. It's mad. Most wizards these days are half-blood anyway. If we hadn't married Muggles we'd've died out.” (Rowling, HP2, 89).

Puhdasveristen vähyys, sisäsiittoisuus tai edes sukupuuttoon kuoleamisen uhka eivät tunnu häiritsevän kuolonsyöjien tavoitteita.

[What they] are essentially pointing out here is the fact that the appeal of the racist ideology of Voldemort and his Death Eaters is actually losing its power, as wizards become increasingly mixed-blooded, and thus also the attitudes towards mixed blood are bound to change little by little.
(Baltzar, 2007, 118.)

Tämä aiheuttaa sen, että kuolonsyöjien täytyy toimia entistä kiivaammin ja kampanjoida entistä vahvemmin ja jopa väkivaltaisemmin kuraverisiä ja puoliverisiä vastaan, sillä puoliveristen osuuden lisääntyessä velhokannassa kuolonsyöjien suosio vähenee. Tilanne on siis melko absurdi, etenkin kun ottaa huomioon sen, että jopa koko rotuopin isä ja johtaja, Voldemort, on itse puoliverinen.

Kuolonsyöjät muistuttavat natseja myös siltä osin, että kummallakin ryhmittymällä on oma tunnuksensa: natseilla svastika ja kuolonsyöjillä pimeän piirto (engl. *The Dark Mark*) (Baltzar, 2007, 127). Pimeän piirroksessa on pääkallo, jonka suusta kiemurtelee käärme; kuva yhdistää siis kaksikin kuoleman tunnusta, pääkallon ja käärmeen (Waenerberg, 1999, 242; Berman, 2008, 45). Natseista poiketen kuolonsyöjät eivät kuitenkaan väitä olevansa vain tavallisia ihmisiä, jotka tekevät kauheita tekoja vain koska tottelevat käskyjä. Kuolonsyöjät tappavat ja kiduttavat, koska nauttivat siitä. (Baltzar, 2007, 129.) Kuten Voldemortin uskollinen oikea käsi, Bellatrix Lestrange, sanoo: ”You need to *mean* them, Potter! You need to really want to cause pain – to enjoy

it – [...]” (Rowling, HP5, 715). Kivun tuottamisesta täytyy nauttia, täytyy haluta tuottaa tuskaa. Vaikuttaa siltä, että Bellatrixilla ei ole lainkaan omaatuntoa. Mutta kuten McGinn väittääkin, aidosti paha ei nauti vain pelkän kuoleman tuottamisesta; elämän sammuminen ei ilahduta (McGinn, 1997, 69). Täydellinen nautinto syntyy aidosti pahalle ihmiselle kivun ja kärsimyksen tuottamisesta. Kuolema on vain leikin loppu, päätös paljon kiinnostavammalle tapahtumalle. Kuten Georges Bataille sanoo, sadismi on pahan puhtain muoto, se on nautintoa pahuudesta ja iloa olla paha; tai kuten markiisi de Sade väittää sadismin olevan tie nautintoon ja elämän täyteyteen (Kunnas, 2008, 151). Ainakin Bellatrix aidosti nauttii kärsimyksen aiheuttamisesta muille. Dumbledore kuvaileekin Bellatrixin tapoja: ”Or dear Bellatrix, who likes to play with her food before she eats it” (Rowling, HP7, 548). Bellatrix on kuin kissa, joka haluaa leikkiä uhrillaan mahdollisimman pitkään ennen kuin lopettaa uhrin.

Myös ns. hyvät velhot tappavat, mikä on ongelmallista hyvän ja pahan erottelussa toisistaan. Ongelmalliseksi muodostuu siis se, mikä erottaa hyvät pahasta tai miksi protagonistit saavat tappaa olematta kuitenkaan pahoja. Tärkein kriteeri on itsesuojelu: itsesuojelu ja oma etu eivät ole pahoja ominaisuuksia (Kunnas, 2008, 59). Kun joku uhkaa sinua tai läheisiäsi väkivallalla tai jopa kuolemalla, on luonnollista puolustautua. Sankarit tappavat ainoastaan tuhotakseen pahuuden, pakon edessä, eivät sen takia, että nauttisivat siitä. Tämä onkin hyvin tärkeä kriteeri: kivun tuottamisesta tai tappamisesta ei nautita, se tehdään vain välttämättömän pakon edessä. Se erottaa protagonistit ja antagonistit toisistaan. Tappaminen tai väkivalta ovat vasta viimeisiä vaihtoehtoja. Jesuiittojen mukaan tämä olisi varmasti tilanne, jossa ”tarkoitus pyhittää keinot” (Kunnas, 2008, 113). Mikäli teolla on hyvät ja puhtaat aiheet, ovat kaikki menetelmät sallittuja. Kunnaksen mukaan tätä voisi kutsua myös oikeutetuksi pahaksi (Kunnas, 2008, 113). Entinen professori ja Harryn ystävä Lupin muistuttaa tilanteen vakavuudesta sen jälkeen, kun Voldemort on palannut ja aloittanut avoimen sodan: ”Harry, the time for Disarmig is past! These people are trying to capture and kill you! At least Stun if you aren’t prepared to kill!” (Rowling, HP7, 64). Viimeinen puolustus tai oikeutus väkivaltaan pahoja vastaan on kuin Sartren näytelmästä *Likaiset kädet* (*Les mains sales*, 1966): mikäli varoo likaamasta käsiään, ei ole pian käsiä ollenkaan (Kunnas, 2008, 125). Mikäli sankarit istuisivat vain toimeettomina ja toivoisivat parasta, tai mikäli he pyrkisivät vain estämään tai vangitsemaan pahoja velhoja, eivät he olisi itse elossa kauaa. Joko heidät murhattaisiin koteihinsa, hallittaisiin komennuskirouksella orjina tai vangitut kuolonsyöjät pakenisivat ja palaisivat kostamaan, kuten *Harry Potterissa* käykin. Sota on

julmaa, puolin ja toisin, mutta selvitäkseen on puolustauduttava ja taisteltava.

Voidaankin pohtia, onko tavalla tappaa merkitystä. Esimerkiksi giljotiini tai kaasukammio on nopea ja etäinen teloittajalle sekä nopea ja tehokas itse uhrille (Kunnas, 2008, 102). *Harry Potterissa* ihmisen voi tappaa kirouksella, *Avada Kedavralla*. Koska kirouksen voi loitsia kaukaakin uhrista, se voi vaikuttaa tappamiseen. Ainakin kirous on hyvin nopea ja tehokas, sillä tappokirouksesta ei voi selvitä hengissä. Etäinen kontakti uhriin etäännyttää tappajan paitsi uhrista, myös kaikesta inhimillisestä. Kaukana uhrista ei tarvitse katsoa tai kuunnella uhrin aneluja tai itkua, eikä uhriin tarvitse koskea millään tavalla. Tappokirous sallii paitsi fyysisen etäisyyden, myös psyykkisen etäisyyden tilanteeseen. Luultavasti tappokirous helpottaa tappamista ja tekee sitä vähemmän vakavaa tai psyykkisesti raskasta tekijälle.

Valta ja vallanhimo ovat tärkeimpiä piirteitä, jotka ajavat pahuuteen. Kuten eräs kannattaja asian muotoilee: ”There is no good and evil, there is only power, and those too weak to seek it” (Rowling, HP1, 211). Jokainen Voldemortin kannattaja haluaa valtaa joko itselleen tai ryhmän jäsenenä. Myös aggressiivisuus ja pahanteon miellyttävyys houkuttelevat ja vahvistavat ryhmäkoheesiota. Banduran mukaan aggressiivisuus vahvistaa voimakkaasti statusta ja sillä voidaan saavuttaa hyväksyntää ja ihailua sekä ylläpidetään omaa statusta poikkeavan ryhmän sosiaalisessa hierarkiassa. Lisäksi fyysistä väkivaltaa käytetään usein saavuttamaan valtaa toisten yli, resurssien suojaamiseksi ja muutoksen pakottamiseen. Koska väkivalta tarjoaa usein halutut lopputulokset, väkivaltaan turvaudutaan aina uudestaan. (Bandura, 1973, 3-4.) Kun velho liittyy kuolonsyöjiin ja huomaa saavuttavansa ihailua ja paremman statuksen väkivallan avulla, hän tietenkin turvautuu siihen. Koska jokainen väkivallanteko lisää hyväksyntää ja parantaa ryhmän sisäistä asemaa, väkivaltaan on aina vain helpompi turvautua. Kuolonsyöjä huomaa pian, että hän voi saada haluamiaan asioita väkivallalla. Koska väkivaltainen käytös on palkitsevaa, sitä käytetään jatkuvasti uudelleen ja näin edelleen vahvistetaan väkivaltaisen käytöksen mallia. Pahuuteen voi siis oppia: ihminen voi vähitellen luopua inhimillisestä perustilastaan (Kunnas, 2008, 103). Tärkeä tekijä pahuudessa on sen miellyttävyys, väkivallantekoon liitettävä mielihyvä:

So doing evil things in groups is bound to set up an association between pleasure on the part of members of the group and the suffering of the victim. [...] Any form of communal violence has the powerful force of group enjoyment to sustain it. Being a regular member of such a group will continually reinforce the

hedonic links that characterize the evil character. An individual's natural feelings of revulsion for a violent act might well be blotted out by the rush of fellow-feeling that comes from co-operation.
(McGinn, 1997, 89-90.)

Kuolonsyöjät siis vahvistavat jatkuvasti omaa pahuuttaan ja väkivaltaista käytöstään suorittamalla pahoja tekoja ryhmässä ja saaden siitä nautintoa ja positiivista vahvistusta.

Ihailu ja valta ovat houkuttelevat myös Snapen mukaan kuolonsyöjiin. Hän käyttää uutta valtaa ja voimaa oman aikansa, mutta Snape on toisaalta myös kompleksisempi: hän käyttää pahuutta hyvyyden naamiona. Kunnaksen mukaan paholaisen naamio antaa kiinnostavuutta ja jännittävyttä. Samalla se on kuitenkin viesti rehellisyydestä, voimasta ja vitalisuudesta (Kunnas, 2008, 198). Snape ei varmastikaan pue tätä pahuuden naamioita kasvoilleen tarkoituksella. Hän on langennut pahuuteen, mutta muuttanutkin mielensä. Koska hän toimii Dumbledoren agenttina Voldemortin joukoissa, hänen on pakko esiintyä pahan naamio kasvoillaan. Pahuus on eräänlainen jäännös Snapen aiemmasta elämänvaiheesta, jota hän joutuu kantamaan lopun ikäänsä pakotettuna saattaakseen agentin tehtävänsä loppuun. Snapen rooli on esittää kuolonsyöjää, Voldemortin uskollista palvelijaa ja sadistia. Koska Snape vaikuttaa pahalta, hän ei koskaan saa kiitosta ja kunniaa. Toisaalta hän on myös aidosti sadistinen opettaja, joka nauttii oppilaidensa tyrannisoimisesta. Hänen taakkansa on kuitenkin muita raskaampi, sillä hän joutuu esiintymään pahana ja sietämään muiden halveksunnan ilman, että muut tietävät totuutta. Snapen uhraus on merkittävä. Snapessa yhdistyy kuitenkin myös pahuuden naamion vitali aspekti: Snape on aina järkkymättömän rehellinen ja voimakas persoona. Hän ei mielistele ketään ja kertoo aina asiat niin kuin hän aidosti ajattelee tai tuntee.

Kuolonsyöjät voivat olla myös heikkoja ja raukkamaisia. Entinen kuolonsyöjä ja ilmiantaja Igor Karkaroff ennemmin pakenee kuin palaa isäntänsä luo (Rowling, HP4, 616), Malfoy hylkäävät heti isäntänsä, kun heidän poikansa henki on vaarassa (Rowling, HP7, 581, 589), Dracon ystävä hylkää tämän paetessaan tulipaloa (Rowling, HP7, 508) ja jopa Bellatrix, Voldemortin uskollinen palvelija, pelkää omaa isäntäänsä (Rowling, HP5, 716).

6.4. Paha lapsi

Voldemort on äärimmäisen kiinnostava ja kiehtova hahmo, sillä hän on pahuuden ruumiillistuma *Harry Potter* –sarjassa. Voldemortin hahmo herättää kysymyksen siitä, onko hän ollut paha alusta asti, ympäristön vaikutuksesta vai sekä että. Perinteisesti saduissa lapsi on koskematon eikä koskaan paha ja hän pelastuu itse pahan voimilta (Kunnas, 2008, 296). *Harry Potterissa* vanhat säännöt on murrettu ja tilanne on päinvastainen. Harry kokee paljon pahuutta, kuten vanhempiansa kuoleman ja hengenvaaraa Voldemortin tai tämän kannattajien toimesta. Perinteistä on tosin se, että päähenkilö, sankari, pelastuu lopussa. Erikoista ja huomionarvoista on se, miten paljon lapset kärsivät pahuudesta *Harry Potterissa*. Myös Snapen lapsuus on vähintäänkin ankea ja hän kohtaa kuoleman lopussa.

Kunnas esittää kirjallisuusesimerkin avulla, että moderneissa kertomuksissa lapsi voi olla paha: demoninen, viisas ja älykäs sekä ympäristön yläpuolella samalla kun tämä ympäristö on vaikea lapselle (Kunnas, 2008, 298). Voldemort, oikealta nimeltään Tom Marvolo Riddle, on juuri tällainen jo lapsena. Hän tietää olevansa älykkäämpi ja kyvykkäämpi kuin useimmat. Orpokodin johtaja kuvailee Tomia professori Dumbledorelle: ”He’s a funny boy. [...] He was a funny baby, too. He hardly ever cried, you know. And then, when he got little older, he was... odd.” Kun Dumbledore kysyy, mitä hän tarkoittaa oudolla, vastaa johtaja: “He scares the other children. [...] There have been incident... nasty things.” (Rowling, HP6, 250.) Voldemortissa on siis jotain outoa jo vauvana ja varttuessaan hänestä kasvaa vielä oudompi. Rowling itse kuitenkin huomauttaa: “I don’t believe that anybody was born evil” (Rowling, 2004, <http://www.accio-quote.org/articles/2004/0304-wbd.htm>). Voldemort tykkää pelotella muita lapsia ja orpokodissa tapahtuu sattumuksia, ikäviä juttuja: erään lapsen kani löytyy hirtettynä ja erään lomamatkan jälkeen muutama lapsi ei ole ollut entisellään Voldemortin vietyä heidät kallioluolaan meren rannalla. (Rowling, HP6, 250-251.) Voldemort on ylpeä omista kyvyistään; hän kehuskelee Dumbledorelle taidoillaan, kun hän saa tietää pääsevänsä Hogwartsiin.

I can make things move without touching them. I can make animals do what I want them to do, without training them. I can make bad things happen to people who annoy me. I can make them hurt if I want to. [...] I knew I was different. [...] I knew I was special. Always, I

knew there was something.
(Rowling, HP6, 254.)

On erittäin huomionarvoista, että Voldemort tietää olevansa erilainen, kykenevänsä erikoisiin tekoihin. Hän myös tietää, miten saada muut tekemään jotakin, mitä he eivät halua tehdä tai miten satuttaa toisia. Tähän viittaa luvun otsikko, ”osaan satuttaa heitä, jos tahdon”. Kyky satuttaa muita, pakottaa heidät tekemään oman tahdon mukaisesti, satuttaa itseään heikompia ja nauttia siitä kertoo karua kieltään häiriintyneestä yksilöstä. Voldemort nauttii kiduttamisesta, toisten satuttamisesta ja hallitsemisesta jo todella nuorella iällä. Aivan erityistä on se, että hän tietää osaavansa tehdä jotakin erikoista, joka paljastuu taikuudeksi, ja hän käyttää tätä taikuutta tarkoituksellisesti pahuuteen, toisten pakottamiseen ja kiusaamiseen. Voldemort ei vahingossa tapa kania tai pelottele lapsia; jokainen teko on täysin harkittu ja kylmä. Se kertoo paljon lapsen luonteesta.

Voldemort harrastaa myös varastelua ja muistoesineiden keräilyä. Hänellä on tapana varastaa jotakin erityisen ikävien ja merkittävien tekojensa yhteydessä. (Rowling, HP6, 255, 260.) Tapa on hyvin harakkamainen, mutta muistuttaa myös sarjamurhaajien tavasta kerätä muistoesineitä murhapaikoiltaan. Voldemortille muistoesine ikävästä teosta on kutkuttava, positiivinen muisto jostakin todella epämieluisasta toisten näkökulmasta, mutta todella kiinnostavasta Voldemortin omasta näkökulmasta. Muistoesineet palauttavat teon ja senhetkiset tunteet takaisin mieleen. Jokainen muistoesine on myös eräänlainen matkamittari kohti suuruutta, pienemmistä askeleista kohti isompia. Keräily on tapa muistaa omat tekonsa ja vaiheensa ja nähdä kehittyminen samalla, kun hekumoi omilla sadistisilla taidoillaan.

Voldemort vihaa myös nimeään. Kun Dumbledore mainitsee nimestä Tom, Voldemort liikahtaa häiriintyneenä. Voldemortin mukaan ”Tomeja on paljon.” (Rowling, HP6, 257.) Dumbledore tiivistää osuvasti Tom-nimen inhoamisen:

There he showed his contempt for anything that tied him to other people, anything that made him ordinary. Even then, he wished to be different, separate, notorious. He shed his name, as you know, within a few short years of that conversation and created the mask of “Lord Voldemort” behind which he has been hidden for so long.
(Rowling, HP6, 259.)

Jo lapsena Voldemort on muiden yläpuolella, muita parempi, erilainen ja erityinen. Voldemort ei halua olla tavallinen, kuin kuka tahansa meistä. Hän on myös todella itsenäinen, salaileva ja ystävätön. Voldemortilla ei ole yhtään ystävää, ei yhtään kiinnekohtaa elämässään. Hän ei myöskään halua kenenkään apua, vaan haluaa toimia aina yksin. (Rowling, HP6, 259-260.) Voldemort ei halua päästää ketään lähelleen, eikä häntä kiinnosta ystävyys tai rakkaus. Luultavasti hän on jopa kykenemätön tuntemaan mitään positiivista. Voldemort ei kaipaa ketään lapsena, eikä myöhemminkään elämässään. Hän on erittäin itseriittoinen ja uskoo vahvasti omiin kykyihinsä ja paremmuuteensa jo lapsena.

Voldemort on myös kärmeskieli (engl. *parseltongue*), asia, jonka hän paljastaa vasta aivan viime sekunnilla Dumbledorelle (Rowling, HP6, 258). Kärmeskielellä tarkoitetaan kykyä puhua käärmeiden kieltä. Hän on halunnut mainita erikoisimman ja mahtavimman ominaisuutensa viimeisenä. Kärmeskieli on yleensä pahan velhon tunnuspiirre, mutta kuten Dumbledore muistuttaa, se voi olla myös hyvien ominaisuus. Harry kuitenkin vaikuttaa olevan ainoa protagonistista, jolla tuo taito on. Lisäksi taito ei ole Harrylla perittyinä ominaisuutena, vaan Voldemortin epäonnistuneen tappokirouksen vaikutuksesta. Pääsääntöisesti kuitenkin jokainen kärmeskieltä taitava on pimeän velho. Koska kärmeskieli on luontainen taito, joka hallitaan suoraan jo lapsena ilman erillistä opettelua tai harjoittelua, viittaa se siihen, että kärmeskieli on periytyvä ominaisuus. Problemaattista on se, onko pahuus periytyvää, sillä kärmeskieltä osaavat lähes poikkeuksetta vain pahat velhot. Pahuuteen on tosin voinut kasvaa ja oppia kotona, sillä pahojen velhojen jälkeläiset kasvatetaan perheen arvojen mukaisesti, siis pahuuten. Toisaalta kaikki pahat velhot eivät osaa kärmeskieltä. Voidaankin siis olettaa, että kärmeskieli on vain sattumalta pahojen velhojen ominaisuus: puhtasverisyyden tavoittelu ja siitä johtuva perinnöllinen mielenvikaisuus yhdessä kotona korostettujen arvojen kanssa ovat voineet muovata velholapsista pahoja. Kärmeskieli ei siis yksin olisi pahuuden piirre eikä taito välttämättä tarkoita sitä, että lapsesta kasvaisi paha. Vielä vähemmän uskon ominaisuuden tarkoittavan sitä, että lapsi syntyy valmiiksi pahana tai että kärmeskieleen liittyy pahuuden geeni. Pahuus on tässäkin tapauksessa monien tekijöiden summa.

Koulussa Voldemort ei tee avoimesti mitään paha, mutta hänen kouluvuosiaan leimaavat ikävät tapahtumat. Kukaan ei jää koskaan kiinni sattumuksista, eikä tekoja voi suoraan yhdistää koskaan Voldemortiin. Paljonpuhuvaa on se, että ikävät onnettomuudet

loppuvat Voldemortin valmistuttua koulusta. Voldemort, tuolloin vielä Tom, on kuitenkin pidetty oppilas. Hän on kiltti, rauhallinen ja komea orpopoika, joka kerää sympatiaa. Lisäksi hän on älykäs ja tiedonjanoinen sekä kohtelias, mikä tietysti vetoaa opettajiin. (Rowling, HP6, 337-339.) Lisäksi Voldemort on kouluaikoinaan Head Boy (suom. johtajapoika) ja saa jopa kaksi tunnustusta: Award for special services to the school ja Medal for Magical Merit. (Rowling, HP1, 174-175.) Voldemort on nuorempana täydellinen esimerkki karismaattisesta pahasta, joka usein kuvataan jalona ja ylpeänä, kauniina, nuorena miehenä ja vailla elämellisyttä (Kunnas, 2008, 144-145). Älykäs, komea ja hurmaava nuorimies ei herätä kenessäkään epäilyjä pahuudesta, päinvastoin. Tämän viattoman ja kohteliaan naamion suojissa Voldemort voi toimia niin kuin haluaa, eikä kukaan osaa epäillä mitään. Hyvyyden naamio on täydellinen suoja omille toimille, jotka eivät kenties kestä päivänvaloa.

Voldemort käyttää kouluaikinsa hyvin hyödyksi: paitsi että hän opettelee hienostuneempia pahuuden taikoja, hän perustaa ympärilleen jonkinlaisen ”ystävien” joukkion.

As he moved up the school, he gathered about him a group of dedicated friends; I call them that, for want of a better term, although as I have already indicated, Riddle undoubtedly felt no affection for any of them. This group had a kind of dark glamour within the castle. They were a motley collection; a mixture of the weak seeking protection, the ambitious seeking some shared glory, and the thuggish, gravitating towards a leader who could show them more refined forms of cruelty. In other words, they were the forerunners of the Death Eaters, and indeed some of them became the first Death Eaters after leaving Hogwarts.

(Rowling, HP6, 338-339.)

Voldemort ei vielääkään koe tarvitsevansa ystäviä tai ketään lähelleen. Hän pärjää varsin hyvin itsekseenkin, mutta hän kuitenkin katsoo hyödylliseksi perustaa ympärilleen sekalaisen joukkion alaisia. Sillä sellaisia he oikeasti ovat, Voldemortin alaisia, joita hän käskee ja ohjailee halujensa mukaan. Voldemort on vasta nuori poika, mutta hän on tottunut jo tässä iässä johtamaan ja komentamaan muita. Hänen karismansa ja taitojensa avulla hän saa helposti ympärilleen ihmisiä, jotka kaipaavat osaansa hohdosta tai keinoja ja tilanteita käyttää väkivaltaa.

Valmistumisensa jälkeen Voldemort pyytää päästä Hogwartsiin opettajaksi. Yksi

hyvä syy on se, että Voldemort, orpokodin kasvatti, tuntee koulun ainoaksi ja ensimmäiseksi kodikseen. Vähemmän sentimentaalisia ja kylmän tehokkaita syitä ovat se, että Hogwarts vanhana taikuuden tyyssijana kätkee sisuksiinsa paljon taikavoimaa ja mystisiä esineitä, jotka Voldemort haaveilee saavansa käsiinsä. Lisäksi myös ajatus nuorten mielten muokkaamisesta itselle mieleiseksi on kutkuttava. Ajatuksen vallan varjoissa viihtyvistä nukkemestarista Voldemort saa vanhalta opettajaltaan. Koulu olisi hyvä värväyspaikka uusille alaisille ja omien aatteiden levittämiseen. (Rowling, HP6, 403-404.) Voldemortin ajatus nuorten kouluttamisesta omien aatteiden ja arvojen mukaisesti ja heidän värväämisensä suoraan omaan toimintaan muistuttaa suuresti Hitlerjugend-mallia. Nuoret ovat innokkaita eivätkä kyseenalaista liikaa. Lisäksi ryhmäpaine ja hohdokkuus saavat houkuteltua useimmat mukaan. Kun Voldemortin yritys päästä kouluun opettajaksi epäonnistuu, hakeutuu hän taikaesineiden kauppaan töihin. Sielläkin Voldemortilla on hedelmällistä maaperää toteuttaa omia suunnitelmiaan. (Rowling, HP6, 403.)

6.5. Pimeän lordi

Orvosta, häiriintyneestä pojasta nimeltä Tom on siis kasvanut pimeän velho Voldemort. Kun Dumbledore tapaa kymmenen vuotta myöhemmin Voldemortin, ei hän ole enää tunnistettavissa komeaksi nuorukaiseksi, joka hän kouluaikoinaan oli.

His features [...] were not as snakelike, the eyes were not yet scarlet, the face not yet masklike, and yet he was no longer handsome Tom Riddle. It was as though his features had been burned and blurred; they were waxy and oddly distorted, and the whites of the eyes now had a permanently bloody look, though the pupils were not yet the slits that Harry knew they would become. He was wearing a long black cloak and his face was as pale as the snow glistening on his shoulders.

(Rowling, HP6, 413.)

Voldemortin inhimillisuus on vähentynyt ja samalla hänen eläimellisyytensä, käärmeenkaltaisen ulkomuoto, alkaa päästä esiin aivan kuten keskiaikaisissa paholaishahmoissa eläimellisiä piirteitä on sekoitettu inhimilliseen (Kunnas, 2008, 37, 42). Voldemortissa inhimillisen päälle on kerrostunut eläimellisyyttä: paitsi käärmeen ulkonaisia piirteitä, myös sen sisäisiä ominaisuuksia. Egyptiläisten uskomusten mukaan

käärme ilmentää kaaosta ja pahuutta. Myös vanhassa testamentissa käärme kuvataan pahantahtoiseksi ja pelottomaksi olenoksi. Toisaalta käärme ei ole pelkästään pahan symboli: se voi kuvastaa myös jaloja ominaisuuksia ja toisaalta se yhdistetään usein myös kaaokseen ja kuolemaan, mutta myös hedelmällisyyteen, parantamiseen ja viisauteen. (Berman, 2008, 45-46.) Paitsi käärmeen negatiiviset puolet, myös sen positiiviset puolet kuvastavat hyvin Voldemortia, joka kokeekin identifioituvansa eniten juuri käärmeisiin. Voldemort haluaa olla kuolematon, kuoleman herra, joka kylvää kuolemaa, kaaosta ja pelkoa ympäristöönsä ja on kuitenkin samaan aikaan erittäin älykäs ja sulavakäyttöksinen. Voldemortin muodonmuutos miellyttävästä nuorukaisesta käärmemäiseksi velhoksi muistuttaa Oscar Wilden *Dorian Grayn muotokuvaa* (*The Picture of Dorian Gray*, 1890): lopulta ulkomuodossa näkyvät synnillisen elämän jäljet (Kunnas, 2008, 172).

Voldemortilla ja Hitlerillä on yllättävän paljon yhteistä; luultavasti Rowling on halunnutkin luoda yhtymäkohtia todellisiin diktaattoreihin. Kummatkin ovat kokeneet lapsuudessaan kovia, he eliminoivat ihmiset ympäriltään, elivät askeettisesti, pitivät yllä puritaanista kulissia, käyttivät painostusta, väkivaltaa ja pelottelua sekä halveksivat rikkaita (Kunnas, 2008, 95). Voldemort osaa arvostaa omilla kyvyillä ansaittua asemaa rikkauksien sijaan. Hän myös halveksii loistoa, ehkä siksi, että hänellä itsellään ei ole koskaan ollut mitään maallista omaisuutta. Aatelinen tausta voi myös ärsyttää Voldemortia sen takia, että hänen isänsä ja tämän perhe olivat aatelisia, ja isä hylkäsi hänet jo ennen syntymää. Baltzarilla on mielenkiintoinen teoria siitä, mikä ajaa Voldemortin rasistisiin tekoihinsa niin suurella intohimolla ja raivolla:

Voldemort is most likely so strongly against Muggles, Muggle-borns and also half-bloods to a certain degree because his father was a Muggle and he abandoned his mother, when she was pregnant. Thus, what he is essentially doing by killing Muggles and organising Muggle killings is to kill his own father over and over again. (Baltzar, 2007, 124.)

Myös Hitlerillä kuvataan olleen vaikea isäsuhde, joka on saattanut johtaa rasistiseen käytökseen kieroutuneen persoonallisuuden vuoksi (Baltzar, 2007, 125.) Muitakin yhtymäkohtia löytyy Hitlerin ja Voldemortin sukutaustasta: Hitlerin väitetään olleen osin juutalainen, kun taas Voldemort on puoliverinen (Baltzar, 2007, 123). Hitlerin tavoin Voldemort uskoo olevansa erityinen, ainutlaatuinen ja mahtava. Voldemort uskoo olevansa paras velho maailmassa, aivan kuten Hitler uskoi olevansa paras sotaherra ja johtaja Saksan historiassa. (Baltzar, 2007, 125-126.) Ero Hitlerin ja Voldemortin välillä

on siinä, että Hitler uskoi olevansa uudestisyntynyt Kristus ja pelastaja, joka on Jumalan lähettämä vapauttamaan Saksan kansan. Hitler siis varmasti uskoi olevansa hyvä ja hyvällä, oikealla asialla. Voldemort sen sijaan edustaa itseään ja tietää olevansa paha. (Baltzar, 2007, 127.)

Toisaalta Voldemort muistuttaa myös Dostojevskin *Karamazovin veljeksissä* (*Bratja Karamazovy*, 1880) Smerdjakovia, joka on ihmisarka, vaitelias, muiden ihmisten seuraan hakematon, ylimielinen, älykäs, kiittämätön, rakkaudeton, sadistinen ja tunne-elämältään köyhä ihminen, jota kovat kokemukset ja puute ovat muovanneet (Kunnas, 2008, 131). Yhtymäkohdat Smerdjakoviin ovat osittain merkittäviä, mutta Voldemort ei kuitenkaan ole ainoastaan Smerdjakovin kaltainen; hän on siis useiden eri piirteiden, hahmojen ja todellisten henkilöiden summa. Suurin ero Smerdjakoviin verrattuna on se, ettei Voldemort ole ihmisarka tai vaitelias: hän vain pitää parempana omaa yksinäisyyttään ja hän osaa käyttäytyä rauhallisesti, hiljaa ja vaatimattomasti. Voldemort ei kertaakaan tunne tai osoita kiitollisuutta orpokodin kasvattajille huolenpidostaan tai Hogwartsin koulululle arvokkaasta, ilmaiseksi annetusta koulutuksestaan. Voldemort kokee, että hänelle kuuluu tiettyjä oikeuksia ja etuja, ja orpokoti on vähintään, mitä hän voi odottaa saavansa. Hän osoittaa jo lapsena kiinnostuksensa kiduttamiseen ja pakottamiseen ja selvästikin nauttii siitä. Voldemort on alusta asti erillinen ja erilainen, täysin itsenäinen olento, joka ei kaipaa läheisyyttä tai rakkautta. Voldemort on myös tunnettu siitä, että hän on yksi älykkäimpiä oppilaita, joka koskaan on opiskellut Hogwartsissa.

Voidaankin pohtia, miten paljon Voldemortin lapsuudella on ollut vaikutusta häneen aikuisena. Problemaattista on se, onko Voldemort ollut syntymästään asti paha. Toisaalta hän on saattanut olla alunperin ollut normaali, mutta ympäristön ja kokemusten vuoksi on ajautunut pahuuteen. Sartren mukaan pahuus on paitsi geenien, viettien ja miljööön tulosta, myös oman toiminnan aikaansaamaa (Kunnas, 2008, 233). Kenties oikea vastaus ei ole siis kumpikaan ääripäistä, vaan jotakin niiden väliltä: Voldemortilla on alttius pahuuteen geeniensä pohjalta, mutta lopullisesti käyttäytymistä ovat muovanneet ympäristö ja oma toiminta. Dumbledore kuvailee Voldemortin äidinpuoleista sukua:

Marvolo, his son Morfin and his daughter Merope were the last of the Gaunts, a very ancient wizarding family noted for a vein of instability and violence that flourished through the generations due to their habit of marrying their own cousins. Lack of sense coupled with a grat

liking for grandeur meant that the family gold was squandered several generations before Marvolo was born. He, as you saw, was left in squalor and poverty, with a very nasty temper, a fantastic amount of arrogance and pride, and a couple of family heirlooms that he treasured just as much as his son, and rather more than his daughter.

(Rowling, HP6, 200-201.)

Voldemortin isänpuoleinen suku tuskin on Gaunteja heterogeenisempää, sillä aatelissuvuissa on usein ollut tapana naida lähisukuun veren pitämiseksi puhtaana ja aatelisena. Voldemort on siis luultavasti perinyt äidin puoleltaan epävakaisuuden, väkivallan ja huonon temperamentin sisäsiittoisuuden vuoksi. Rakkauden perhekalleuksiin Voldemort jakaa, mutta ei samoista syistä kuin isoisänsä: häntä kiinnostavat Hogwartsiin liittyvät esineet ja niiden potentiaalinen käyttö. On myös mahdollista, että opittuaan oman sukunsa taustan Voldemort arvostaa vanhojen velhosukujen puhdasta ja pitkää linjaa sekä niin kutsuttua veren puhtautta enemmän tai jopa keksii koko idean rotuoppiin vasta tässä vaiheessa. Voldemortilla, kuten kaikilla orvoilla, on suuri kiinnostus esi-isiään kohtaan. Hän yrittää koulussa etsiä tietoja itseään edeltäneistä Tom Riddle vanhemmista, koska hän tietää olevansa nimetty isänsä mukaan. Hän ei kuitenkaan löydä mitään, vaan joutuu kääntymään halveksimansa äidinpuoleisen suvun puoleen. Sieltä hän löytää sukulinjansa, joka ulottuu kauas menneisyyteen. (Rowling, HP6, 339-340.) Voldemortin seuraajat tai ”ystävät” kuitenkin epäilevät Voldemortin sukulinjan puhtautta: Voldemort on itse vain puoliverinen, sillä hänen isänsä on tavallinen kuolevainen, siis jästi (Rowling, HP6, 463). Voldemortille kysymys rodun ja veren puhtaudesta tai kuraverisyydestä on arvo, jonka varjolla hän käyttää valtaa. Myös arvot voivat siis kuulua vallankäytön maailmaan lyömäaseina (Kunnas, 2008, 76). On vähintäänkin ironista, että puoliverinen vaatii kiihkeästi puhdasverisyyttä. Voldemort kannattaa kuitenkin kiivaasti puhdasverisyyttä ja kuolonsyöjät jatkavat tätä työtä.

Tuskin kukaan kuitenkaan uskaltaa epäillä Voldemortin taustaa, suunnitelmia tai tekoja, sillä hän käyttää alaisiinsa macchiavellimäistä johtamista. Macchiavelli esittää teoksessaan *Ruhtinas (Il Principe, 1532)*, että omia joukkoja pitää hallita pelolla, väkivallalla ja julmuudella, sillä se vahvistaa vallanpitäjän asemaa (Kunnas, 2008, 113-114). Voldemortia pelkäävät jopa hänen omat alamaisensa. Kun Voldemort kutsuu kuolonsyöjät koolle ensimmäistä kertaa paluunsa jälkeen, vain osa uskaltaa palata ja hekin kyyristelevät pelosta. Pelolle on aihetta, sillä Voldemort jopa kiduttaa muutamia seuraajiaan ja puhuttaa ankarasti kaikkia. (Rowling, HP4, 561-563.) Tämäkin piirre

yhdistää Voldemortia ja Hitleriä: kummatkin johtavat joukkojaan pelolla ja velvollisuutena on palvella kuolemaan asti (Baltzar, 2007, 125-126). Aggressiivinen johtamistyyli on tehokasta, sillä siinä valtaa ei horjuta kukaan eikä mitään kyseenalaisteta. Ongelmia muodostuu siinä vaiheessa, kun alamaisia on alistettu ja jopa murhattu tarpeeksi pitkään ja kapinahenki alkaa kasvaa. Albert Banduran mukaan

[...] aggression does not require willing responsiveness from others for its success. One can injure and destroy to self-advantage regardless of whether the victim likes it or not. By aggressive behaviour, or dominance through physical and verbal force, individuals can obtain valued resources, change rules to fit their own wishes, gain control [...].
(Bandura, 1973, 2.)

Väkivalta toimii Voldemortin käytössä hyvin ja tehokkaasti, joten hän ei näe mitään syytä vaihtaa toimintatapojaan. Voldemort on tottunut saamaan kaiken haluamansa väkivallan kautta. Aggressiivisuuden Bandura määrittelee seuraavasti: ”[...] aggression is defined as behavior that results in personal injury and in destruction of property”. Vamma voi olla joko henkinen tai fyysinen, mutta tahallinen ja tahaton teko pitää kuitenkin erottaa toisistaan. (Bandura, 1973, 5.) Voldemortin tapauksessa väkivallan tahallisuudesta ei ole pienintäkään epäilystä. Lisäksi Freudin mukaan aggressio on sisäsyntyinen vietti, ja sadismi ja muut muodot interpersonallisesta aggressiosta ilmaisevat kuolemanvietin (*Thanatos*) suuntautumista ulospäin (Bandura, 1973, 13). Sartren mukaan lopulta, kun pahuudesta tulee puhdas negaatio, siitä tulee puhdasta hävityshalua ja se pyörii itsensä pahuuden ympärillä (Kunnas, 2008, 232). Mielestäni Voldemort on saavuttanut pahuudessaan tämän asteen.

Colin McGinn erittelee pahuutta ja sen syitä syvemmin teoksessaan *Ethics, Evil, and Fiction*. Paha henkilö on hänen mukaansa sellainen, joka saa nautintoa kivusta ja kipua nautinnosta. McGinn haluaa erotella puhtaan pahan (*pure evil*) instrumentaalista pahasta (*instrumental evil*). Hänen mukaansa instrumentaalinen pahuus on ”vain” immoraalista itsekkyyttä ja kipu on vain väline päämäärään, kun taas todellisen pahan päämäärä on tuottaa kärsimystä. (McGinn, 1997, 62-63.) Mielestäni Voldemortilla kipu on kumpaakin: hän paitsi nauttii kärsimyksen tuottamisesta, se usein palvelee myös muita päämääriä. Harryn tapauksessa nämä kaksi puolta yhdistyvät: Voldemort kokisi varmasti suurta tyydytystä, mikäli hän saisi tappaa Harryn, kenties jopa kiduttaa häntä hieman. Voldemort voisi nauttia samaan aikaan sekä kivun tuottamisesta

että vihollisensa tuhoamisesta. Toisinaan Voldemort näyttää tappavan ilman varsinaista syytä, kuten tappaessaan jästitiedon opettajan; vaikka opettaja on Voldemortin näkökulmasta väärällä asialla, hän voisi osoittaa mielipiteensä muutenkin kuin tappamalla (Rowling, HP7, 17-18). McGinnin mukaan puhtaasti paha haluaa lisäksi tuhota kaiken kauniin ja hyvän (McGinn, 1997, 64). Kauneus ja hyvyys ovat kuitenkin subjektiivisia. Voldemortista maailma ilman puoliverisiä tai hän itse kaikkien johtajana voi olla kaunis. Kysymys siitä, haluaako Voldemort pelkästään tuhoa, vai ajaako häntä eteenpäin hänen päämääränsä, ei ole yksiselitteinen. Tuhoaminen on paitsi mukavaa, antaa se opetuksen koko taikayhteisölle, mutta myös vie kohti lopullista päämäärää.

Toisen erillaisuus tai heikkous voi olla syy, mikä aiheuttaa pahan aktin. Toisaalta samanlaisuus tai samaistuminen vie pahalta mahdollisuuden. Paha ja pahuus vaativat siis erillisyyttä ja irrallisuutta kohteistaan. (McGinn, 1997, 65.) Tämä on helppoa Voldemortille, sillä hän on aina kokenut olevansa erilainen ja erityinen, muiden yläpuolella. Juuri tämä piirre mahdollistaa Voldemortin sadistisen pahuuden: hän ei koe olevansa missään yhteydessä uhreihinsa. Perhe ja yhteisö voivat hillitä tai estää näitä pahoja impulsseja erillaisuuden ja moninaisuuden vahvistaessa sitä (McGinn, 1997, 66). Koska Voldemortilla ei ole ollut perhettä tai muita läheisiä sitomassa häntä maailman ja yhteisöön, hän kokee olevansa irrallinen. Ja koska Voldemort kokee olevansa erilainen ja erityinen, hänen pahat impulssinsa ovat saaneet olla vallalla vapaasti. Voldemortin usko omaan erityisyyteen on vahvistanut käsitystä siitä, että kaikki muut ovat huonompia ja alempia, hävitettävissä ja korvattavissa. Muut ihmiset ovat vain häidin tuskin ihmisiä Voldemortille: muut ovat hyödykkeitä ja välineitä, joilla on oma instrumentaalinen arvonsa niin kauan kuin tätä instrumenttia ja tavoitetta tarvitaan. Kun ihminen muuttuu tarpeettomaksi, muuttuu hän samalla hävitettäväksi. Tärkeintä on kuitenkin aina Voldemortin omat päämäärät ja tarpeet, ei koskaan muiden. Kuten McGinn asian muotoilee ytimekkäästi: ”evil feeds off the notion of otherness” (McGinn, 1997, 66). Mikäli Voldemort kykenisi samaistumaan muihin, olisi osa vallitsevaa yhteisöä, ei hän kykenisi samoihin tekoihin, mihin hän kykenee irrallisena sadistina. Jos hän voisi kuvitella itsensä ja läheisensä uhrin rooliin, hänellä ei olisi uhreja. Erillisyys on siis pahuuden työkalu ja lordi Voldemort erillisyyden naamio ja symboli.

Knut Hamsunin tuotannossa kuvataan kuinka ihminen turtuu pahaan (Kunnas, 2008, 74). Myös McGinnin mukaan pahaan voi turtua, jolloin seurauksena on välinpitämättömyys (McGinn, 1997, 67). Tämä kenties selittää sen, miksi Voldemortilla otteet kovenevat, päämäärät kasvavat ja kenties jopa suuruudenhulluus pahenee vuosien

saatossa. Moraali saattaa pehmentyä ja venyä, laimentua, kun asteittain lisääntyvään pahuuteen turtuu. Ensiksi voi varastaa pieniä ja arvottomia esineitä ”sotasaaliina”, sitten voi kiduttaa eläimiä, josta onkin helppo siirtyä jo kiusaamaan ja pelottelemaan ihmisiä. Lopulta murhaaminenkaan ei tunnu enää miltään.

Kiinnostavaa onkin se, mikä tai mitkä syyt ovat ajaneet Voldemortin pahuuteen. Osin syynä on geeniperimä sisäsiitteisestä sukutaustasta, kuten olen jo aiemmin osoittanut: Voldemort oli omituinen jo imeväisikäisenä. Se ei kuitenkaan selitä kaikkea. Esimerkiksi hänen isoisänsä tai setänsä eivät olleet kuitenkaan murhaajia, vaikka he olivatkin väkivaltaisia ja äkkipikaisia. Toinen osasy syy on varmasti Voldemortin lapsuudesta asti kokema erilaisuus ja irrallisuus kaikista ja kaikesta ympärillään. Jokin läheinen ihmissuhde ja kontaktit omaan yhteisöön olisivat voineet hillitä Voldemortin väkivaltaisia ja pahoja impulsseja. Vanhemman menettäneet lapset saavatkin yleensä erityistä huomiota: vanhempansa menettäneellä lapsella on huomattavasti suurempi riski sairastua johonkin psykiatriseen sairauteen ja kokea merkittäviä psykologisia ja sosiologisia vaikeuksia lapsuudessa ja myöhemmin aikuiselämässä. (Young, Papadatou, 1997, 197).

Koska lapselta puuttuivat normaali kasvatusympäristö ja sosiaaliset kontaktit, hän pystyi kasvamaan omaan suuntaansa, tarvitsematta hillitä itseään ja viettejään. Osittain pahuus on myös oma valinta, kuten moni filosofi ja psykologi on jo sanonut.

Feeling the burdens of compassion and sympathetic suffering, the agent might decide in favour of indifference, and this in turn might lead him to go on to choose the livelier mode of the positively evil character.
(McGinn, 1997, 88.)

Valinnanvapaus tai vapaa tahto ei sekään selitä yksin kaikkea. Lopulta kyse on siitä, saako tekijä mielihyvää kivun tai kärsimyksen tuottamisesta.

Still, choice is surely not the only way in which an evil character comes to be exemplified. According to our analysis, this will happen when something acts to associate pain with pleasure and pleasure with pain. Perhaps sometimes it has a genetic basis or component [...].
(McGinn, 1997, 88.)

Jossakin vaiheessa Voldemort on huomannut maagiset kykynsä ja niiden potentiaalin. Hän on päättänyt käyttää niitä ensiksi kiusaamiseen, sitten eläinten kiduttamiseen ja lopulta lapsien pelotteluun. Luultavasti oman erillisyytensä vuoksi Voldemort on kyennyt

jo lapsena näkemään muut ihmiset itseään alempina olentoina, joihin ei voi eikä tarvitse samaistua. Kun tekijä on kohteestaan erillinen, irrallinen, voi tekijä huomata saavansa nautintoa ja iloa kohteensa kärsimyksestä. On oletettavaa, että havaittuaan tämän Voldemort on jatkanut kiusaamistaan ja kehittänyt hienostuneempia tekniikoita muiden kärsimyksen aiheuttamiseksi saaden aina vain lisää nautintoa kärsimyksestä. Lopulta Voldemort ei luultavasti saa enää mistään muusta nautintoa kuin toisten kärsimyksestä. Voldemortin elämässä monet asiat ovat menneet vikaan. Hänet olisi voitu pelastaa monta kertaa, mikäli joku olisi huomannut asioiden olevan huonosti. Voldemortin on käynyt läpi useita kehitysvaiheita ja muutoksia, joiden aikana väliintulo, puuttuminen, huomioiminen ja välittäminen olisivat voineet auttaa. Kukaan ei kuitenkaan huomaa tai välitä, missään vaiheessa. Kun kaikki mahdollisuudet ja eri pahuuden asteet on jo ohitettu, Voldemortia on enää mahdoton pelastaa. Hän on aidosti paha, kykenemätön normaaleihin inhimillisiin tunteisiin tai empatiaan. Hänellä ei ole moraalia eikä hän välitä ympäröivästä yhteisöstään. Voldemort on muovautunut pienestä Tom-vauvasta tunteettomaksi pedoksi nimeltä Voldemort. Pahuus on tässä tapauksessa monen eri tekijän summa, ei vain yhden yksittäisen tekijän muovaama.

Nikolajevan mukaan sankareilla on lähtökohdistaan riippumatta aina rakkaita ihmisiä ympärillään ja paljon sosiaalisia kontakteja ankkuroimassa tähän maailmaan ja omaan elinpiiriin. Identiteetin säilyttämiseksi matkaajat kulkevat usein pareina tai ryhminä saadakseen tukea ja turvaa. Ryhmässä tai pareittain kulkevien protagonistien ei tarvitse olla koskaan yksin ja onnettomia. Samalla ystävät ja läheiset toimivat linkkinä tavalliseen maailmaan. (Nikolajeva, 1988, 105.) *Harry Potterissa* protagonistien välillä vallitsee ystävyys, rakkaus ja solidaarisuus toisiaan kohtaan. Yhteistoiminta ei anna mahdollisuutta pahan houkutuksille, sillä vahvuus on joukossa ja pyyteettömässä rakkaudessa toisia kohtaan. Suurin erottava tekijä hyvän ja pahan välillä on siis rakkaus; kyky rakastaa ja kyky surra. Pahoilla tätä ylellisyyttä ei ole: esimerkiksi Voldemort on ystävätön ja irrallinen olento. Kunnas tulkitsee Nikolajevan tavoin elämän mielekkyyden löytyvän toiminnasta, jonka taustalla on ihmisten veljeys ja solidaarisuus. Toisaalta moraalin kiihokkeena toimii absurdi paha. (Kunnas, 2008, 30.) Absurdilla pahalla tarkoitetaan muiden ihmisten toimista riippumatonta pahuutta, jonka uhriksi kuka tahansa voi joutua. Määritelmä kuitenkin vaihtelee eri aikoina ja eri kulttuuripiireissä. Filosofin ja eksistentiaalistin Miguel de Unamumon mukaan elämän perusluonne on irrationaalinen ja absurdi. Kristityillä absurdi on uskon lähtökohta, ja usko Jumalaan karkottaa tunteen elämän absurdiudesta. Vastaavasti antiikin Kreikassa absurdi ei ollut kovin tietoista ja

onnettomuus saattoi olla vääjäämätön kohtalo. (Kunnas, 2008, 20-22, 24-25.) Harrylle on kehittynyt vahva moraalintaju absurdin pahan kokemuksen ja siitä seuranneen vastuuntunnon myötä. Näin ollen kärsimys on tie uskoon: hän on kokenut absurdin pahan Voldemortin tapettua hänen vanhempansa näennäisesti ilman syytä. Kokemus on uhrina ja seuraajana tuntunut absurdilta, ilman syytä tapahtuneelta onnettomuudelta, vaikka tekijä paljastuukin ihmiseksi, tosin ei inhimilliseksi. Onnettomuuteen on vaikuttanut myös ennustus aivan kuten antiikin tragedioissa; ehkä osavastuu tapahtumista on ”jumalilla” tai hengillä, jotka ajavat yksilöt toimimaan ennustuksen mukaisesti. Tämä kärsimys pitää Harryn erossa pahasta, ja absurdin pahan henkilökohtainen kokeminen saa jopa halveksimaan ja inhoamaan pahaa ja kaikkea siihen liittyvää.

Toisaalta pahuus tai hyvyys on valinta, kuten jo aiemmin on käynyt ilmi. Sartren mukaan käytännön moraalit syntyvät oikeista valinnoista ja niihin pakottavasta yhteisestä vastuuntunnosta, eli pää, ei sydän, tekee valinnat (Kunnas, 2008, 30-31). Harrylla valinnat syntyvät kokemusten ja tunteiden pohjalta, sillä Harry ohjaa tunteiden ja muistojen lisäksi yhteinen vastuuntunto. Koska Harry kokee, että hän voi pelastaa muut kokemasta samasta absurdista pahaa kuin hän lapsena, on Harry pakotettu toimimaan ja taistelemaan pahaa vastaan. Lisäksi Harry tietää, että vain hän voi pysäyttää Voldemortin, joten hänen on pakko toimia pelastaakseen muut. Harry on kristusmainen marttyyrihahmo, joka uhrautuu toisten edessä, toisten puolesta, torjuakseen pahan. Baudelairin mukaan ihminen tarvitsee traagisuuden tajua nähdäkseen elämän pahuuden ja varoittaakseen siitä ihmisiä (Kunnas, 2008, 169). Ihminen kaipaa traagisuutta ja kauhun elementtejä elämäänsä olemisen peruskokemuksena. Taide tarjoaa etenkin nykyään mahdollisuuden kokea kauhua ja traagisuutta etäältä samalla kun katsoja voi käsitellä omia kokemuksiaan turvallisesti. Ennen traagisuus, kauhu ja pelko olivat osa arkea, mutta modernissa hyvinvointiyhteiskunnassa taiteen tehtävä on tuoda kauhu turvallisesti kansalaisille täyttämään traagisuuden kaipuun. Ihmisen täytyy jatkuvasti muistaa elämän traagisuus, kuoleman läsnäolo, jotta hän voi aidosti nauttia elämästä. (Kunnas, 2008, 26, 36.) Juuri traaginen elämä saa Harryn jahtaamaan ja tuhoamaan pahaa ja pysymään hyvänä, mutta toisaalta vain tämä traaginen vivahde auttaa Harrya ymmärtämään pahuuden varjopuolet ja pysymään erossa pahuuden houkuttelevilta tarjouksilta. Ilman traagisuutta ja väkivaltaa Harry saattaisi olla houkutuksille altis ja pahan osa, mutta koska Harry on omakohtaisesti kohdannut pahan ja sen seuraukset, tietoisuus pahan todellisesta luonteesta ei saa Harrya kiinnostumaan siitä. Voldemort on sangen ironisesti siis itse luonut pahimman vihollisensa tartuttamalla Harryyn tragiikan

tajun ja siten puhtaan hyvyyden. Vieläkin ironisempaa on se, että paha on siis välttämätöntä hyvän olemassaololle.

J. K. Rowling on itse kuvannut *Harry Potterissa* esiintyvää pahuutta ja sen ruumiillistumaa, Voldemortia, ja siitä kirjoittamista seuraavasti:

If you're choosing to write about evil, you really do have a moral obligation to show what that means. [...] We really are talking about someone who is incredibly power hungry. Racist, really. And what do those kinds of people do? They treat human life so lightly. I wanted to be accurate in that sense. [...].

(Time Pacific, 2000,
<http://www.time.com/time/pacific/magazine/20001030/potter.html>.)

7. PAHAN JA HYVÄN SUHDE - ”MEISSÄ ON OUTOJA SAMANKALTAISUUKSIA”

Se, mikä tekee *Harry Potter* –sarjassa esitetyn pahuuden tai implisiittisen hyvyyden kiehtovaksi on se, että hyvyys ja pahuus ovat tiukasti yhteen kietoutuneita, eivät toisistaan erillisiä ja irrallisia ominaisuuksia. Pahuus ja hyvyys ovat oikeastaan vain saman asian kaksi eri puolta, kolikon kruuna ja klaava. Aivan yhtä hyvin pahuus ja hyvyys voisivat löytyä yhtä vahvoina piirteinä yhdestä ja samasta hahmosta, mutta on varmasti helpompaa esittää kaksi polarisoitua ominaisuutta kahdessa eri hahmossa yhden sijaan. Harry on hahmona kompleksinen ja hetkittäin epäilee itsekin olevansa paha; hänestä voisi löytyä sekä äärimmäinen hyvyys että äärimmäinen pahuus. Kirjailija on päättänyt kuitenkin toisin, ja Harry on tarinan protagonistin. Harrylla olisi kuitenkin potentiaalia myös pahuuteen kompleksisen Voldemort-yhteytensä takia. Monet seikat punovat nämä kaksi vastapoolia yhteen muutoin niin epätodennäköisessä suhteessa. Tämä ei olekaan kenties niin epätodennäköistä kuin aluksi voisi luulla: dynaamisella hyvällä ja dynaamisella pahalla on sama alkuperä. Harmonia vaatii niiden yhtäaikaista tasapainoa, jota kirjasarjan päähenkilöt eivät tavoita. Kuitenkin esimerkiksi uhrautuminen tai sääntöjen rikkominen, oli se sitten kuinka hyväksi tahansa, vaatii piittaamattomuutta sovinnaisuussäännöistä. Rajojen rikkomista tekevät siis sekä hyvät että pahat ihmiset. (Kunnas, 2008, 307.) Eri asia on se, miksi ja miten rajoja rikkoo, eli toimiiko harmoniassa vai ei.

Ensimmäinen asia, jonka lukijat saavat tietää heidän yhteydestään on taikasauva.

Kun Harry menee ostamaan taikasauvaansa yhdeltä arvostetuimmalta sauvasepältä, hän saa kuulla tältä hätkähdyttävän tiedon uudesta sauvastaan:

H

It so happens that the phoenix whose tail feather is in your wand, gave another feather – just one other. It is very curious indeed that you should be destined for this wand when its brother – why its brother gave you that scar.
(Rowling, HP1, 65.)

Sauvamestari Ollivander puhuu sauvan kuulumisesta jollekin tai kohtalosta saada se, sillä Rowlingin taikamaailmassa velho tai noita ei itse valitse sauvaansa, vaan sauva valitsee omistajansa. *Wandlore*a ei juurikaan selitetä, mutta kirjasarjan perusteella tiedetään, että sauva tunnistaa jotenkin oikean omistajansa ja heidän välilleen syntyy vahvempi side kuin minkään toisen sauvan kanssa. Jos velho tai noita joutuu käyttämään toisen henkilön sauvaa, se ei toimi niin hyvin kuin oma. Lisäksi sauva, jota ei ole voitettu puolelleen, eli kaksintaistelussa saatu omaksi, ei voi toimia kunnolla väärällä henkilöllä, joka siis käyttää sauvaa ilman lupaa tai oikeutta. Onkin erityistä, että juuri Voldemortin sauvan veli kuuluu Harrylle, eikä mikään muu sauva. Lisäksi huomionarvoista on se, että yleensä sauvoista ei ole olemassa veljeä, vaan jokaisen sauvan ydin on ainutlaatuinen samoin kuin sen uloin puumateriaali, mitat ja ominaisuudet. Voldemortin sauvalla sen sijaan on olemassa veli, mikä on hyvin poikkeavaa. Todennäköisyys saada juuri tuo sauva on mitättömän pieni, sillä sauvamestari Ollivander on tehnyt sauvoja koko elämänsä, joten lähes kaikki Britannian taikasauvat ovat hänen käsityötään. Todennäköisyys on siis yksi tuhansista ellei jopa sadoistatuhansista.

Sauvan materiaali on myös kiinnostava yksityiskohta. Harryn sauvan materiaalia ja ominaisuuksia kuvataan seuraavasti: ”[...] holly and feanix feather, eleven inches, nice and supple” (Rowling, HP1, 65). Rowling kertoo kotisivuillaan, että piikkipaatsamaa pidetään pyhänä puuna, jonka nimi tulee englannin sanasta *holy*. Piikkipaatsaman uskotaan karkottavan paha. (Rowling, kotisivut, www.jkrowling.com.) Mikä paremmin sopisikaan Harryn sauvaksi kuin pyhä puu, joka karkottaa pahan. Sauvan ominaisuudet luultavasti kuvaavat myös omistajiaan: Harryn sauva on joustava tai mukautuva ja mukava. Ollivanderin mukaan Voldemortin sauva on sen sijaan ”Thirteen and a half inches. Yew. Powerful wand, very powerful, and in the wrong hands..” (Rowling, HP1, 64). Rowling kertoo kotisivuillaan, että marjakuusi voi saavuttaa todella pitkän iän, joten se voi symboloida sekä kuolemaa että uudelleensyntymää, mikä on Voldmortin henkilöahmon tapauksessa erittäin huomionarvoinen seikka. Marjakuusen mahla voi

lisäksi olla myrkyllistä, aivan kuten Voldemort itse tai hänen puheensa. (Rowling, kotisivut, www.jkrowling.com.) Lisäksi sauva kuvataan erittäin voimakkaaksi ja vaikutusvaltaiseksi, aivan kuten Voldemort.

Taikasauva ei ole kuitenkaan aivan ensimmäinen Harrya ja Voldemortia yhdistävä tekijä. Ratkaisevaksi käännteeksi kummankin nykyhetkessä sekä tulevaisuudessa muodostuu Voldemortin hyökkäys Harryn vanhempia kohtaan ja sen jälkeen Harryn murhayritys. Tämä hetki vaikuttaa suuresti kummankin elämään ja kohtaloon, ja kaikki voisi olla aivan toisin ilman sitä. Voldemortin tappokirous ei jostain syystä toiminut ja Harry jääkin henkiin. Voldemort tuhoutuu ”vähäisemmäksi kuin aave” ja pakenee paikalta murtuneena ja hämmentyneenä (Rowling, HP4, 566). Kaikkia, eikä vähiten Voldemortia, on askarruttanut siitä asti, miten pieni vauva voi selviytyä tappokirouksesta mahtavan velhon kukistuessa. Myöhemmin professori Dumbledore selittää Harrylle, että hänen äitinsä pelasti tämän hengen uhrautumalla ja siten luomalla vahvemman turvan kuin kuvitella saattaa. Uhraus jättää jäljen Harryyn, Harryn vereen, ja se pelastaa Harryn ja pitää häntä edelleen turvassa. Äidin rakkaus pelastaa Harryn ja suojaa häntä tämän veressä. (Rowling, HP5, 736-737.)

Niin onnellista Harry pelastuminen kuin olikin, alkoi hän huomata outoja tapahtumia tai taitoja vuosien kuluessa. Harrya pelottaa ensimmäisenä kouluvuotenaan se, että hänet lajiteltaisiin Slytherin-tupaan, joka on tunnettu pimeyden velhojen tuottajana ja pesänä: Voldemort on tuvan kuuluisin ja mahtavin entinen oppilas (Rowling, HP1, 80). Lajittelun suorittaa hattu, jolla on taikavoimia päätellä jokaisen oppilaan kyvyt ja potentiaali. Kun taikahattu saa vuorollaan Harryn lajiteltavaksi, pohdiskelee tämä Harryn sijoittamista juuri Slytheriniin. Hatun mukaan Harrylla olisi potentiaalia suuruuteen, jonka saavuttamisessa Slytherin voisi auttaa. Toisaalta Harrylla on paljon rohkeutta sekä taitoja ja tietoakin, mikä sopisi Gryffindor-tupaan. Sen sijaan näyttämisen halu, itsensä todistaminen, sopisi kumpaankin tupaan. Lopulta hattu lajittelee Harryn Gryffindoriin, koska Harry nimenomaisesti pyytää, ettei häntä sijoiteta Slytheriniin. (Rowling, HP1, 90-91.) Teot siis ratkaisevat, ei tausta.

Harryn ensimmäinen erikoislaatuinen huomio omista taidoistaan on se, että hän osaa puhua käärmeiden kieltä, kärmeskieltä. Harry löytää tämän taidon jo ennen Hogwartsiin saapumistaan eläintarhassa, jossa huomaa yhtäkkiä puhuvansa boan kanssa. Kyseisen keskustelun annetaan tosin ymmärtää tapahtuneen kenties eleitä hyvin lukemalla tai ehkä vain mielikuvituksen avustuksella. (Rowling, HP1, 25-26.) Myöhemmin lukijoille kuitenkin selviää, että Harry todella osaa puhua käärmeiden

kanssa. Kyky herättää muissa oppilaissa kauhua ja pelkoa, eikä Harry ymmärrä miksi. Hän olettaa kärmeskielen olevan yleinen kyky. Ystäviensä Ronin ja Hermionen avulla Harry saa tietää, että kärmeskieli on taito, joka yleensä yhdistetään pimeyden velhoihin ja että kuuluisin kärmessuu on Voldemort. Kaikki, jopa Harry itse, epäilevät Harrya Slytherinin perilliseksi ja tappavan basiliskin komentajaksi, sekopäiseksi ja sadistiseksi jälkikasvuksi, joka piinaa koulua ja oppilastovereitaan murhanhimoisella jättiläiskäärmeellä. (Rowling, HP2, 146-147.) Asianlaita ei tietenkään ole niin, mutta hetken jopa Harry epäilee omia voimiaan ja hyvyyttään. Professori Dumbledore selittää jälkepäin Harrylle, että epäonnistuneessa tappokirouksessaan Voldemort valutti vahingossa osan omista voimistaan Harryyn. Siksi Harry osaa puhua kärmeskieltä. (Rowling, HP2, 244-245). Selitys ei ole tosin koko totuus, mutta siitä lisää myöhemmin.

Kirouksen myötä Harrylla on myös paljon henkilökohtaisempi ja läheisempi yhteys Voldemortiin kuin vain kyky puhua kärmeskieltä. Harry huomaa melko pian, että hänen kirouksesta saamaansa salaman muotoista arpea vihloo toisinaan. Vähitellen selviää, että arpea vihloo, kun Voldemort on erityisen vihainen tai fyysisesti lähellä Harrya. Ajan saatossa Harry tuntee myös Voldemortin riemun. Lopulta Harry ei ole enää vain Voldemortin äärimmäisten tunteiden tutka, vaan hän näkee tämän ajatuksiin tunnekuohujen aikana. Harry siis näkee omassa mielessään, mitä tapahtuu Voldemortin elämässä tämän ollessa hyvällä tai pahalla tuulella aivan kuin hän katsoisi televisiolähetystä. Aluksi ”lähetykset” ovat epäselvempiä, mutta lopulta Harry näkee Voldemortin mieleen kuin hän olisi itse fyysisesti läsnä. Toistensa ajatuksiin tunkeutuminen on lopulta niin intensiivistä ja voimallista, että Harrysta tuntuu kuin hän katoaisi ja että hän ja Voldemort ovat yhtä, tai että hän repeää kahtia.

Kyky ymmärtää Voldemortia, aidosti ymmärtää ja tuntee hänet, on valtava kunnia tai suuri etu, riippuen kuka asiaa tarkastelee. Kukaan ei oikeasti tunne Voldemortia, saati sitten hänen taustaansa. Hänen mieleensä näkeminen paljastaa aidon Voldemortin kylmien sanojen ja kovien kasvojen takana. Voldemortin kannattajalle kyky ymmärtää aidosti johtajaansa olisi suuri etuoikeus ja kunnia-asia, mutta viholliselle se on oikein käytettynä taidokas ase Voldemortin tuhoamiseen.

It's Voldemort's fault that you were able to see into his thoughts, his ambitions, that you even understand the snakelike language in which he gives orders, and yet, Harry, despite your privileged insight into Voldemort's world (which, incidentally, is a gift that any Death Eater would kill to have), you have never been seduced by the Dark Arts, never, even for a second, shown the slightest desire to become one of

Voldemort's Followers!
(Rowling, HP6, 477.)

Harry alkaa nähdä Voldemortin mieleen neljännessä kirjassa, *Goblet of Fire*. Tähän saakka yhteys on ollut vain arnessa tuntuvaa kipua tunnekuohuissa. Yhteys Voldemortiin syntyy ensimmäistä kertaa Harryn nukkuessa, kun mieli on rentoutuneimmillaan ja avoimmimmillaan. Unessa Harry näkee, miten huvittuneesti Voldemort puhuu jonkun henkilön tappamisesta ja hänen itsensä vahingoittamisesta. Unen lopussa Voldemort tappaa viattoman ulkopuolisen. (Rowling, HP4, 15-16, 19.) Toinen uni tapahtuu paljon myöhemmin. Siinä Harry näkee, kuinka Voldemort kiduttaa Pettigrew'ta. (Rowling, HP4, 500-501). Myöhemmin yhteys alkaa tiivistyä ja tiivistyä alun satunnaisista ”kohtaamisista” lopulta jatkuvaan Voldemortin mukana elämiseen. Voldemort huomaa kuitenkin yhteyden ja huijaa Harrya väärennetyllä unella (Rowling, HP5, 641, 690). Hän myös yrittää vallata Harryn ruumiin, mutta ei kykene tähän (Rowling, HP5, 419, 719-720). Myöhemmin Dumbledore selittää, ettei Voldemort uskalla käyttää yhteyttä omaksi hyväkseen, sillä hän pelkää sitä: Harryn ehjä ja koskematon sielu polttaa ja korventaa Voldemortin tuhottua sielua (Rowling, HP7, 549). Yhteys toimii siis pelkästään Harryn avuksi ja hyödyksi, vaikka välillä Voldemortin intiimi tunteminen onkin kauhistuttavaa. Harry kykenee mm. pelastamaan herra Weasleyn kuolemalta (Rowling, HP5, 410, 423). Lopussa Harry kykenee seuraamaan Voldemortia lähes jatkuvasti ja hän saa yhteyden vaivattomasti (Rowling, HP7 515, 526). Yhteys on myös vaarallinen, sillä se voi repiä Harryn sielun irti: Harryn sielu sekoittuu väliaikaisesti Voldemortiin ja he kumpikin yksilöinä katoavat hetkeksi. Harryn onneksi hän kuitenkin pystyy palautumaan repivästä yhteydestä. (Rowling, HP7, 280-282.) Lopulta Harry oppii hallitsemaan yhteyttä ystävänsä Dobbyn kuoltua, rakkauden ja surun voimalla, sillä suru heikentää yhteyden tehoa ja Voldemortin otetta Harrystä: nyt yhteyden voi aloittaa ja päättää halutessaan, eikä se hallitse Harrya (Rowling, HP7, 387). Kun Harry hallitsee tätä yhteyttä, hän kykenee hankkimaan tarkkoja tietoja Voldemortin aikeista ja teoista reaaliajassa (Rowling, HP7, 391, 398, 405). Kyky on erittäin merkittävä ase Voldemortia vastaan tämän liikkeiden ennakoimisessa ja henkilötuntemuksessa.

Voldemortin murhattua Harryn vanhemmat luo Voldemort myös uudenlaisen yhteyden Harryyn: kummatkin ovat orpoja. Voldemortin äiti Merope Gaunt (suom. Kolkko) lumosi Voldemortin isän, Tom Riddlen (suom. Valedro), lemmenjuomalla, mutta ilmeisesti lopetti lopulta miesparan huumaamisen, jolloin tämä jätti raskaana olevan

vaimonsa. Merope oli yksin ja rahaton, joten hän hakeutui Lontoossa erääseen orpokotiin, synnytti lapsensa, antoi hänelle nimen ja kuoli. Voldemort vihasi aina äitiään hänen heikkoutensa tähden, sillä kuolema on vain heikoille ihmisille. Voldemort varmasti koki, että hänen äitinsä hylkäsi hänet antautumalla kuolemalle. (Rowling, HP6, 201-203.)

Lopullisesti orpo Voldemortista tuli sen jälkeen, kun hän murhasi isänsä ja isovanhempansa kostoksi hylkäämisestä (Rowling, HP6, 342-343). Syntyperästä löytyy toinenkin yhdistävä tekijä: puoliverisyys. Voldemort, ylpeä rotuopin kannattaja ja kansankiihottaja, on itse puoliverinen; hänen isänsä oli tavallinen mies (Rowling, HP6, 201). Harryn äiti sitä vastoin oli jästisyntyinen, eli syntyi tavalliseen perheeseen, mutta oli silti noita (Rowling, HP7, 532-533). Puoliverisyys on seikka, jota Voldemort ei koskaan itse nosta esiin, mutta sillä on kuitenkin vaikutuksensa Voldemortin ja Harryn suhteessa: Voldemort näkee Harryssa nuoren itsensä. Lisäksi kummatkin orvot pojat on kasvatettu jästien huomassa: Harry tätinsä perheessä, Voldemort jästien orpokodissa. Tästä johtuen kummatkaan eivät ole myöskään saaneet rakkautta ja hellyyttä lapsina. Rakkaudettomuus on vaikuttanut kuitenkin kumpaankin aivan eri tavalla, etenkin sen jälkeen, kun Harry saa tietää vanhempiensa uhrauksesta ja siten rakkaudesta sekä löytää uusia ystäviä ja perheen korvikkeen. Voldemortista rakkaudettomuus on tehnyt kylmän, laskelmoivan ja välineellistävän olennon.

Askarruttavaa onkin, mikä saa Voldemortin tappamaan Harryn vanhemmat ja yrittämään Harrynkin murhaa. Olihan Harry tuolloin vasta vauva, joten hänestä tuskin olisi ollut minkäänlaista uhkaa tai vaaraa esimerkiksi todistajanlausunnon antamisesta. Voldemort päätyi murhiinsa erään ennustuksen vuoksi. Harryn ollessa vielä pienokainen lausui tuleva Hogwartsin ennustamisen opettaja professori Dumbledorelle kohtalokkaan ennustuksen, joka tulisi sinetöimään monien tulevaisuuden ja elämän. Ennustus kuuluu:

The one with the power to vanquish the Dark Lord approaches... born to those who have thrice defied him, born as the seventh month dies... and the Dark Lord will mark him as his equal, but he will have power the Dark Lord knows not... and either must die at the hand of the other for neither can live while the other survives... the one with the power to vanquish the Dark Lord will be born as the seventh month dies...
(Rowling, HP5, 741.)

Sattumalta Voldemortin vakoilija, Snape, kuulee vain ennustuksen alkuosan ennen kuin hänet yllätetään. Voldemort saa siten vaillinaisen todistuksen ennustuksesta, eikä saa kaikkea sitä informaatiota, joka olisi tarpeen suunnitelmien luomisessa. Koska Voldemort

ei kuitenkaan tiedä ennustuksen loppuosaa, hän päättää ryhtyä toimeen ja eliminoida välittömästi potentiaalinen haastajansa. Ainoastaan kaksi perhettä on uhmannut Voldemortia kolmesti ja jäänyt eloon, ja vain näillä kahdella perheellä on heinäkuun lopussa syntynyt poikalapsi. Toinen on tietenkin Harry Potter perheineen ja toinen Neville Longbottom, Harryn koulutoveri. Toisin kuin Harry, Neville on puhdasverinen vanhan velhosuvun nuorin vesa. Huomionarvoista on se, että Voldemort päättää kuitenkin suurimman uhan olevan puoliverinen lapsi, ei puhdasverinen, kuten hänen rotuoppiensa pohjalta voisi kuvitella. Voldemort näkee suurimman uhan nousevan itsensä kaltaisesta lapsesta, hän näkee Harryn potentiaalin tämän ollessa vasta vauva. (Rowling, HP5, 740-743.)

Voldemortin kannalta ongelmaksi muodostuu myöhemmin se, että hän hyökkää Harryn kimppuun ja tietämättään ”merkitsee hänet vertaisekseen”: Voldemort siirtää osan voimistaan Harryyn ja antaa siten hänelle vahvemman suojan kuin pelkkä äidin antama suoja olisi. Hän merkitsee Harryn salamanmuotoisella arvella, joka on merkki sekä Voldemortin kynsistä pakenemisesta että hänen vertaisekseen tulemisesta. On erittäin tärkeää huomata, että Voldemort itse poimii omin käsin pahimmaksi uhakseen katsomansa poikalapsen ja että hän itse tulee antaneeksi Harrylle ne aseet, joilla taistella Voldemortia vastaan ja että Voldemort tulee siten itse luoneeksi oman pahimman vihollisensa. Kuten Professori Dumbledore sanoo viisaasti,

Voldemort himself created his worst enemy, just as tyrants everywhere do! Have you any idea how much tyrants fear the people they oppress? All of them realise that, one day, amongst their many victims, there is sure to be one who rises against them and strikes back!
(Rowling, HP6, 477.)

Ensimmäinen ja tärkein ase, minkä Voldemort vahingossa antaa Harrylle, on kyky nähdä Voldemortin ajatuksiin. Voldemortin aito tunteminen ja syvä ymmärtäminen ovat vahvoja aseita vastustajan käsissä. Mutta todellinen syy, miksi Harryssa on osa Voldemortin voimia, on se, että Voldemort tulee luoneeksi vahingossa hirnyrkin (engl. *horcrux*) Harryn sisään.

Tell him that on the night Lord Voldemort tried to kill him, when Lily cast her own life between them as a shield, the Killing Curse rebounded upon Lord Voldemort, and a fragment of Voldemort’s soul was blasted apart from the whole, and latched itself on to the only living soul left in that collapsing building. Part of Lord Voldemort

lives inside Harry, and it is that which gives him the power of speech with snakes, and a connection with Lord Voldemort's mind that he has never understood.
(Rowling, HP7, 551.)

Hirnyrkki edustaa mustinta ja pahinta magiaa koko taikamaailmassa. Hirnyrkki on velhon sielun pala, jonka voi tallettaa turvaan sopivaksi katsomaansa esineeseen oman kuoleman varalle. Kun velho kuolee, hän ottaa käyttöönsä piilottamansa sielun palan ja jatkaa elämäänsä kuin mitään ei olisi tapahtunut. Sielun repiminen voi tapahtua vain ikävimmällä tavalla eli murhaamalla. Murhaaminen on niin väkivaltainen teko sielulle, että se repii tämän palasiksi. Irronnut sielun osa voidaan sen jälkeen sitoa taioin johonkin määrättyyn esineeseen. Ihmiseen tai eläimeen ei kuuluisi piilottaa hirnyrkkä, sillä elävä olento on liian epävakaa alusta. Voldemort on syvästi kiinnostunut hirnyrkeistä ja sielun repimisestä jo 16-vuotiaana koululaisena. Hän saa tietoonsa kuinka hirnyrkit toimivat ja kuinka valmistaa niitä. Samoin Voldemortia kiehtoo ajatus sielun seitsemään osaan hajottaminen, sillä seitsemän on voimallinen taikaluku. Häntä kuitenkin varoitetaan sielun epävakaudesta niin moneen osaan revittynä, samoin kuin muistutetaan siitä, miten kauhistuttava teko jo yksikin murha on. Voldemortin ensimmäisistä murhista, isästä ja isovanhemmista, muodostaa hän ensimmäisen hirnyrkkinsä. Samalla Voldemort jatkaa lapsuudestaan asti ilmennyttä harakkamaista tapaa kerätä voitonsaaliita, tosin nyttemmin hienostuneempiin sotasaaliisiin. Ensimmäisen hirnyrkkinsä Voldemort piilottaa enoltaan varastamaansa sukukoruun, joka todistaa Voldemortin äidin puoleisen perheen olleen Salazar Slytherinin kaukaisia perillisiä. Voldemortia kiehtoo suuresti Hogwartsin perustajajäsenten, kuten juuri Slytherinin, arvoesineet ja Hogwartsin itsensä taikavoima. (Rowling, HP6, 464-466, 471-472, 342-343.) Muita hirnyrkejä ovat Ravenclaw'n diadeemi, joka on piilotettu Albaniaan metsään (Rowling, HP7, 496) ja jonka Voldemort myöhemmin piilottaa Hogwartsiin hakiessaan muka opetusvirkaa (Rowling, HP6, 415), Tom Riddlen päiväkirja (Rowling, HP6, 468), Hufflepuffin kuppi, jonka Voldemort varastaa (Rowling, HP6, 441), Slytherinin medaljonki, jonka Voldemort myöskin varastaa (Rowling, HP6, 441) sekä Voldemortin lemmikkikäärme Nagini (Rowling, HP6, 473).

Harry on siis Voldemortin luoma seitsemäs ja viimeinen hirnyrkki. Ennustus selittää paljonkin tässä kontekstissa: ”kumpikaan ei voi elää, jos toinen on hengissä”. Niin kauan kuin Harry ja hänen sisällään elävä Voldemortin sielun palanen ovat elossa, on Voldemortkin elossa. Harry ei voi elää, jos Voldemort on elossa, sillä hirnyrkki repii Harryn sisintä ja hänestä tuntuu kuin hän itse olisi repeytymässä ja katoamassa. Yhteys

repii ja kalvaa heitä kumpaakin. Kahtiajakautunut elämä on mahdotonta. Myöskään Voldemortin suunnitelmat ja taikamaailman valloitus eivät toimi niin kauan kuin hänen vastustajansa on elossa. Toisen on siis pakko kuolla, tai he kumpikin kuolevat. Tässä yhdistyy sekä ennustuksen luoma yhteys että hirnyrkin luoma yhteys Harryn ja Voldemortin välillä.

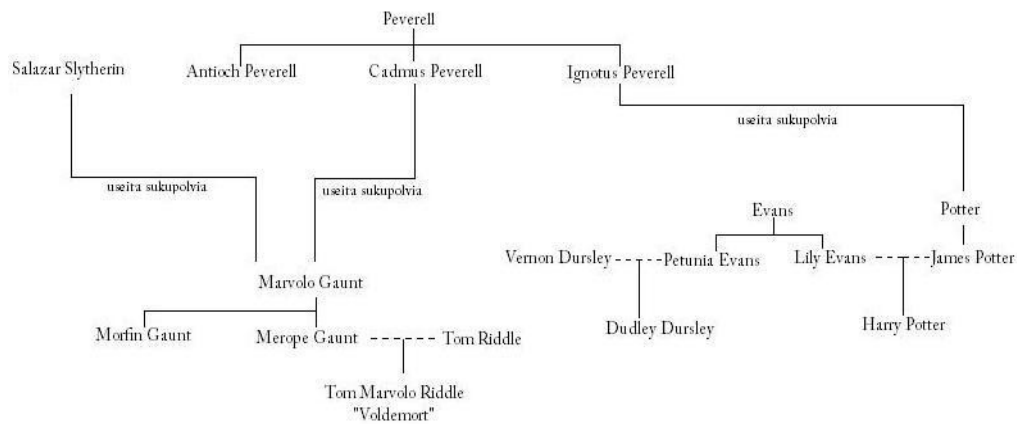
Voldemort tulee luoneeksi myös lisäyhteyden Harryyn jo aiempien yhdistävien tekijöiden lisäksi. Kun Voldemort on heikko ja epämuodostuneen lapsen kaltainen heikossa ruumiissaan, päättää Voldemort turvautua pimeään taikaan, johon tarvitaan vihollisen verta. Kuka tahansa vihollinen kävisi, mutta Harry on tietenkin vahvin ja pahin vihollinen, joten Voldemort välttämättä haluaa juuri hänen vertaan. Koska Voldemort on aina suhtautunut kevyesti rakkauteen ja sen ambivalenttiin voimaan, hän ei ymmärrä tekonsa seurauksia. Harrya suojelee hänen äitinsä veri ja siinä virtaava rakkaus. Kun Voldemort ottaa itseensä Harryn verta vahvistuakseen, hänkin saa saman suojan, joka elää Harryssa. (Rowling, HP4, 554, 569-570.)

Without meaning to, as you know now, Lord Voldemort doubled the bond between you when he returned to a human form. A part of his soul was still attached to yours, and, thinking to strengthen himself, he took a part of your mother's sacrifice into himself. If he could only have understood the precise and terrible power of that sacrifice, he would not, perhaps, have dared to touch your blood...
(Rowling, HP7, 569.)

Voldemortissa oleva Harryn veri siis toimii hieman samalla tavalla kuin Voldemortin hirnyrkit, eli taika suojaa Harrya. Voimissaan oleva suojataika sitoo Harryn elämään samoin kuin Voldemortin hirnyrkit. Erotuksena on se, että suojataika on positiivista, hyvää taikaa siinä missä hirnyrkit ovat negatiivista, paha taikaa. (Rowling, kotisivut, www.jkrowling.com.) Nyt kummassakin on ripaus toisen ominaisuuksia. Harryssa on pala Voldemortia; potentiaali suuruuteen, osaamisen näyttäminen, kärmeskieli ja Voldemortin ajatusten lukeminen, kun taas Voldemortissa on pala Harrya veren kautta; ripaus hyvyyttä ja sielun eheyttä. Ratkaisevaksi muodostuu se, miten ominaisuuksiaan, taitojaan ja tietojään käyttää, ei se, mistä ne ovat peräisin tai mistä lähtökohdista itse.

Viimeinen kaukainen linkki Harryn ja Voldemortin välillä löytyy esi-isistä: heillä on sittenkin yhteinen alkuperä. Kummankin kaukaisia esi-isiä ovat Peverellit. Perhe on muinaista velhosukua, joka on jo kauan sitten kuihtunut pois. Voldemortin esi-isä on kolmesta veljeksestä keskimmäinen, Cadmus Peverell, kun taas Harryn esi-isä on

veljeksistä nuorin, Ignotus Peverell.

Kuva 1.

Harry Potterin sukupuu.

Ovatko Harry ja Voldemort sittenkään niin erilaisia? Monet seikat yhdistävät heitä ja he ovat toisinaan jopa pelottavan samanlaisia, Harryn itsensäkin mielestä. Jopa Voldemort on samaa mieltä:

Because there are strange likenesses between us, Harry Potter. Even you must have noticed. Both half-bloods, orphans, raised by Muggles. Probably the only two Parselmouths to come to Hogwarts since the great Slytherin himself. We even *look* something alike. (Rowling, HP2, 233.) [oma huom. Muggle, jästi]

Niin moni asia on tehnyt heistä toistensa kaltaisia ja kummatkin ponnistavat samanlaiselta pohjalta maailmaan. Erilaisiksi heistä tekevät valinnat ja rakkaus. Toisaalta rakkauskin voidaan nähdä valintana. Jokainen voi rakastaa ainakin itse itseään tai etsiä ympärilleen ihmisiä, jotka rakastavat häntä. Voldemortilla olisi potentiaalia suuruuteen ilman pahuuttakin ja Harrylla olisi potentiaalia suureen pahuuteen. Kummatkin ovat kuitenkin valinneet tiensä ja valinneet juuri päinvastoin kuin toinen. Aivan kuten Dumbledore asian kiteyttää: ”It is our choices, Harry, that show what we truly are, far more than our abilities” (Rowling, HP2, 245).

Ihminen tarvitsee siis sekä dynaamista hyvää että dynaamista pahaa, mutta sopivassa suhteessa; esimerkiksi Harry itse rikkoo koko ajan sääntöjä, mutta hyvää tehdäkseen. Voldemort sen sijaan rikkoo sääntöjä ja tekee pahaa puhtaasti pahasta. Avaintekijöitä ovat motiivit ja kohtuus. Ehkä Thomas Mannin *Tohtori Faustuksen* (*Doktor Faustus*, 1947) Mefisto on oikeassa: pahuus on välttämätöntä hyvyyden

olemassaololle (Kunnas, 2008, 224). Ruman pahuuden nostaessaan päätään hyvyydellä on mahdollisuus päästä esiin, heikompanakin.

8. KUOLEMA - ”VIHOLLISISTA VIIMEISENÄ KUKISTETAAN KUOLEMA”

Tässä luvussa tarkastelen sitä, millaisena kuolema esitetään Harry Potterissa: onko kuolema paha, neutraali vai hyvä. Analysoin myös erilaisten hahmojen suhtautumista kuolemaan, sillä kuolema itsessään on kiinteässä suhteessa eri henkilöhahmojen kokemukseen: sillä, kuka asiaa tarkastelee, on merkitystä siihen, millaisen kuvan kuolemasta saa. Lisäksi erittelen kuoleman erilaisia funktioita. Heideggerin mukaan elämää ei voi kuvitella ilman kuolemaa; myöskään *Harry Potteria* ei voi lukea tai tulkita ilman kuolemaa.

Aluksi on kuitenkin määriteltävä mitä kuolema tarkoittaa *Harry Potterissa*. Kuolemaa voi pitää yksinkertaisena ja selvänä asiana, mutta se ei ole aivan sitä. Selvin ja ehdottomin kuoleman määritelmä on biologinen eli lääketieteellinen kuolema (Feldman, 1992, 71). Sillä tarkoitetaan sydämen tai aivojen toiminnan lakkaamista, jolloin koko elimistön toiminta pysähtyy. Toisaalta kuolema voi olla myös fyysinen, sosiaalinen tai kulttuurinen. Fyysinen kuolema vastaa biologista kuolemaa. Sosiaalinen kuolema tapahtuu, kun viimeinenkin vainajan muistava henkilö kuolee; tämä on yhteisöllinen kuolema. Kulttuurinen kuolema koittaa arkistojen kadotessa ja viimeisenkin fyysisen perimän sisältävän ruumiinosan hajotessa. Jokaisella tieteenalalla on oma näkemyksensä kuolemasta, joten teorioita siitä, mitä kuolema on, vaihtelee suuresti biologisten tarkasta rajauksesta filosofien loputtomaan analysointiin. Määrittelen tässä kuoleman elämän ja olemisen pysyväksi päättymiseksi, vaikka Feldman osoittaakin sanojen merkitysten olevan muuttuvia tai jopa vääriä (Feldman, 1992, 60): tämä määritelmää kattaa jopa poikkeavat kuolemat *Harry Potterissa* selkeästi ja luotettavasti.

Myös kuoleman asemaa tai roolia tulee pohtia. Kuolema nähdään usein pahana ja kauheimpana asiana, joka voi ihmisen kohdata.

The Reaper has been feared and hated for as long as people have recognized his existence. Indeed, we think of the Reaper and what he represents as an especially mysterious, creepy evil – not something merely unpleasant. We find death so horrible that we avert our eyes on its presence [...] In the case of a particularly unusual death, we may be at once fascinated and curious to learn more; but at the same time we are repelled and perhaps ashamed of ourselves for being interested

in something so awful.
(Feldman, 1992, 127.)

Kuolemassa on kuitenkin samaan aikaan myös jotakin kiinnostavaa ja uteliaisuutta herättävää. Yksi syy on ainakin se, että se on yksi elämän suurista mysteereistä. Kuten mainitsin jo aiemmin, ihmisellä on traagisuuden kaipuu; vain elämän traagisuus pakottaa ihmisen ajattelemaan kuolemaa ja siten myös elämää intohimolla (Kunnas, 2008, 25-26). Kirjallisuuden ja taiteen tehtävä on ”antaa ihmiselle elävä käsitys syvemmästä olemassaolosta, siihen kuuluvasta kärsimyksestä ja kuolemasta.” Kuoleman teema kirjallisuudessa antaa syvyyttä elämään, syvemmän elämäkokemuksen, pakottaessaan muistamaan elämän rajallisuuden. Kuolema pakottaa ajattelemaan rationaalista tasoa syvemmältä ja häivyttämään subjektiiviset illuusiot ikuisesta elämästä tai jatkuvuudesta. Kuolemalla on siis suorastaan positiivinen vaikutus: se saa elämän näyttämään ainutkertaiselta ja arvokkaalta. (Kunnas, 1989, 70-71.)

Toisaalta epikurolaisuuden mukaan kuolemaa ei tarvitse pelätä eikä kuolema ole epäonni vainajalle itselleen. Kuolema ei ole sen pahempi kuolevalle kuin syntymättömyys lapselle, joka ei ole vielä syntynyt; ensimmäinen ei ole enää, toinen ei ole vielä. Olematon ei voi siis tuntea mitään, sillä se ei ole olemassa. Feldman esittää kuitenkin oman eriävän mielipiteensä epikurolaisuudesta: mikäli vainaja olisi halunnut elää ja ollut onnellinen elämästä, kuolema on riistänyt vainajalta tämän onnen ja on siis siten paha. Koska kuolema ryöstää vainajan läheisiltä onnellisuuden ja onnelliset tapahtumat, jotka olisivat voineet tapahtua tulevaisuudessa, kuolema voi olla siis paha eloon jääneille läheisille. (Feldman, 1992, 143-144.)

8.1. Harryn vanhempien kuolema

Harryn vanhempien kuolemalla on suuri merkitys koko tarinan kannalta. Kaikki alkaa kuolemasta ja kaiken täytyy päättyä kuolemaan. Koko kirjasarja alkaa siitä, kun Lily ja James Potter ovat kuolleet ja Harry selviää vain juuri ja juuri elossa. Hogwartsin opettaja Minerva McGonagall kertoo kuulemistaan huhuista Dumbledorelle ja odottaa tämän joko kieltävän tai vahvistavan huhut. McGonagallin kauhuksi Dumbledore myöntää huhujen pitävän paikkaansa. Dumbledore myös vaatii, että Harry jätetään ainoan elossa olevan sukulaisensa, tätinsä Petunia Dursleyn ja tämän aviomiehen, Vernon Dursleyn, huomaan.

McGonagall ei pidä ajatuksesta, mutta Dumbledore vakuuttaa, että lapsen on paras kasvaa vailla julkisuutta, tavallisena poikana. Dumbledore jättää kuitenkin sanomatta sen, miksi hän luulee Harryn selviytyneen hengissä Voldemortin hyökkäyksestä ja miksi hän todellisuudessa haluaa Harryn jäävän tätinsä luokse. (Rowling, HP1, 14-14.) Harryn äidin kuolema, uhrautuminen, on se syy: kuoleamalla lapsensa vuoksi hän antaa vahvan taikasuojan tälle. Suojataika on voimassa niin kauan kun hän voi sanoa kodikseen paikkaa, jossa vielä virtaa hänen äitinsä veri, siis tätinsä koti.

Harry kuulee ensimmäisen kerran totuuden vanhempiansa kuolemasta, kun Hogwartsin tilustenhoitaja Hagrid saapuu kertomaan Harrylle, että tämä on velho ja pääsee opiskelemaan Hogwartsiin. Samalla paljastuu, etteivät Dursleyt ole kertoneet mitään Harrylle ja että totuus hänen vanhemmistaan ja taikavoimistaan on salattu kaikkien vuosien ajan, vaikka Dumbledore jätti kirjeen, jossa hän selitti kaiken. Dursleyt ovat väittäneet, että Potterit kuolivat auto-onnettomuudessa. Hagridin mielestä on suuri loukkaus väittää mitään sellaista, sillä Potterit ovat sankareita. Koska Hagrid on ensimmäinen henkilö taikamaailmasta, johon Harry saa kontaktin, eikä Harry tiedä totuutta edes omasta alkuperästään, on Hagrid pakotettu kertomaan Pottereiden kuolinillasta. Hän kertoo, kuinka vallassa oli Voldemort, pahoista pahin velho, ja ajat olivat synkät. Halloweenin iltana Voldemort tuli Pottereiden luo, tappoi heidät ja yritti tappaa Harrynkin. Kukaan ei tiedä, miksi Voldemort kukistui tai miksi Harry selvisi hengissä. Hagrid myöntää, ettei hän tiedä kaikkea tuosta illasta ja että Dumbledore osaisi selittää asiat paremmin. Kun Hagrid kertoo tarinaa Harrylle, tämä muistaa yhtäkkiä vihreän valon välähdyksen ja kylmän, kimeän naurun. (Rowling, HP1, 39-47.)

Harry saa tietää lisää vanhempiansa kuolemasta, kun hän kohtaa kolmantena kouluvuotenaan ankeuttajia. Ne imevät ihmisestä kaiken ilon ja palauttavat mieleen kaikkein kamalimmat muistot. Ankeuttajien lähellä Harry kuulee päänsä sisässä äitinsä viimeiset huudot ja kirkumisen:

’Not Harry, not Harry, please not Harry!’
 ‘Stand aside, you silly girl... stand aside, now...’
 ‘Not Harry, please no, take me, kill me instead –’
 [...] ‘Not Harry! Please... have mercy... have mercy...’
 (Rowling, HP3, 134.)

On varmasti kauheaa joutua elämään yhä uudelleen ja uudelleen elämänsä kamalin hetki,

kuunnella äitinsä anelua ja kirkumista, kuulla tämän viimeiset hetket ja kuolema. Vielä hirveämmäksi siitä tekee sen, että Harry tietää Voldemortin nauraneen tappaessaan Lilyn (Rowling, HP3, 134).

Neljäntenä kouluvuotena oppitunnilla käsitellään anteeksiantamattomia kirouksia ja mukana on myös tappokirous, *Avada Kedavra*. Opettaja esittelee kirousta, sen taikomista ja seurauksia luokalle käyttämällä esimerkkeinä hämähäkkejä. Harry katsoo, kun opettajaa sanoo ”Avada Kedavra”, näkyy vain vihreä välähdys ja kuuluu kohahdus, ”kuin jokin valtava ja näkymätön olisi liitännyt ilman halki”. Hämähäkki kaatuu selälleen: se on kuollut. (Rowling, HP4, 190-191.)

So that was how his parents had died... exactly like that spider. Had they been unblemished and unmarked, too? Had they simply seen the flash of green light and heard the rush of speeding death, before life was wiped from their bodies?

(Rowling, HP4, 191.)

Harryn mielessä on siis usein hänen vanhempiensa kohtalo. Ketä tahansa piinasi ajatus vanhempien traagisesta ja väkivaltaisesta kuolemasta, mutta etenkin Harrya, koska hän ei ole koskaan saanut tuntea heitä eikä hän tiedä heistä oikeastaan mitään. He ovat vain kaksi aikuista, jotka murhattiin, ja joiden äänet hän saattaa kuulla juuri ennen heidän kuolemaansa. Omasta taustasta on tullut jonkinlainen pakkomielle Harrylle, kuten orvoille usein.

Dumbledore yrittää kuitenkin lohduttaa Harrya, kun tämä luulee nähneensä isänsä, mutta erehtyy.

You think the dead we have loved ever truly leave us? You think that we don't recall them more clearly than ever in times of great trouble? Your father is still alive in you, Harry, and shows himself most plainly when you have need of him.

(Rowling, HP3, 312.)

Dumbledore puhuu Harryn suojeleuksesta, kilpiloitsusta, jolla karkottaa ankeuttajat. Harryn suojeleus ottaa hyvin spesifin hahmon: uroshirven. Sattumalta se on juuri sama hahmo, jonka hänen isänsä otti muuttuessaan eläimeksi, sillä hän oli animaagi. Harryn isä on siis aina mukana hänen sydämessään, siellä kuolleet eivät koskaan todella jätä

läheisiään.

Harry koettaa etsiä vanhempiaan ja sukuaan jopa taikapeilistä, Mirror of Erisedistä (suom. Iseeviot-peili), joka näyttää katsojan kipeimmät toiveet ja halut. Koska Harryn kipein toive on nähdä jälleen vanhempansa ja tietää mistä hän on tullut, eli nähdä siis sukunsa, hän näkee Erised-peilissä juuri ne asiat. Peili ei kuitenkaan näytä mitään oikeaa ja se voi tehdä katsojansa hulluksi, sillä peilissä näkyvää ei todella saa, ei ainakaan sen edessä istumalla ja unohtamalla elää. (Rowling, HP1, 156-156.)

Lopulta Harry saa tietää tarkasti ja varmuudella, mitä todella tapahtui hänen vanhemmilleen halloween-iltana vuosia sitten. Harry saa tiedon erikoislaatuisen yhteytensä takia, näkemällä Voldemortin mieleen ja nähden asiat juuri niin kuin Voldemort näki ne sinä iltana, tietäen kaikki Voldemortin ajatukset, nähden kaiken mitä Voldemort näki, aistien kaikilla aisteilla kuin omillaan.

Voldemort kävelee rauhallisesti kohti Pottereiden taloksi tietämäänsä mökkiä. Ilta on kostea ja tuulinen ja liikkeellä on paljon lapsia kerjäämässä makeisia. Voldemort kokee, että hän tekee oikein, hän tuntee merkityksen ja voiman sisällään matkalla tekemään tekojaan. Voldemort kulkee äänettömästi kohti taloa. Potterit eivät tiedä, että salaisuus on paljastunut ja että he ovat vaarassa. Voldemort pysähtyy aidan taakse ja katselee sisälle mökkiin. Verhot eivät ole ikkunan edessä, joten näkymä on suora. James leikkii vauvan kanssa olohuoneessa. Lapsi nauraa. Lily astuu huoneeseen sisään ja James nostaa vauvan Lilyn syliin. James heittää taikasauvansa, ainoan aseensa, sohvalle ja venyttelee haukotellen. Voldemort työntää portin auki, astelee ulko-ovelle ja avaa sen taikasauvallaan. Kun Voldemort on jo kynnyksen yli, James juoksee eteiseen, ilman sauvaa, ja käskee Lilyä ottaman vauvan ja pakenemaan. Voldemort nauraa ja tappaa Jamesin, joka kaatuu kuolleen maahan. Seuraavaksi Voldemort lähtee Lilyn perään yläkertaan. Kun Voldemort astuu huoneeseen, Lily asettaa vauvan sänkyynsä ja menee sängyn eteen seisomaan. Voldemort kehottaa Lilyä väistämään, mutta koska nainen ei tottele, hän päättää tehdä siistiä jälkeä ja olla jättämättä ketään jäljelle. Voldemort kohdistaa tappokirouksensa Lilyyn, joka vajoaa lattialle. Sen jälkeen Voldemort osoittaa sauvallaan vauvaa suoraan otsaan, haluten nähdä potentiaalisen vastustajansa kukistuvan. Voldemort taikoo, mutta taika epäonnistuu ja Voldemort tuntee suuria tuskia, muuttuen olemattomaksi, rikkoutuen. Voldemort pakenee kauhuissaan. (Rowling, HP7, 280-282.)

Tästä tapahtumasta saa kaikki alkunsa ja tähän kaikki liittyy. Harryn vanhempien

kuolema on merkittävä, sillä juuri se suojelee Harrya pahalta ja juuri sen takia hän haluaa kukistaa Voldemortin. Samalla Harry saa taikasuojaan, joka pitää hänet elossa. Vaikka tapahtuma onkin traaginen, on se ymmärrettävä, sillä se tapahtuu sotatilanteessa: jopa tavallisissa länsimaisissa yhteiskunnissa moni lapsi menettää vanhempansa ennen teini-ikää, mutta kriisi- tai sotatilanteessa tilanne on vieläkin yleisempi (Young, Papadatou, 1997, 197-198). Epätavallinen, poikkeuksellinen tilanne on läheisen helpompi käsitellä kuin esimerkiksi sairastuminen tai hylkääminen.

8.2. Suhtautuminen kuolemaan

Rowling on kirjoittanut kirjasarjan viimeiseen osaan, *Deathly Hallowsiin*, tarinan kolmesta veljeksestä, jotka kulkevat iltahämärissä yksinäistä tietä, kunnes saapuvat vuolaana virtaavan joen partaalle. Veljekset ovat velhoja, joten he loihtivat vaarallisen joen ylitse sillan ja siten onnistuvat petkuttamaan Kuolemaa, joka vaanii uhreja joella. Kuolema astuu esiin ja esittää onnittelevansa veljeksiä hienosta taiasta ja lupaa jokaiselle heistä lahjan. Vanhin veljeksistä on kilpailuhaluinen ja pyytää taikasauvaa, jolla voittaa kaikki kaksintaistelut. Sehän on vain sopiva lahja Kuoleman päihittäneelle. Niinpä Kuolema muotoilee sauvan joen äyräällä kasvavasta seljapuun oksasta ja antaa sauvan vanhimmalle veljelle. Toinen veljistä on ylimielinen ja halussaan nöyryyttää Kuolemaa vielä lisää, pyytää hän voimaa kutsua kuolleet takaisin. Kuolema poimii joesta kiven ja lupaa kiven tuovan kuolleet takaisin. Lopulta Kuolema kysyy nuorimmalta veljistä, nöyryimmältä ja viisaimmalta heistä, mitä hän tahtoisi. Koska nuorin veli ei luottanut Kuolemaan, hän pyytää saada viitan, joka suojaa Kuolemaa seuraamasta häntä matkoillaan. Niinpä Kuolema joutuu vastahakoisesti antamaan nuorukaiselle oman näkymättömyysviittansa. (Rowling, HP7, 330-331.)

Sitten Kuolema väistyy ja veljekset jatkavat matkaansa, kukin omille teilleen. Vanhin veljeksistä etsii käsiinsä velhon, jonka kanssa hänellä on ollut riitaa ja voittaa tämän kaksintaistelussa. Mutta vanhin veljistä ei osaa olla leuhkimatta voittamattomalla sauvallaan, joten eräänä yönä eräs velho varastaa sauvan ja tappaa vanhimman kolmesta veljestä. Näin Kuolema saa omakseen heistä ensimmäisen. Sillä välin keskimmäinen veljistä on palannut kotikyläänsä ja päättää kutsua luokseen nuorena kuolleen mielitiettynsä. Tyttö palaa kuolleista, mutta ei todella kuulu kuolevaisten maailmaan ja kärsii. Lopulta keskimmäinen veli tulee hulluksi kaipauksestaan ja tappaa itsensä ollakseen tyttänsä kanssa todella yhdessä. Näin Kuolema saa toisenkin veljistä omakseen.

Viimeistä veljeksistä Kuolema ei löydä, vaikka kuinka etsii. Vasta saavutettuaan korkean iän nuorin veljistä riisuu lopulta viittansa, antaa sen pojalleen ja tervehtii Kuolemaa kuin vanhaa ystävää, lähtee hänen mukaansa ilolla ja tasavertaisina he eroavat tästä maailmasta. (Rowling, HP7, 331-332.)

Veljesten esineet, seljasauva, elpymyskivi ja näkymättömyysviitta, ovat yhdessä kuoleman varjelukset, joista mainitsin jo aiemmin. Näiden kolmen esineen omistajan väitetään olevan kuoleman herra, sen voittaja. Jo yksistään kyseiset esineet ovat mahtavia ja voimallisia taikaesineitä, jotka voivat tuoda paljon onnea ja apua niitä rehellisesti ja oikein käyttävälle. Kiinnostava yksityiskohta on, että seljasauvan ytimenä toimii thestralin häntäjouhi, joka on voimallinen ja oikukas materiaali, jota Rowlingin itsensä mukaan voi hallita vain noita tai velho, joka on valmis kohtaamaan kuoleman (Rowling, kotisivut, www.jkrowling.com). Thestralit ovat taikaolentoja, jotka muistuttavat luurankomaisia hevosia.

Esittelen tässä ja seuraavassa luvussa, millaisia erilaisia suhtautumistapoja kuolemaan löytyy *Harry Potterista* ja miten kuolema esitetään. Koska kaikista kuolemista tai kaikkien hahmojen suhtautumisesta kuolemaan ei ole tarkkoja kuvauksia, keskityn päähenkilöihin ja heidän suhteeseensa kuolemasta. He toimivat ikäänkuin omien ryhmiensä edutajina ja ruumiillistumina. Tämä pieni kertomus symboloi erilaisia suhtautumisia kuolemaan. Vaikka tarina on ensisijaisesti moraaliteetti nöyryydestä, viisaudesta ja hyvästä elämästä, kuvastaa se myös ihmisen suhdetta kuolemaan. Joko kuoleman haluaa voittaa, kuolemaa haluaa huijata ja nöyryyttää tai kuolemaan voi suhtautua lempeästi ja ystävällisesti. Vaikka kertomus on vain tarina tarinassa, se kertoo silti hyvin todellisesti erilaisista suhtautumistavoista kuolemaan; kuolema voi olla joko pelätty tai parjattu vihollinen tai kunnioitettu ystävä.

Kuolema tuo hyvin esiin ihmisten todellisen luonteen. Protagonistit ovat valmiita kuolemaan hyvän asian puolesta, mikäli tilanne sitä vaatii, kun taas antagonistit pakenevat hengenvaarassa välittäen vain omasta itsestään. Protagonistit eivät kuitenkaan ole itsetuhoisia, vaan realisteja: kun lähtee sotaan, saattaa kuolla. Vaikuttaa siltä, että hyvät ihmiset eivät pelkää kuolemaa. Kenties jos on elänyt hyvin, parhaansa mukaan, kuolema tai tuonpuoleinen ei pelota. Hyvillä on vahva usko siihen, että kuoleman jälkeen on jotakin: tuonpuoleinen, kuolemanjälkeinen elämä tai usko läheisten tapaamisesta. Mikäli elää niin hyvin kuin osaa, ei tarvitse katua mitään. Ja jos ei kadu mitään elämässään, kuolema ei tunnu kovin uhkaavalta. Voidaankin siis päätellä, että usko

siihen, mikä tai mitä odottaa kuoleman jälkeen, vaikuttaa suhtautumiseen kuolemasta. Pahoilla ihmisillä vaikuttaa siten se, millaiseen helvettiin usko. Antagonistit pelkäävät kuolemaa, sillä he tietävät tehneensä pahaa, tietoisesti valinneensa pahuuden, ja kenties pelkäävät sitä, mikä odottaa tuonpuoleisessa. Tai kenties elämä ja valinnat eivät aidosti tyydyttäneetkään ja tuoneet iloa, joten kuoleman lähestyessä kaduttaa. Vaikka pahat ihmiset ovat vahvoja ja voimallisia elämässä, ovat he kuoleman edessä pelokkaita ja voimattomia. Ehkä juuri oma avuttomuus ja vallan, kontrollin, menetys pelottaa ja ahdistaa. Sangen ironista on se, että pahat ihmiset tuottavat kuolemaa, mutta haluavat itse kuitenkin paeta sitä, kun taas hyvät ihmiset estävät kuolemaa ja ovat valmiita itsekkin kuolemaan sen puolesta. Rowlingin tarina kolmesta veljestä muistuttaa suuresti vanhaa arabialaista legenda kolmesta elävästä ja kolmesta kuolleesta miehestä. Elävät kohtaavat ratsastusretkellä eksyessään kolme kuollutta, jotka kertovat nautinnonhaluisista elämistään, jotka veivät heidät kuolemaan. Tarina kuvailee paitsi kuoleman eri vaiheita, muistuttaa myös eläviä heidän kuolevaisuudestaan. Kertomus on *memento mori* – moraliteetti, jonka tarkoitus on muistuttaa eläviä omasta kuolevaisuudesta, mutta myös hyvästä elämästä ja hyvästä kuolemasta. Kolme kuollutta symboloivat huonoa elämää ja sen vaaroja. Jos ihminen elää hyvin, jatkuvasti, hän myös kuolee hyvin ja *vice versa*. Tarina muistuttaa, että eletty elämä vaikuttaa tuonpuoleiseen. ”*Media vita in morte sumus*. Elämän keskelläkin olemme kuolemassa.” (Waenerberg, 1999, 247, 249-250.) Kuten Rowlingin kolmella veljellä, eletty elämä ja käyttäytyminen vaikuttavat kuolemaan. Ajatus eletyn elämän vaikutuksesta kuolemaan ja kuoleman jälkeiseen elämään ei siis ole uusi, mutta ajaton ja kestävä ainakin. *Memento morissa* piilee varmasti oma totuutensa, ei se muuten olisi kestänyt niin hyvin ajan hammasta. Ainakin hyvin ja rehellisesti elävät ihmiset ovat kautta aikain voineet ajatella, että pahanteolla rikastunut ja valtaa saanut ihminen on aina saanut kohdata kuoleman ja pahat tekonsa seurauksineen.

Protagonistit joutuvat tai ajautuvat hengenvaaraan jatkuvasti, etenkin Harry ystävineen. Kirjasarjan viimeisessä kirjassa ovatkin jo kaikki kuolemanvaarassa ja sota on avointa. Hengenvaara tai jopa kuolema voidaan nähdä syntymäriittinä. Initiaatiossa tapahtuu siirtymä yhteisön täysivaltaiseksi jäseneksi, ja siirtymä suoritetaan usein matkan tai tehtävän muodossa. Matkan aikana nuori saattaa eksyä ja kohdata pahan, jolloin on turvauduttava hyvän apuun, useimmiten kylän tai heimon toteemieläimiin. Initiaatiossa nuori menettää vanhan identiteettinsä, häviää ja palaa takaisin uuden identiteetin kera. Tätä voi pitää myös rituaalisena kuolemana, jota esiintyy saduissa paljon. (Nikolajeva,

1988, 75.) Harry elää samanlaisen siirtymän luopuessaan entisestä heikosta ja alistetusta minästänsä siirtyessään taikamaailmaan, jossa on hän on hyvä ja osaava velho, joka kasvaa taisteluiden ja vaikeuksien myötä. Harry käy läpi myös eräänlaisen kuoleman.

De Unamunon mukaan absurdus ja katoavaisuus pakottavat ajattelemaan omaa kuolemaa ja kuolemattomuutta intohimolla (Kunnas, 2008, 25). Harrylle kuolema on tuttu, ei vain enää vieras talossa, joten se pakottaa hänet suhtautumaan kuolemaan luonnollisesti, vääjäämättömänä tapahtumana. Harry suhtautuu yllättävän hyvin, jopa kevyesti, omaan kuolemaansa nuoresta iästään huolimatta. Harryn lapsuudesta asti kokema traagisuus ja absurdi paha auttavat kohtaamaan kuoleman osana elämää, normaalina osana kiertokulkua. Lisäksi vahva omistautuminen Voldemortin kukistamiseen ajaa Harrya eteenpäin, kuolemanvaarasta piittaamatta. Oma henki on pieni hinta koko kansakunnan pelastamiseksi. Juuri Harryn menetykset sinetöivät hänen kohtalonsa ja muovaavat hänestä äärimmäisen hyvän. Aluksi vaikuttaa vahvasti siltä, ettei Harry oikeastaan välitä siitä kuoleeko vai elääkö hän. Niin kevyen tuntuisesti hän suhtautuu omaan kuolevaisuuteensa. Kun Harry kohtaa ensimmäisenä kuoluvuonnaan Hogwartsin Forbidden Forestissa kentaurilauman, kuulee hän osia heidän ennustuksistaan ja tiedon tulevista pahoista ajoista, mutta myös implisiittisesti Harryn itsensä kuolemasta. Tähän Harry suhtautuu hämmästyttävän kylmästi ja loogisesti. (Rowling, HP1, 188-190.)

Firenze saved me, but he shouldn't have done ... Bane was furious ... he was talking about interfering with what the planets say is going to happen ... They must show that Voldemort's coming back ... Bane thinks Firenze should have let Voldemort kill me ... I suppose that's written in the stars as well.
(Rowling, HP1, 190.)

Harryn lausumassa on jopa pistävä tai uhmakas sävy. Hänenhän olisi pitänyt kuolla jo vuosia sitten: "It's only dying a bit later than I would have done [...]" (Rowling, HP1, 197). Kenties Harry uskoo elävänsä jatkuvasti "laina-ajalla", jonkinlaisella pidennyksellä, ja että hänen on tarkoitus kuolla Voldemortin toimesta ennemmin tai myöhemmin. Toisaalta voidaan pohtia sitä, uskooko Harry oikeasti ennustuksiin ja tähdistälukemiseen. Luultavasti ei. Hän kuitenkin älykkäänä poikana tietää, että Voldemort yritti tappaa hänet lapsena ja yrittää varmasti uudestaan, jos saa mahdollisuuden. Kuolemanvaarasta huolimatta Harryn huomio on Voldemortin ja hänen juoniensa estämisessä, minkä hän tekeekin menestyksellä ensimmäisen kirjan lopussa

(Rowling, HP1, 214-215). Harrylle onkin tärkeintä estää paha nousemasta ja saamasta valtaa, omasta hengestä välittämättä. Harryn elämän traagisuus ja absurdus siis suojaavat häntä pahalta: ”[...] I'm never going over to the Dark Side!” (Rowling, HP1, 197). Harry on niin varma itsestään ja omasta kannastaan, että hän ennemmin kuolee kuin ajautuu pahan puolelle. Hänellä on varsin selkeä ja vahva hyvän ja pahan taju nuoresta iästään huolimatta, juuri kokemuksistaan johtuen.

Harryn suhtautuminen kuolemaan muuttuu kuitenkin vuosien varrella lähes kylmän etäisestä voimakkaammin tuntevaksi. *Goblet of Firessa* Harry kohtaa Voldemortin hautausmaalla kuolonsyöjien ympäröimänä. Juuri tuona yönä Voldemort suorittaa mustat taikansa, joiden avulla hän palaa täysiin voimiinsa Harryn veren avulla. (Rowling, HP4, 557-558.) Harry pakotetaan kaksintaistelemaan Voldemortin kanssa, joten syystäkin hän tuntee ahdistusta ja pakokauhua: nuori opiskelijapoika aikuista, mahtavaa velhoa vastaan. Harry tuntee aitoa kauhua ja paniikkia, hän tietää kuolevansa aivan pian, eikä hän voi tehdä asialle mitään. Hän on täysin avuton, yksin ja peloissaan. (Rowling, HP4, 572-574.)

Harry crouched behind the headstone, and knew the end had come. There was no hope... no help to be had. And as he heard Voldemort draw nearer still, he knew one thing only, and it was beyond fear or reason – he was not going to die crouching here like a child playing hide-and-seek: he was going to die upright like his father, and he was going to die trying to defend himself, even if no defence was possible. (Rowling, HP4, 575.)

Kuoleman lähestyessä Harry löytääkin sisältään taistelunhalun ja ylpeyden: hän ei kuolisi pelosta kyyristellen, hän kuolisi taistellen. On eri asia kuolla tahtomattaan, peloissaan ja avuttomana kuin pystypäin taistellen, yrittäen parhaansa. Silloin ainakin tietää kuolleensa ”hyvin”, antamatta pelolle valtaa, halliten itsensä. Jos pelolle antaa vallan, antaa samalla vallan itseään uhkaavalle vaaralle ja pahalle. Nyt Harry suhtautuu kuolemaan rohkeudella, valmiudella taistella ja puolustaa itseään ylpeänä.

Sama vahvuus ja henkisen yliotteen saavuttaminen omasta kuolemasta vahvistuu ja jatkuu *Half-Blood Princessä*. Harry keskustelee professori Dumbledoren kanssa ennustuksesta ja sen merkityksestä. Harrynhän ei ole mikään pakko kohdata Voldemortia ja tappaa häntä ennustuksen takia. Harry haluaa tappaa Voldemortin sen takia, mitä hän teki Harryn vanhemmille. Vaikka ennustusta ei olisi olemassa, Harry haluaisi lopettaa Voldemortin pahuuden tyrannian vanhempiansa ja muiden viattomien uhrien vuoksi. Eikä

Voldemort kuitenkin antaisi Harryn koskaan olla rauhassa. Vihdoin Harry ymmärtää, miksi hänen on kohdattava Voldemort ja antautua kaksintaisteluun toisen kuolemaan saakka: koska hän itse tahtoo tehdä sen, koska se kuuluu Harrylle. (Rowling, HP6, 478-479.)

But he understood at last what Dumbledore had been trying to tell him. It was, he thought, the difference between being dragged into the arena to face a battle to the death and walking into the arena with your head held high. Some people, perhaps, would say that there was little to choose between the two ways, but Dumbledore knew – and so do I, thought Harry, with a rush of fierce pride, and so did my parents – that there was all the difference in the world.

(Rowling, HP6, 479.)

On aivan eri asia kuolla, kun on päättänyt taistella, etenkin hyvän asian puolesta, kuin että kuolisi pelokkaana ja alistettuna. Siitä syntyvä tunne on erilainen, voimistava ja voimauttava. Kun itse päättää taistella, kohdata pystypäin vaarat ja kuoleman, ei kukaan voi viedä sitä tunnetta pois. Väinö Linnan teoksessa *Sotaromaani* alikersantti Lehto kuvaa kuoleman hyväksymistä osuvasti: ”Kuolemaa pahempaa ne eivät voi tarjota, ja sen kanssa hän kyllä pärjää” (Linna, 2000, 178). Sotatilanteen jatkuva kuolemanvaara muistuttaa Harryn elämää kuoleman varjossa. Mikäli ei pelkää itse kuolemista, ei tarvitse pelätä enää mitään, kun hyväksyy sen tosiasian, että me kukin kuolemme aikanaan ja vain asenteen tai suhtautumistavan voimme itse päättää. Jos ei pelkää kuolemaa, ja kuolemaa pahempaa ei ole tarjolla, niin silloin ei voi menettää mitään itselle tärkeää: kaikki muistot, kokemukset ja läheiset säilyvät muistoissa ja tunteissa.

Traaginen elämän alku ja koetukset vuosien varrella kasvattavat Harrysta ”pojan, joka elää”. Harry nähdään Voldemortin kukistajana ja kuoleman voittajana, kun hän selviytyy tappokirouksesta. Harrysta kasvaa Voldemortin vastarinnan symboli, toivo paremmasta, usko elämästä. Harryyn kiteytyy taikamaailman pelko ja toivo. Harry on nuori ja vitaalinen, elämän vertauskuva ja symboli. Samalla hänen elämänsä varjostaa kuitenkin jatkuvasti kuolema. Mutta juuri kuoleman varjo kirkastaa Harryn symbolia poikana, joka elää. Pieninkin valo loistaa kirkkaammin varjossa.

Hyvin ironisesti pojan, joka elää, täytyy kuolla: “And while that fragment of soul, unmissed by Voldemort, remains attached to, and protected by Harry, Lord Voldemort cannot die” (Rowling, HP7, 551). Ainoa tapa voittaa Voldemort on kuolla ja uhrautua

itse, jotta Harryn sisällä oleva hirnyrkki, eli Voldemortin sielun palanen, kuolisi. Dumbledore on valmis sysäämään Harryn tämän kuolemaan; niin vahvasti hän uskoo, että Harry itse selviytyy kuolemasta hirnyrkin tuhoutuessa (Rowling, HP7, 567-569). Harry selviää, koska häneen käytetään hänen omaa sauvaansa, joka ei siis koskaan toimi kunnolla toisen käsissä, ja Harryn äidin antaman suojan vuoksi. Sama suoja, joka on Harryn veressä, on nyt myös Voldemortin veressä. Kun Voldemort yrittää tappaa Harryn, suojataika suojaa Harrya, sillä niin kauan kuin Voldemort on hengissä, on myös Harryn äidin langettama suoja hengissä. Lisäksi sauvan teho ei riitä tappamaan Harrya, mutta on kuitenkin tarpeeksi tuhoamaan Voldemortin sielun kappaleen Harryn sisästä. Harry käy kuitenkin kuoleman porteilla ja voisi siirtyä ”eteenpäin” halutessaan. Harry päättää kuitenkin palata takaisin todelliseen maailmaan ja saattaa loppuun sen, minkä on aloittanutkin. (Rowling, HP7, 564, 578-579; kotisivut, www.jkrowling.com.) Näin jälleen varsin kristusmaisesti Harry ”nousee kuolleista”, palaa henkiin. Harry toteuttaa rituaalisen siirtymän ja kuoleman varsin konkreettisesti.

Matkalla kohti varmaa kuolemaansa, sillä niin Harry luulee, Harry kokee viimeisen vaiheen kuoleman kokemisessa ja hyväksymisessä. Aluksi hän on kauhuissaan ja epätoivoinen. Hän kuolisi nyt, kuten hänen piti kuolla jo vuosia sitten.

He felt his heart pounding fiercely in his chest. How strange that in his dread of death, it pumped all the harder, valiantly keeping him alive. But it would stop, and soon. Its beats were numbered. How many would there be time for [...].

(Rowling, HP7, 554.)

Vaikka Harry on kohdannut usein kuolemanvaaran ja ollut lähelä kuolemaa, pelkää hän silti. Aika tuntuu loppuvan kesken, eikä mitään ole tehtävissä.

All those times he had thought that it was about to happen and escaped, he had never really thought of the thing itself: his will to live had always been so much stronger than his fear of death. Yet it did not occur to him now to try to escape, to outrun Voldemort. It was over, he knew it, and all that was left was the thing itself: dying.

(Rowling, HP7, 554.)

Tähän asti kuolema on ollut silti vain etäinen asia, seikka, joka saattaa tapahtua, jos

huonosti käy. Harry on kuitenkin aina pohjimmiltaan uskonut ja toivonut elävänsä, pelastuvansa. Nyt hänen on kohdattava aidosti kuolema, se, että hän kuolee juuri nyt. Mikään ei estä kuolemaa tapahtumasta ja se on vääjäämätön. On paljon helpompi hyväksyä kuolema, kun se on kaukana ”sitten joskus” kuin että se on muutamien sydämenlyöntien päässä. Harva tietää tarkan kuolinhetkensä, joten sen odottaminen ja sitä kohti käveleminen on varmasti hyvin raskasta ja pelottavaa, etenkin näin nuorella iällä. Ennen kuolema ja lapsikuolleisuus olivat osa arkipäivää, joten se oli kaikille tuttua eikä mitenkään outoa. Nykyään nuoren ihmisen kuolema on harvinaista, kauhistuttavaa ja pysäyttävää. Muutenkin kuolemasta on tullut kliinistä ja piilossa tapahtuvaa, eikä juuri kukaan ole nähnyt kuollutta koko elämänsä aikana. Kuoleman on totuttu olevan etäistä ja kliinistä, tapahtuvan ”jollekin toiselle”, jossain muualla. (Hovi, 1999, 8-9.) Nyt kuolema onkin läsnä nuoren, vitaalin miehen elämässä ja sitä on hyvin vaikeaa hyväksyä.

Kävellessään kohti omaa odottavaa kuolemaansa Forbidden Forestissa Harry toivoo, että hän olisi voinut kuolla erilailla, eri aikana, eri paikassa. Jos hän olisikin saanut kuolla kauniina kesäiltana, tai rakkaan lemmikkiöllönsä Hedwigin tavoin nopeasti ja kivuttomasti tai edes suojellen rakkaitaan, kuten hänen vanhempansa. Harry ymmärtää, miten erilaista rohkeutta vaatiikaan uhrautua rakkaansa puolesta kuin tällainen omaan kuolemaansa kävely. Harry kokee monenlaisia tunnekuohuja alun pelon ja kauhun jälkeen: valtava elämisen halu, katkeruus Dumbledoren suunnitelmista ja petoksesta ja kuitenkin pohjalla voimakas uhrautuvuuden ja muiden suojelun halu, vastuuntunto. Harry ei voisi antaa kenenkään kuolla, ei etenkään nyt, kun hän tietää, mitä pitää tehdä Voldemortin tuhoamiseksi. (Rowling, HP7, 555.) Harry pitää huolen siitä, että Dumbledoren suuri suunnitelma etenee juuri niinkuin pitääkin, että työ tehdään loppuun. Hän tietää, mitä vaaditaan Voldemortin voittamiseksi ja hän pitää huolen, että se työ tulee tehtyä hänen jälkeensäkin. Matkalla kuolemaansa Harry antaa ystävälleen Nevilleille tehtäväksi tuhota Voldemortin käärme, viimeinen hirnyrkki Harryn itsensä lisäksi. Näin hän varmistaa, että oman kuolemansa jälkeen Voldemort tuhoutuu varmasti ja että varalla on aina muita, jotka tietävät mitä tehdä Harryn itsensä, Ronin ja Hermionen lisäksi. Harry jatkaa Dumbledoren asettamaa suuntaa ja värvää suureen suunnitelmaan lisää työmiehiä, pitäen yhtä lailla salassa päämäärän sivullisilta kuten Dumbledore aikoinaan oli tehnyt. (Rowling, HP7, 556-557.) Vaatii varsin synkkää päättäväisyyttä toteuttaa itseään suurempaa suunnitelmaa oman kuolemansa hetkellä, etenkin kun juuri tuo suuri suunnitelma vaatii itsensä uhraamista.

Forbidden Forestissa, vähän ennen kuolemaansa, Harry muistaa omistavansa elpymyskiven ja ymmärtää vihdoin, kuoleman kirkastettua ajatukset, miten kiven taian saa toimimaan. Harry puhuttelee kiveä kolkosti ”I am about to die” ja saa hetkessä seurakseen kaikki kuolleet läheisensä. Morbidi kuolemanmarssi alkaa kuolleiden saattaessa elävää kohti kuolemaansa kuin käänteisissä hautajaisissa. Harry ymmärtää, ettei hän ole kutsunut luokseen kuolleita läheisiään, vaan kuolleet ovat tulleet saattamaan häntä hänen omaan kuolemaansa. Peloissaan Harry kysyy, sattuuko kuoleminen, ja hänelle luvataan, että se on helpompaa kuin nukahtaminen. Päätös kävellä Voldemortin luokse ja varmaan kuolemaan on Harryn oma, eikä kukaan pakota tai kerro hänelle, mitä tehdä. Harry tuntee oman vastuunsa, joten hän ei kieltäydy, vaan kävelee kohti kohtaloaan läheistensä läsnäolon rohkaisemana. Usko rakkaidensa luokse pääsemisestä antaa voimia tehtävään. Toisin kuin useimmilla, Harrylla on ylellisyyttä saada varmistus rakkaidensa näkemisestä jo ennen kuolemaansa. Hän tietää, mihin hän on menossa, joten kuolemaan meneminen ei itsessään pelota, ainoastaan kuoleman hetki ja kuoleminen. Juuri ennen kohtaamistaan Voldemortin kanssa Harrysta tuntuu kuin hän olisi ulkopuolinen, vain matkustaja omassa kehossaan. Hänen sydämensä hakkaa ja kätensä hikoavat, mutta silti hän astuu Voldemortin eteen osoittamatta pelkoa. Harry ei edes yritä puolustautua; hän vain antautuu Voldemortille tehtäväänsä tuhota samalla hirnyrkki. Viimeiseen asti Harry seisoo lujana ja varmana, osoittamatta pelkoaan, vaikka sitä tunteekin. Kuolema tulee vihreänä väläyksenä, ja hetkessä kaikki on ohi. (Rowling, HP7, 559-564.) On ymmärrettävää tuntea pelkoa, vaikka onkin valmis kohtaamaan kuoleman. Kuolema on suuri tuntematon, joten on luonnollista tuntea pelkoa sitä kohtaan, vaikka uskoisikin tuonpuoleiseen maailmaan. Vielä enemmän pelkoa voi herättää se, ettei tiedä mitä odottaa kuoleman jälkeen tai odottaako vain tyhjiys, olemattomuus. Rohkeutta on hallita oma pelkonsa ja toimia tilanteen vaatimalla tavalla, tässä tapauksessa uhrautuen koko yhteisön puolesta. Harry kuitenkin selviää elossa kuolemasta käymisestäään.

Harry käy läpi lähes kaikki mahdolliset tunneskaalat, jotka voidaan kokea kuoleman lähestyessä: välinpitämättömyys, joka voi johtua kieltämisestä; viha; kaupanteko, kun hän toivoo erilaista tilannetta tai aikaa; epätoivo; pelko ymmärtäessään kuoleman läheisyyden ja lopulta rohkeus kohdata kuolema, mitä voidaan kutsua myös sen hyväksymiseksi. Dumbledore kohtaa kuoleman sen sijaan paljon vähäeleisemmin: hän näkee kuoleman pragmaattisesti, mutta myös ystävänä. Jo ensimmäisessä kirjassa, *Philosopher's Stonessa*, Dumbledore sanoo kuolemasta Harrylle, että se on kuin sänkyyn

menemistä todella pitkän päivän jälkeen. Hän lisää vielä: ”After all, to the well-organised mind, death is but the next great adventure.” (Rowling, HP1, 215.) Pitkän ja rikkaan elämän eläneelle kuolema on ystävä tai seikkailu.

Toisaalta Dumbledore on kohdannut elämässään myös tragediojen sarjan, joka on mullistanut hänen elämänsä nuorena. Dumbledoren isää syytettiin ihmisten kimppuun hyökkäämisestä ja hänet tuomittiin kammottavaan velhovankila-Azkabaniin. Todellisuudessa isä oli yrittänyt kostaa tai pelotella nuoria, jotka olivat kiusanneet ja tehneet väkivaltaa hänen tyttärelleen. Tytär Ariana oli nimittäin hieman omituinen, sisäänpäin kääntynyt ja olisi vaatinut laitoshoittoa, joten asia haluttiin vaieta, jotta lapsi saisi elää edelleen kotonaan. Vähän myöhemmin perheen äiti kuolee Arianan aiheuttamassa taikaonnettomuudessa. Isku on kova nuorelle ja lupaavalle Dumbledorelle, joka on jo julistettu aikansa neroksi. Häntä odottaa upea ja uusi elämä, kun perhetragedia pakottaa hänet muuttamaan takaisin kotiinsa huolehtimaan sairaasta siskostaan ja pikkuveljestään. Ymmärrettävästi nuori ja lahjakas poika ei haluaisi olla kahlehdittuna kotiinsa ja perheeseensä, vaan tutustuu kiinnostavaan ja älykkääseen nuorukaiseen, Grindelwaldiin, joka nousee myöhemmin Eurooppaa vavistaneeksi pahaksi velhoksi, Voldemortin edeltäjäksi. On sanomattakin selvää, että Grindelwald on vääränlaista seuraa, mutta Dumbledore ei nuoren miehen itsekkyydessä ja älyllisen haasteen riemussa huomaa mitään huolestuttavaa. Lopulta ystävyys kuitenkin katkeaa, kun se kulminoituu riitaan ja Ariana-siskon kuolemaan. Riidassa ovat mukana Dumbledoren ja Grindelwaldin mukana myös Dumbledoren veli, joten on vaikea sanoa, kuka tappaa vahingossa Arianan. Syyllisyys kuitenkin painaa Dumbledorea koko hänen elämänsä. Hetkellisen suuruudenhulluuden jälkeen Dumbledore ymmärtää varoa valtaa ja asettuu Hogwartsin opettajaksi ja myöhemmin rehtoriksi. (Rowling, HP7, 289-293, 573-575.) Nämä perhetragediat ovat muovanneet suuresti paitsi Dumbledoren maailmankuvaa ja käsitystä itsestään, myös suhtautumista kuolemaan. Absurdi paha on ravistanut ja puhdistanut myös Dumbledoren elämän kaikesta pahasta, mutta jättänyt siihen myös kuoleman varjon. Dumbledore ei pelkää kuolemaa ensinnäkään siksi, että hän on jo nuorena tottunut sen läsnäoloon, mutta toisekseen siksi, että hän odottaa näkevänsä rakkaansa jälleen kuolemassa. Toisaalta juuri rakkaidensa näkeminen saattaa pelottaa Dumbledorea, sillä hän voi kuolemassa saada tietoonsa siskonsa todellisen tappajan, joka voi olla myös siis hän itse. Kaikesta huolimatta rakkaidensa näkeminen kuolemassa antaa Dumbledorelle voimia ja uskoa. Hänen äitinsä ja sisarensa hautaan on kaiverrettu

paljonpuhuva teksti ”Where your treasure is, there will your heart be” (Rowling, HP7, 266).

Dumbledore suhtautuu kuolemaan myös varsin pragmaattisesti. Hän saa kuulla kuolevansa vuoden sisällä onnettoman kirouksen vuoksi. Eräs hirnyrkeistä, elpymyskivi ja samalla Slytherinin sormus, jonka Voldemort varasti enoltaan, oli kirottu, mutta halussaan nähdä kuolleet läheisensä Dumbledore unohti kirouksen ja koski kiveen. Kirous on niin voimakas, ettei sitä voi perua. Ja kuitenkin, kuoleman ollessa varma, Dumbledore kysyy vain tynesti kuinka kauan hänellä on aikaa. (Rowling, HP7, 546, 576.) Jäljellä olevan ajan kysyminen on tärkeää Dumbledorelle, sillä hän on suuren näytelmän nukkemestari: hän ohjailee kaksoisagenttiaan Snapea, ohjaa ja opastaa Harrya kohti tehtävänsä ja tarkastaa pelilaudan kaikkien nappuloiden aseman, kuten Harryn ystävien ja avustajien Ronin ja Hermionen mukanaolon. Dumbledoren strategiassa on otettu huomioon myös hänen oma kuolemansa: se vain täytyy ajoittaa oikein ja oikeiden agenttien harteille. On Snapen tehtävä tappaa hänet, eli tässä tapauksessa suorittaa kivuton ja nopea eutanasia, suojata oppilaita Voldemortin juonilta ja välittää Harrylle tieto siitä, että hän on viimeinen Voldemortin hirnyrkeistä ja siten hänen tehtävänsä on kuolla. (Rowling, HP7, 548-551.)

Koska Dumbledore on voittamattoman sauvan, seljasauvan, omistaja, hän myös haluaa järjestää kuolemansa siten, että häntä ei kukisteta, jolloin sauva ei saa uutta omistajaa. Koska sekä Snape että Dumbledore tietävät kumpikin kuolinhetken ja sen syyt, eikä Dumbledore aio taistella vaan antautua kuolemalle, ei hän ole voitettu enää missään vaiheessa. Siten sauva tulee olemaan yksin hänen vielä kuolemassakin, eikä se voisi totella ketään muuta. (Rowling, HP7, 548, 578.) Aivan kuten entisaikojen hautakäytänteissä soturin mukaan laskettiin hänen aseensa, usein rikottuna tai väännettynä, jotta kukaan muu ei voisi käyttää enää niitä, sillä ne ovat vainajan omia, kuolemassakin. Aseiden lankeaminen vähäisemmille ihmisille tai satureille olisi häpäisy paitsi vainajalle, myös itse aseelle. Germaanisen perinteen mukaan ajateltiin, että soturi ei ole yksin saavuttanut mainetta ja kunniaansa, vaan osansa siitä saa myös ase, soturin jatke. (Purola, 1997, 16; Anttonen, 1999, 30-31.) Dumbledore ei halua, että voittamaton seljasauva päättyy enää kenellekään, mutta kaikkein vähiten Voldemortille. Dumbledore on kyennyt pitämään sauvansa mahtavat voimat salassa, olemaan kerskailematta, kahmimatta valtaa ja tekemättä silmitöntä väkivaltaa. Seljasauva on kesytetty hyväntekoon ja sen jäljet ovat lähes täysin pyyhkiytyneet kadoksiin. (Rowling, HP, 577.)

Suunnitelma epäonnistuu kuitenkin hieman, sillä kaikkia tekijöitä on vaikea huomioida. Sauvan voittaa Dumbledorelta tämän kuoliniltana Draco Malfoy, Harryn vihamies. Malfoy riisuu Dumbledoren aseista, joten hänestä tulee sauvan uusi omistaja oikeutetusti voittajana. Hän ei vain tiedä sitä. (Rowling, HP7, 578.) Myöhemmin Harry kuitenkin voittaa Dracon taistelussa, jolloin hänestä tulee uusi seljasauvan omistaja, hänkin tietämättään (Rowling, HP7, 383). Voldemort ei kuitenkaan koskaan saa selville seljasauvan todellista omistajaa, joten Dumbledoren suunnitelma toimii siten osittain: Voldemortista ei tule koskaan seljasauvan oikeaa ja oikeutettua omistajaa ja siten lähes voittamatonta, vaikka hän saakin sauvan väliaikaisesti käsiinsä. Dumbledore on kuolemassaankin utilitaristi: hän miettii, miten hänen kuolemastaan koituisi mahdollisimman paljon hyvää. Elämänsä hän on jo elänyt utilitarismin peruseriaatteen mukaan, joten on luontevaa, että hän soveltaa sitä kuolemaansakin.

On hyvin sopivaa, että juuri ne kaksi henkilöä, jotka eivät pelkää kuolemaa ja ovat valmiita kohtaamaan sen, ovat kumpikin seljasauvan omistajia. Seljasauvan ainutlaatuisen ytimen vuoksi sen todellinen omistaja voi olla vain vahva ihminen, joka ei pelkää kuolemaa, siis kuoleman herra. Kuoleman kukistaja ja voittaja on se, joka on valmis kohtaamaan sen, pakenematta. Silloin kuolemalla ei ole valtaa kuolevan ylitse. Tähän viittaa luvun otsikko, ”Vihollisista viimeisenä kukistetaan kuolema”, Kapari-Jattan suomentamana. Se ei tarkoita kuolemattomuutta ja kuoleman kukistamista, vaan rohkeutta astua sen eteen. Tällä tarkoitetaan pelottomuutta kuoleman edessä ja elämää kuoleman jälkeen. Lause on kirjoitettuna Harryn perheen hautakiveen: ”The last enemy that shall be destroyed is death” (Rowling, HP7, 268). Juuri se, että sekä Dumbledore ja Harry ovat seljasauvan laillisia omistajia todistaa sen, ettei heistä kumpikaan pelkää kuolemaa. Sauva tunnistaa pelon, ja se tunnistaa myös oikean omistajansa. Se on osa taikasauvojen taikaa ja *wandlorean*. Myös Harryn ensimmäinen, oma sauva on varsin merkityksellinen. Sauvan ydin on feeniksen sulka, ja feenikslinnut tunnetaan siitä, että ne syntyvät aina uudestaan kuoltuaan, nousevat yhä uudelleen esiin tuhkasta. Aivan samoin herää Harry henkiin ja palaa omasta kuolemastaan. Feeniksit ovat myös todella vahvoja olentoja, jotka tulevat apuun aina kun niitä kipeimmin tarvitsee. Harryn taipumusta auttaa ei ainakaan voi vähätellä. Nikolajevan mukaan taikaobjekti voi toteuttaa toteemieläimen olemusta: taikaobjekti on sama asia kuin eläinauttaja (Nikolajeva, 1988, 92). Tässä tapauksessa taikasauvan ytimenä toimiva feeniksin sulka toimii kuten eläinapuri omistajalleen ja tuo esille ominaisuuksia, joita ”toteemieläin” edustaa. Huomionarvoista

on myös se, että Voldemortin sauvan ytimessä on tismalleen saman feeniksin sulka. Voldemortin tapauksessa uudestisyntyminen tapahtuu hänen alter egonsa kautta: nuori Tom Valedro katoaa ja herää henkiin lordi Voldemortina. Voldemort haluaa olla sitä, mitä feeniks edustaa: kuolematon. Voldemort on vahva ja voimakas mustan magian osa-alueella, mutta heikko ja pelokas kuoleman edessä. Sama taikaobjekti muuntuu kahdella samankaltaisella ja toisaalta niin täysin erilaisella ihmisellä hyvin erilaiseen käyttöön, heillä on kaksi täysin vastakkaista suhtautumistapaa kuolemaan ja he kohtaavat kuoleman hyvin eri tavalla.

8.3. Kuolemattomuus ja kuolemanpelko

Käsittelen tässä luvussa antagonistien suhtautumista kuolemaan. Siinä missä protagonistit ovat valmiita kuolemaan hyvän asian puolesta, kohtaamaan hengenvaaran ja jopa varman kuoleman, antagonistit pakenevat ja koittavat välttää kuolemaa hinnalla millä hyvänsä. Mielestäni antagonistien suhtautumista kuolemaan voivat symboloida osuvasti thestralit.

If he had had to give them a name, he supposed he would have called them horses, though there was something reptilian about them, too. They were completely fleshless, their black coats clinging to their skeletons, of which every bone was visible. Their heads were dragonish, and their pupil-less eyes white and steaming. Wings sprouted from each wither – vast, black leathery wings that looked as though they ought to belong to giant bats. Standing still and quiet in the gloom, the creatures looked eerie and sinister.

(Rowling, HP5, 178.)

Thestralit vaikuttavat pelottavilta ja uhkaavilta ja ne ovat kuin eläviä kuolleita luurankomaisine ruumiineen. Ei olekaan ihme, että thestraleilla on huono maine. Yleinen uskomus taikamaailmassa on, että ne tuovat huonoa onnea niille, jotka näkevät ne. Uskomus juontuu siitä, että vain ne, jotka ovat nähneet kuoleman, voivat nähdä thestralin. Thestralien mainetta tuskin parantaa sekään, että ne pitävät raa'asta lihasta ja verestä. (Rowling, HP5, 393-394.) Kaikissa kulttuureissa on tyypillistä yhdistää huonoihin enteisiin kuolemaan liittyvät tai kuolemasta muistuttavat esineet ja olennot, kuten luuranko, pääkallo, viikate, silmäside, viitta tai tiimalasi (Waenerberg, 1999, 242). Thestralit ovat oikeasti kuitenkin älykkäitä ja hyödyllisiä olentoja: niillä on esimerkiksi peltämätön suuntavaisto. (Rowling, HP5, 394, 397). Antagonistit siis näkevät kuoleman

samoin kuin useimmat ihmiset näkevät thestralit: jonakin pelottavana, uhkaavana ja rumana asiana. Todellisuudessa thestralit ovat hyvin neutraaleja olentoja; vaikka ne näyttävätkin kammottavilta, ne eivät ole hyviä eikä pahoja, eivätkä tee varsinaisesti mitään pahaa mutta eivät niinkään hyvääkään. Ne vain lähinnä ovat olemassa. Samoin on kuoleman laita: se vain on. Kuolema itsessään on neutraali, vain näkökulmat tai suhtautumistavat voivat muuttua tai vaihdella. Antagonisteille kuolema on paha.

Voldemortin kannattajat kutsuvat itseään nimellä kuolonsyöjä, *Death Eater*. Nimitys on varsin kuvaava, sillä tämä ryhmä välttelee kuolemaa parhaan taitonsa mukaan. Toisaalta nimitys ”syöjä” viittaa enemmän siihen, miten he pyrkivät poistamaan kuoleman, vaikka he itse kylvätkin sitä ympäristöönsä paljon. Nimi herättää kuitenkin ajatuksen kuolonsyöjien uhmakkuudesta kuolemaa kohtaan, heidän halveksivan ja ylimielisen asenteensa siihen. Kuolonsyöjät eivät kuitenkaan osoita erityistä rohkeutta hengenvaarassa tai kuoleman edessä. Oikeastaan ainoa asia, mikä pitää kuolonsyöjät jonkinlaisessa ruodussa, on pelko omaa johtanaansa kohtaan. Monet armeijat ovatkin perinteisesti käyttäneet sotilaidensa motivoimiseen kovaa kuria ja pelkoa omasta kuolemasta: oma esimies on usein sotilaiden rivin takana huolehtimassa pelkureista kepein tai jopa asein (Kuparinen, 1999, 149).

Rowling tiivistää Voldemortin suhtautumisen kuolemaan seuraavasti: ”Voldemort's fear is death, ignominious death. I mean, he regards death itself as ignominious. He thinks that it's a shameful human weakness, as you know.” (Anelli, Spartz, 2005, <http://www.the-leaky-cauldron.org/features/interviews/jkr2>). Dumbledore jatkaa Rowlingin itsensä esittämää linjaa, tietysti Rowlingin luomuksena, sanoen

There is nothing to be feared from a body, Harry, any more than there is anything to be feared from darkness. Lord Voldemort, who of course secretly fears both, disagrees. But once again he reveals his own lack of wisdom. It is the unknown we fear when we look upon death and darkness, nothing more.

(Rowling, HP6, 529.)

Voldemort siis pelkää ja halveksii sekä kuolemaa että pimeää. On hyvin mahdollista, että hänelle pimeys ja kuolema ovat sama asia. Mikäli ei usko, että kuoleman jälkeen on mitään, on vain tyhjiys ja olemattomuus. Mikäli uskoo kristilliseen perinnekuvastoon taivaasta ja helvetistä, Voldemortin pelko kuolemaa ja tuonpuoleista kohtaan on

ymmärrettävä. Voldemort halveksii myös äitiään, joka antautui inhimilliselle heikkoudelle, kuolemalle: ”My mother can’t have been magic, or she wouldn’t have died (Rowling, HP6, 257). Hän oli noita, eikä hän silti tehnyt mitään estääkseen kuolemansa. (Rowling, HP6, 339). Tämä on merkinnyt Voldemortille varmasti sitä, että hänen äitinsä hylkäsi hänet, kohtasi ennemmin kuoleman kuin jäi kasvattamaan omaa poikaansa.

Millä keinoin sitten Voldemort on pyrkinyt eroon tästä inhimillisestä heikkoudesta, kuolemasta? Keinoja on ollut monia, ja suurin ja tärkein juoni paljastuu vasta kirjasarjan loppupuolella, *Half-Blood Princess*. Esittelen erilaiset Voldemortin juonet ja keinottelut siinä järjestyksessä kuin lukija ne kohtaa. Jo aivan ensimmäisessä kirjassa, *Philosopher Stonessa*, Voldemort yrittää paeta kuolemaa. Hän on heikko ja hädin tuskin elossa. Koska Voldemort on epätoivoinen, hän valtaa erään Hogwartsin uuden opettajan, professori Quirrellin, ruumiin. Quirrell kohtaa Voldemortin sattumalta matkoillaan ja tämä manipuloi nuorukaista omaksi hyödykseen siirtymään pahan puolelle. Sitten heikentynyt ja aaveen kaltainen varjo, Voldemort, ottaa Quirrellin ruumiin omaksi astiakseen, kantamaan hänen sieluaan omansa lisäksi. Ruumiin jakaminen on kuitenkin vain väliaikainen turvapaikka, joten Voldemort turvautuu myös vielä kauhistuttavampaan tekoon: yksisarvisten tappamiseen ja niiden veren juomiseen. (Rowling, HP1, 211-213, 187-188.)

[...] it is a monstrous thing, to slay a unicorn [...]. Only one who has nothing to lose, and everything to gain, would commit such a crime. The blood of a unicorn will keep you alive, even if you are an inch from death, but at a terrible price. You have slain something pure and defenceless to save yourself and you will have but a half life, a cursed life, from the moment the blood touches your lips.

(Rowling, HP1, 188.)

Voldemort on siis hyvin epätoivoinen ja valmis tekemään mitä tahansa, ettei hän kuole. Jopa kirottu puolinen elämä on parempi hänen mielestään kuin kuolema. Se, että on valmis tappamaan hyvyyden ja puhtauden ruumiillistumia, yksisarvisia, kertoo paljon henkilön suhtautumisesta kuoleman aiheuttamiseen toisille suhteessa omaan elossa pysymiseen.

Voldemortin lopullinen tavoite on kuitenkin vain pysyä elossa siihen asti, että hän saa haltuunsa viisasten kiven, jonka avulla voi valmistaa elämän eliksiiriä. Voldemort on

siis vallannut toisen ihmisen ruumiin ja juonut yksisarvisten verta vain pysyäkseen hengissä siihen asti, että hän saa omakseen viisasten kiven ja siten oman ruumiinsa ja kuolemattomuuden. (Rowling, HP1, 213.) Harry kuitenkin estää Voldemortin aikeet varastaa viisasten kivi, ja kiven oikea omistaja päättää tuhota sen pysyvästi. Toisin kuin kuolemaa pelkäävä Voldemort, kiven omistaja ymmärtää, ettei kuolemassa ole mitään pelättävää ja on valmis kuolemaan ajallaan. Kuten Dumbledore jälleen viisasti sanoo, hänen mielestään ihmisille eivät sovi laisinkaan juuri ne kaksi asiaa, joista ihmiset aina haaveilevat: rikkaudet ja pitkä elämä. (Rowling, HP1, 215.)

Epäonnistumiseensa pettyneenä ja heikkona Voldemort jatkaa silti ikuista taisteluaan kuolemaa vastaan, ja Harrya vastaan. Toisessa kirjassa, *Chamber of Secretsissä*, Voldemort itse ei ole lihallisena ja aitona olentona läsnä, vaan hänen muistonsa on. Harryn ystävän pikkusisko, Ginny, saa käsiinsä päiväkirjan, joka kommunikoi takaisin ja kuuntelee hänen huoliaan. Lopulta päiväkirja ottaa vallan Ginnystä ja saa hänet tekemään tekoja, joita hän ei normaalisti tekisi. Päiväkirjaan on siis käytetty hyvin vahvaa ja voimallista taikuutta. Päiväkirjasta nousee nimittäin esiin nuori Tom Riddle haamun kaltaisena, tallennettuna muistona. Hän avaa salaisuuksien kammion, legendaarisen salahuoneen, jossa asuu tappava basiliski ja usuttaa jättiläiskäärmeen tappamaan koululaisia. Basiliski ei kuitenkaan onnistu yrityksissään tappaa, vaan uhrin vajoavat kooman ja katatonisen tilan välimuotoon, josta heidät kyetään palauttamaan täysiin sielun ja ruumiin voimiinsa (Rowling, HP2, 243). Harry ei aluksi ymmärrä, että Tom Marvolo Riddle on oikeasti Voldemort, anagrammina ”I am Lord Voldemort” (suom. Tom Lomen Valedro, Ma olen Voldemort). Päiväkirjan Tom herää vähitellen henkiin, palautuu ruumiinsa voimiin, imien voimansa ja elämänsä Ginnystä, joka on vuodattanut sielunsa päiväkirjan sivuille. (Rowling, HP2, 227-331.)

Harry onnistuu kuitenkin jälleen tuhoamaan Voldemortin aikeet, tällä kertaa tuhoamalla päiväkirjan. Harryn iskiessä päiväkirjaa myrkyllisellä basiliskin hampaalla purkautuu ulos korviavihlova huuto ja muste valuu ulos kirjasta kuin veri. Samalla kun päiväkirja tuhoutuu, katoaa myös Tomin eli Voldemortin muisto ja heikentynyt Ginny saa voimansa takaisin. Päiväkirja ja sen taikuus on tuhottu. (Rowling, HP2, 237.)

Neljännessä kirjassa, *Goblet of Firessä*, Voldemort palaa uudet juonet mukanaan. Hän on päättänyt palata ruumiinsa voimiin ja yhtä mahtavaksi, ellei jopa mahtavammaksi kuin ennen. Voldemortilla on mielessään monimutkaisia ja taidokkaita juonia, joihin hän tarvitsee paitsi uskollisen palvelijansa apua, myös Harry Potteria. Voldemort on palannut

Englantiin pakomatkaltaan, heikkona ja huonokuntoisena. Petturi Peter ”Wormtail” Pettigrew on palannut vanhan isäntänsä luokse, mutta ei täysin omasta halustaan, vaan siksi, ettei hänellä ole muuta paikkaa mihin paeta. Velhoyhteisön tärkeimmät jäsenet tietävät, että hän paljasti Potterit Voldemortille, joten hänellä ei ole muuta vaihtoehtoa kuin paeta Voldemortin suojiin ja jälleen hakea hänen hyväksyntäänsä. Wormtailista on ollut kuitenkin oma hyötynsä Voldemortille, sillä tämä on hoitanut häntä, ruokkinut ja kuljettanut hänet takaisin kotiin, vaikkakin kömpelästi. Voldemort pysyy hengissä lemmikkikäärmeensä myrkyllä. Se kertoo jo paljon Voldemortin epäinhimillisyydestä ja käärmemäisestä eläimellisyydestä, myrkyllisyydestä. (Rowling, HP4, 13-15.) Käärme kuvastaa toisaalta myös sekä kuolemaa myrkyllisyytensä vuoksi että elämää ja uudestisyntymää nahan luomisensa takia (Berman, 2008, 45). Voldemortin kiinnostus käärmeisiin on siis ymmärrettävä: hän halajaa käärmeiden kaltaista kuolemattomuutta, ikuista uudistumiskykyä. Voldemort itse on myös yhtä tappava muille kuin käärmeet.

Voldemortin juoni onnistuu, ja hän kaappaa Harryn vanhalle hautausmaalle, jossa sijaitsee Voldemortin isän viimeinen leposija. Pimeällä hautausmaalla Wormtail suorittaa isäntänsä määrämänä synkät taiat, joiden on tarkoitus palauttaa hänen täysiin voimiinsa ja omaan ruumiiseensa. Tällä hetkellä Voldemort on nimittäin enemmän kuin henki, mutta ei täysin ruumiillinenkaan (Rowling, HP4, 552, 554-555.):

It was as though Wormtail had flipped over a stone, and revealed something ugly, slimy and blind – but worse, a hundred times worse. The thing Wormtail had been carrying had the shape of a crouched human child, except that Harry had never seen anything less like a child. It was hairless and scaly-looking, a dark, raw reddish black. Its arms and legs were thin and feeble, and its face – no child alive ever had a face like that – was flat and snake-like, with gleaming red eyes.

(Rowling, HP4, 555-556.)

Voldemortin ulkomuoto vahvistaa hänen käärmemäistä eläimellisyyttään ja kaiken inhimillisen vähyyttä tai jopa täyttä olemattomuutta. On suorastaan koomista, että halussaan voittaa kuolema, tuo inhimillinen heikkous, Voldemort on muuttunut jatkuvasti yhä enemmän eläimen kaltaiseksi. Kieltämällä kuoleman, hän on kieltänyt inhimillisen sisällään. Voldemort voidaan nähdä koko eurooppalaisen sivilisoitumisen aallon symbolina: kaikki animaaliset ihmiselämän puolet, kuten kuolema tai seksuaalisuus, on pitänyt työntää pois, eristää ja piilottaa (Hakkarainen, 1999, 39). Inhimillinen on heikkoa

ja pelottavaa, kenties siksi, että se yhdistää meidät muihin eläimiin ja muistuttaa meitä siitä ohuesta sivilisaation verhosta, joka erottaa meidät luonnosta, vieteistä ja kuolemasta.

Hyvin klassisesti taika suoritetaan isossa kivipadassa, joka on täynnä jotakin nestettä ja jonka alle sytytetään roihuava tuli. Itse musta taika ei sen sijaan ole aivan perinteinen: Wormtailin täytyy siirtää groteski lapsen irvikuva Voldemort pataan, johon lisätään isän luu, tietämättä annettuna, palvelijan liha, vapaasti annettuna ja vihollisen veri, väkisin otettuna. Isän luu saadaan tämän haudasta, mikä selittää paikan valinnan taian suorittamiseen. Palvelijan lihalla tarkoitetaan Wormtailin oikeaa kättä, jonka hän itse leikkaa irti isäntänsä vuoksi, taian suorittamiseksi. Palkkioksi kätensä amputoinnista Voldemort lahjoittaa hänelle myöhemmin hopeisen proteesin, joka toimii oikean käden tavoin ja näyttääkin siltä (Rowling, HP4, 563). Vihollisen verellä tarkoitetaan tietysti Harryn verta, jota riittää muutama pisara. Harryn veren ottamisella on kuitenkin omat sivuvaikutuksensa, joita kukaan ei osaa ottaa huomioon. Taian tehtävä on vahvistaa ja palauttaa Voldemortin voimat ja ruumis, ja taika toimiikin tismalleen odotetulla tavalla. Voldemort palaa, vahvempana kuin koskaan: ”But then, through the mist in front of him, he saw, with an icy surge of terror, the dark outline of a man, tall and skeletally thin, rising slowly from inside the cauldron.” (Rowling, HP4, 556-558.) Sangen ironisesti poika, joka on Voldemortin suurin uhka, on samalla Voldemortin pelastaja. Poika, joka elää, antaa elämän myös viholliselleen, tosin vain pakotettuna. Samalla Voldemort haluaa pojan, joka elää, kuolevan. Ambivalenttia on myös se, että pimeän lordi pelkää itse kuolemaa, vaikka näyttääkin luurankomaisena olentona kuolleelta ja toisaalta jakaa kuolemaa ympärilleen kuin itse Kuolema.

Hautausmaalla Voldemort puhuttelee paikalle kutsumiaan kuolonsyöjiä yöstä, jolloin hän menetti ruumiinsa ja tavoitteistaan kuolemaa kohtaan

I was less than spirit, less than the meanest ghost... but still, I was alive. What I was, even I don't know... I, who have gone further than anybody along the path that leads to immortality. You know my goal – to conquer death. And now, I was tested, and it appeared that one or more of my experiments had worked... for I had not been killed, though the curse should have done it.

(Rowling, HP4, 566.)

Haluan kiinnittää huomion sanamuotoon “gone *further* than anybody along the path that leads to immortality”. Voldemort viittaa siihen, että hän on keksinyt jotakin, jolla voi saavuttaa kuolemattomuuden, että hän on matkustanu kuolemaan johtavaa tietä pidemmälle kuin kukaan. Hän on elossa, vaikka hänen pitäisi olla kuollut. Hän on siis tutkinut taikuutta sellaisilla alueilla, joita ei ole ennen tutkittu ja hän on työntänyt taikuuden rajoja pidemmälle kuin kukaan. Tämä johtuu seikasta, johon haluan myös kiinnittää huomion: ”my goal to *conquer* death”. Voldemortille ei riitä, että hän saavuttaa kuolemattomuuden. Hän on tyytyväinen vasta, kun hän voittaa kuoleman, päihittää sen täysin. Voldemort muistuttaa suuresti Kolmen veljen tarinasta vanhinta veljeä, joka haluaa päihittää Kuoleman ja tehdä sen naurunalaiseksi. Miten paljon ihminen voi vihata tai pelätä jotakin, että haluaa nähdä sen nöyryytettynä ja alistettuna? Ilmeisen paljon, sillä halussaan voittaa kuolema Voldemort koettelee todella paljon monia rajoja ja urhaa kaiken tieltään päämääränsä saavuttamiseksi. Voldemort sanoo kannattajilleen myös seuraavan lauseen: ”They, who knew the steps I took, long ago, to guard myself against mortal death” (Rowling, HP4, 562). Voldemort käyttää todellakin sanamuotoa “to *guard against*”, suomennoksen mukaan “*suojautuakseni* kuolevaisen kohtalolta”. Sanavalinta antaa ymmärtää, että Voldemort käy jatkuvaa sotaa tai kapinaa kuolemaa vastaan, että hän taistelee saavuttaaksen haluamansa ja että kuolema on vastustaja, joka on voitettava. Hänen täytyy ”suojautua” kuolemalta, aivan kuin pahoilta ihmisiltä, varkauksilta tai vaikka tulvilta. Voldemort varautuu pahimpaan ja koettaa välttää sen mahdollisimman hyvin, täydellisesti ja täysin.

Voldemort puhuu tietystikin hirnyrkeistä sanoessaan kulkeneensa kuolemaa johtavaa tietä pidemmälle kuin kukaan. Hän on kulkenut todellakin pidemmälle kuin kukaan, sillä vain harva on turvautunut niin pimeään ja pahaan taikuuteen kuin hirnyrkit, mutta Voldemort on vienyt taian pahuudessaan vieläkin pidemmälle, venyttäen taikuuden rajoja. Voldemort on yhden hirnyrkin sijaan luonut seitsemän, sillä se on vahva taikaluku, mutta samalla hän on tuhonnut sielunsa täydellisesti. Yksi näistä hirnyrkeistä on hänen päiväkirjansa. Voldemort ei siis säilyttänyt päiväkirjaansa itsensä muistoa, joka heräsi henkiin, vaan oman sielunsa kappaleen. Voldemort on saavuttanut ikeiaikaisen unelman kuolemattomuudesta, mutta todella suurella hinnalla: hänen sielullaan. Voldemortin viimeinen ja täydellisin tapa välttää kuolema on siis seitsemän hirnyrkkiä. Hän luottaa vahvasti siihen, ettei kukaan tiedä niistä ja että vaikka yksi tuhoutuisi vahingossa, kaikkia niitä ei kukaan voi tuhota. Suunnitelma on vähintäänkin heikko ja siinä on liian monta

tekijää, jotka voivat mennä pieleen. Tätä Voldemort ei omassa jumalakompleksissaan ja yltiöpäisessä itsevarmuudessaan tule nähneeksi.

Mikäli thestralit, kuoleman enteinä pidetyt taikaolennot, paljastuvatkin neutraaleiksi kuten kuolema itsessään, kuvastavat ankeuttajat (engl. *Dementors*) jotakin, mitä tulisi pelätä enemmän kuin kuolemaa.

Dementors are among the foulest creatures that walk this earth. They infest the darkest, filthiest places, they glory in decay and despair, they drain peace, hope and happiness out of the air around them. Even Muggles feel their presence, though they can't see them. Get too near a Dementor and every good feeling, every happy memory, will be sucked out of you. If it can, the Dementor will feed on you long enough to reduce you something like itself – soulless and evil. You'll be left with nothing but the worst experiences of your life.

(Rowling, HP3, 140.)

Kun Harry huomaa pahimman pelkonsa olevan ankeuttaja, sanoo hänen opettajansa “That suggests that what you fear most of all is –fear. Very wise, Harry” (Rowling, HP3, 117). Ankeuttajat ovat siis itse pelko, pelon ruumiillistuma. Niitä pahempaa ei ole. Ankeuttajat eivät ymmärrä anelua tai selityksiä, eikä niitä voi huijata mitenkään (Rowling, HP3, 72). Niistä ei yleensä näy mitään, sillä ne ovat verhoutuneita mustiin viittoihin, mutta kankaiden alla ne ovat harmaita ja niljaisia, hukkuneen näköisiä olentoja (Rowling, HP3, 66.) Ankeuttajat saavat ihmisen unohtamaan oman itsensä, kuka oikeasti on, ja menettämään kaiken elämänhalun (Rowling, HP3, 164). Ankeuttajat elävät ja ravitsevat itseään toivolla, onnella ja elämänhalulla (Rowling, HP3, 176). Ankeuttajat eivät myöskään kykene näkemään, vaan ne liikkuvat ja saalistavat aistimalla tunteita ympäristössään, siis potentiaalisia uhrejaan (Rowling, HP3, 727). Kamalinta ankeuttajissa on kuitenkin niiden viimeinen ja pahin aseensa, ankeuttajan suudelma.

They call it the Dementor's Kiss [...]. It's what Dementors do to those they wish to destroy utterly. I suppose there must be some kind of mouth under there, because they clamp their jaws upon the mouth of the victim and – and suck out his soul. [...]

- What - they kill - ?

Oh no [...]. Much worse than that. You can exist without your soul, you know, as long as your brain and heart are still working. But you'll have no sense of self anymore, no memory, no... anything. There's no

chance at all of recovery. You'll just exist. As an empty shell. And your soul is gone for ever... lost.

(Rowling, HP3, 183.)

Ankeuttajan suudelmasta sanotaan, että se on pahempi kuin kuolema (Rowling, HP3, 183, 287; Rowling, HP4, 610). Maailmassa on siis olemassa pahempiakin asioita kuin kuolema. Etenkin, kun kuolema tapahtumana on neutraali. Ankeuttajat ovat sen sijaan ytimiään myöten pahoja ja kammottavia olentoja, jotka voivat aiheuttaa kuolemaakin pahemman tilan, sielunsa menetyksen. Kuolema ei riistä vainajalta tämän muistoja, kokemuksia ja minuutta, eikä vainajan läheisiä. Ankeuttajat sen sijaan kykenevät tekemään sen, ja pakottavat uhrinsa elämään sielutonta, tyhjää elämää vailla yhtäkään muistoa. Ihmisen muistot ja kokemukset tekevät jokaisesta yksilöstä juuri sellaisen kuin hän on. Ilman niitä ei ole mitään. Voldemort ei kykene näkemään sitä, että maailmassa on pahempaa kuin kuolema. Hänelle kuoleman voittaminen on oma yksityinen taistelu elämän suurinta vääryyttä ja inhimillisyyttä, inhimillistä heikkoutta vastaan. Sillä sitä kuolema on: inhimillistä. Se kuuluu elämään yhtä kiinteästi kuin syntymä.

8.4. Kuoleman funktiot

8.4.1. Hyvityskuolema

Germaanisesta perinteestä mukaan henkilö, joka ei elä sankarillisten sääntöjen mukaan, täytyy kuolla sovituksena sääntöjen rikkomisesta.

A hero who has not followed the code must pay, and according to the Germanic tradition the appropriate payment was death in which the hero could save the remainings of his *lof* and *dom* (glory and praise). (Purola, 1997, 39.)

Muoin maine ja kunnia olivat miehen tärkein omaisuus, ja niitä tuli varjella hinnalla millä hyvänsä. Maine ja kunnia, *lof* ja *dom*, olivat tärkeitä, koska ne saattoivat taata eräänlaisen kuolemattomuuden oman yhteisön keskuudessa. Siksi sen menetystä pidettiin pahana. (Purola, 1997, 9, 39.)

Harry Potterissa pahin petturi on Peter Pettigrew, tai Wormtail, kuten hänen ylevä kutsumanimensä kuuluu. Wormtail on ainoa ihminen, joka tietää, missä Lily ja James Potter vauvansa kanssa piileksivät. Kaikki luulevat, että olinpaikan salaisuuden tietää

Sirius Black, heidän paras ystävänsä ja Harryn kummisetä, mutta he ovatkin päättäneet valita Pettigrew'n, sillä hänen ei kukaan epäilisi tietävän salaisuutta. Pettigrew kuitenkin pettää ystävänsä ja rientää kertomaan Voldemortille, mistä Potterit löytää. Ja kuten tiedettyä, Voldemort murhaa Harryn vanhemmat, yrittää tappaa Harrynkin ja pakenee heikkona. Pettigrew sen sijaan syyttää Siriusta Pottereiden kuolemasta, lavastaa oman kuolemansa ja pakenee maan alle. (Rowling, HP3, 266-268.) Kun tämä salaisuus paljastuu, joutuu Wormtail pakenemaan heikon isäntänsä suojiin.

Pettigrew on aina ollut hieman lahjaton ja heikko, joka on kaivannut isompia ja taitavampia ihmisiä ympärilleen saadakseen osansa hohdosta: ”When did I ever sneak around people who were stronger and more powerful than myself? [...] You always liked big friends who'd look after you, didn't you?” (Rowling, HP3, 271.) Wormtail on juuri sellainen ihminen, joka ei tee mitään saavuttamatta henkilökohtaista etua. Hän ajaa pelkästään omaa etuaan. Pottereiden myyminen Voldemortille ja hänen suosionsa ansaitseminen ja paikan saaminen hänen pelottavasta ja mahtavasta ryhmästään on tarpeeksi suuri henkilökohtainen etu. Kuolonsyöjissä ja Voldemortissa on tiettyä synkkää ja pelottavaa hohdokkuutta, josta Wormtail haluaa osansa. Hänen vanhat ystävänsä näyttävät vähemmän hohdokkailta ja pienemmiltä uusien ”ystävien” rinnalla. Jopa Voldemort itse sanoo Wormtailille: ”You deserve this pain, Wormtail. You know that, don't you?” (Rowling, HP4, 563). Vaikka Voldemort tarkoittaakin Wormtailin petturuutta kuolonsyöjiä kohtaan, sopii se silti kuvastamaan sitä, että hänen täytyy maksaa petoksestaan; ei Voldemortille, vaan ystävilleen. Wormtailin on maksettava hinta kunniansa jonkinasteisesta palauttamisesta.

Wormtail kohtaa ansaitun loppunsa, kun hän tappelee Harrya vastaan ja yrittää kuristaa hänet. Harry kysyy, aikooko tämä tappaa hänet, vaikka hän on pelastanut Wormtailin hengen. Hänhän on henkensä velkaa Harrylle. Silloin Pettigrew'n ote hellittää; hän tuntee armoa ja myötuntoa, vaikkakin vain hetken. Hetki on kuitenkin kohtalokas; Voldemortin taikoma hopeinen käsi kääntyy omistajaansa vastaan ja kuristaa Harryn sijaan hänet itsensä. (Rowling, HP7, 380-381.) Kenties Voldemort osasi odottaa kiitollisuudenvelan aiheuttamaa katumusta tai hetkellistä hyvyttä ja hän varautui tähän hetkeen. Hänhän kuitenkin sanoi lahjoittaessaan tuon maagisen käden: ”May your loyalty never waver again, Wormtail” (Rowling, HP4, 563). Voldemort ei suvaitse heikkoja hetkiä, joten hän ennemmin näkee palvelijansa kuolleena kuin edes hetken ajan kiitollisena viholliselleen. Pettigrew'n viimeinen inhimillinen ja hyvä teko tappaa hänet, mutta siten hän maksaa pahat tekonsa. Wormtailia ei kukaan tule muistamaan sankarina,

mutta hänen hyvityksensä muistetaan. Samoin tuo hetkellinen kiltteys jää muistoihin: hän ei ollut läpeensä paha, ainoastaan heikko vallan edessä.

Toinen esimerkki hyvityskuolemasta on Regulus Blackilla, Siriuksen veljellä. Regulus on tottunut kuulemaan kotonaan puheita rotupuhtaudesta ja rotuylpeydestä, joten ei ole ihme, että hän ajautuu Voldemortin ja hänen kannattajiensa seuraan. Reguluksen ajaa pahuuteen älyllinen passiivisuus ja kritiikittömyys. Reguluksen silmät avaa lopulta hänen perheensä palvelija, kotitonttu. Voldemort pyytää kannattajiltaan eräänä päivänä lainaan kotitonttua, joten Regulus tarjoaa oman perheensä tonttua. Hän ajattelee, että tehtävä tuo kunniaa hänen perheelleen. Regulus ei kuitenkaan tiedä, mitä Voldemort aikoo kotitontulla tehdä, sillä muuten hän ei suostuisi lainaamaan perheensä uskollista palvelijaa edes Voldemortille. Voldemort ottaa tontun mukaansa ja vie hänet yhden hirnyrkin kätköpaikkaan, luolaan meren rannalla. Siellä hän testaa omia taikojaan ja niiden tehovoimaa tontulla, joka kärsii suunnattomia tuskia Voldemortin siitä välittämättä. Kun Voldemort on testannut omat suojataikansa ja on tyytyväinen kädenjälkeensä, hän lähtee ja jättää kotitontun yksin pelottavaan luolaan. Tonttu kuitenkin selviytyy kotiin, koska Regulus on pyytänyt häntä palaamaan, eikä kotitonttu koskaan vastusta käskyä. Kun Regulus saa kuulla, miten kammottavasti Voldemort on kiduttanut hänen tonttuaan, avautuvat hänen silmänsä pimeän lordin pahuudelle ja vääryyksille, joita hän tekee. Siitä alkaen Regulus on ”sielustaan levoton”, kuten tonttu hänen henkisen tilansa määrittelee. Lopulta Regulus ei kestä, vaan hän käskee kotitonttua viemään hänet Voldemortin luolaan. Regulus on saanut selville Voldemortin salaisuuden hirnyrkeistä, ja hän on päättänyt tuhota entisen isäntänsä. Regulus kohtaa yhden Voldemortin suojataioista, tappavan liemen, itse, antaa hirnyrkin tontulle ja käskee sen palata kotiin tuhoamaan hirnyrkki. Regulus itse kärsii tuskia liemen seurauksena ja kaatuu veteen elävien ruumiiden, manaliusten (engl. mon. *Inferi*, yks. *Inferius*), kiskomana. (Rowling, HP7, 159-162.)

Regulus kohtaa loppunsa, koska hän on itse halunnut pahan puolelle ja tietoisesti hakeutunut sen seuraan. Kun hänen silmänsä lopulta avautuvat pahuuden todelliseen puoleen, hän ei voi enää elää elämäänsä esittäen, ettei tiedä, mistä on kyse. Hän ei voi olla tietämättä, nyt kun hän jo tietää, mitä hyvä ja paha oikeasti ovat ja mikä niiden ero on. Jo opittua asiaa ei voi enää saada pois mielestä. Sovittaakseen pahat tekonsa ja lopettaakseen Voldemortin hirmuhallinnon, hän päättää uhrata itsensä. Regulus maksaa pahat tekonsa moninkertaisesti takaisin, vaikka kukaan ei tiedä hänen uhrauksestaan mitään. Hän tekee aidon uhrauksen ja hyvityksen, sillä hänen palkkansa ei ole muiden

ihailussa, kehuissa tai ylistyksessä, vaan tiedossa siitä, että hän on tehnyt hyvän teon ja sovittanut pahat tekonsa. Sankarillisuutta on tehdä jotakin jaloa ja olla puhumatta siitä, olla kehumatta sillä, ja tehdä se teon itsensä vuoksi.

Myös Bartemius Crouch vanhempi kuuluu joukkioon, jolla on jotakin hyvitetävää. Hän on vain vähän viattomampi kuin useimmat. Crouch on salakuljetanut poikansa ulos velhovankila Azkabanista ja piilotellut tätä kotinsa kätköissä, kunnes Voldemort saa tietää asiasta. Voldemort vapauttaa Barty Crouch nuoremman, uskollisen kuolonsyöjänsä, ja vangitsee isän. Isä kuitenkin pääsee pakenemaan ja yrittää päästä Hogwartsiin kertomaan Dumbledorelle mielipuolisen ja vaarallisen poikansa olevan vapaana. Poika saa kuitenkin tietää tästä ja ehtii estämään isäänsä kertomasta totuutta. Crouch nuorempi tappaa isänsä ja hautaa tämän Forbidden Forestiin. (Rowling, HP4, 594, 597-599.) Crouch vanhemman ainoa vika on se, että on piilotellut vaarallista vankikarkuria, mutta kyse on kuitenkin hänen omasta pojastaan. Hänet tapetaan tunteettomasti vain siksi, ettei hän voisi kertoa totuutta. Yrittämällä kertoa totuuden ja tehdäkseen kaikkensa asioiden selvittämiseksi Barty Crouch vanhempi hyvittää tekonsa, joka on kuitenkin ymmärrettävä. Hän maksaa salailusta ja petoksesta hengellään.

Hengellään tekonsa sovittavat henkilöt tuskin suhtautuvat kuolemaan positiivisesti. He voivat olettaa, että kuolema odottaa heitä pahojen tekojensa ja holtittomasti eletyn elämän seurauksena, mutta he eivät silti ole valmiita kuolemaan. Parhaimmillaankin kuolema on heille neutraali, mutta luultavimmin paha. Pahantekijät luultavasti pelkäävät kuolemaa, vaikka he tasoittavatkin tekonsa kuolemassa. Kuolema ei ole heille vaihtoehto, vaan se koittaa heille maksuna pahasta.

8.4.2. Uhrautuminen

Uhrautumista esiintyy ainoastaan protagonisteilla: vain he ovat valmiita uhrautumaan, sillä heidän näkemyksensä kuolemasta on positiivisempi kuin antagonistilla. Ainoat uhrautajat ovat Harryn äiti Lily, Harry itse ja Dumbledore. Heidän tekonsa, uhrautuminen toisten puolesta, on suuri, mutta samalla eleeeton ja vaatimaton. He uhrautuvat, koska niin täytyy tehdä. Vaikka *Harry Potterissa* mainitaan nimeltä yhteensä 21 kuolemantapausta ja anonyymejäkin kuolemia on ainakin 62, on heidän joukossaan vain kolme uhrautuvaa yksilöä. Toisaalta luku on melko suuri suhteutettuna kaikkiin kuolemiin.

Kristinuskossakin yksi ainoa ihminen kuoli koko maailman puolesta, mutta *Harry Potterissa* uhrattavia tarvitaan kolme. C. S. Lewisin *The Chronicles of Narniassakin* oli

vain yksi uhrautuja, juutalaiskristillinen jeesushahmo Aslan.

Harry onkin pitkän kristillisen itsensä uhraamisen perinteen viimeisiä uhrilampaita. Jeesuksen kärsimyskuolema ei ole tosin alkuperäinen ja ainutkertainen tarina, vaan se pohjautuu mesopotamialaiseen myyttimotiiviin, jonka ”keskusaiheena on viaton sijaiskärsijä, joka uhrataan rakkaudettomuuden tilaan joutuneen maailman pelastamiseksi” (Anttonen, 1999, 26). *Harry Potterin* maailma on todellakin joutunut rakkaudettomuuden tilaan Voldemortin hirmuvallan aikana. Harry on uhrilahja ja marttyyrihahmo, jonka tehtävänä on hävittää paha: ”[...] you have been raising him like a pig for slaughter – ” (Rowling, HP7, 551), kuten Snape kritisoi tätä suurta suunnitelmaa. Harry kuolee, jotta muut voisivat elää; hän kuolee pelastaakseen maailman Voldemortilta. Hän on siis kristusmainen kärsijä, joka lunastaa muiden hengen omallaan: ”You have kept him alive so that he can die at the right moment?” (Rowling, HP7, 551). Harry pesee pahuuden omalla verellään. Harryn onneksi hänen kuollessaan vain hirnyrkki kuolee ja hän itse säilyy hengissä. Teon motiivi on merkittävä tekijä, ei itse lopputulos:

‘Don’t you get it? I was ready to die to stop you hurting these people-
 ‘But you did not!’
 ‘- I meant to, and that’s what did it. I’ve done what my mother did.
 They’re protected from you. [...] You can’t torture them. You can’t
 touch them.’
 (Rowling, HP7, 591.)

Harry itse ihmettelee alunperin samaa: ”But I should have died- I didn’t defend myself! I meant to let him kill me!” (Rowling, HP7, 567). Ja juuri se on merkittävää, juuri se muuttaa kaiken. Harry uhrautuu, on valmis kuolemaan muiden puolesta, joten hän pelastaa muut Voldemortilta antaen suojan kaikille viattomille. Samalla hän pelastaa itsensä vain hirnyrkin kuollessa. Harry tietää, mikä on panoksena Voldemortin kukistamisessa ja hän silti tekee sen, kukistaakseen Voldemortin ja luodakseen paremman huomisen:

Your brother knew how to finish You-Know-Who and he passed the
 knowledge on to me. I’m going to keep going until I succeed – or I
 die. Don’t think I don’t know how this might end. I’ve known it for
 years.
 (Rowling, HP7, 458.)

Lily Potterin uhrautuminen on erittäin tärkeä koko tapahtumaketjun kannalta: mikäli Lily ei uhrautuisi, Harry kuolisi, Voldemort nousisi valtaan eikä olisi ketään pysäyttämään

häntä. Toisaalta Lilyn uhrautuminen takaa Harrylle paitsi elämän, myös taikasuojaan Voldemortia vastaan, millä on myös tärkeä osansa tapahtumissa. Pottereiden kuolinyönä Lily voisi astua syrjään ja antaa Voldemortin tappaa oman poikansa. Hän olisi saattanut selviytyä hengissä, sillä hänen tietämättään Snape on pyytänyt säästämään hänen henkensä. (Rowling, HP7, 281, 543.) Epätoivoinen Snape on turvautunut ensin Voldemortin apuun, sitten Dumbledoren:

‘If she means so much to you, said Dumbledore, ‘surely Lord Voldemort will spare her? Could you not ask for mercy for the mother, in exchange for the son?’
 ‘I have – I have asked him –’
 (Rowling, HP7, 543.)

Ilmeisesti Voldemort harkitsee ehdotusta uskollisimmaksi luulemansa alaisensa vuoksi: “[...] as long as she was sensible she, at least, had nothing to fear...” (Rowling, HP7, 281). Kun Voldemort lähestyy vauvaa ja tämän äitiä, hän käskee naista väistämään. Lilyllä on mahdollisuus astua syrjään, kävellä pois ja jatkaa elämäänsä jossain muualla. Hintana olisi hänen perheensä ja omatunto. Lily äitinä ei voi väistää, hän ei voi sallia kenenkään uhkaavaan lapsensa henkeä. Hän on päättäväinen ja vakuuttunut siitä, että jos hän ei voi pelastaa lastaan, hän ei ainakaan aio jäädä yksin henkiin. Asettumalla Voldemortin ja Harryn väliin Lily kirjoittaa oman kuolemantuomionsa. Sillä hetkellä, kun Lily anelee poikansa hengen puolesta, väistämättä milliäkään, Voldemort päättää tappaa koko perheen, sillä se on helpompaa ja ”siistimpää”. Lily tietää varmasti, mitä tekee asettumalla Harryn eteen, uhrautuen tämän puolesta. Lily tuntee vanhaa taikuutta ja valkoisen magian voiman, sillä hän on niin varma: “[...] take me, kill me instead –”. (Rowling, HP7, 281.) Mikäli Lily uskoisi, ettei hän uhrautumisellaan saavuttaisi mitään, hän saattaisi yrittää jotakin muuta. Lilyn täytyy siis uskoa tai ainakin toivoa, että uhrautuminen suojelee Harrya. Muutoinhan hän kuolisi turhaan ja jättäisi oman lapsensa kuolemaan yksin, peloissaan. Lily antaa lapselleen elämän lahjan vielä kerran syntymän jälkeen ja kuolee lapsensa puolesta. Rowling itsekin myöntää, että Lily olisi jäänyt henkiin, mikäli hän olisi väistänyt. Rowling vakuuttaa, että Lily todellakin tiesi, mitä hän teki ja muodosti päätöksensä seurakset tuntien. Kirjailija itse ei kuitenkaan myönnä, että Lily olisi voinut ennakoida tai tietää uhrautumisensa seurauksen, eli suojataian, sillä vastaavaa ei ollut koskaan aiemmin tapahtunut. (Anelli, Spartz, 2005, http://www.accio-quote.org/articles/2005/0705-tlc_mugglenet-anelli-1.htm.) Vaikka Lily tuntee vanhaa taikuutta, hän silti tekee päätöksensä tietämättä lopputuloksesta. Hän kuitenkin uskoo

vahvasti siihen, että hänen uhrautumisensa on välttämätöntä.

Myös Dumbledoren kuolemaa voi pitää uhrautumisena, vaikka hän on jo kuolemansairas. Dumbledore silti päättää itse ajan, paikan ja tekijän kuolemalleen. Mikäli Dumbledore kuolisi jonkun kuolonsyöjän käsissä, hänen seljasauvansa päätyisi kuolonsyöjille ja sitä kautta Voldemortille. Voldemortista tulisi siten mahtavampi kuin kenestäkään, mahdoton kukistaa. Ja jos Draco Malfoy pakotettaisiin tappamaan Dumbledore, hänen sielunsa kärsisi vakavia vaurioita, koskaan parantumatta. Murha on niin vahva väkivallan teko, että se repii ja turmelee sielun. Draco on kuitenkin pohjimmiltaan kelvollinen yksilö, jota Dumbledore ei halua uhrata pimeään puolelle. Lisäksi seljasauva päätyisi jälleen liian lähelle Voldemortia. Juuri Snapen täytyy tappaa Dumbledore, sillä kummatkin tietävät hänen tilansa, joten tappo ei ole oikeasti murha, vaan eutanasia. Samalla seljasauva päätyisi Dumbledoren mukana hautaan, voittamattomana ja koskemattomana. Käytännön toteutus poikkeaa hieman suunnitellusta, mutta tärkein osio sujuu tismalleen suunnitellusti: Snape auttaa Dumbledorea kuolemaan, juuri siellä ja silloin kuin on tarkoitus, eikä kukaan kärsi. Teoriassa Dumbledore voisi vain kuolla itseksensä, kirouksen murtamana. Voldemortin suunnitelma ja kuolonsyöjien lähettäminen tappamaan hänet ei kuitenkaan mahdollista rauhallista kuolemaa kotona. Dumbledore uhrautuu hyvän asian puolesta, jotta myös seuraukset olisivat mahdollisimman hyvät.

Sekä Lily että Harry tekevät tarkoin harkitun valinnan ja päättävät kohdata kuoleman rohkeasti. Heitä kuolema ei pelota, vaan se on neutraali. Harrylle kuolema voi olla jopa positiivinen asia, sillä hän uskoo näkevänsä vanhempansa ja rakkaat ystävänsä jälleen kuolemassa; kuolema siis yhdistäisi perheen, elämä erottaa sen. Dumbledorelle kuolema on vanha ystävä, joka otetaan lopulta vastaan avosylin. Dumbledore on hyvin vanha, Rowlingin mukaan noin 150-vuotias, joten hänelle kuolema tarkoittaa ansaittua lepoa ja rauhaa (Rowling, 2005, http://news.bbc.co.uk/cbbcnews/hi/newsid_4690000/newsid_4690800/4690885.stm).

8.4.3. Sankarikuolema

Kuten jo aiemmin mainitsin, maine ja kunnia takasivat muinaisessa germaanisessa kulttuurissa jonkinlaisen kuolemattomuuden (Purola, 1997, 9). Siksi sankarillista käyttäytymistä niin arjessa kuin kuolemassakin pidettiin tärkeänä. Eero Kuparisen mukaan kuolema tekee sankarista esikuvallisen, eikä sankari pelkää kuolemaa

(Kuparinen, 1999, 142). *Harry Potterissa* on useita sankareita kuolemineen. Jokainen hahmoista on lukijalle tuttu, mutta ei liian läheinen, eikä kuitenkaan tärkein mahdollinen hahmo juonen kannalta; hahmo on siis hävitettävissä, ja lukija voi surra kuolemaa sen tuntumatta liian pahalta.

Ensimmäinen sankari esitetään jo aivan ensimmäisen kirjan aluksi: Harryn isä James Potter. Hän kuolee yrittäessään pidätellä Voldemortia ja antaa Lilylle ja Harryvauvalle mahdollisuuden paeta ja kenties selviytyä. James taistelee, vaikkei hänellä ole edes taikasauvaansa: lopputulos on odotettavissa ja väistämätön. Se kertoo kuitenkin paljon Jamesin rohkeudesta ja luonteenlaadusta: hän on soturi, joka taistelee viimeiseen asti. James kuuluu Order of the Phoenixiin ja hän on onnistunut pakenemaan Voldemortia jo kolme kertaa tätä ennen. Neljäs kerta jää kuitenkin viimeiseksi.

Toinen sankarillisen kuoleman saava henkilö on Sirius Black, Harryn kummisetä. Harry saa tietää vasta 13-vuotiaana, että hänellä on kummisetä, sillä Sirius on ollut tuomittuna velhovankila Azkabanissa syyttömänä Peter Pettigrew'n teoista (Rowling, HP3, 152, 277). Harry ei kuitenkaan voi iloita Siriuksen syyttömyydestä hänen kanssaan, sillä taikaministeri ja moni muu eivät usko Siriuksen syyttömyyden todisteiden kadottua, vaikka esimerkiksi Dumbledore uskookin Harrya ja Siriusta (Rowling, HP3, 283-285). Niinpä Harrylta riistetään hänen kummisetänsä juuri kun hän luulee saaneensa vihdoin perheen. Sirius joutuu pakenemaan (Rowling, HP3, 303). Sirius joutuu tyytymään Harryn elämän seuraamiseen etäältä ja kirjeitse, kuten koko *Goblet of Fire* ajan. Kirjan lopussa Voldemortin palattua Dumbledore heittää pois kuitenkin kaiken varovaisuuden ja esittelee Siriuksen lähipiirilleen. Dumbledore antaa oman vakuutensa, että Sirius on syytön ja heidän puolellaan. Tällä hetkellä Dumbledore perustaa uudelleen The Order of Phoenixin (suom. Feeniksin killan) ja lähettää omia toimijoitaan erilaisiin tehtäviin, myös Siriuksen. Jälleen Harrylta riistetään kummisetänsä lohtu ja läheisyys. (Rowling, HP4, 617-619.)

Harry on taistelee *Order of Phoenixissa* taikaministeriössä kuolonsyöjiä vastaan, kun Sirius ystävineen saa siitä tiedon. Hän hetkeäkään epäröimättä rientää auttamaan kummipoikaansa ja tämän ystäviä. (Rowling, HP5, 732.) Taistelun näyttämönä toimii huone, joka muistuttaa amfiteatteria, laskeutuvine kivipenkkeineen ja kivisine korokkeineen. Keskellä koroketta on vanha, murentunut ja halkeillut holvikaari, josta roikkuu repaleinen musta verho, joka heiluu kevyesti kuin tuulessa, vaikkei ilma liiku. Paikasta tekee vieläkin omituisemman se, että holvikaaren lähellä kuuluu kuiskauksia ja ääniä, vaikkei ketään näy. (Rowling, HP5, 682-683). Ministeriössä, tässä amfiteatterimaisessa huoneessa, viisi kiltalaista kohtaavat useita kuolonsyöjiä ja taistelu

alkaa, ainakin kiltalaisten osalta. Muiden osalta taistelu jatkuu. Aluksi Sirius taistelee siellä, missä hän kokee apuaan tarvittavan. Lopulta taistelukentällä, huoneen keskiössä olevalla korokkeella, Sirius löytää Bellatrixin, Voldemortin kenraalin, jonka kanssa hän ottaa yhteen. Taistelu lakkaa muilta siinä vaiheessa, kun Dumbledore itse saapuu paikalle auttamaan kiltalaisia voittamaan kuolonsyöjät. Vain Sirius ja Bellatrix taistelevat enää, ympäristöään huomaamatta. (Rowling, HP5, 706-711.)

Harry saw Sirius duck Bellatrix's jet of red light: he was laughing at her.

'Come on, you can do better than that!' he yelled, his voice echoing around the cavernous room.

The second jet of light hit him squarely on the chest.

The laughter had not quite died from his face, but his eyes widened in shock. [...]

It seemed to take Sirius an age to fall: his body curved in a graceful arc as he sank backwards through the ragged veil hanging from the arch.

Harry saw the look of mingled fear and surprise on his godfather's wasted, once-handsome face as he fell through the ancient doorway and disappeared behind the veil, which fluttered for a moment as though in a high wind, then fell back into place.

(Rowling, HP5, 710-711.)

Sirius on kuollut, ikuisiksi ajoiksi poissa. Harryn ja Siriuksen suhdetta kuvaa hyvin juuri Siriuksen kuolema: Sirius riistetään aina Harrylta juuri kun hän luulee saavansa pitää hänet lähellä. Nyt menetys on lopullinen.

What I was trying to do with the death in this book was that I wanted to show how very arbitrary and sudden death is. This is a death with no big deathbed scene – it happens almost accidentally. It's one of the cruel things about death and we're now in a war situation where that does happen. That's how it happens – one minute you are talking to your friend and the next minute he is gone, so shocking and inexplicable – one minute they are there but now where did they go? I found it upsetting to write because I knew what it would mean to Harry.

(Fry, 2003, <http://www.accio-quote.org/articles/2003/0626-alberthall-fry.htm>.)

Protagonistien tapaan taistella voidaan hyvin soveltaa ritarisotimisen perusperiaatteita, joihin kuuluivat riskien hallinta, oman hengen säilyttäminen viimeisen asti ja vihollisen hengen mahdollinen säästäminen (Kuparinen, 1999, 145). Useimmiten protagonistit pyrkivät taistelemaan siten, että he säästävät oman henkensä, koska ei ole järkevää tuhata vähäisiä resursseja pahaa vastaan, aivan kuten ministeriön taistelussa.

Toisinaan taistelun tuoksinassa varovaisuus on kuitenkin unohdettu, kuten Siriuksella hänen kohdatessaan Bellatrixin. Heidän taustansa vaikuttavat suuresti suhtautumiseen taistelusta. Ketä tahansa muuta vastaan taistellessaan Sirius voisi suhtautua vastustajaansa melko neutraalisti, yhtenä vastustajana monien joukossa. Bellatrixia ei voi kuitenkaan pitää kasvottomana vastapuolen pelurina, sillä hän on paitsi Voldemortin oikea käsi, myös Siriuksen oma serkku. Suvun painolasti ja vuosien aikana kertyneet kaunat ja kahnaukset painavat kumpaakin, joten taistelu on hyvin henkilökohtainen. Kenties juuri sen takia Sirius ei osaa hillitä omia tunteitaan ja suhtautua varovaisemmin kovaksi vastustajaksi tiedettyyn Bellatrixiin. Varomattomuus ja ylimielisyys ajavat lopulta Siriuksen kuolemaansa, aivan yhtä lailla kuin sattuma. Haluan kiinnittää huomiota yksityiskohtaan Siriuksen kuoleman kuvauksessa: ”[...] Sirius duck Bellatrix’s jet of *red* light.” Kirouksen aikaansama väri on hyvin merkityksellinen: kiroukset yleensä ovat punaisia, mutta tappokirous on vihreä. Siriukseen ei siis osu mikään välttämättä tappava kirous. Kirous voi kiduttaa, ajaa hänet hulluksi, tehdä toistaitoiseksi tai tehdä fyysistä vahinkoa muuten, mutta se ei voi suoraan tappaa. Mikäli Sirius ei olisi kaatunut holvikaaren läpi, hän olisi voinut jäädä henkiin suurella todennäköisyydellä. Siriuksen tappaa siis kohtalo. Germaanien tärkeimpiä sääntöjä sankarin elämässä onkin uskon konsepti kunniallisen käytöksen lisäksi:

In the Germanic tradition it was thought only appropriate that fate, or *wyrd*, should control the lives of all warriors who would thus have to act accordingly
(Purola, 1997, 55).

Germaanisen uskomuksen mukaan edes jumalilla ei ole täydellistä valtaa omaan kohtaloonsa (Purola, 1997, 9). Mikään ei ole ihmisen elämässä varmaa, ja kohtalokin voi muuttua. Siksi on tärkeää elää jokainen päivä normien mukaisesti ja hyvin ja varmistaa, että oma kuolema on ”hyvä”, siis sankarillinen. Tämän määritelmän täyttää Siriuksen kuolema. Hagrid, Hogwartsin tilustenhoitaja ja Harryn ystävä, sanookin Siriuksen kuolemasta: ”I knew Sirius longer ’n yeh did... he died in battle, an’ tha’s the way he’d’ve wanter ter go –” (Rowling, HP5, 753).

Sankarillinen kuolema ei ole vain muinaisten germaanien käsite. Vaikka keskiajalla ritarit pääsääntöisesti pyrkivät ammattisotilaina säilymään hengissä, heiltä kuitenkin vaadittiin urhoollisuutta ja pelottomuutta kuoleman edessä; muutoin mies ei olisi ritari. Etenkin alueen tai vapauden puolesta taistellessa saatettiin taistella kuolemaan

asti ennemmin kuin alistuttiin uudelle vallalle. (Kuparinen, 1999, 146.) Myös modernimmissa sodissa sotilaan hyveisiin kuuluu valmius kuolla: kaatuminen käsitetään sankarilliseksi ja uhrivalmius tehtävää toteuttaessa on ylevää ja sankarillista (Kuparinen, 1999, 150). Eräs uhrautuvista sankareista on myös kotitonttu Dobby, jonka Harry on pelastanut Malfoyn perheestä. Pienestä fyysisestä koostaan tai suhteellisen vähäisestä sivumääräisestä esiintymisestäään huolimatta hänen kuolemansa on yksi merkittävimmistä. Itse kuolema on nopea ja jälleen vähäeleinen, mutta sitäkin dramaattisempi.

He looked around. The little elf stood feet from him.
'DOBBY!'

The elf swayed slightly, stars reflected in his wide, shining eyes. Together, he and Harry looked down at the silver hilt of the knife protruding from the elf's heaving chest.

[...] all he cared about was that a dark stain was spreading across Dobby's front, and that he had stretched out his arms to Harry with a look of supplication. Harry caught him and laid him sideways on the cool grass.

[...] And then with a little shudder the elf became quite still, and his eyes were nothing more than great, glassy orbs sprinkled with light from the stars they could not see.

(Rowling, HP7, 385.)

Dobby on hetkeä aiemmin pelastanut Harryn ystävineen välittömästi hengenvaarasta Malfoyn kartanosta, jossa heitä pidettiin vankeina. Pakoyritys johtaa kuitenkin taisteluun kuolonsyöjiä, lähinnä Bellatrixia, vastaan. Harry ystävineen ehtii kuitenkin paeta ja pelastautua, mutta viimeisellä mahdollisella hetkellä Bellatrix heittää hopeisen puukon kohti pakenevaa joukkiota. Kukaan ei ehdi huomata, kun veitsi osuu Dobbyyn; hän itsekkin on yllätynyt ja hämmästynyt. (Rowling, HP7, 384-385.) Dobby on osoittanut ennennäkemätöntä urheutta ja epäitsekkyyttä pelastaessaan ystävänsä oman henkensä uhalla. Koska Dobby on ”vain” kotitonttu, joita velhot eivät pidä missään arvossa vaan velhoyhteisön alimpana kastina, on Dobbyn teko entistäkin merkittävämpi. Hän osoittaa omalla toiminnallaan, että velhojen vähättely ja aliarviointi on turhaa ja väärin, eikä se perustu mihinkään muuhun kuin ennakkoluuloihin ja piintyneisiin traditioihin. Kotitontut ovat kykeneviä yhtä suuriin tekoihin kuin velhotkin ja heidän taikavoimansa on myöskin mahtavaa, vaikkakin erilaista. Dobby on marttyyri, joka raivaa tietä tonttujen ja muiden ”alempien” olentojen oikeuksille ja tasa-arvolle. Hänen tekojaan ja käytöstään ei voi jättää huomioimatta eikä hänen kuolemansa tule olemaan turha. Hogwartsin lopullisessa taistelussa kotitontut yhtyvät taisteluun, osin varmasti Dobbyn

inspiroimina, auttaakseen kukistamaan kuolonsyöjät ja Voldemortin (Rowling, HP7, 588). Toisinaan ei tarvita kuin yhden rohkean edelläkävijän esimerkki kannustamaan muita.

Harry Potterissa sankarit taistelevat juuri pahaan johtajaa ja valtakuntaa vastaan, haluamatta antaa pelon ja kauhun tyrannialle valtaa. Protagonistit ovat valmiita kuolemaan hyvän asian puolesta, mutta kukaan ei erityisesti etsi kuolemaa tai härnää kohtaloa. Sankarit ovat valmistautuneita pahimpaan ja pyrkivät hyvään. Hyvänä esimerkkinä ja mallina toimivat useimmiten johtajat, joita kohtaan tunnettu luottamus on hyvin tärkeää tavalliselle ”rivisotilaille” (Kuparinen, 1999, 149). Johtaja on hahmo, joka elää sankarillisten periaatteiden ja moraalien mukaisesti, kannustaa tovereitaan ja näyttää esimerkkiä vaikeimpinakin hetkinä. Tällaisia johtajia ovat juuri Dumbledore ja Harry, vaikka kumpikaan ei ole tarkoituksellisesti hakenut itselleen johtajan viittaa. Kummatkin ovat karismaattisia ja elävät juuri niin kuin opettavatkin. Taistelutoverit ja ystävät voivat luottaa johtajaansa juuri sen takia: kohtalo on muovannut heistä johtajia, ja he tekevät sodassa sen mitä pitääkin, yhtä paljon kuin he odottavat muidenkin tekevän.

Lojaalius ryhmätovereiden kesken ja heitä kohtaan sekä ryhmäkoheesio ovatkin tärkeitä moraalin ja motivaation ylläpitäjiä sotatilassa (Kuparinen, 1999, 148). Aluksi vastarintaan käy the Order of the Phoenix, Dumbledoren perustama vastarinta-armeija. Myöhemmin Harry perustaa oman vastarintaliikkeensä, Dumbledore’s Army (suom. Albuksen Kaarti). Näitä kahta ryhmittymää pitää koossa johtajan lisäksi hyvä ryhmähenki ja yhteenkuuluvuus. Kuten eräs Harryn ystävästä ja DA:n uskollisimmista jäsenistä sanoo: ”The thing is, it helps when people stand up to them, it gives everyone hope. I used to notice that when you did it, Harry” (Rowling, HP7, 462). Vaikka osa ihmisistä joukkiossa on erilaisia, eivätkä kaikki tule aina toimeen keskenään, kuten Sirius ja Snape, ajavat he kaikki kuitenkin samaa asiaa ja heillä on yhteinen päämäärä: pahan voittaminen. Innokkaimpia ja uskollisimpia vastarintalaisia ovat Dumbledoren lähimmät ystävät, samoin kuin Harryn lähimmät ystävät. Ajan mittaan vastarinnan merkitys käy yhä selvemmäksi, samoin kuin Voldemortin pahuus ja häikäilemättömyys, joka ruokkii vastarinnan koheesiota ja voitontahtoa. Vastoinkäymiset hitsaavat erilaiset yksilöt yhteen, yhdeksi tiiviiksi massaksi, Voldemortin tyranniaa vastaan. Lopulta lähes koko koulu oppilaineen, opettajineen ja jopa patsaineen luo yhteisen rintaman viimeisessä taistelussa Voldemortia ja tämän kannattajia vastaan. On tullut aika päättää puolensa, sodan viimeinen näytös alkaa. Ainoastaan Slytherin-tupa ja nuorimmat oppilaat evakuoidaan, enemmän tai vähemmän väkisin. Eniten taistelemaan jää Gryffindor-tuvan jäseniä, kun taas kaikki Slytherin-tuvan jäsenet pakkoevakuoidaan Voldemortille myötämielesten

asenteidensa vuoksi. (Rowling, HP7, 482-485, 489-491.)

Ryhmälleen uskollisina toimivat myös Lupin ja hänen vaimonsa Tonks. Kummatkin kuuluvat kiltaan, mutta viimeisessä taistelussa Tonks voisi kieltäytyä hyvällä omallatunnolla taistelemisesta ja kuolemanvaarasta: hän on pienen poikavauvan äiti. Tonks ei kuitenkaan voi vain istua toimettomana ja odottaa uutisia tapahtumista, vaan hän haluaa olla mukana miehensä rinnalla. Hän saapuu Hogwartsiin ja kysyy vain, missä hänen miehensä on, ja juoksee sitten hänen avukseen taisteluun. (Rowling, HP7, 501-502.) Heidän kuolemaansa ei kuvata, ainoastaan heidän ruumiidensa löytyminen vainajien joukosta (Rowling, HP7, 531). Kuten sodassa, osa kuolemantapauksista saadaan tietoon vasta taisteluiden tauottua. Myös Fred Weasley, kuten moni muukin DA:n jäsenistä, jää taistelemaan. Hän kuitenkin kuolee taistelussa, kun seinä hänen vieressään räjäytetään ja hän kärsii lähimpänä olleena isoimman osan iskusta (Rowling, HP7, 512.) Kuolema tulee täysin yllättäen, kasvottomana. Sodan mielettömyyttä ja sokeutta uhrivalinnassaan kuvastaa myös pienen Colin Creeveyn kuolema (Rowling, HP7, 556). Hän oli jäänyt taistelemaan, vaikka olikin alaikäinen. Lupin, Tonks, Fred sekä Colin ovat lukijalle tuttuja hahmoja, mutta eivät tärkeimpiä ja rakkaita. Heidän menetyksensä on ikävää, mutta siedettävää. Koska kyse ei ole päähenkilöistä, heidän kuolemansa kuvaus on voitu jättää minimiin.

Myös Snape kohtaa kuolemansa Hogwartsin taistelussa. Voldemort uskoo viimeiseen asti, että Snape on hänen luotettava alamaisensa ja käskyläisensä. Se ei kuitenkaan pelasta Snapea, tai ketään, kun hän on Voldemortin suunnitelmien tiellä. Voldemort huomaa, ettei hänen uusi, varastettu seljasauvansa toimi kunnolla. Seljasauvan avulla hänen pitäisi kyetä uskomattomiin taikoihin, voimallisempiin kuin tavallisen mahtavalla osaamisellaan. Snape on hermostunut, sillä hän huomaa Voldemortin suojelevan käärmettään; merkki, jonka Dumbledore kertoi Snapelle merkitsevän sitä hetkeä, kun Harryn täytyy tietää totuus hirnyrkeistä. Voldemort tietää, että hänen hirnyrkkinsä on tuhottu, joten hänen täytyy suojella viimeiseksi luulemaansa käärme-hirnyrkkiä. Snape yrittää neuvotella itsensä etsimään Harrya, muka tuodakseen tämän Voldemortille. Voldemortilla on kuitenkin muuta mielessä. Voldemort tunnustaa, miten arvokas alamainen Snape on ollut. Hänelle on kuitenkin tärkeintä sauvan mysteerin ratkaiseminen ja voittamattomuuden saavuttaminen. Voldemort on pohtinut koko illan, muiden taistellessa ja kuollessa, sauvaansa. Hän on lopulta tullut siihen lopputulokseen, että sauvan voi omistaa, mikäli sen edellisen omistajan on voittanut tappamalla. Ja kuka tappoi Dumbledoren? Snape. Voldemort päätelee tästä, että sauvan oikean isännän täytyy

olla Snape. (Rowling, HP7, 525-527.) Voldemort ei kuitenkaan kykene ymmärtään, että koska Dumbledore ja Snape sopivat tästä eutanasiajärjestelystä ja siten Snape ei koskaan voittanut Dumbledorea, ei Snape voi olla seljasauvan isäntä. Seljasauvan uusi isäntä oli Draco Malfoy, kun hän riisui Dumbledoren aseista tämän kuolinyönä. Tämä oli mutka Dumbledoren suuressa suunnitelmassa. Mutta Harry on kuitenkin voittanut jo Dracon kaksintaistelussa sen jälkeen, joten todellisuudessa juuri hän on seljasauvan oikea ja todellinen herra, ei Snape ja kaikkein vähiten Voldemort. Mutta koska Voldemortilta puuttuu ymmärrystä halveksimiinsa taikuuden lajeihin, kuten rakkauteen tai *wandloreen*, ei hän kykene ymmärtämään jälleen tätäkään. Hyvyyden tai pehmeiden arvojen aliarvioiminen on kohtalokas virhe.

Voldemort päättää kuitenkin toimia niillä tiedoilla, jotka hänellä on sillä hetkellä. Halussaan olla maailman mahtavin ja tappavin velho, hän käskää lemmikkikäärmeensä tappaa Snape, uskollinen palvelijansa. Käärme puree valtavilla hampaillaan Snapea, joka jää lattialle vuotamaan kuiviin. Voldemort on saanut haluamansa ja poistuu tyytyväisenä, vailla pienimpiäkään tunnontuskia tai katumusta. Harry, joka on seurannut tilannetta salaa piilopaikastaan, rientää Snapen luo, tietämättä itsekään miksi. Snape kiskoo Harryn lähemmäksi itseään, kähisee viimeisillä voimillaan ”Take...it” ja ojentaa Harrylle muistoja, taikakeinoin aivoista eriteltyjä hopeisen nestemäisiä kiehkuroita. Harry siirtää nestemäiset muistot pieneen pulloon, kun Snape sanoo viimeisen lauseensa: ”Look... at.... me.” (Rowling, HP7, 527-528.) Snape on suorittanut tehtävänsä kunnialla loppuun: hän on välittänyt Dumbledoren elintärkeän suunnitelman Harrylle. Samalla Snape on antanut muistojensa mukana totuuden: totuuden itsestään, Dumbledoren kuolinyöstä, rakkaudestaan Harryn äitiin Lilyyn. Snape on uhrannut maineensa, saanut päälleen ihmisten vihat ja lopulta jopa uhrannut oman henkensä tehtävänsä suorittamiseksi ja Voldemortin kukistamisen varmistamiseksi. Hän on todellinen sankari, kuolemaansa asti.

Sotaan, todelliseen tai fiktiiviseen, kuuluvat myös uhrin, kaatuneet tai haavoittuneet. Erilaisia sankarivainajakäytäntöjä on ollut olemassa jo antiikista asti. Kaatuneen kunnias haudaus on tärkeää sotilaille, sillä siitä välittyy tunne, että johtaja huolehtii alaisistaan. (Kuparinen, 1999, 154.) Kun kotitonttu Dobby kuolee, Harry haluaa haudata hänet käsin, ei taikavoimin: ”He dug with a kind of fury, relishing the manual work, glorying in the non-magic of it, for every drop of his sweat and every blister felt like a gift to the elf who had saved their lives.” (Rowling, HP7, 387.) Harry on huolehtiva sankari, joka haluaa saattaa taistelutoverinsa ansaittuun haudan lepoon sillä kunnialla ja arvokkuudella, joka kaatuneelle kuuluu. Harryn ystävät ymmärtävät

manuaalisen työn arvokkaan merkityksen kotitontun hautaamisessa, joten kukaan ei kysele eikä epäile mitään, vaan he kaikki auttavat. Koska tonttu oli omistanut koko elämänsä ihmisten palvelemiselle ja auttamiselle ja lopulta menettänyt henkensäkin auttaessaan, ovat velhot velkaa hänelle sen, että edes kuoleman läsnäollessa he raatavat kuin kotitontut. Dobby osaisi arvostaa sitä; hän ymmärtäisi kovan, fyysisen työn merkityksen. Fyysinen ponnistus velhojen osalta on kunnianosoitus, sillä he voisivat yhtä hyvin tehdä työn nopeammin ja siistimmin taikavoimin. Sen sijaan he päättävät kaivaa haudan käsin, hitaasti ja epävarmoina, asettuen tontun asemaan ja korottaen siten tontun heidän tasolleen tai jopa heidän yläpuolelle. Lopuksi Harry loitsii kiveen hautakirjoituksen: ”Here lies Dobby, a Free Elf” (Rowling, HP7, 389). Dobby oli vapaa kotitonttu, mikä on erikoinen ja ainutlaatuinen asia velhoyhteiskunnassa. Dobby on myös suunnannäyttävä ja esikuva.

Jopa niin epäinhimillinen olento kuin Voldemort ymmärtää kaatuneiden hakemisen ja loukkaantuneiden hoitamisen tärkeyden. Hän lopettaa taistelut Hogwartsin mailla ja ilmoittaa: ”You have one hour. Dispose of your dead with dignity. Treat your injured” (Rowling, HP7, 529). Voldemort tosin tuskin tekee tätä kaunista tekoa säälistä tai kohteliaisuudesta, sillä hän on inhimillisten tunteiden tavoittamattomissa. Voldemort antaa ihmisten kerätä vainajat ja haavoittuneet, koska se sopii hänen suunnitelmiinsa.

Taistelussa on kaatunut Fredin, Lupinin, Tonksin ja pienen Colin Creeveyn lisäksi viisikymmentä muutakin (Rowling, HP7, 596). Hogwartsin taistelu ja sen antamat uhrin eivät ole kuitenkaan turhia: lopulta Voldemort kukistetaan. Vapauden hinta on kova, mutta niin on tyranniankin. Sankarillisuuden, tai sankarillisen kuoleman, voi kiteyttää Harryn lause, joka kuvastaa varmasti useiden, ellei jopa kaikkien, sotilaiden ajatuksia kaikilla sotatantereilla, tälläkin hetkellä: ”[...] sometimes you’ve got to think about more than your own safety! Sometimes you’ve got to think about the greater good! This is war!” (Rowling, HP7, 458.) Sankarit ovat tienneet sotateina kuoleman läsnäolon ja hengenvaaran, mutta he ovat hyväksyneet tämän hinnan vastineeksi toivosta paremmasta tulevaisuudesta. Kuolema ei ole sankareille ystävä, mutta se on tuttu, jota ei pelätä.

8.4.4. Paha saa palkkansa

Folkloren ja satujen mallin mukaisesti tarinoissa on usein onnellinen loppu: aina täytyy olla jokin keino voittaa paha, vaikka se olisi kuinka vahva. Satujen perussäännön mukaan hyvä voittaa aina pahan ja yleensä pahan kukistaminen on päähenkilön tehtävä.

(Nikolajeva, 1988, 34). Näin on lähes aina fantasiakirjallisuudessa: esimerkiksi Tolkienin *The Lord of the Ringsissä* päähenkilö kukistaa pahan Sauronin ja C. S. Lewisin *The Chronicles of Narniassa* Pevensien lapset ajavat pahan valkoisen noidan pois. Perinteisissä Grimmin saduissa *Hänsel und Gretelin* (engl. Hansel and Gretel) lopussa Gretel työntää ilkeän noidan uuniin, *Rotkäppchenissä* (engl. Little Red Riding Hood) paha susi tapetaan täyttämällä vatsa kivillä ja *Sneewittchenissä* (engl. Snow White) ilkeä äitipuoli joutuu tanssimaan itsensä hengiltä tulikuumat rautakengät jaloissaan. Pekka Hakkarainen esittää artikkelissaan ”Kuolema ja yhteiskunta“ että syy, miksi tarinoissa paha saa aina palkkansa ja tappaja jää kiinni, on se, että kuolema tuottaa yhteiskuntajärjestystä (Hakkarainen, 1999, 54). Tarinat kertovat lukijalleen, ettei rikos kannata ja että siitä maksettava rangaistus on kova. Viitteellisimmilläänkin tarinat opettavat moraalista. Paha saa siis aina palkkansa tarinan lopussa. Näin on myös *Harry Potterissa*.

Viiminen taistelu tapahtuu suuressa salissa Hogwartsin linnassa. Kaikki muut kuolonsyöjät on jo taltutettu, paitsi Bellatrix, Voldemortin uskollinen kenraali. Hän taistelee viimeiseen asti. Kun tappokirous ohittaa vain hiuksenhienosti rouva Weasleyn tyttären, Ginnyn, tuntee hän olevansa pakotettu puolustamaan omaa perhettään. Taistelusta ei ole enää vain jalojen aatteiden tai pahuuden kukistamisen vuoksi taistelua; siitä tulee henkilökohtaista. Rouva Weasley huutaa ytimekkäästi ”NOT MY DAUGHTER, YOU BITCH!” ja säntää areenalle, jossa vain Voldemort taistelee enää Bellatrixin kanssa. Bellatrix suhtautuu hyvin ylimielisesti pulskaan perheenäitiin, joka haastaa hänet kaksintaisteluun. Eihän kotiäiti voi peitota häntä! Bellatrix joutuu tekemään kuitenkin töitä, ettei rouva Weasley peittoaa häntä. Bellatrixin hymy hyytyy, kun kummatkin naiset taistelevat tappaakseen. Tilanne muistuttaa suuresti entisaikojen taisteluita areenoilla tai amfiteattereissa, kun yleisö parveilee ympyrässä taistelevien pariin ympärillä, kannustaen ja katsoen. Bellatrix on hyvin itsevarma ilkkuen samalla rouva Weasleylle: ”What will happen to your children when I’ve killed you?” Bellatrixia kuvataan yhtä hulluksi kuin hänen herraansa. (Rowling, HP7, 589-490.) Ehkä juuri se, että hän muistuttaa isäntäänsä ja ymmärtää tämän hulluutta, tekee hänestä niin hyvän oikean käden. Toisaalta hulluus tai välinpitämättömyys seurauksista auttaa taistelemaan varomattomasti, mutta intohimolla ja voimalla, johon on vaikea vastata. Ylimielisyys ja varomattomuus ovat kuitenkin jälleen kohtalokkaita.

Bellatrix laughed, the same exhilarated laugh her cousin Sirius had given as he toppled backwards through the veil, and suddenly Harry knew what was going to happen before it did.

Molly's curse soared beneath Bellatrix's outstretched arm and hit her squarely in the chest, directly over her heart.

Bellatrix's gloating smile froze, her eyes seemed to bulge: for the tiniest space of time she knew what had happened, and then she toppled, and the watching crowd roared, and Voldemort screamed. (Rowling, HP7, 590.)

Bellatrixin täytyy kuolla, sillä hän on liian tärkeä ja hänellä on liian iso rooli Voldemortin seuraajissa. Bellatrix voisi olla jopa uusi johtohahmo, jonka ympärille velhojen ylivaltaa, rotuhygieniää, väkivaltaa ja synkkää hohtoa kaipaavat järjestäytyisivät. Hän voisi jatkaa Voldemortin näyttämällä suunnalla, levittäen lähes yhtä hirveää kauhua, pelkoa ja kuolemaa kuin isäntänsäkin. Koska Bellatrix on omasta valinnastaan, ilolla ja nautinnolla mukana kuoleman tyranniassa, hänen täytyy kuolla. Hän on lähes yhtä paha kuin itse Voldemort, joten hän kuolemansa on oikeutettu. Pahan täytyy maksaa, ja hirviön päät pitää katkoa. Esimerkiksi natsit olisivat voineet toimia hyvin ilman Hitleriäkin sen jälkeen, kun hän oli jo saavuttanut natsiaatteelle yleisen suosion ja pohjan. Siksi sotarikosoikeudenkäynneissä pyritään löytämään ja tuomitsemaan kaikki johtohahmot, ei vain ylintä johtajaa.

Parhaan sotilaansa menetys raivostuttaa Voldemortia suuresti, ja hän paiskaa kaikki kolme vastustajaansa yhtä aikaa lattian halki (Rowling, HP7, 590). Voisi melkein väittää, että Voldemort välitti Bellatrixista, että hän tunsii jotakin tätä kohtaan. En uskaltaisi kuitenkaan muodostaa niin jyrkkää näkökantaa. Voldemort on tunteeton sosiopaatti, jolle tärkeintä on omien päämäärien saavuttaminen ja ihmishenget matkalla ovat vain pieni hinta tai häiriö kohti tavoitteita. Voldemortia varmasti harmittaa suuresti se, että hän menettää hyvän alaisen ja välitason johtajan; pimeän lordi ei varmasti halua liata omia käsiään jokaiseen pieneen yksityiskohtaan, sillä häntä kiinnostavat vain omat suuret linjat ja lopulliset tavoitteet, eivät välietapit matkalla suuruuteen.

Voldemort päättää tappaa kostoksi Bellatrixin tappajan, mutta Harry estää sen (Rowling, HP7, 590). On tullut aika Voldemortin ja Harryn viimeiselle kohtaamiselle. Ennustuksen mukaisesti toisen on kuoltava, sillä kumpikaan ei voi elää, jos toinen on hengissä. Kaikki kulminoituu tähän hetkeen, kaikki tietojen ja taitojen opettelu on ollut pohjustusta tätä hetkeä varten. Harryn on tapettava Voldemort, sillä hän on ainoa, joka voi tämän tehdä. Miksi juuri Harry, valittu, poika joka elää? Ennustus on yksi syy, mutta Harry haluaisi tappaa Voldemortin, vaikka olisikaan koskaan kuullut ennustusta, sen

takia, mitä hän teki Harryn vanhemmille ja kaikille viattomille. Toinen syy on se, että Voldemort itse merkkasi Harryn vertaisekseen, hän antoi Harrylle omia voimiaan hirnyrkin myötä, hän antoi arven ja hän valitsi ja loi oman vastustajansa. Kolmas, ja hyvin tärkeä, syy on seljasauva: kuka on sauvan todellinen omistaja, eli ketä se tottelee. Neljäs ja yllättävä syy on se, että Harry oli valmis uhrautumaan muiden puolesta. Hän siis antoi saman taikasuojan kaikille kuin hänen äitinsä antoi hänelle. Harryn rakkaus ja uhraus takaavat sen, että muut ovat turvassa.

Harry ja Voldemort kiertävät kehää vastatusten. Voldemort ei usko, että Harry taistelisi itse, ettei joku muu astuisi auttamaan ja uhrautumaan hänen puolestaan. Voldemort on ylimielinen, eikä hän usko Harrylla olevan uskallusta tai taitoa kohdata pimeän lordia. Voldemort syyttää Harrya siitä, että tämä on selviytynyt pelkästään vahinkojen, sattumien ja itseään parempien velhojen avustuksella. Voldemort ei voi hyväksyä ajatusta, että pikkupoika voisi olla hänen vertaisensa tai että tällä voisi olla taitoja, joita hänellä ei ole. Voldemort on mahtavin ja pelätyin velho, ei hänelle joku pikkupoika voi mitään. Silti Voldemortia epäilyttää jokin, sillä hän ei iske suoraan, vaan jää odottamaan, mitä Harrylla on sanottavaa. Harry lupaa, ettei Voldemort voi tappaa enää ketään, koskaan. Hän paljastaa Voldemortille oman uhrauksensa jäljen, taikasuojan, mikä raivostuttaa Voldemortia suunnattomasti. Hän on jälleen unohtanut vanhat taikuuden lait ja halveksimansa rakkauden voiman. Hän on ylimielisyydessään tehnyt mahdottomaksi tappaa viattomia. (Rowling, HP7, 591.)

Vielä enemmän Voldemortia ärsyttää se, että Harry ei suostu kutsumaan tätä Voldemortiksi, vaan käyttää hänestä hänen oikeaa nimeään, Tom Riddle (Rowling, HP7, 591). Voldemort on aina halunnut olla erityinen ja erilainen, muiden yläpuolella. Uuden nimen omaksuminen on ollut osa tätä erityisyyttä. Kun Harry kutsuu Voldemortia Tomiksi, hän irtautuu Voldemortin säännöistä, eikä suostu käyttämään hänen aliastaan. Oikean nimen käyttäminen asettaa uudet säännöt, uuden pohjan koko pelille. Nyt Harry luo säännöt, koska hän ei suostu pelaamaan Voldemortin säännöillä. Nimen merkitystä ei tule vähätellä, etenkin kun kysymys siitä on niin tärkeä Voldemortille itselleen. Harry alentaa Voldemortin omalle tasolleen, tavalliseksi ihmiseksi, tavalliseksi kuolevaiseksi. Voldemort ei ole enää pimeän lordi, mahtava tyranni ja kuoleman herra, vaan tavallinen Tom, orpo poika, jolla ei ole ystäviä, jonka äiti on kuollut ja jonka isä on hylännyt. Voldemortilta riistetään hänen kauhunsa naamio ja rooli, jonka suojiin hän on paennut jo vuosia. Tom on luonut uuden identiteetin ja muodon omassa tavallisuudessaan, omassa heikkoudessaan. Nyt tämä tavallisuus on kaikkien nähtävillä. Voldemortissa on uhkaa,

pelottavuutta, kauhua. Tom on vain yksi Tom muiden joukossa. Kuten Dumbledore sanoo: ”Fear of a name increases fear of the thing itself” (Rowling, HP1, 216). Jos valitsee kauhua herättävän nimen ja toteuttaa nimen antaman naamion suojissa omia kauheuksiaan, antaa itsestään tietenkin paljon pelottavamman ja uhkaavamman kuvan kuin että olisi Tom, rotuhygienisti ja murhaaja. Kun Harry riistää Voldemortilta tämän nimen, hän riistää samalla tämän naamion ja julkisivun ja jättää jäljelle vain Tomin. Tämä on häiritsevää ja pelottavaa Voldemortille, sillä kukaan ei todella tunne häntä, tiedä millainen hän on, tai miten hän ajattelee. Harry osoittaa kutsumalla Voldemortia Tomiksi, että hän aidosti tuntee ja tietää Voldemortin sisimmän ja aidon minuuden, Tomin. Tätä ei ole tapahtunut sitten hänen lapsuutensa, kun Dumbledore pääsi kurkistamaan hänen elämäänsä.

Harry väittää Voldemortille, että hän tietää asioita, joita tämä ei tiedä. Voldemort tuntee pelon ja epäilyksen kasvavan samaan aikaan, kun hän vähättelee ja epäilee Harrya. Entä jos Harry tietäkin jotain, mitä hän ei tiedä. Jotain, mitä hänen pitäisi tietää. Joten Voldemort ei vielääkään yritä tappaa Harrya, vaan ilkkuu tälle ja kuuntelee kuitenkin kiinnostuneena, mitä tällä on sanottavaa. Voldemort pilkkaa Dumbledorea ja tämän uskoa rakkauden mahtavaan voimaan, pilkkaa rakkautta, joka ei voinut estää Harryn äidin kuolemaa ja pilkkaa Harrya, jota kukaan ei tunnu rakastavan niin paljon, että uhrautuisi hänen puolestaan. Voldemort ilkkuu: ”If it is not love that will save you this time [...] you must believe that you have magic that I do not, or else a weapon more powerful than mine?” , samalla kuitenkin sisältäen totuuden murun epäilystä. Ja Harry järkyttää Voldemortia väittämällä, että hänellä todellakin on kummatkin noista. Samalla Harry paljastaa, että Voldemort ei tapattanut Dumbledorea, vaan tämä olikin sopinut omasta kuolemastaan ja jopa sen ajankohdasta jo kauan etukäteen Snapen kanssa. Harry paljastaa myös sen, että Snape ei ollut Voldemortin uskollinen palvelija, niin kuin hän luuli, vaan menetti Snapen sillä hetkellä puoleltaan, kun hän uhkasi tämän rakkauden kohdetta, Lily Potteria. Voldemort, joka ei usko rakkauteen, eikä koskaan ole itse kokenut sitä, ei voi uskoa rakkauden olleen kenellekään niin tärkeää. Voldemort väittää ilkkuen, mutta järkyttyneenä, että Snape tunsu vain himoa ja että hän tajusi Lilyn kuoleman jälkeen saavansa ”parempiakin” naisia, puhdasverisiä. Koska Voldemort ei kykene ymmärtämään rakkautta tai rakastuneen ihmisen mieltä, hän työntää syrjään ajatukset Snapesta ja väittää, ettei asialla ole mitään merkitystä. Snapen puolenvallinnalla tai kaksoisagentin roolilla ei ole mitään merkitystä Voldemortin suuressa suunnitelmassa. (Rowling, HP7, 591-593.)

Tässä Voldemort kuitenkin erehtyy. Hän näkee Snapen puolenvaihdossa vain yhden merkityksen: Dumbledoren ja Snapen on täytynyt sopia, että sauva menee Snapelle. Ja Voldemort on jo keksinyt, kuka sauvan todellinen isäntä on, tappanut tämän ja voittanut sauvan itselleen! Voldemort tuntee voitonriemua, onhan hän kuolonkepin todellinen omistaja. Harry kuitenkin pilaa tämänkin riemun. Harry järkyttää Voldemortia kaikkein eniten sanomalla yhden yksinkertaisen ja tilanteessa melko yllätävän asian: ”It is your last chance, [...] it’s all you’ve got left... I’ve seen what you’ll be otherwise... be a man... try... try for some remorse.” Voldemort on kauhuissaan. Kuinka tuo pikkupoika kehtaa sanoa hänelle, että katuisi tekojaan. Hänhän on kuoleman herra, hän ei kumartele ketään. Mutta Harry järkyttää Voldemortia vielä lisää: Harry kertoo, kuinka seljasauva päätyi Draco Malfoylelle ja kuinka hän sitten voitti sauvan tältä jo jokin aika sitten. Harry itse on seljasauvan todellinen omistaja, ei Voldemort. Voldemortin täytyy joko hyväksyä Harryn selitys ja siten kokea hävinneensä itseään kymmeniä vuosia nuoremmalle koulupojalle, tai uskoa omaan mahtavuuteensa ja kaikkietävyYTEEN ja kohdata Harry kaikesta huolimatta. (Rowling, HP7, 593-595.)

Voldemort ei voi hyväksyä pienintäkään mahdollisuutta, etteikö hän voittaisi Harrya. Voldemort hyökkää. Samaan aikaa Harry puolustautuu Voldemortin tappokirousta vastaan. Samalla hetkellä punakultainen auringonvalo tulvii halliin ja auringon kirkas reuna nousee esiin, täydellisen symbolisena.

The bang was like a cannon-blast and the golden flames that erupted between them, at the dead centre of the circle they had been treading, marked the point where the spells collided. Harry saw Voldemort’s green jet meet his own spell, saw the Elder Wand fly high, dark against the sunrise, spinning across the enchanted ceiling like the head of Nagini, spinning through the air towards the master it would not kill, who had come to take full possession of it at last. And Harry, with the unerring skill of the Seeker, caught the wand in his free hand as Voldemort fell backwards, arms splayed, the slit pupils of the scarlet eyes rolling upwards. Tom Riddle hit the floor with a mundane finality, his body feeble and shrunken, the white hands empty, the snake-like face vacant and unknowing. Voldemort was dead, killed by his own rebounding curse, and Harry stood with two wands in his hand, staring down his enemy’s shell.
(Rowling, HP7, 595-596.)

Pelon ja tyrannian pimeä, pelottava aika on ohi. Aamu sarastaa, luo valonsa ympärilleen ja karkottaa pimeän ja pahan. Paha on voitettu ja uusi aika koittaa. Harry on voittanut Voldemortin. Kaikista pahoista pahin on saanut palkkansa, kuoleman. Protagonistien

näkökulmasta antagonistin kuolema on siis hyvä asia, kun taas antagonistin mielestä oma kuolema on luultavasti paha asia. Utilitaristisesti ajateltuna teko on oikea, kun sen vaikutukset ovat hyviä eli Harry tekee oikein tappaessaan Voldemortin. Myös *prima facien* mukaan protagonistin tekee oikein tappaessaan antagonistin, sillä periaatteita tulee noudattaa, ellei jokin tärkeämpi syy anna toisenlaista toimintamallia ja mikäli erilaiset näkökulmat ja vaikutukset on otettu huomioon. Oman tai läheisen hengen puolustaminen tai yhteisen hyvän ajattelu voidaan laskea poikkeavaksi ja oikeutetuksi syyksi. (Feldman, 1992, 161, 163.) On ironista, että mies, joka pelkää kuolemaa niin paljon, että on valmis tappamaan muita ja tekemään mitä tahansa kuolemattomuuden saavuttamiseksi, tulee vahingossa tappaneeksi itse itsensä.

On huomionarvoista, että Harry ei suoraan tapaa Voldemortia. Voldemort kuolee omaan tappokiroukseensa, joka kimpoutuu takaisin. Voldemort on tappanut viimeisen kerran, eikä pojan, joka elää, tarvitse liata käsiään ja alentua Voldemortin tasolle. Hyvä on saavuttanut voiton puhtaasti. On hyvin tyypillistä, ettei protagonistin tapaa vastustajiaan suoraan, vaan he kuolevat omien tekojensa vuoksi, vahingossa tai muiden ihmisten toimesta. Hyvän täytyy säilyttää viattomuutensa ja puhtautensa ihmisten mielikuvissa.

Klassisen tarinaperinteen mukaisesti pahoja rangaistaan lopussa. Ansaitseeko siis paha kuoleman? Mikäli paha ihminen on itse valinnut tiensä, valinnut pahuuden, ja kulkenut valitsemallaan reitillä tietäen, ymmärtäen ja hyväksyen tekojensa seuraukset, hänen täytyy ymmärtää myös se, että häntä odottaa joskus rangaistus. Vanhat kansantarut ja sadut on luotu ja kerrottu aikoina, jolloin uskottiin vahvasti valvovan oikeuden voimaan, siis tavallisten kansalaisten käsitykseen, että oikeus tietää ja näkee kaiken. Todellisuudessa järjestelmä perustui pelkoon ja itesesensuuriin valvovan silmän pelossa ennemmin kuin todelliseen seurantaan. (Baltzar, 2007, 11.) Ennen myös kiduttaminen oli sallittua ja yhteiskunta oli paljon väkivaltaisempi. Repressiivinen eli kostava rikosoikeus oli vallalla myöhäiskeskiajalta 1700-luvun loppupuolelle saakka, jolloin oli myös kuolemanrangaistusten huippukausi. Keskiaikaisen oikeustieteen nähtiin palvelevan Jumalan oikeudenmukaisuuden palvelemista maan päällä. Tällöin sovitettiin yhtä Raamatun tappamiskieltoa ja kuolemanrangaistukset ajatuksella, ettei yhtäkään rikosta voi jättää rankaisematta; syntyi ajatus rikoksen sovittamisesta. Lisäksi ankariin rangaistuksiin vaikutti kuoleman, kivun ja kurjuuden arkipäiväisyys, joita pahempia siis täytyi rangaistusten olla. Vielä 1700-luvulle asti käytössä oli jopa kovennettu kuolemanrangaistus, mikä tarkoitti syyllisen kiduttamista ja pahoinpitelyä jopa tuntikausia ennen teloitusta. Julmuus perusteltiin pelotteluperiaatteella, jonka tarkoitus oli

ilmeisesti vähentää kansalaisten halua tehdä rikoksia. (Björne, 120-121, 124, 126-127.)

Samanlaisia rangaistusvaatimuksia ei voida siis suoraan yleistää koskemaan nykyisiä yhteiskuntia. Tarinoiden sanoma piileekin hyvässä ja pahassa, moraalissa ja siinä, että pahoista teoista kuuluu saada rangaistus. Se, millainen itse rangaistus on, vaihtelee jokaisessa yhteiskunnassa ja jokaisena aikana.

8.4.5. Sivulliset uhrin

Kaikkien merkityksellisten ja jollain tapaa myös ehkä hohdokkaiden kuolemien rinnalla ovat tavalliset kuolemat, sivullisten kuoleminen. Kuten sodassa aina, sivulliset uhrin eivät ole poikkeus. Tavalliset ihmiset, ohikulkijat ja väärään aikaan väärään paikkaan eksyneet ihmiset voivat kuolla ilman mitään syytä. Tämä tuntuu uhreista tai uhrien omaisista varmasti absurdin pahan kokemukselta. Usein onnettomuuksissa ja katastrofeissa etsiään syytä tai syyllistä, mutta aina sellaista ei ole. Kuolema on kasvoton, uhrin anonyymejä. Sodassa uhrien massasta tulee helposti kasvotonta virtaa ja vihollisista anonyymejä paholaisia. Samoin on myös *Harry Potterissa*.

Cedric Diggory, Harryn koulukaveri, on ensimmäisiä sivullisia uhreja. Hän ei ole missään vastarinnassa mukana, eikä hän kuole taistellen. Hänen kuolemansa on järjetön ja vailla merkitystä. Kuolinkohtauskin on nopea, eleeeton ja merkityksetön. Kun Harry kaapataan Voldemortin paluun yönä vanhalle hautausmaalle, Cedric joutuu vahingossa mukaan. Kun Voldemort huomaa ylimääräisen seuralaisen, hän vain toteaa kylmästi Wormtailille: ”Kill the spare”. Tapporikouksen vihreä välähdys, ja Cedric makaa kuolleena maassa, silmät avoinna ja kasvoilla hämmästynyt ilme. Hän ei edes ehdi ajatella puolustautumista, niin nopeasti hänen kuolemansa tapahtuu. (Rowling, HP4, 553-554.)

Toinen nimetty sivullinen on Bertha Jorkins, ministeriön työntekijä. Hän lomamatkallaan törmää vahingossa Wormtailiin, jonka pitäisi olla kuollut. Wormtail kuitenkin nujertaa Berthan ja kuljettaa hänet Voldemortin luo. (Rowling, HP4, 568-569.) Kun Voldemort on pumpannut kaiken tiedon, mitä Bertha kykenee antamaan, on hänen aikansa kuolla:

[...] and when I had extracted all useful information from her, her mind and body were both damaged beyond repair. She had now served her purpose. I could not possess her. I disposed of her.
(Rowling, HP4, 569.)

Bertha on ollut vain hyödyllinen tiedon lähde ja kun hän ei kykene kertomaan enää mitään uutta, hänet hävitetään kuin päivän vanha lehti. Hän ei ole ihminen tai uhri Voldemortille, ainoastaan pelkkä hyödyke.

Charity Burbagen kuolema on myös järjetön: hän on ”syylistynyt” ainoastaan jästitiedon opettamiseen ja jästien rakastamiseen, siis tukenut ihmisten oikeutta olemassaolonsa ja hyväksynyt avosylin tavallisten ihmisten taikovat lapset. Tämä raivostuttaa Voldemortia suuresti, joten hän vangitsee Charityn ja roikottaa tätä jaloistaan kokouspyödan ympärillä esitellen vankiaan kuolonsyöjille. Roikottamisen tarkoitus on julkinen nöyryytys ja siten sopiva ajankohta vangin esittelylle on kuolonsyöjien kokous. Voldemort pilkkaa jästitiedon opettajaa inhoten tämän näkemystä puhdasveristen toivotusta katoamisesta puoliveristen ja kuraveristen sekaan, kuten Voldemort heitä nimittää. Voldemort vihaa niin paljon ”jästinrakastajia”, että hän tappaa Charityn kokouksen päätteeksi, syvä viha äänessään. Hän jopa syöttää ruumiin tämän jälkeen käärmeelleen. (Rowling, HP7, 10, 17-18.) Voldemort lähettää varoituksen kaikille siitä, miten käy heille, jotka osoittavat kiintymystä jästejä tai kuraverisiä kohtaan. Puhdasverisyys on tavoite ja kaikki, jotka ovat eri mieltä, joutavat kuolemaan. Charity on opetus kaikille, etenkin omille kuolonsyöjille: Voldemortia ei vastusteta.

Muutaman nimetyn uhrin lisäksi on joukko kasvottomia kuolleita. Kun kuolonsyöjät tuhoavat huvikseen Brockdale Bridgen, syöksyy kaksitoista autoa veteen ja varmaan kuolemaan. Uhrin vain sattuvat olemaan paikalla väärään aikaan, kun kuolonsyöjät esittelevät taitojaan. Sattumanvarainen siviilien tappaminen osoittaa vastustajille, että he ovat tosissaan ja että he eivät välitä siitä, keitä kuolee. Silmitön tappaminen osoittaa voimia ja häikäilemättömyyttä ja lähettää jälleen varoituksen vastustajille. Lisäksi tarkoitus on kasvattaa pelkoa ja paniikkia sivullisten keskuudessa.

Myös Wormtail syylistyy sattumanvaraiseen tappamiseen, kun hän lavastaa oman kuolemansa. Samalla hän räjäyttää puoli katua mukanaan ja kaikki kaksitoista sivullista, jotka sattuvat olemaan samaan aikaan paikalla. Wormtail tekee tekonsa, koska hän on epätoivoinen ja peloissaan, ei todistellakseen voimiaan tai pelotellakseen. Silti Wormtail osoittaa järkyttävää piittaamattomuutta tappaessaan sivullisia oman etunsa vuoksi. Kukaan sivullisista ei ole tehnyt mitään, mikä aiheuttaisi heidän kuolemansa. Jälleen kuolema on sattumanvarainen ja sokea.

Yksi Hogwartsin kummituksista on kohdannut sattumanvaraisen kuoleman, ilman omaa syytään. Moaning Myrtle oli aikoinaan opiskelija Hogwartsissa. Hän oli kiusattu ja

hän pakeni usein toisen kerroksen tyttöjen vessaan itkemään. Eräänä päivänä hän kuulee vessassa pojan äänen, joten hän päättää avata koppinsa oven ja käskeä pojan pois tyttöjen vessasta. Sillä hetkellä hän kuitenkin kohtaa kuolemansa: Myrtle näkee vain isot, keltaiset silmät ja seuraavaksi hän jo tuntee leijuvansa pois. Myrtle päättää kuitenkin palata takaisin kummituksena. Myrtilen tappaa basiliski, ja vessassa ollut poika on Voldemort nuorena, Tom Riddle, joka komentaa jättiläiskäärmettä. (Rowling, HP2, 221.) Mikäli Myrtle ei olisi kurkannut koppinsa suojista, hän olisi saattanut selviytyä hengissä. Toisaalta silloin uhriksi olisi päätenyt joku toinen viaton sivullinen. Jälleen murhaaja valitsee uhrinsa summassa, sokeasti.

Mikä merkitys kasvottomilla uhreilla siis on? Rowling on itsekin sanonut, ettei hän kuvaile kuolemaa koskaan turhaan, ilman syytä (Rehm, 1999. <http://www.accio-quote.org/articles/1999/1299-wamu-rehm.htm>). Kasvottomat uhrit eivät voi kuvastaa mitään spesifiä, sillä heillä ei ole kasvoja. He eivät voi olla liikuttava tarina koskettavassa onnettomuudessa. Kasvottomuus mahdollistaa toisenlaisen lähestymistavan: samaistumisen. Kun uhri on kasvoton, voidaan sen paikalle kuvitella omat, läheisen tai vaikka naapurin kasvot. Kasvoton ja nimetön massa edustaa inhimillistä kärsimystä, on sen monoliittimainen muistomerkki ihmisen arjessa. Järjettömän ja silmittömän väkivallan tarkoitus on herättää yleistä pakokauhua, osoittaa voimaa ja mahtia, esittää yksittäisen ihmisen arvottomuus. Kuolema voi tulla mistä vain ja milloin vain. Joukkomurhaajat, kouluampujat, ostoskeskusräjäyttelijät tai itsemurhapommittajat ovat moderni absurdin pahan väline. Osa heistä on kasvottomia, kuin uhrinsa, mutta osa heistä kantaa kasvoja ja nimeä. Kasvottomat viholliset muistuttavat, että paha voi olla missä vain, eikä sitä edes tiedä. Nimetyt viholliset muistuttavat toisaalta siitä, että paha voi asua naapurissa tai käydä samaa koulua, se voisi olla kuka tahansa meistä. He ovat osoitus siitä, että paha ei välitä siitä, mitä sivullisille tai kenellekään tapahtuu. Omista päämääristä on tullut tärkeämpää kuin ihmishengistä. *Memento mori* on saanut modernin ulottuvuuden.

8.5. Mitä kuoleman jälkeen

Kaikkia maailman kansoja ja kulttuureja yhdistää se, että kaikilla on omat käsityksensä, uskomuksensa ja tapansa mitä tulee kuolemaan ja kuoleman jälkeiseen tilaan. Yhteistä on kuoleman aseman tärkeys ja jonkinlaisten rituaalien suorittaminen. Elämä ja kuolema nähdään kahtena erillisenä käsitteellisenä tilana, joiden välillä on yhteisön rituaalinen

yhteys. Myös ruumiista erkaneva sielu maallisen ruumiin vastakohtana on yleinen käsite. Spesifit tavat ja uskomukset varioivat, mutta kaikkien niiden ydin on sama: kuolema on siirtymä, jossa inhimillinen päättyy ja jumalallinen alkaa. (Anttonen, 1999, 21.) Tällä tarkoitetaan sitä, että ihminen on maallinen, maasta tullut, kun taas kuolematon sielu on taivaallinen, jumalallinen. Hindut uskovat jälleensyntymisen kiertoon, ja tavoite on päästä tuosta kierrosta ja kuolemisen ketjusta pois. Hyvä kuolema on sellainen, jossa vapautuu käsitemaailmasta. Buddhalaiset uskovat karmaan, joka vaikuttaa riippuvuussuhteisiin vanhan ja uuden elämän välillä. Myös buddhalaisten tavoite on päästä irti olemassaolon kiertokulusta. Ihanteellinen kuolema on nirvanan saavuttaminen eli sellaisen tilan saavuttaminen, jossa ei ole mitään. Kristityt uskovat ylösnousemukseen, taivaaseen ja helvettiin. (Anttonen, 1999, 23,25-26.) Rowlingin velhomaailmasta ei ole tiedossa yhtä ainoaa uskomusta tai kanonisoitua uskoa siitä, mitä on kuoleman jälkeen. Esittelenkin tässä luvussa tuonpuoleisuskoa muutaman henkilöihahmon ja tapahtuman perusteella.

Koska kuolleet eivät palaa, ihmisillä ei ole tietoa siitä, millainen kuolema on; kuolema on mystinen (Feldman, 1992, 4). *Harry Potterissa* tilanne on päinvastainen: on paljon kummituksia, kuolemasta palaavia vainajia ja jopa kuoleman eteinen, mutta silti kuoleman mysteeri ei ratkea. Kukaan ei kerro tai tiedä mitä kuoleman jälkeen on. *Harry Potterissa* kummitukset ovat yllättävänkin suuressa roolissa ja jatkuvasti esillä. Velhomaailmassa kummitusten olemassaoloa ja näkyvyyttä ei pidetä kummallisena eikä uhkana. Hogwartsissa mainitaan olevan noin kaksikymmentä kummitusta yhteensä ja jokaisella tuvalla on jopa omat kummituksensa (Rowling, HP1, 86). Kummituksista eniten kuvataan Gryffindorin kummitusta, Sir Nicholas de Mimsy-Porpingtonia, tuttavallisemmin melkein päätön Nick (engl. Nearly Headless Nick). Nick on kuollut jo 31.10.1492 ja hänen kutsumanimensä tulee siitä, että hänet on teloitettu 45 tylpän kirveen iskulla kaulaan. Kaula ei ole täysin poikki, vaan pää pysyy paikoillaan pienen ihosuikaleen varassa. Nick kuvataan savunharmaaksi. Nickin mukaan kummitukset eivät tarvitse ruokaa, mutta ne kaipaavat sitä. (Rowling, HP1, 92; HP2, 94-95.) Ravenclaw'n tupakummitus on harmaa leidi (engl. the Grey Lady). Eläessään hän oli Helena Ravenclaw, Hogwartsin yhden perustajan tytär. Helena varasti diadeemin, taikaesiin, joka antaa kantajalleen kaiken tiedon, äidiltään halussaan olla viisas ja tärkeämpi kuin äitinsä. Varkauden jälkeen Helena karkasi diadeemi mukanaan. Äiti salasi varkauden ja tyttären katoamisen. Pian tämän jälkeen äiti sairastui vakavasti ja lähetti erään Helenaan

rakastuneen miehen etsimään tätä. Mies jäljitti Helenan erääseen metsään Albaniassa, mutta kun Helena ei tahtonut lähteä miehen mukaan, puukotti hän Helenan. Teostaan kauhistuneena mies puukotti itsensä ja katumuksensa merkiksi on siitä lähtien kantanut kahleita. Mies on verinen paroni (engl. the Bloody Baron), Slytherinin tupakummitus. (Rowling, HP7, 494-496.) Verinen paroni kuvataan kammottavaksi kummitukseski, jolla on synkät kasvot, tyhjä, tuijottavat silmät ja verentahrimat kaavut (Rowling, HP1, 93). Lisäksi on Hufflepuffin tupakummitus lihava munkki (engl. the Fat Friar), josta ei tiedetä muuta kuin se, että hän kuului elässään Hufflepuff-tupaan (Rowling, HP1, 87). Ainoa aave, joka mainitaan nimeltä tupakummitusten lisäksi on murjottava Myrtti (engl. Moaning Myrtle), joka kummittelee toisen kerroksen tyttöjen vessassa ja jonka basiliski on tappanut (Rowling, HP2, 221).

Siriuksen kuoleman jälkeen Harry etsii Nick-kummituksen kysyäkseen kuolemasta ja mahdollisuudesta, että Sirius palaisi takaisin kummituksena. Nick on osannut odottaa tätä kohtaamista, sillä toisinaan oppilaan kohdatessa menetyksen, hän tulee juttelemaan Nickin kanssa. Nick kertoo, että vain velhot voivat palata kummituksina: ”Wizards can leave an imprint of themselves upon the earth, to walk palely where their living selves once trod. [...] But very few wizards choose that path.” Nick lisää vielä: ”He will not come back [...]. He will have... gone on.” Harry ei ymmärrä, mitä Nick tarkoittaa ”eteenpäin menemisellä”. Tietenkin Sirius palaisi, hänhän rakastaa Harrya, kyllä hän käyttäisi kaikki keinot palata takaisin Harryn luo. Harry kysyy, mitä tapahtuu, kun kuolee ja miksi maan päällä ei ole enempää kummituksia. Nick väittää, ettei hän tiedä vastausta, mitä Harry ei voi uskoa. (Rowling, HP5, 757-759.) Nick vastaa:

I was afraid of death [...]. I chose to remain behind. I sometimes wonder whether I oughtn't to have... well, that is neither here nor there... in fact, I am neither here nor there... [...] I know nothing of the secrets of death, Harry, for I chose my feeble imitation of life instead. I believe learned wizards study the matter in the Department of Mysteries -

(Rowling, HP5, 759.)

Niin paljon kuin Sirius rakastaakaan Harrya ja miten tärkeä tämä on hänelle, Sirius ei palaa takaisin. Harry on kuin oma poika Siriukselle ja heillä on vain toisensa; he ovat ainoa perhe, joka kummallakaan on jäljellä. Vaikka Siriukselle on annettu mahdollisuus

palata maan päälle, sillä hän on velho ja voisi valita kummittelemisen, ja vaikka Harry on todella tärkeä, hän ei silti palaa. Sirius ei tartu mahdollisuuteensa palata, vaan hän on ”jatkanut edemmäs”. Kuolema tai tuonpuoleinen ei siis voi olla paha, päinvastoin, sillä hän ei palaa Harryn luo, joka on hänelle tärkeintä maailmassa.

Ministeriössä on olemassa osasto, joka tutkii kuolemaa. Osasto on juuri se samainen amfiteatteri, jossa Sirius kuolee. Rowling itse kertoo haastattelussaan hieman lisää salaperäisyyksien osastolla olevasta holvikaaresta ja mystisestä verhosta:

The veil's been there as long as the Ministry of Magic has been there, and the Ministry of Magic has been there, not as long as Hogwarts, but a long time. We're talking hundreds of years. It's not particularly important to know exactly when, but centuries, definitely. [...] No, it's just studying. The Department of Mysteries is all about studying. They study the mind, the universe, death...
(Anelli & Spartz, 2005, http://www.accio-quote.org/articles/2005/0705-tlc_mugglenet-anelli-3.htm.)

Holvikaari seisoo yksin tyhjällä näyttämöllä, ja se on vanha ja rapistunut. Yksinään, tuettomana seisovasta kaaresta roikkuu vain yksinkertainen, musta ja riekaleinen verho. (Rowling, HP5, 682.) Rowlingin oman lausunnon ja holvikaaren rapistuneisuuden perusteella voidaan päätellä, että itse holvikaari on hyvin vanha, kenties valmistettu jo antiikin aikoina; tyylinsä puolesta ainakin se voisi olla mahdollista. Vaikka holvikaaren alkuperää tai mahdollisia tekijöitä on mielenkiintoista pohtia, niillä ei kuitenkaan ole merkitystä. Vain sillä on merkitystä, että holvikaaren avulla voidaan tutkia kuolemaa ja että se mahdollistaa jonkinlaisen yhteyden tämän maailman ja tuonpuoleisen välille. Holvikaari, verhon heiluminen kuin jonkun heiluttamana ja kuiskaukset todistavat, että tuonpuoleinen on olemassa, että kuoleman jälkeen on jotakin. Harryn ystävä ja DA:n jäsen Luna tiivistää holvikaaren merkityksen oivallisesti puhuessaan äitinsä kuolemasta:

I still feel very sad about it sometimes. But I've still got Dad. And anyway, it's not as though I'll never see Mum again, is it? [...] You heard them, just behind the veil, didn't you? [...] In that room with the archway. They were just lurking out of sight, that's all. You heard them.

(Rowling, HP5, 761.)

Holvikaari ei kerro sitä, mitä tuonpuoleisessa on, mutta sen olemassaolo itsessään todistaa sen olevan totta, ainakin hahmoille itselleen. On myös mielenkiintoista, että holvikaari ei herätä uskonnollisia tunteita eikä saa aikaan rituaaleja tai lahkoja ympärilleen, vaan sitä tutkitaan oppineiden toimesta ministeriössä, kiihottomasti ja tieteellisesti. Kuolema on vain yksi tutkimuskohde lisää.

Kummitukset eivät ole ainoita kuolleita elävien maassa: *Harry Potterissa* esiintyy myös manaliuksia. Siriuksen veli Regulus kohtaa kuolemansa manaliusten toimesta. Dumbledore kuvailee manaliuksia seuraavasti:

They are corpses [...]. Dead bodies that have been bewitched to do a Dark wizard's bidding. Inferi have not been seen for a long time, however, not since Voldemort was last powerful... he killed enough people to make an army of them, of course.

(Rowling, HP6, 63.)

Manalius on siis pelkkä kuollut ruumis, nukke, jota pimeän velho hallitsee tahtonsa mukaan. Manaliukset voivat myös houkutella kuolleita veden ääreen, kuten Dumbledoren kuolinyönä kallioluolassa (Rowling, HP6, 529, 538). Siltä osin manaliukset muistuttavat yleistä, vanhaa myyttiä, jonka mukaan kuolleet voivat luoda houkuttelevan valon, jonka avulla he houkuttelevat kulkijoita luokseen. Germaaninen mukaan sielut, jotka eivät ole saaneet ikuista rauhaa, lentävät tulisina lintuina maan päällä. (Purola, 1997, 26.) Rauhattomat, levostaan riistetyt sielut muistuttavat siis virvatulia. Manaliukset eivät vain houkuttele kulkijoita luokseen, vaan ne on taiottu hyökkäämään sellaisten kimppuun, jotka uhkaavat hirnyrkkiä ja vetävät rauhanrikkojat luokseen veden alle. Toisaalta manaliukset muistuttavat myös zombeja, eläviä kuolleita, joita pitää elossa voodoo-papin taiat. Manaliusten sielun olinpaikasta ei kerrota, tai tiedetä, mitään. Oletettavaa on, että taika koskee siis vain kuolleen ruumista eikä muuta osaa vainajasta.

Jo Siriuksen kuolema osoittaa, ettei kuolemasta haluta palata takaisin; samoin on laita elpymyskiven avulla takaisin tuoduilla vainajilla. Elpymyskivi on yksi kuoleman varjeluksista ja sillä on voima tuoda takaisin jo kuollut läheinen. Kuolemasta ei kuitenkaan haluttaisi palata eikä kukaan kiven avulla tuotu ole todella ”täällä”. Kuollut ei aidosti kuulu elävien maailmaan, joten se kärsii siitä. Palautettu vainaja on enemmän kuin aave, mutta myöskään täysin lihallinen. Palautetut kuolleet muistuttavat eniten Voldemortin tallennettua muistoa, sillä ne ovat lähes kiinteitä, toisin kuin kummitukset.

Kun Harry kutsuu luokseen kuolleet läheisensä kävellessään kohti omaa kuolemaansa, palaavat hänen vanhempansa, Sirius ja Lupin kaikki hymyillen ja nuorina. Vainajat vaikuttavat rauhallisilta, eikä heitä varsinaisesti haittaa se, että he ovat kuolleet ennen aikojaan. Jokainen heistä on kuollut tehdäkseen maailmasta paremman paikan, voittaakseen pahan, joten kukaan ei todella kadu ratkaisuaan. Kukaan muu ei voi nähdä heitä, sillä he ”ovat osa” Harrya. Kuolleet katoavat, kun Harry tiputtaa elpymyskiven maahan. (Rowling, HP7 332, 560-561.) Vainajat tarvitsevat siis jatkuvan yhteyden kiven ja elossa olevan läheisensä välillä, että he voivat olla tämänpuoleisessa. Ovatko vainajat todellisia, vai ainoastaan elävän muistoja tai mielikuvituksen tuotetta? Se, että vain elossa oleva itse voi nähdä kuolleet rakkaansa voisi osoittaa, että vainajat todella ovat vain hänen mielessään. Toisaalta kuolleiden paluun vastahakoisuus ja surullisuus paluusta viittavat siihen, että he ovat aitoja ja todella kuolleita, jotka eivät haluaisi olla täällä, vaan he haluaisivat palata takaisin tuonpuoleiseen. Kukaan elävä ei varmasti haluaisi mielikuvituksessaan luoda rakkaita, jotka eivät halua palata takaisin. Varmasti useimmat haluaisivat kuvitella, että edesmenneet läheiset tulisivat mielellään luoksemme, tukemaan ja varjelemaan. On luultavaa, että elossa oleva on ainoa, joka voi nähdä kuolleista palanneet läheisensä juuri kiven vuoksi: kivessä on taikavoimaa palauttaa läheiset ja kivellä on taikavoimaa näyttää kantajalleen nämä edesmenneet. Koska kuolleilla ei ole enää fyysistä ruumista ja jäljellä on vain oma sielu tai henki, ne ovat näkymättömiä tai haamunkaltaisia. Kivi antaa voiman nähdä edesmenneet lähes lihallisina.

Kun elpymyskiveä ensimmäisen kerran kuvaillaan, korostetaan sitä, että kuolleet eivät haluaisi palata ja ovat surullisia tämänpuoleisessa maailmassa. Kun Harry kutsuu vainajat luokseen, he ovat iloisia. Syy esimerkkitapauksen ja Harryn tapauksen eroavaisuudessa on se, että Harry kutsuu läheisensä luokseen vain hetkeksi, saattamaan hänet kuolemaan ja ottamaan vastaan rajan toisella puolen. Tarina sen sijaan varoittaa eläviä haluamasta kuolleitaan takaisin elämään tähän maailmaan, sillä vainajat eivät aidosti elä, eivätkä ne siten kuulu aidosti tämänpuoleiseen. Kuolleiden ja elävien ei kuulu olla enää keskenään, sillä kummatkin elävät eri maailmoissa. Yhteiselo on luonnotonta. Harry ei kuitenkaan pyydä tätä, vaan saattajia viimeiselle matkalleen. Tietysti hänen läheisensä ovat ystävällisiä ja rauhoittavia ja tukevat tänä vaikeana hetkenä. Legendoista ja saagoista on kummunnut paljon tarinoita kuolleista, joilla on jotakin vuorovaikutusta elävien kanssa. Usein vainajat ovat elävän läheisiä, ystäviä tai sukulaisia, kuten äitejä ja isiä. Vainajat palaavat useimmiten kuolemasta suorittamaan jonkin kesken jääneen

velvollisuuden, varoittamaan tai antamaan hyviä neuvoja. (Purola, 1997, 21.) Harryn luokse palaavat vanhemmat ja läheiset jatkavat siis pitkää tarinaperinnettä neuvoja antamaan tulleista kuolleista. Tämän vuoksi Harryn läheiset eivät ole surullisia paluustaan, sillä he tietävät näkevänsä pian oman rakkaansa tuonpuoleisessa. Kuolema ja tuonpuoleinen ei siis voi olla kamala, sillä vainajat eivät halua poistua sieltä tai paeta ensimmäisen mahdollisuuden koittaessa. Lisäksi vainajien nuori ja onnellinen olemus antaa vaikutelman, että kuolemassa ei ole enää vaivoja ja vanhuutta ja tuonpuoleinen on ollut hyvä heille. Aivan kuten länsimaissa on tapana, vainajaa muistellaan usein puheissa ja kirjoituksissa tämän parhailta elinvuosilta, ruumiin ja hengen parhaimmilta ajoilta. *Harry Potterin* tuonpuoleisessa vainajat elävät ikuistua nuoruuden huippua.

Kun Harry lopulta kohtaa Voldemortin ja tämän tappokirouksen, hän herää kummallisessa paikassa.

He lay face down, listening to the silence. He was perfectly alone. Nobody was watching. Nobody else was there. He was not perfectly sure that he was there himself.

A long time later, or maybe no time at all, it came to him that he must exist, must be more than disembodied thought, because he was lying, definitely lying, on some surface. Therefore, he had a sense of a touch, and the thing against which he lay existed too.

Almost as soon as he had reached this conclusion, Harry became conscious that he was naked. Convinced as he was of his total solitude, this did not concern him, but it did intrigue him slightly. He wondered whether, as he could feel, he would be able to see. In opening them, he discovered that he had eyes.

He lay in a bright mist, though it was not like mist he had ever experienced before. His surroundings were not hidden by cloudy vapour: rather the cloudy vapour had not yet formed into surroundings. The floor on which he lay seemed to be white, neither warm or cold, but simply there, a flat, blank something on which to be.

(Rowling, HP7, 565.)

Kun Harry kuulee ”pehmeitä muksahduksia, joka heilutti, huitoi ja pyristeli”, hän toivoo, että hänellä olisi vaatteet. Samalla hetkellä hänen viereensä ilmestyy puhdas kaapu. Vähitellen ympäristö alkaa valjeta ja selkiytyä hänen eteensä. Tila on suuri ja avoin, kirkas ja puhdas ja hänen yläpuolellaan kaartuu suuri lasinen kupolikatto. (Rowling, HP7, 565-566.) Samalla hetkellä Harry kuulee Albus Dumbledoren ääneen: Dumbledore on todellakin ”siellä”, missä Harrykin. Dumbledore johdattaa Harryn kauemmas ja he istuvat penkille. Harry sanoo ensimmäisenä: ”But you’re dead [...] Then... I’m dead too?” Yllättäen Dumbledore vastaa: ”I think not.” Dumbledore selittää Harrylle koko totuuden,

kuinka Harryn pitikin kuolla, että hirnyrkki hänen sisällään kuolee ja kuinka Voldemortin ottama Harryn veri, ja siten Harryn äidin antama suoja, on nyt myös Voldemortissa pitäen heidät molemmat kiinni elämässä, miten Voldemort ei ole koskaan ymmärtänyt halveksimiaan asioita kuten rakkautta. (Rowling, HP7, 566-568.)

Kun kysymyksiin on vastattu ja selitys kaikkiin askarruttaviin asioihin on löydetty, Harry kysyy, missä hän on. Dumbledore vastaa jälleen kysymyksellä: ”Where would you say that we are?” Harry vastaa: “ It looks [...] like King’s Cross station. Except a lot cleaner, and empty, and there are no trains as far as I can see.” (Rowling, HP7, 570.) Vähän myöhemmin Harry kysyy, pitääkö hänen palata takaisin.

‘I’ve got to go back, haven’t I?’
 ‘That’s up to you.’
 ‘I’ve got a choice?’
 ‘Oh yes.’ Dumbledore smiled at him. ‘We are in King’s Cross, you say? I think that if you decided not to go back, you would be able to... let’s say... board a train.’
 ‘And where would it take me?’
 ‘On,’ said Dumbledore simply.
 (Rowling, HP7, 578.)

Harry kysyy vielä viimeiseksi, onko tämä kaikki totta, vai onko se vain tapahtunut hänen päässään. Dumbledore vastaa salamyhkäisesti: ”Of course it is happening inside your head, Harry, but why on earth should that mean that it is not real?” (Rowling, HP7, 579). Ja kuten Dumbledore sanoo jo vähän aiemmin: “This is, as they say, *your party*” (Rowling, HP7, 570). Tiibetin buddhalaisten mukaan kuolemassa on kolme osaa, joista ensimmäinen on univaihe (Anttonen, 1999, 25). Harry on siis saavuttanut kuoleman esivaiheen, ensimmäisen osan, eli unen. Harryn matka kuoleman esikartanoon, asemalle tai limboon muistuttaa suuresti samaanien matkoja manalaa. Samaani kykenee suorittamaan matkan tuonpuoleiseen, kun sielu irtoaa ruumiista. Samaani kykenee myös palaamaan aina takaisin manalasta. (Anttonen, 1999, 19-20.) Nikolajevan mukaan myyteissä ja folkloressa kuolemasta palataan, kuoleman maassa käydään ja tullaan takaisin, mutta fantasia on lineaarista, jolloin paluuta ei ole (Nikolajeva, 1988, 80). Hyvä esimerkki kansantarusta, jossa käydään manalassa, on *Kalevalassa*, kun Väinämöinen matkaa Tuonelaan saadakseen Antero Vipuselta ohjeet laivan rakentamiseksi. Väinämöinen myös palaa retkeltään elävien maahan. (Kalevala, runot 16-17.) Tyypillistä siis on, että sankari matkaa manan majoille saamaan tietoja ja neuvoja ja ne saatuaan palaa takaisin todelliseen maailmaan. Myös Harry käy hakemassa tietoja Dumbledorelta

kuoleman porteilla. Harry kuitenkin käy vain porteilla tai esikartanossa, eikä siis itse astu kuoleman maahan toisin kuin Sirius, joka on jo matkannut ”eteenpäin”. Vaikka Harry voisi jatkaa matkaansa eteenpäin, hän kieltäytyy ja palaa takaisin tuhotakseen Voldemortin Dumbledoren tietojen avulla. Rowlingin mukaan: ”[...] his greatest powers, those that save him, are free will, courage and moral certainty”, jotka siis mahdollistavat hänen paluunsa elävien maahan (Rowling, kotisivut, www.jkrowling.com).

Asemalla on myös outojen muksahdusten ja tukahtuneiden äänten aiheuttaja.

It had the form of a small, naked child, curled on the ground, its skin raw and rough, flayed-looking, and it lay shuddering under a seat where it had been left, unwanted, stuffed out of sight, struggling for breath.

He was afraid of it. Small and fragile and wounded though it was, he did not want to approach it. Nevertheless, he drew slowly nearer, ready to jump back at any moment. Soon he stood near enough to touch it, yet he could not bring himself to do it. He felt like a coward. He ought to comfort it, but it repulsed him.
(Rowling, HP7, 566.)

Pieni ja irvokas olento on Voldemort. Kuoleman asemalla oleva Voldemort muistuttaa suuresti sitä Voldemortin ruumista, joka hänellä oli ennen mustia taikojaan ja ruumiinsa palauttamista. Se, millainen ruumis on asemalla, kuvastaa sitä, millainen ja millaisessa kunnossa ihmisen sielu on. Harry on kokonainen, ehyt ja eheä, siis täydellisen koskematon sielu. Voldemort on sen sijaan pieni ja onneton olento, kauhistuttava avuttomuudessaankin. Se, miltä Voldemort näyttää asemalla, ei lupaa hyvää kuolemassa. Kuten Dumbledore asian muotoilee: ”[...] he was in such a hurry to mutilate his own soul, he never paused to understand the incomparable power of a soul that is untarnished and whole” (Rowling, HP6, 478). Voldemortin sielu on ”korjauskelvottomaksi vahingoittunut” (Rowling, HP6, 475). Haluan jälleen painottaa yhtä yksityiskohtaa; miten Voldemortin sielusta puhutaan: ei hän, vaan se, *it*. Voldemort on repinyt sielunsa niin moneen osaan, sielu on kohdannut sellaista väkivaltaa, että se on täysin parantumattomassa tilassa. Repimällä sieluaan uudestaan ja uudestaan Voldemort on taantunut aina vain eläimellisemmäksi, menettäen vähitellen yhä enemmän inhimillisyyttään. Jo Voldemortin ulkonäkö kuvastaa tätä muutosta: alunperin nuori ja komea mies on muuttunut käärmemäiseksi olennoiksi punaisine silmineen. Voldemortin sielu on vähäisempi kuin eläin, kuvottava ja kammottava yhtä aikaa, avuton, kärsivä ja kuolevan oloinen.

Voldemort voisi kuitenkin vielä katua. Harry antaa viimeisessä taistelussa

mahdollisuuden osoittaa katumusta ja siten kohdata kuolema hieman paremmalta pohjalta. Harry tietää, mitä Voldemortilla on luvassa kuolemassa. Katumalla Voldemort voisi palauttaa ja parantaa ainakin osittain revittyä sieluaan. Harryn veri Voldemortin suonissa on eheyttänyt tämän sielua ennenkuulumattomalla tavalla. Rowling selittää tapahtunutta kotisivuillaan:

Lily's sacrifice is a positive force that [...] gives Voldemort himself one last chance. Voldemort has unwittingly put a few drops of goodness back inside himself; if he had repented, he could have been healed more deeply than anyone would have supposed. But, of course, he refuses to feel remorse.
(Rowling, kotisivut, www.jkrowling.com.)

Koska Voldemort on sellainen kuin on, hän ei tietenkään voi hyväksyä tarjottua apua. Sen sijaan hän tulee kohtaamaan kuoleman revityllä sielulla, josta ei ole jäljellä juuri mitään. Hänelle kuolema tulee olemaan kova ja pelottava.

Dumbledore sanoo viisaasti kuolemasta: ”Do not pity the dead, Harry. Pity the living, and, above all, those who live without love” (Rowling, HP7, 578). Kuolemassa ei ole siis mitään pelättävää hyvillä ihmisillä, ei ainakaan *Harry Potterissa*. Useimmilla on vahva usko siihen, että jonkinlainen tuonpuoleinen on todella olemassa ja että siellä päästään jälleen rakkaiden luo. Oli tuonpuoleinen olemassa tai ei, ihminen voi jatkaa kuitenkin elämää elävissä sukulaisissaan säilyttäen sosiaalisen statuksensa ja asemansa (Purola, 1997, 27). Itse lisäisin, että ihminen jatkaa elämää niin kauan kuin yksikään häntä rakastanut on elossa.

9. LOPUKSI

Käsittelin pro gradu –tutkielmassani monitulkintaisia pahan ja kuoleman teemoja. Pahan ja hyvän teemat tulivat mukaan prosessiin alusta asti. Hyvyyden teema päättyi lopulta olemaan mukana vain kontrastina, jota vasten esittelen ja analysoin pahuutta; hyvä antaa pahuudelle syvyyttä ja merkitystä. Hyvyyttä käsitellään *Harry Potterissa* implisiittisesti, pahuuden vastakohtana, joten sen analysoiminen ja yksityiskohtainen erittely ei tuntunut luontevalta tai tarpeelliselta. Rowlingin tapa kirjoittaa kompleksisista hahmoista, joilla ei välttämättä ole selkeää hyvän tai pahan asemaa, on kiehtova. Usein lasten- ja nuortenkirjallisuudessa hyvä ja paha näytetään mustavalkoisena ja polarisoituna. Rowling

ei kuitenkaan ole halunnut kirjoittaa polarisoituneesta hyvydestä tai pahuudesta, sillä tosi elämä ei vastaa sitä. Hänellä pahuus on todellisempi: ambivalentti, epämääräinen ja vaikeasti rajattava. Harmaan alueita on paljon. Myös päähenkilöt, jotka ovat hyvyden ja pahuuden ruumiillistumia ja niiden puhtaimpia henkilöitymiä, eivät ole tarkkarajaisia. Harrylla olisi potentiaali pahaan, ja hänellä on monia pahuuden velhojen ominaisuuksia.

Pahan ja hyvän läheinen suhde onkin kiinnostavaa. Baudelaire saattaa olla oikeassa väittäessään, että hyvyys ja pahuus ovat ihmismielen syvyyksissä piilevä ykseys. Harry on todiste siitä, että jokaisella on potentiaalia sekä hyvään että pahaan; kummatkin piilevät sisimmässämme. Merkitystä on vain sillä, miten päättää elämänsä elää, mitä valintoja tekee. Rowling on tuonut kiehtovasti esille sen, miten meissä kaikissa asuu sekä pahuus että hyvyys. Toisinaan lapsuus, omat tekomme tai sattumat elämässä voivat vaikuttaa siihen, mille puolelle päädyimme. Esimerkiksi Hitler ei yksin ollut vastuussa natsiaatteen leviämisestä; tavallinen kansa mahdollisti sen joko hyväksynnällään tai passiivisuudellaan. Rowling osoittaa, etteivät paha tai edes hyvä ole yksiselitteisiä, eikä kukaan meistä ole vailla pahuutta. Mikäli ihminen ei saa rakkautta, hänestä voi tulla rakkaudeton, kieroutunut ja paha. Kyky rakastaa suojaa pahuuden houkutuksilta.

Voldemortin pahuus ja sen syyt ovat mielenkiintoisia ja kiehtovia. Hän on lukijalle kauhistuttava paha, taiteen luoma paha hahmo, jonka tehtävä on paitsi pelotella viihteen keinoin, myös terapeuttisesti antaa lukijan kohdata omat pelkonsa. Henkilönä Voldemort on kuitenkin sadistinen, karismaattinen ja sairas paha. Voldemort on paitsi psykopaatti, myös kärsinyt lapsi. Kaikki pahuus ei ole yksin hänen itsensä syytä, hänen oma valintansa. Voldemortin pahuus on useiden eri tekijöiden summa; vaikuttavia tekijöitä ovat olleet geenit, ympäristö, hylkäämiskokemus ja lopulta omat valinnat ja sadistinen luonne. Myös muilla hahmoilla pahuuteen ovat vaikuttaneet useat tekijät: ympäristö, kasvatus, yhteisön normit, passiivisuus tai vallanhimo. Mikäli Voldemort olisi saanut lapsena rakkautta ja huomiota, hän saattaisi olla toisenlainen. Voldemortin kehityskaari kulkee hylätystä pikkupojasta katkeraksi ja vallanhimoiseksi nuorukaiseksi ja lopulta kuolemaa pelkääväksi psykopaatiksi. Pakkomielle kuolemattomuudesta johtuu luultavasti siitä, että Voldemort ei voi hyväksyä oman äitinsä kuolemaa, hänen hylkäämistään. Lopulta Voldemortin ulkonäkökin kuvastaa hänen pahuuttaan ja epäinhimillisyyttään: Voldemortista tulee käärmemäinen olio punaisin hehkuvin silmin.

Germaanisen sankariperinteen mukaisesti jokaisen on eletävä ja kuoltava hyvin. Ihmisen oma kunnia ja maine ovat tärkeimpiä elämässä eikä niitä saa menettää. Mikäli

kuitenkin menettää maineensa, on se korvattava omalla hengellään. Tämän ydinajatuksen pohjalta löysin *Harry Potterista* kaksi eri kuoleman funktiota. Hyvityskuolema odottaa sellaista, joka on pilannut maineensa tekemällä jotakin pahaa tai väärää; myös pelkuruus tai petturuus kuuluvat tähän. Sankarikuolema on päinvastainen: soturi taistelee viimeiseen asti, kunniakkaasti ja kaatuu taistelukentälle arvonsa mukaisesti. Sankarit tiedostavat kuoleman mahdollisuuden, mutta taistelevat silti, koska päämäärä on tärkeämpi. He eivät tarkoituksellisesti pyri kuolemaan, vaan vaalivat omaa henkeään. Hengenvaarassa he eivät kuitenkaan pakene, ja kuolema on aina mahdollisuus. Kolmas kuoleman funktio liittyy uhrautumiseen. Sekä Harry että tämän äiti Lily uhrautuvat, jotta muut olisivat turvassa. Lily pelastaa oman lapsensa, Harry koko velhoyhteisön Voldemortilta. He valitsevat itse kuolemansa ja kohtaavat sen pelottomina. Harryn uhraus on silmiinpistävä kristusmainen hänen lunastaessa omalla verellään muiden hengen. Neljäs funktio on siirtynyt kansantaruista ja saduista myös fantasiaan: pahan täytyy saada rangaistuksensa, sillä usko kiinnijäämiseen ja rangaistusten pelkoon tuottaa yhteiskuntajärjestystä. Koska Voldemort ja hänen oikea kätensä Bellatrix ovat äärimmäisen pahoja hahmoja, heidän rangaistuksensa ei voi olla lievä. Heille riittävä on ainoastaan kuolema, avain kuten Grimmin saduissa. *Harry Potterissa* mainitaan myös nimettömiä ja sivullisia kuolemia, joiden merkitys oli pitkään problemaattinen, sillä tarina itsessään ei tarvitsisi niitä. Sivullisten kuoleman funktio on se, että se luo pelkoa ja kaaosta. Satunnaiset uhrat muistuttavat siitä, että kuka tahansa meistä voisi olla uhri. Heihin voidaan samaistua, he muistuttavat elämän hauraudesta. Sivullisten uhrien funktio on moderni *memento mori*. Kuten sodassa ja terrorismissa aina, sivulliset uhrat ovat niitä, jotka joutuvat maksamaan kaikkein kipeimmän hinnan. Heillä ei ole mitään tekemistä itse tapahtumien kanssa, mutta he voivat olla silti aivan yhtä lailla aseiden ruokaa. Sota on järjetöntä ja sen uhrat mielivaltaisia.

Lopulta kuoleman herraksi paljastuu se, joka ei pelkää kuolemaa. Pääsääntöisesti protagonistit suhtautuvat kuolemaan vähintäänkin neutraalisti, kun taas antagonistit pelkäävät kuolemaa: millaiseen helvettiin kukin uskoo, vaikuttaa suuresti suhtautumiseen kuolemasta. Pahat uskovat tai pelkäävät joutuvansa helvettiin tai ainakin jotenkin kärsimään kuolemassa, kun taas hyvillä ei ole mitään syytä pelätä. Hyvät uskovat näkevänsä kuolleet läheisensä jälleen kuolemassa. Pohdin myös sitä, millaisen tuonpuoleisuuskuvan *Harry Potter* antaa. Lukijalle jää vaikutelma, että kuoleman jälkeen on jotakin; se, mitä tämä jokin on, ei kerrota. On todennäköistä, että kuolema merkitsee

rakkaiden jälleennäkemistä. Kun ihminen kuolee *Harry Potterissa*, hän ensin saapuu liminaalitalaan, kuoleman eteiseen. Sieltä matka jatkuu ”eteenpäin”. Kummitukset ja ministeriön ikivanha holvikaari todistavat, että kuoleman jälkeen on olemassa jotakin. Kuolema ei kuitenkaan lupaa hyvää pahantekijöille, kuten Voldemortin silpoutunut ja irvokas sielunriipe todistaa kuoleman eteistilassa. Antagonisteilla on siis syytäkin pelätä kuolemaa. Kuolemanpelkoon liittyy läheisesti myös toinen käsittelemäni asia, kuolemattomuus. Kuolemattomuutta tavoittelee ainoastaan Voldemort. Hän pelkää kuolemaa niin paljon, että hän haluaa välttää sen millä keinoin tahansa. Voldemort on valmis murhaamaan, työntämään taikuuden rajoja tutkimattomille alueille ja silpomaan oman sielunsa kuolematomuuden saavuttamiseksi. Lopulta kuolemattomuus esitetään mahdottomaksi saavuttaa.

Harry Potter oli varsin antoisaa tutkimusmateriaalia. Fokukseni tarkentui alun haparoivasta ja kaikkea tutkivasta otteesta tarkemmaksi ja yksityiskohtaisemmaksi. Oma käsitykseni kuolemasta muuttui ja kehittyi kirjoitusprosessin aikana. Rowling on mielestäni kyennyt vangitsemaan kuoleman merkityksen kirjoihinsa; kuolema antaa elämälle syvyyttä ja merkitystä. Tämä yllätti minut aidon positiivisesti. Myös pahuuden problematisointi ja pahuuden eri sävyjen hienovarainen esittäminen on mielestäni onnistunutta ja Rowling saavuttaa perinteistä fantasiaa syvemmin realistisen pahuuden: kaikki ei ole mustavalkoista. Vaikka *Harry Potter* mielletään lasten- ja nuortenkirjaksi, käsittelee se erittäin tärkeitä, vakavia ja vaikeita aiheita. Kirjasarjassa riittäisi hedelmällistä tutkimuspohjaa paljonkin. Tuntuu, että pahuuden käsittelyssä raapaisin vasta pintaa; siitä saisi yksinäänkin kokonaisen tutkimuksen aivan helposti. Kuoleman teema oli silti kiehtovin. Kuolemasta ei ollut tarjolla sopivaa lähdemateriaalia kovinkaan runsaasti, vaan havainnot perustuvat pitkälti omaan analyysiin ja päätelmiin. Laajemmassa tutkimuksessa panostaisin varmasti vielä kattavampaan lähdemateriaaliin. Uskon, että alalta löytyisi vielä paljon tutkimuskohteita. Toiveeni on tehdä jatkotutkimusta kuoleman teemasta. Luultavasti käsittelisin kuolemaa eurooppalaisessa lastenkirjallisuudessa. Toisaalta reseptiotutkimus nuorilla lukijoilla kuoleman teemasta olisi erittäin kiinnostava. Myös kuoleman kuva mediassa on houkutteleva aihe. Monitieteinen tutkimuskaan ei ole täysin poissuljettu. Vaikka tutkimukseni eli aivan viime hetkeen asti, uskon sen antaneen työlleni terävyyttä ja paremman fokuksen. Oli mielenkiintoista nähdä, miten alun kaaoksesta ja kysymysten tulvasta muotoutui vastauksia ja suuntia, joita en osannut edes odottaa.

LÄHTEET

Primäärilähteet

- Rowling, J. K. 2004.** *Harry Potter and the Philosopher's Stone*. First published in 1997. London: Bloomsbury Publishing Plc.
- Rowling, J. K. 2004.** *Harry Potter and the Chamber of Secrets*. First published in 1998. London: Bloomsbury Publishing Plc.
- Rowling, J. K. 2004.** *Harry Potter and the Prisoner of Azkaban*. First published in 1999. London: Bloomsbury Publishing Plc.
- Rowling, J. K. 2004.** *Harry Potter and the Goblet of Fire*. First published in 2000. London: Bloomsbury Publishing Plc.
- Rowling, J. K. 2003.** *Harry Potter and the Order of the Phoenix*. London: Bloomsbury Publishing Plc.
- Rowling, J. K. 2005.** *Harry Potter and the Half-blood Prince*. London: Bloomsbury Publishing Plc.
- Rowling, J. K. 2007.** *Harry Potter and the Deathly Hallows*. London: Bloomsbury Publishing Plc.
- Rowling, J. K. 2001.** *Harry Potter ja viisasten kivi*. Suom. Jaana Kapari-Jatta. 15. painos. Helsinki: Tammi.
- Rowling, J. K. 2001.** *Harry Potter ja salaisuuksien kammio*. Suom. Jaana Kapari-Jatta. 11. painos. Helsinki: Tammi.
- Rowling, J. K. 2001.** *Harry Potter ja Azkabanin vanki*. Suom. Jaana Kapari-Jatta. 8. painos. Helsinki: Tammi.
- Rowling, J. K. 2001.** *Harry Potter ja liekehtivä pikari*. Suom. Jaana Kapari-Jatta. 2. painos. Helsinki: Tammi.
- Rowling, J. K. 2004.** *Harry Potter ja Feeniksin kilta*. Suom. Jaana Kapari-Jatta. Helsinki: Tammi.
- Rowling, J. K. 2006.** *Harry Potter ja puoliverinen prinssi*. Suom. Jaana Kapari-Jatta. Helsinki: Tammi.
- Rowling, J. K. 2008.** *Harry Potter ja kuoleman varjelukset*. Suom. Jaana Kapari-Jatta. Helsinki: Tammi.

Sekundäärilähteet

- Alanko, Erja 2004.** *Velhojen väkivalta: väkivallan oikeuttaminen Harry Potter -tarinassa*. Joensuu: [Erja Alanko].
- Anttonen, Veikko 1999.** "Elämän käänttöpuolen etnografiaa: kuolema eri uskonnoissa ja kulttuuriperinteessä." Teoksessa *Kun aika loppuu – kuolema historiassa*. Toimittanut Eero Kuparinen. Turku: Turun yliopisto.
- Baltzar, Birgit 2007.** *Power and Evil in J. K. Rowling's Harry Potter Novels*. Tampere: [Birgit Baltzar].
- Bandura, Albert 1973.** *Aggression: a social learning analysis*. Englewood Cliffs: Prentice-Hall.
- Berman, Lauren 2008.** "Dragons and serpents in J.K. Rowling's Harry Potter Series: are they evil?." *Mythlore*. 27.1-2 (Fall-Winter 2008): p45. Gale: Literature Resource Center.

- Bengtsson, Niklas 2000.** *Mielikuvituksen rajaton riemu: bibliografia ja johdatus fantasiakirjallisuuteen*. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu.
- Björne, Lars 1999.** ”Kuolema esivallan toimesta.” Teoksessa *Kun aika loppuu – kuolema historiassa*. Toim. Eero Kuparinen. Turku: Turun yliopisto.
- Bottigheimer, Ruth B. 2004.** ”Fairy tales and folktales”. Teoksessa *International Companion Encyclopedia of Children's Literature*. Edit. by Peter Hunt. London; New York: Routledge.
- Boyer, Robert H. & Zahorski, Kenneth 1982.** "The Secondary Worlds of High Fantasy". *The Aesthetics of Fantasy Literature and Art*, 56-81. Edited by Roger C. Schlobin. Notre Dame: University of Notre Dame Press and the Harvester Press.
- Carpenter, Humphrey 1985.** *Secret Gardens. A Study of the Golden Age of Children's Literature*. London: George Allen & Unwin.
- Cook, Elizabeth 1976.** *The Ordinary and the Fabulous. An Introduction to Myths, Legends and Fairy Tales*. 1st published 1969. 2nd edition. Cambridge: Cambridge University Press.
- Feldman, Fred 1992.** *Confrontations with the reaper: a philosophical study of the nature and value of death*. New York: Oxford University Press.
- Hakkarainen, Pekka 1999.** ”Kuolema ja yhteiskunta.” Teoksessa *Kun aika loppuu – kuolema historiassa*. Toim. Eero Kuparinen. Turku: Turun yliopisto.
- Hovi, Kalervo 1999.** ”Kun aika loppuu – kuolema historiassa.” Teoksessa *Kun aika loppuu – kuolema historiassa*. Toim. Eero Kuparinen. Turku: Turun yliopisto.
- Hunt, Peter (edited by) 1995.** *Children's Literature. An Illustrated History*. Associate editors Dennis Butts, Ethel Heins, Margaret Kinnell, Tony Watkins. Oxford: Oxford University Press.
- Kunnas, Tarmo 1989.** ”Kuoleman teema kirjallisuudessa.” Teoksessa *Synty ja kuolema*. Toim. Tapani Pennanen et al. Helsinki: SKSK-kustannus.
- Kunnas, Tarmo 2008.** *Paha: mitä kirjallisuus ja taide paljastavat pahuuden olemuksesta*. Jyväskylä: Atena.
- Kuparinen, Eero 1999.** ”...kun urhona kaadut’ – sota ja kuolema.” Teoksessa *Kun aika loppuu – kuolema historiassa*. Toim. Eero Kuparinen. Turku: Turun yliopisto.
- Laalo, Klaus 2008.** ”Taitava suomentaja kertoo työtavoistaan”. *Kielikello* 4/2008, 35.
- Linna, Väinö 2000.** *Sotaromaani*. Helsinki: WSOY.
- McGinn, Colin 1999.** *Ethics, evil and fiction*. New York: Oxford University Press.
- Nikolajeva, Maria 1988.** *The Magic Code. The Use of Magical Patterns in Fantasy for Children*. Stockholm: Almqvist & Wiksell International.
- Purola, Mika 1997.** *Death and deathlessness in Germanic heroic tradition. A continuum in Tolkien's fiction*. Oulu: [Mika Purola].
- Saukkola, Mirva 2001.** *The Eden of Dreams and the Nonsense Land. Characteristics of the British Golden Age Children's Fiction in the Finnish Children's Fantasy Literature of the 1950s*. Helsinki: Picaset.
- Sisättö, Vesa 2006.** ”Fantasia ja fantasiakirjallisuus”. Teoksessa *Ihmeen tuntua : näkökulmia lasten ja nuorten fantasiakirjallisuuteen*. Toim. Anne Leinonen, Ismo Loivamaa. Helsinki : BTJ Kirjastopalvelu.
- Tolkien, J. R. R. 2002.** *Puu ja lehti*. Suom. Vesa Sisättö. Helsinki : WSOY.
- Waenerberg, Annika 1999.** ”Kuoleman muotokuva taiteessa.” Teoksessa *Kun aika loppuu – kuolema historiassa*. Toim. Eero Kuparinen. Turku: Turun yliopisto.
- Wienker-Piepho, Sabine 2004.** ”Kansantarinat ja folklore fantasian maaperänä”. Teoksessa *Fantasian monet maailmat*. Toim. Kristian Blomber et al. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelut.

Young, Bill, Papadatou, Danai 1997. "Childhood, death and bereavement across cultures." *Death and bereavement across cultures*. Edited by Colin Parkes et al. London: Routledge.

Zipes Jack 1989. "The Origins of the Fairy Tale, or, How Script Was Used to Tame the Beast in Us". *Children and Their Books. A Celebration of the Work of Iona and Peter Opie*, 119-134. Edited by Gillian Avery and Julia Briggs with a foreword by Iona Opie. Oxford: Clarendon Press.

Internetlähteet

Anelli, Melissa, Spartz, Emerson 2005. "The Leaky Cauldron and MN interview with Joanne Kathleen Rowling." *The Leaky Cauldron*. <http://www.the-leaky-cauldron.org/features/interviews/jkr1>. Viitattu 23.11.2009.

Fry, Stephen 2003. "J.K. Rowling at the Royal Albert Hall." *Accio Quote*. <http://www.accio-quote.org/articles/2003/0626-alberthall-fry.htm>. Viitattu 30.11.2009.

Geordie, Greig 2006. "There would be so much to tell her...". *Telegraph*. 11.1.2006. www.telegraph.co.uk/news/uknews/1507438/%27There-would-be-so-much-to-tell-her...%27.html. Viitattu 16.1.2009

Jensen, Jeff 2000. "Fire' Storm". *Entertainment Weekly*. 7.9.2000.

<http://www.accio-quote.org/articles/2000/0900-ew-jensen.htm>. Viitattu 27.9.2009.

Lydon, Christopher 1999. "J.K. Rowling interview transcript, The Connection (WBUR Radio)." *Accio Quote*. <http://www.accio-quote.org/articles/1999/1099-connectiontransc2.htm#p27>. Viitattu 23.11.2009

Rehm, Diane 1999. "J.K. Rowling on The Diane Rehm Show, WAMU Radio Washington, D.C." *Accio Quote*. <http://www.accio-quote.org/articles/1999/1299-wamu-rehm.htm>. Viitattu 23.11.2009.

Rowling, J. K. Homepages. www.jkrowling.com. Viitattu 28.10.09.

Rowling, J. K. 2005. "Edinburgh "cub reporter" press conference." *BBC News*. http://news.bbc.co.uk/cbbcnews/hi/newsid_4690000/newsid_4690800/4690885.stm. Viitattu 30.11.2009.

Time Pacific 2000. "A Good Scare . The wizard of Harry Potter explains what kids need to know of the dark side." *TIME Pacific*. 30.10.2000.

<http://www.time.com/time/pacific/magazine/20001030/potter.html>. Viitattu 27.9.2009.